

ЖАН-КРИСТОФ ГРАНЖЕ

БАГРЯНІ РІКИ

JEAN-CHRISTOPHE
GRANGÉ

LES RIVIÈRES POURPRES

Roman

ЖАН-КРИСТОФ
ГРАНЖЕ

БАГРЯНІ РІКИ

Роман

УДК 821.133.1

Г77

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Grangé J.-C. Les Rivières pourpres : Roman / Jean-Christophe Grangé. —
Paris : Éditions Albin Michel S.A., 1998. — 408 p.

Переклад з французької *Олега Леська*

Дизайнер обкладинки *IvanovITCH*

ISBN 978-617-12-5977-5 (PDF)

ISBN 978-617-12-4722-2

ISBN 978-2-226-12034-3 (фр.)

© Éditions Albin Michel — Paris,
1998

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2018

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2018

Для Віржині

— *Ga-na-mos! Ga-na-mos!*¹

П'єр Ньєман, стискаючи в долоні рацію, оглядав згори на товп, що спускався бетонними сходами стадіону «Парк де Пренс»². Тисячі розпашілих облич, світлих бейсболок і яскравих шаликів, що утворювали строкатий і знетямлений людський потік. Вибух конфеті. Або ж легіон знавіснелих демонів. І ті самі, протяглі й набридливі, три ноти: «*Ga-na-mos!*»

Ньєман із даху дитячого садка, розміщеного навпроти стадіону, керував діями третьої і четвертої бригад республіканських сил безпеки. Захищені полікарбонатними щитами чоловіки в темно-синіх одностроях і чорних касках покvapно займали свої місця. Класичний метод: по двісті чоловік обабіч кожного виходу й захисна заслона зі спецпризначенців, щоб фанати команд-суперниць не перетнулися, не зблизились, ба навіть не помітили одне одного...

Цього вечора у зв'язку з футбольною зустріччю «Сарагоса» — «Арсенал»³, єдиним матчем за весь рік, коли в Парижі змагалися дві нефранцузькі команди, було мобілізовано понад тисячу чотириста поліціантів і жандармів, що мали подбати про перевірку

¹ Тут: Перемога! (*існ.*)

² Футбольний стадіон у XVI окрузі Парижа. Заснований як велодром у 1897 році, зараз є домашньою ареною футбольного клубу «Парі Сен-Жермен». Названий на честь місцевості навколо споруди, де у XVIII ст. проходило королівське полювання.

³ Іспанська «Сарагоса» зустрічалася з англійським «Арсеналом» у фіналі Кубка володарів кубків УЄФА сезону 1994/95. Гра завершилася перемогою іспанців із рахунком 2:1 завдяки голу на останніх секундах матчу.

документів, особистий обшук і розмежування сорока тисяч уболівальників, які приїхали з обох країн. Головний комісар поліції П'єр Ньєман був одним із тих, хто відповідав за цю операцію. Діяльність такого ґатунку не належала до його звичних обов'язків, але цей коротко підстрижений поліціант любив такі вправи. Самий лише нагляд, самі лише прямі зіткнення. Жодних протоколів та іншої процесуальної марудності. У певному розумінні він насолоджувався відсутністю формальностей. До того ж комісарові подобався військовий вигляд цієї армії на марші.

Уболівальники дісталися до нижнього ярусу — їх уже було видно між бетонними опорами стадіону, над виходами Н і G. Ньєман поглянув на годинник. За чотири хвилини юрба, вихопившись на вулицю, опиниться зовні. Тоді й виникне ризик прориву поліційного кордону, бійок і сутичок. Поліціант глибоко вдихнув. Повітря жовтневого вечора бриніло напругою.

Дві хвилини. Ньєман машинально обернувся й побачив віддалік майдан Порт-де-Сен-Клу. Цілковито знелюднілий. Лише струмені трьох фонтанів, наче символи неспокою, здіймалися в темряві. Уздовж проспекту низкою вишикувалися автобуси РСБ¹. Біля них люди вимахували руками, розминаючись. Пристебнуті до пояса каски гойдалися, кийки калатали об стегна. Резервні підрозділи.

Галас наростає. Натовп потрапив у прохід між ґратами з гострого пруття. Ньєман не зміг стримати усміху. Саме цього йому й треба було. Юрмище захвилювалося. Пронизливе гудіння дудок розтигало людський гомін. Від ревіння натовпу двигтіли найдрібніші деталі бетонних перекриттів. «*Ga-na-mos! Ga-na-mos!*» Ньєман натиснув на кнопку передавача і промовив до Жоакена, очільника східної роти: «Говорить Ньєман. Вони виходять. Скеруйте їх до автобусів, на бульвар Мюрата, до паркувань і входів до метро».

¹ Compagnie républicaine de sécurité (CRS) — Республіканські сили безпеки, підрозділ поліції спеціального призначення, найчастіше їх застосовують для протидії масовим безладам.

Зі свого спостережного посту на даху поліціант оцінив ситуацію: із цього боку ймовірність заворушень була мінімальною. Цього вечора перемогли іспанці, а отже їхні фанати були менш небезпечними. Англійці саме покидали стадіон із протилежного боку, крізь виходи А й К, просуваючись у напрямку до Булонської трибуни¹, лігвища диких звірів. Ньєман збирався піти туди глянути, тільки-но переконається, що тут усе гаразд.

Зненацька над натовпом у світлі ліхтарів зблиснула кинута скляна пляшка. Комісар побачив, як здійснюється поліцейський кийок, щільні ряди подаються назад, люди падають. «Жоакене, дідько тебе дери! Притримайте своїх людей», — проревів у рацію Ньєман.

Відтак метнувся до службових сходів і прожогом злетів із дев'ятого поверху. Коли він вискочив на проспект, дві колони поліціантів з РСБ уже надбігли, готові силою вгамувати футбольних хуліганів. Ньєман кинувся навперейми озброєним людям, розмахуючи руками й описуючи ними великі кола. Здійняті догори кийки були вже за кілька метрів від його обличчя, коли праворуч від нього виринув Жоакен у шоломі на голові. Піднявши забороло, він люто скинув на комісара очима:

— Боже мій! Ньємане! Ви геть схибнулися? Ви ж у цивільному, вас зараз...

Але комісар його наче й не чув.

— Що це за хрін, Жоакене? Стримайте своїх людей! Бо інакше за три хвилини ми матимемо тут бійню!

Гладкий червонолиций капітан тяжко дихав. Маленькі вусики, підстрижені за модою початку ХХ століття, тріпотіли від його уривчастого дихання. Рація затріщала: «Усім... усім підрозділам... Усім підрозділам... Булонський поворот... Вулиця Майора Гільбо... У мене... У нас проблеми!» Ньєман зиркнув на Жоакена так, наче це він один був винен у всьому цьому хаосі. Комісарові пальці щосили стиснули рацію: «Говорить

¹ Трибуна, де розміщуються найзатятіші вболівальники французького клубу «Парі Сен-Жермен».

Ньєман. Зараз будемо». Потім, уже спокійнішим тоном, наказав капітанові:

— Я до них. Надішліть туди якомога більше людей. І візьміть ситуацію тут під контроль.

Не чекаючи на відповідь, комісар побіг на пошуки стажиста, що правив йому за водія. Мало не стрибками він перетнув майдан, мимохідь устигши помітити, як офіціанти бару «Де Пренс» покvapно опускають металеві ролети. Повітря було просякнуте тривогою.

Нарешті комісар побачив невисокого брjunета в шкіряній куртці, що притупцьовував біля чорного седана. Ньєман, вдаривши рукою по капоту, скрикнув:

— Жени на Булонський поворот! Хутчіш!

Наступної миті обидва чоловіки вже сиділи в машині. Автомобіль рвонув із місця так різко, що шини ледве не задиміли. Стажист повернув ліворуч, щоб якомога швидше дістатися виходу К дорогою, звільненою для сил безпеки. Аж тут Ньєманові саянула думка.

— Ні, — відсапуючи, видихнув він. — Їдь довкола. Вони рухатимуться нам назустріч.

Машина різко розвернулася, розбризкуючи калюжі, залишені вже готовими до застосування водометами, і понеслася по проспекту Парк-де-Пренс вузьким коридором між сірими автобусами Мобільної гвардії¹. Чоловіки в касках, що бігли в тому самому напрямку, розступалися, не дивлячись на них. Ньєман виставив на дах машини проблісковий маячок. Біля ліцею імені Клода Бернара стажист обігнув кільце й, повернувши ліворуч, під'їхав до стадіону з третього боку. За якусь мить вони вже проминули Отейську трибуну.

Побачивши в повітрі перші клуби сльозогінного газу, Ньєман зрозумів, що не помилився: сутичка дісталася вже майдану Європи.

¹ Військове формування, створене в 1868 році для захисту фортифікаційних споруд, а також для підтримання внутрішнього порядку.

Автомобіль розітнув білясту запону й змушений був різко загальмувати, щоб не наїхати на перших постраждалих, які чимдуж утікали з поля бою. Битва розгорталася вже перед президентською трибуною. Чоловіки в краватках, жінки в блискучому вбранні бігли, затинаячись, а по їхніх обличчях текли сльози. Одні шукали можливості видобутися до бічних вулиць, інші, навпаки, підіймалися назад сходами до входів на стадіон.

Ньєман вискочив із машини. На майдані вже точилася запекла й безладна бійка. У скупченні людей насилу можна було розрізнити яскраві кольори фанатів англійської команди й темні силуети бійців РСБ. Декотрі з поліціантів — наче закривавлені слимаки — повзали по асфальту, тимчасом як інші стояли віддалік і не наважувалися застосувати зброю з гумовими кулями, щоб не зачепити своїх поранених товаришів.

Комісар зняв окуляри й затулив обличчя шийною хусткою. Потім підбіг до найближчого поліціанта й вихопив у нього кийок, махнувши перед обличчям своїм трикольоровим посвідченням. Чоловік спантеличено лишився стояти; прозоре забороло його каски запітніло.

П'єр Ньєман побіг до бійців. Фанати «Арсенала» билися кулаками, арматурою, шипованими бутсами, поліціанти з РСБ відбивалися, відступаючи й намагаючись прикрити щитами своїх уже повалених на землю товаришів. Сплетені докупи тіла, роз'юшені обличчя, розтриті об асфальт щелепи. Палиці піднімалися й опускалися, вигинаючись від сили ударів.

Комісар стрибнув у вир колотнечі.

Він роздавав удари направо й наліво, гамселив кулаками й кийком. Збив із ніг якогось здорованя й заходився садити йому по ребрах, у живіт, по обличчю. Зненацька прийшов удар ногою справа, який він ледве встиг відбити. Ньєман, заревівши, випростався й ледве не зламав палицю об шию напасника. Кров кинулась йому в голову, у роті заніміло від металічного присмаку. Більше він не думав нічого, не відчував нічого. Він знав тільки одне: це справжня війна.

Раптом комісар побачив дивну сцену. Метрів за сто від нього чоловік у цивільному, геть потовчений, відбивався від двох хуліганів, які тримали його. Ньєман зауважив кров на обличчі вболівальника й те, з якою ненавистю методично завдавали йому ударів двоє інших. Наступної секунди Ньєман усе збагнув: на куртках пораненого та двох напасників були емблеми ворожих команд.

Фанатські порухи.

Цієї самої миті чоловікові вдалося вихопитися з рук своїх мучителів і він побіг, рятуючись від них, у напрямку бічної вулиці Нунжессер-е-Колі. Двоє хуліганів пустилися навздогін. Ньєман відкинув кийок, розштовхав людей і кинувся за ними.

Почалася гонитва.

Ньєман біг тихою вуличкою, дихаючи розмірено й скорочуючи відстань до двох переслідувачів, які своєю чергою наганяли жертву.

Вони повернули праворуч і невдовзі опинилися біля басейну «Молітор», повністю обнесеного муром. Ось тут мерзотникам і вдалося спіймати нещасного. Коли в полі зору Ньємана опинився майдан Порт-Молітор, під яким ішла паризька кільцева дорога, бульвар Периферік, поліціант не повірив своїм очам: один із напасників вихопив довгий ніж.

У зелено-синьому світлі вуличних ліхтарів Ньєман побачив, як лезо кілька разів угородилося в чоловіка, який упав навколішки, здригаючись від кожного удару. Напасники підняли тіло й перекинули через поручні вниз.

— НІ! — закричав поліціант, вихоплюючи револьвер.

Спершись на якусь машину, він лівою рукою обхопив праву, що вже тримала руків'я зброї, затамував віддих і прицілився. Перший постріл. Схибив. Убивця з ножем здивовано обернувся. Другий постріл. Знову невлучно.

Ньєман побіг, стискаючи зброю в руці біля стегна, готовий до бійки. Його тіпало від люті: це ж треба таке — двічі не влучити в ціль без окулярів! Нарешті він вибіг на міст. Чоловік із ножем кинувся в кущі, що росли вздовж кільцевої дороги. Його спільник, розгубившись, завмер на місці. Комісар збив його з ніг

ударом руків'я по шиї, схопив за волосся й поволік до стовпа з дорожнім знаком. Однією рукою прикував чоловіка. І тільки тоді перехилився через поручні й поглянув униз.

Тіло вбитого упало на шосе, і кілька машин переїхали його, перш ніж загальмували, утворивши величезний хаотичний за-тор. Машини зіштовхувалися, розбиваючись одна об одну, а над усім цим безладом розляглося несамовите ревіння клаксонів. У світлі фар Ньєман побачив, як один із водіїв нетвердим кроком ходить коло свого авто, тримаючись за обличчя.

Комісар скинув поглядом обік шосе й помітив яскраву нару-кавну пов'язку вбивці, що зникав у гушавині листя. Ньєман негайно рушив за ним, ховаючи револьвер до кобури.

Утікаючи поміж деревами, убивця раз по раз озирався. Поліціант не крився: нехай негідник знає, що головний комісар поліції П'єр Ньєман спустить із нього три шкури. Несподівано злочинець зник за пагорком. Звуки кроків посипаною жор-ствою алейкою підказали Ньєманові напрям: Отейський оран-жерейний сад¹.

Комісар побіг туди. Сіре паркове каміння зблискувало в ніч-ній темряві. Минаючи оранжереї, Ньєман помітив постать, що дерлася на мур. Він кинувся за нею і, перелізши на другий бік, опинився на кортах «Ролан Гарроса»².

Гратовані хвіртки не були замкнуті, і вбивця безперешкодно перебігав із корту на корт. Ньєман розчахнув хвіртку, залетів на червоний ґрунтовий майданчик і перестрибнув через пер-шу сітку. Метрів за п'ятдесят від нього втікач сповільнився, ви-являючи вже ознаки втоми. Він ледве здолав перескочити

¹ Сад у Булонському лісі є структурним підрозділом Паризького ботаніч-ного саду. Заснований у 1898 році Жаном Камілем Форміже, він спершу називався «Муніципальна флористика» й використовувався для масово-го вирощування квітів для потреб міста.

² Тенісний комплекс, розміщений у XVI окрузі Парижа, на краю Булонсько-го лісу. Побудований у 1927 році, названий на честь французького авіа-тора Ролана Гарроса. Щороку тут відбувається Відкритий чемпіонат Франції з тенісу — один із турнірів Великого шолома.

чергову сітку й побіг сходами вгору поміж сидіннями. Його переслідувач, натомість, здіймався легко, пружно, ледве чи й засапавшись. Ньєман був уже за кілька метрів, коли тінь, діставшись верхівки трибуни, шугнула вниз, у порожнечу.

Утікач упав на дах якогось будинку й миттю зник із очей, зіскочивши з іншого боку. Комісар відступив на кілька кроків, щоб розбігтися, а відтак стрибнув і собі. Він приземлився на посипаний жорствою плескатий дах. Унизу був газон, дерева. Довкола стояла тиша.

Ані сліду вбивці.

Поліціант зістрибнув із даху й покотився по вологій траві. У втікача було тільки дві можливості сховатися: головна будівля, з даху якої він щойно спустився, чи простора дерев'яна споруда в глибині саду. Ньєман дістав із кобури свій «MR-73»¹ і притулювся спиною до дверей позаду себе. Ті вільно відчинилися.

Комісар ступив кілька кроків досередини й завмер, ошелешений. Він опинився в облицьованому мармуром вестибюлі, де здійснювалася кругла кам'яна плита з вирізьбленими на ній невідомими йому літерами. Позолочені сходи вели на горішні поверхи, гублячись у північній темряві. У півтемряві червоніли велюрові запони, зблискували розкішні вази... Ньєман збагнув, що потрапив до якогось азійського посольства.

Раптом знадвору почувся якийсь шум. Убивця був у іншому будинку. Поліціант перетнув парк по газону й дістався дощаної будівлі. Двері досі гойдалися на завісах. Ньєман — ще одна тінь у темряві приміщення — прослизнув досередини. Морок, немов під дією чар, став іще щільнішим. Споруда виявилася стайнею, розділеною на стійла з різьбленими стінками й дверцятами, де стояли низькорослі коники з коротко підстриженими гривами.

Коні нервово здригалися. У повітрі миготіла солома. П'єр Ньєман рушив уперед, тримаючи зброю наготові. Він минув

¹ «Манюрен MR-73» (фр. *Manurhin MR 73*) — шестизарядний револьвер французького виробництва, розроблений спеціально для потреб Національної поліції та жандармерії.

одне стійло, друге, третє... Раптом — глухий звук праворуч. Поліціант обернувся: лише копито, що стукнуло. Аж тут — дике гарчання ліворуч. Знову поворот, але запізно. Зблиснуло лезо. Ньєман ледве встиг ухилитися останньої миті. Ніж черкнув його по плечу й устроївся в круп коневі. Кінь блискавично відбрикнув, і залізна підкова вгатила вбивцю по обличчі. Поліціант, користаючись нагодою, кинувся на чоловіка й узявся молотити його руків'ям револьвера.

Він бив, і бив, і бив, доки зрештою різко не зупинився, дивлячись на лице футбольного хулігана, що перетворилося на криваве місиво. Уламки кісток випинали назовні крізь клапті шкіри. Очне яблуко вивалилося з очниці та звисало на сплутаних жилках. Убивця більше не рухався, на голові його досі була бейсболка в кольорах «Арсенала». Ньєман обернув револьвер і, тримаючи обіруч закривавлене руків'я, вставив дуло в розбитий рот фаната. Звів курок і заплющив очі. Він уже зібрався стріляти... коли пролунало різке дзеленчання.

Це дзвонив у нього в кишені мобільний телефон.

2

Три години по тому у вікні будівлі Центрального управління кримінальної поліції Міністерства внутрішніх справ, що тягнулася вздовж однієї з тих надто нових і надто симетричних вулиць кварталу Нантер-Префектур, усе ще жевріло кволе світло. Жмуток розсіяного й одночасно сфокусованого саява падав на робочий стіл, за яким у тіні сидів Антуан Реймс. Навпроти нього, по той бій світлового ореолу, вимальовувався високий силует П'єра Ньємана, який саме коротко відзвітував про гонитву в Булонському лісі. Реймс, скептично поглянувши на нього, запитав:

— І як там той тип?

— Англієць? У комі. Численні переломи лицевих кісток. Я щойно дзвонив до лікарні Отель-Дьє: вони намагаються пересадити йому шкіру на обличчя.

— А його жертва?

— Розчавлений машинами на кільцевій дорозі, біля Порт-Молітор.

— Господи Боже! То що ж там сталося?

— Порахунки між футбольними хуліганами. Серед уболівальників «Арсенала» були прихильники «Челсі»¹. Під прикриттям бійки ці два хулігани з ножем підрізали фаната ворожого клубу.

Реймс, схоже, не надто переконаний, кивнув. По якійсь хвилині мовчанки запитав знову:

— А той твій? Ти впевнений, що це удар копитом довів його до такого стану?

Ньєман, не відповівши, обернувся до вікна. Крейдяний місяць малював на фасадах сусідніх будинків чудернацькі візерунки в пастельних тонах: чи то хмари, чи то райдуги, що линули над темно-зеленими пагорбами Нантерського парку.

— Не розумію тебе, П'єре, — знову здійняв голос Реймс. — Чому ти весь час уплутуєшся до таких історій? Ти ж мав лише наглядати за порядком на стадіоні, та й по всьому. Чесне слово, я...

Він замовк. Ньєман далі мовчав.

— Тобі таке вже за віком не личить, — додав Реймс. — І не належить до твоїх обов'язків. Наша з тобою угода була чітка й зрозуміла: більше жодної активної роботи, жодного насильства...

Ньєман обернувся й підійшов до начальника.

— Ближче до суті, Антуане. Навіщо ти викликав мене сюди посеред ночі? Коли ти мені подзвонив, ти ще нічого не міг знати про цю історію. То в чому річ?

Навіть тінь Реймса не поворушилась. Кремезні плечі, сиві кучері, наче витесаний із каменю, профіль. Окружний комісар мав вигляд сторожа маяка. Натомість він уже кілька років очолював Центральний відділ боротьби з торгівлею людьми — ЦВБТЛ. Ця складна аббревіатура означала попросту найвищий орган поліції моралі. Ньєман знав Реймса віддавна, ще до того, як той добувся цієї тепленької адміністративної посади. Тоді вони обоє

¹ Англійський футбольний клуб, також із Лондона, як і «Арсенал».

були простими копами, швидкими і вправними, яким ні дощ, ні сніг не були перешкодою. Ньєман нахилив свою коротко стрижену голову й повторив запитання:

— То в чому річ?

Реймс зітхнув.

— Ідеться про вбивство.

— У Парижі?

— Ні, у Ґерноні. Це в департаменті Ізер, неподалік Ґренобля. Університетське містечко.

Ньєман присунув стілець і сів навпроти окружного комісара.

— Я слухаю.

— Тіло знайшли сьогодні під вечір. В ущелині між скелями над річкою, що тече довкола кампусу¹. Усе вказує на те, що маємо справу з маніяком.

— Що відомо про жертву? Це жінка?

— Ні, чоловік. Юнак. Схоже, університетський бібліотекар. Тіло було голе. Зі слідами тортур: різані рани, опіки... Ще мені казали, начебто його задушили.

Ньєман сперся ліктями на стіл і став вертати в руках попільничку.

— Навіщо ти мені все це розповідаєш?

— Тому що збираюся відправити тебе туди.

— Що? Через це вбивство? Але ж ґренобльська поліція за тиждень схопить убивцю...

— Не клей дурня, П'єре! Ти чудово знаєш, що такі справи ніколи не бувають простими. Ніколи. Я розмовляв із тамтешнім слідчим суддею. Він хоче, щоб ми надіслали їм фахівця.

— Фахівця з чого?

— З убивств. І з моралі. Він підозрює сексуальний мотив. Одним словом, щось на кшталт цього.

¹ Кампус (лат. *campus* — «поле», «відкритий простір») — університетське або корпоративне містечко. Університетський кампус містить у собі, зазвичай, студентські гуртожитки, бібліотеки, слухальні, лабораторії, актові зали, їдальні та всю іншу університетську інфраструктуру.

Ньєман витягнув шию до світла й мало не обпікся об галогенну лампу.

— Антуане, ти щось недоговорюєш.

— Цей суддя... його звати Бернар Терпант. Він мій давній приятель. Ми з ним земляки, обоє з Піренеїв. Ця справа його страшенно непокоїть, тямиш? Він хоче її розплутати якомога швидше. Без галасу, преси й усієї цієї дурні. За кілька тижнів відновлюється навчання в університеті — розслідування треба завершити до цього часу. Я впевнений, що мені немає потреби тобі це пояснювати.

Ньєман підвівся й знову підійшов до вікна. Він скинув поглядом на світляні маківки ліхтарів, на темні крони дерев у парку. У скронях досі стугоніло, а перед очима стояли жорстокі сцени останніх годин: удари ножа, кільцева дорога, гонитва кортами «Ролан Гарроса». Поліціант подумав, мабуть, у тисячний раз, що коли б не Реймсів дзвінок, він напевне вбив би людину. І ще подумав, що ці напади некерованої люті позбавляли його відчуття часу та простору й туманили розум так, що він ладен був скоїти найстрашніше.

— То як? — запитав Реймс.

Ньєман обернувся і сперся на віконну раму.

— Я вже чотири роки не проваджу таких розслідувань. Чому ти пропонуєш цю справу мені?

— Я потребую людини, яка дасть результат. А тобі ж відомо, що центральне управління може вибрати будь-кого зі своїх людей і надіслати його будь-куди у Франції. — Чути було, як у темряві його великі пальці барабанять по столу. — Ось я й користуюся зі своєї невеликої влади.

Ньєман усміхнувся, блимнувши окулярами в металевій оправі.

— Випускаєш звіра з клітки?

— Випускаю звіра з клітки. Для тебе це буде ковток свіжого повітря. Для мене — послуга, яку я зроблю давньому товаришеві. Принаймні, доки там, ти нікому не натовчеш пики...

Реймс узяв із факса кілька аркушів паперу, що білили на столі.

— Перші висновки жандармів. То ти берешся за справу чи ні?

Ньєман підійшов до столу та склав учетверо ще теплі аркуші.

— Я тобі подзвоню пізніше. Може, матимеш якісь новини з лікарні.

Покинувши відразу вулицю Труа-Фонтано, Ньєман повернувся до своєї домівки на вулиці Лабрюєра, у Дев'ятому окрузі. Просторе, майже порожнє, помешкання блищало паркетом, навощеним із ретельністю старої господині. Комісар узяв душ, обробив свої рани — доволі поверхові — і глянув на себе в дзеркало. Кошаве, пооране зморшками обличчя. Коротко підстрижене волосся, що зблискує сивиною. Окуляри в металевій оправі. Ньєман посміхнувся до свого відображення. Не хотів би він перестріти на безлюдній вулиці когось із такою мармизою.

Узявши спортивну сумку, він кинув до неї трохи одежі, поміж сорочок і шкарпеток засунув помпову рушницю «Ремінгтон» дванадцятого калібру, а також кілька коробок із набоями та обоймами для швидкого перезаряджання свого револьвера. Потім дістав чохол для одягу і склав туди два зимових костюми й кілька краваток із рудуватим візерунком.

Дорогою до міської брами Порт-де-ля-Шапель Ньєман зупинився на бульварі Кліші й зайшов до «Макдональдсу», відчиненого цілодобово. Похапцем глितнув два «роял чизбургери», не спускаючи очей зі своєї машини, припаркованої другим рядом. Була третя година ночі. Брудною залогом у білястому неоновому світлі сновигали знайомі примарні постаті. Негри в широченних лахах. Повії з довгими, на ямайський лад, косичками. Наркомани, безхатьки, п'янички. Усі ці істоти належали до світу, що колись був Ньємановим, — світу вулиці. Світу, який він покинув заради кабінетної роботи, респектабельної та добре оплачуваної. Для будь-якого іншого копа потрапити до центрального апарату було б неабияким успіхом. Для нього ж це було ув'язнення в клітці, хоч і золотій, та однаково клітці, у якій він знемагав духом. Ньєман знову глянув на нічних створінь,

що оточували його. Ці привиддя були деревами з його лісу, того, у якому він колись скрадався мисливцем.

Ньєман мчав не зупиняючись, увімкнувши дальнє світло й не зважаючи на поліційні радары та обмеження швидкості. О восьмій ранку він в'їхав на автостраду, що вела до Іренобля. Проминувши Сен-Мартен-д'Ер і Сен-Мартен-д'Ур'яж, він попрямував до Ґернона, що лежав біля підніжжя шпилья Іран-Пік-де-Бельдонн. Дорога звивалася серед хвойних лісів та промислових зон, що чергувалися між собою. Панувала тут дещо похмура атмосфера, як у всякій глушині, де самі лише краєвиди не здатні своєю красою притлумити відчуття цілковитої пустки.

Комісар проїхав повз перші знаки, що вказували дорогу до університетського містечка. Удалині, в імлістому світлі хмарного ранку, вимальовувалися високі верхів'я гір. Виїхавши з чергового закруту, Ньєман нарешті побачив у глибині долини університет: великі сучасні будівлі, блоки з рівчастого бетону, оточені зусібіч довгими газонами. Ця картина змусила Ньємана подумати про туберкульозний санаторій, що своїми розмірами не поступався невеличкому місту.

Комісар звернув із автостради й попрямував у долину. На заході він побачив кілька прямовисних річок, що, переплітаючись між собою, стікали з темних гірських схилів сріблястими потоками. Поліціант пригальмував: легкий дроз пройняв його, коли він скинув поглядом на ці крижані струмені води, що спадали з вершини, то ховаючись у гушавині чагарнику, то відразу з'являючись, білі й блискучі, щоб за мить зникнути знову...

Ньєман вирішив зробити невеличкий гак. Він з'їхав із дороги й опинився під склепінням скроплених ранковою росою модрин і ялиць, а відтак виїхав на довгу рівнину, оточену високим муром чорних круч.

Комісар зупинився. Він вийшов із машини й дістав бінокль. Довго роздивлявся довкола, шукаючи річку, яку втратив із очей, аж доки не збагнув, що вона, діставшись улоговини, далі тече за стіною цих скель. Тепер він навіть міг її бачити у просвітах між камінням.

Раптом йому ще дещо впало у вічі. Ньєман сфокусував бінокль. Ні, він не помилився. Поліціант повернувся до машини і рвонув на повній швидкості в напрямку до річки. В одній із розпадин між скелями він щойно помітив характерну ознаку Національної жандармерії — жовту флюоресцентну стрічку з написом:

ПРОХІД ЗАБОРОНЕНО

3

Ньєман з'їхав у міжгір'я, де виднілася звивиста стежина. Невдовзі він змушений був зупинитися: дорога була завузька для його седана. Комісар вийшов із машини, проліз попід огороджувальною стрічкою та дістався берега річки.

Плину води тут перешкоджала природна загата з брил каміння. Усупереч Ньємановим очікуванням потік, замість нуртувати й пінитися, розливався невеличким прозорим озерцем, тихим і спокійним. Немов обличчя, з якого раптом зникла вся лють. Далі, праворуч, річка відновлювала свій біг і вочевидь текла через місто, сіруваті обриси якого вимальовувалися в низині.

Раптом Ньєман завмер. Ліворуч якийсь чоловік сидів навпочіпки над водою. Комісар інстинктивно сягнув рукою по зброю, зачепивши наручники, які тихо дзенькнули. Чоловік обернувся до нього і всміхнувся.

— Що ви тут робите? — грубо запитав Ньєман.

Незнайомець не відповів одразу. Далі всміхаючись, він підвівся й стріпнув руками. Був це молодий чоловік з тендітними ризами обличчя та світлявим м'яким волоссям. Замшева куртка, брюки зі стрілками.

— А ви? — дзвінким голосом парирував він.

Така зухвалість збентежила Ньємана.

— Я з поліції, — заявив він суворим тоном. — Ви що, не бачили стрічки? Сподіваюся, у вас є вагома підстава порушити заборону, бо...

— Ерік Жуано, кримінальна поліція Гренобля. Я прийшов сюди розвідати. Ще троє моїх колег мають прибути вдень.

Ньєман підійшов і став коло молодого поліціанта на вузькому березі.

— А де ваші помічники? — запитав він.

— Я дав їм півгодинки перекуснути щось. — Жуано безтурботно стелює плечима. — Я хотів попрацювати тут сам, у спокої... комісарє Ньєман.

Сивочолий поліціант здивовано насупився.

— Я вас одразу впізнав, — незворушно, немов пояснюючи очевидне, промовив молодик. — Ви П'єр Ньєман. Колишня зірка антитерористичного підрозділу. Колишній голова підрозділу боротьби з бандитизмом. Колишній мисливець на вбивць і наркодилерів. Одне слово, багато чого колишнього...

— Нахабство тепер входить до програми підготовки інспекторів?

Жуано вклонився дещо насмішкуватим рухом.

— Даруйте мені, комісарє. Я лише хотів зробити ваш образ більш земним. Вам же відомо, що ви справжній кумир, суперкоп, на якого рівняється кожен молодий інспектор. Ви тут через убивство?

— А ти як гадаєш?

Молодий поліціант знову схилив голову.

— Для мене велика честь працювати разом із вами.

Ньєман дивився на дзеркальну гладінь тихого плеса коло його ніг, немовби перетвореного ранковим промінням на скло. Із глибини, здавалося, линуло зеленаве світіння.

— Розкажи, що знаєш про справу.

Жуано показав очима на стрімку, наче стіна, скелю.

— Тіло знайшли там нагорі.

— Нагорі? — перепитав Ньєман, споглядаючи на кручі, гострі виступи яких кидали різкі тіні.

— Атож. На висоті п'ятнадцяти метрів. Убивця засунув тіло в одну з ущелин тої скелі й надав йому дивної пози.

— Якої саме?

Жуано трохи присів, виставивши вперед коліна і схрестивши руки на грудях.

— Пози ембріона.

— Оригінально.

— У цій справі немає нічого банального.

— Мені казали про рани, опіки, — мовив Ньєман.

— Труп я ще не бачив. Але, як видається, на ньому справді є численні сліди тортур.

— Смерть настала внаслідок цих тортур?

— Наразі ще не встановлено. На шиї також є глибокі сліди — ознаки задусення.

Ньєман знову глянув на озерце й побачив своє чітке відображення — коротко стрижена голова, синє пальто.

— А тут? Знайшов що-небудь?

— Ні. Годину вже намагаюся знайти тут бодай якусь зачіпку. Анічогісінько. Я гадаю, жертву було вбито не тут. Убивця лише привіз її сюди й затягнув нагору.

— Ти піднімався на ту скелю?

— Піднімався. Там також нічого вартого уваги. Убивця вочевидь видерся на вершину з іншого боку, а тіло спустив сюди на мотузці. Потім спустився сам за допомогою другої мотузки й запхнув свою жертву в цю розколину. Либонь, завдав собі неабиякої праці, щоб укласти труп у такий картинний позі. Дивина, та й годі.

Ньєман знову поглянув на прямовисну скелю, шерехату, наїжачену гострими виступами. Зі свого місця він не міг оцінити точно, але йому здавалося, що западина, у якій знайшли тіло, була посередині, на однаковій відстані що від землі, що від верхівки кручі. Комісар рвучко обернувся.

— Їдьмо.

— Куди?

— До лікарні. Хочу подивитися на труп.

Голе тіло, накрите до плеч, лежало боком на блискучому столі. Чоловік скулився клубком, немовби ховаючи обличчя від удару блискавки. Плечі зсутулені, голова похилена, руки стиснуті в кулаки між зігнутими колінами під самим підборіддям.

Бліда шкіра, напружені м'язи, плоть, пошматована ранами, — усе це надавало трупові дуже реального, майже нестерпного вигляду. Шия була вся посмугована довгими порізами, немовби чоловікові намагалися перетяти горло. На скронях проступила синя павутина вен, які набрякли, наче весняні потоки, що ось-ось вийдуть із берегів.

Ньєман підвів очі й оглянув усіх присутніх у морзі. Тут був високий і худий, з короткими вусиками, слідчий суддя Бернар Терпант, дебелий, з хиткою, наче у вантажного судна, ходою капітан Роже Барн, очільник ґернонської жандармерії, і капітан Рене Вермон, делегований розшуковий відділом жандармерії, — невеличкий лисуватий чоловічок, із вкритим червоними плямами обличчям і свердликами очей. Жуано тримався позаду з виглядом запопадливого стажиста.

— Особу вбитого встановили? — запитав Ньєман, ні до кого конкретно не звертаючись.

Барн чітко, по-військовому, ступив уперед і прочистив горло, перш ніж відповісти:

— Им'я жертви — Ремі Кайюа, пане комісарє. Вік — двадцять п'ять років. Останні три роки працював на посаді старшого бібліотекаря в Ґернонському університеті. Труп сьогодні вранці впізнала дружина загиблого, Софі Кайюа.

— Вона заявляла про зникнення?

— Так, учора ввечері. За її словами, напередодні чоловік пішов на прогулянку до піку Мюре. Вихідними він завжди ходив сам у гори. Іноді ночував у одному з гірських пристановищ. Тому вона спершу не надто непокоїлася. Аж до вчорашнього вечора, коли...

Барн затнувся на півслові: Ньєман відгорнув покривало з тіла.

Присутніх охопив мовчазний жах, безгучний крик застряг кожному в горлі. Живіт і огруддя жертви було списано чорними ранами, усіляких розмірів і форм. Порізи з фіолетовими краями, різнобарвні опіки, синці, схожі на плями сажі. Довкола передпліч і зап'ястків ішли неглибокі рубці — так, наче чоловіка зв'язували дротом.

— Хто знайшов тіло?

— Одна дівчина... — Барн кинув оком до матеріалів справи. — Фанні Феррейра. Викладає в університеті.

— Як це сталося?

Барн знову прочистив горло.

— Вона спортсменка, захоплюється рафтингом. Ну, знаєте, це коли сплавляються швидкою гірською річкою у спеціальному костюмі й ластах. Це дуже небезпечний спорт і...

— То як вона знайшла тіло?

— Вона доплила до загати з каміння біля підніжжя гірського пасма, що оточує кампус. Коли видиралася на цю купу каміння, вона й помітила тіло в скельній западині.

— Це вона вам так розказала?

Барн невпевнено роззирнувся довкола.

— Ну так, я...

Комісар скинув покривало повністю й обійшов довкола скуленого мерця, додивляючись до його блідої шкіри і шпичакуватого черепа з майже налісо обстриженим волоссям.

Потім узяв медичний висновок про смерть, який простягнув йому Барн, і побіжно переглянув надруковані на машинці сторінки. Документ склав сам головний лікар, який, однак, не зміг визначити час смерті. Він обмежився описом видимих ран і висновком, що смерть настала внаслідок задущення. Щоб дізнатися більше, потрібно було розгинати труп і робити розтин.

— Коли прибуде судмедексперт?

— Чекаємо з хвилини на хвилину.

Комісар підійшов до вбитого. Нахилився, вдивляючись у риси його обличчя. Доволі вродливе молоде лице, із заплученими очима. Без жодних слідів ударів чи тортур.

— Хтось торкався до його обличчя?

— Ніхто, комісаре.

— Очі в нього так і були заплучені?

Барн кивнув. Двома пальцями, великим і вказівним, Ньєман обережно підняв повіки вбитого. І тоді сталося неймовірне:

з правого ока поволі викотилася велика прозора сльозина. Уражений комісар здригнувся: мрець плакав.

Ньєман скинув поглядом на присутніх, але ніхто не помітив цього приголомшливого випадку. Він опанував себе і, намагаючись приховати свої дії від інших, знову підняв повіку. Те, що комісар побачив, довело йому, що він не збожеволів і що це вбивство було тим, якого кожен слідчий боїться або чекає — залежно від характеру — усе своє життя.

Ньєман випрямився й різким рухом накрити тіло. Відтак пробурмотів до судді:

— Розкажіть, як будемо провадити слідство.

Бернар Терпант випростався на весь свій зріст.

— Панове, як ви розумієте, ця справа може виявитися важкою і... незвичною. Саме тому ми з прокурором вирішили поєднати зусилля гренобльської кримінальної поліції та Національної жандармерії. Я також запросив присутнього тут головного комісара П'єра Ньємана, який прибув із Парижа. Ви, без сумніву, чули його ім'я. Комісар працює в Парижі, у Підрозділі боротьби із сутенерством. Наразі нам нічого не відомо про мотив цього вбивства, але, цілком можливо, йдеться про злочин на сексуальному ґрунті. У кожному разі це справа рук маніяка. І досвід пана Ньємана стане нам у пригоді. Саме тому я пропоную, щоб керівництво розслідуванням узяв на себе пан комісар...

Барн коротким помахом голови висловив свою згоду, Вермон також кивнув, щоправда з меншим ентузіазмом. А Жуано відказав:

— Щодо мене, то я не бачу жодних проблем. Але ще мають прибути мої колеги з кримінальної поліції...

— Я їм усе поясню, — урвав його Терпант і, звертаючись до Ньємана, промовив: — Комісаре, ми вас слухаємо.

Ця вся ситуація гнітила Ньємана. Він прагнув якомога швидше вийти звідси й узятися за розслідування — самому.

— Капітане Барн, скільки у вас людей? — запитав він.

— Вісім. Ні... Перепрошую, дев'ять.

— Вони знають, як опитувати свідків, збирати докази, перекривати дороги?

— Ну... Правду кажучи, це не зовсім те, чим ми...

— А ви, капітане Вермон? Скільки людей у вас?

Голос жандарма прогримів, наче почесний салют.

— Двадцять. Усі досвідчені. Вони прочешуть територію довкола місця, де було знайдено труп і...

— Чудово. Нехай ще опитають усіх, хто живе вздовж доріг, що ведуть до річки, а також навідаються на заправки, залізничні станції та будинки біля автобусних зупинок... Цей хлопча, Кайюа, під час своїх походів інколи ночував у гірських пристановищах. Відшукайте їх усі й огляньте. Убивця міг напастися на свою жерву в одному з них.

Ньєман обернувся до Барна.

— Капітане, я хочу, щоб ви зібрали інформацію з усієї околиці. До полудня я хочу мати список волоцюг, злодіїв та інших покидьків у вашому департаменті. Перевірте всіх, хто нещодавно вийшов із в'язниці в радіусі трьохсот кілометрів. Перевірте крадіжки автомобілів, узагалі будь-які крадіжки. Порозпитуйте в готелях і ресторанах. Порозсилайте запитання факсом. Я хочу знати про кожну дрібницю, яка вам видасться підозріливою, про кожен найменший знак. І ще мені потрібен список усяких випадків, які сталися тут, у Герноні, протягом двадцяти й більше років і які так чи інак скидаються на нашу справу.

Барн ретельно записував усі накази до нотатника. Ньєман звернувся до Жуано:

— Зв'яжися зі Службою загальної інформації. Попроси у них список сект, магів та інших схибнутих, зареєстрованих у вашій місцевості.

Жуано кивнув. Терпант із виглядом начальника, який щойно збирався запропонувати те саме, також висловив свою згоду.

— Ось над цим і працюйте, доки будемо чекати на результати розтину, — підсумував Ньєман. — Зайве й казати, що мусимо зберігати цілковите мовчання щодо всього цього. Ані слова місцевій пресі. Ані слова нікому.

Вони розійшлися на ґанку лікарні — Університетського регіонального медичного центру — і поспішили крізь ранкову мрячку до своїх машин, припаркованих під цим високим будинком, який, здавалося, налічував щонайменше два століття. Зсутулившись, угнувши голови, чоловіки мовчки посідали до автовок, не дивлячись один на одного.

Лови почалися.

4

П'єр Ньєман і Ерік Жуано відразу поїхали до університету, що розкинувся коло в'їзду до містечка. Комісар попросив лейтенанта почекати його в бібліотеці, у головному корпусі, а сам пішов із візитом до ректора, кабінет якого розміщувався на останньому поверсі адміністративної будівлі, що стояла метрів на сто далі.

Поліціант увійшов до просторої, нещодавно відреставрованої споруди сімдесятих років із височенною стелею і стінами, пофарбованими в різноманітні пастельні кольори. Піднявшись на горішній поверх, він зайшов до кімнатки, що правила за приймальню і де за невеличким столиком сиділа секретарка. Ньєман представився й запитав, чи можна бачити пана Венсана Люїза.

Комісарові довелося почекати кілька хвилин, протягом яких він розглядав на стінах світлини студентів-переможців, що здіймали в руках кубки чи медалі, простували лижнею або сплавлялися бурхливими гірськими потоками.

За якусь хвилю П'єр Ньєман стояв перед ректором університету. Це був чоловік із кучерявим волоссям і приплесканим носом, однак обличчя його було біле, наче крейда, і являло собою дивну суміш негроїдних рис із недокрівною блідістю. Похмуру сутінь кабінету пронизували, розсипаючись світляною стружкою, кілька сонячних променів. Ректор указав поліціантові на крісло і став нервово масувати собі зап'ястки.

— Отож? — сухим тоном запитав він.

— Що отожд?

— Ви вже знайшли щось?

Ньєман випростав ноги.

— Я щойно приїхав, пане ректоре. Дайте мені час розглянутися, що до чого. А наразі я хотів би поставити вам кілька запитань.

Люїз напружився у своєму кріслі. На робочому столі з дерева кольору вохри стояли рухомі металеві абстракції, що скидалися на чудернацькі квіти, які вирости на сталевій планеті.

— У вашому університеті вже траплялися якісь підозрілі випадки? — спокійним голосом запитав Ньєман.

— Підозрілі? Ніколи!

— Ніяких наркотиків? Ні крадіжок? Ні бійок?

— Ні.

— Жодних банд чи угруповань також нема? Юнаків, яким задурюють голову різними дурницями?

— Я не розумію, про що ви.

— Я маю на увазі рольові ігри. Ну, знаєте, ті, у яких усякі обряди, ритуали...

— Ні. У нас такого нема. Наші студенти мають чистий незбаламучений розум.

Ньєман нічого не відповів. Ректор тим часом оглядав його високу кремезну постать, коротку стрижку, руків'я револьвера, що стирчало з-під пальта. Люїз провів долонею по обличчю, а відтак, немовби прагнучи переконати самого себе, промовив:

— Мені сказали, що ви першокласний поліціант.

Ньєман далі мовчав, уп'явши погляд у ректора. Люїз відвів очі й сказав:

— Я хочу одного-єдиного, комісаре: щоб ви якомога швидше знайшли вбивцю. Скоро відновлюється навчання і...

— Зараз у кампусі немає нікого зі студентів?

— Хіба кілька інтернів¹. Вони мешкають нагорі, у головному корпусі. Ще є кілька викладачів, які готуються до своїх лекцій.

¹ Студенти, що постійно проживають у студентському гуртожитку — інтернаті.

— Я можу отримати їхній список?

— Але ж... — Ректор завагався, але потім усе ж сказав: — Так, звісно, це не проблема...

— Що ви можете розповісти мені про Ремі Кайюа?

— Він працював бібліотекарем. Тихий, мовчазний. Доволі відлюдькуватий.

— Студенти його любили?

— Звісно... Певна річ!

— Де він жив? У Ґерноні?

— Тут, у кампусі. На останньому поверсі головного корпусу, разом із дружиною. Там само, де інтерни.

— Ремі Кайюа мав двадцять п'ять років. Як на наші часи, доволі рано для одруження, чи не так?

— Ремі й Софі Кайюа — наші колишні студенти. А познайомилися вони ще раніше, здається, у коледжі¹ при університеті, де вчаться діти наших викладачів. Вони знають... знали одне одного з дитинства.

Ньєман рвучко підвівся.

— Дякую вам, пане ректоре, — мовив комісар і покwapно вийшов, утікаючи від страху, яким просмерділося все в цьому кабінеті.

Книжки.

У величезній університетській бібліотеці повсюди на ажурних металевих стелажах під світлом неонових ламп незліченними, бездоганно рівними рядами стояли книжки, утворюючи справжні мури з паперу. Фоліанти з темними берегами. Палітурки із золотим чи срібним тисненням. Етикетки з емблемою Ґернонського університету. Посередині порожньої зали — ряди столів із пластиковим покриттям, розділених невеличкими скляними перегородками. Коли Ньєман увійшов до приміщення, то на думку йому відразу спала кімната для побачень у в'язниці.

¹ Середній навчальний заклад у Франції, Бельгії, Швейцарії, Канаді та деяких інших країнах.

Тут панували одночасно світло й сутінь, обшир і тіснота.

— У цьому університеті викладають найкращі професори, — пояснював Ерік Жуано. — Наукова еліта південно-східної Франції. Право, економіка, література, психологія, соціологія, фізика... А насамперед — медицина. Усі світила Ізеру викладають тут і консультують у місцевій лікарні, Університетському регіональному медичному центрі. Власне кажучи, це колишній університетський корпус, який був повністю відремонтований і перебудований. Сюди приїжджає лікуватися половина департаменту, а в пологовому відділенні з'явилися на світ усі мешканці довколишніх гір.

Ньєман слухав його, спершись на край одного зі столів і склавши руки на грудях.

— Звідки ти все це знаєш?

Жуано взяв навмання книжку з полицки.

— Я тут навчався. Починав на юридичному... Хотів стати адвокатом.

— А став поліціантом?

Лейтенант поглянув на Ньємана. В очах його відблискувало біле світло ламп.

— Коли вже мав здавати на диплом ліценціата¹, я раптом злякався, що знуджуся, і записався до школи інспекторів у Тулузі. Ремесло копа, казав я собі, — це активна робота, сповнена ризику й несподіванок...

— А тепер ти розчарований?

Лейтенант поставив книжку на місце. Його напівусмішка зникла.

— Ні, не сьогодні. Точно не сьогодні. — Він пильно поглянув на Ньємана. — Цей труп... Як узагалі можна таке зробити?

Ньєман удав, ніби не почув запитання.

— Коли ти вчився, якими були настрої в університеті? Ти не помічав нічого особливого?

¹ Ліценціат — учений ступінь у Франції, що надається після трьох років навчання у вищому навчальному закладі.

— Ні. Багато дітваків із міщанських родин, із головами, забитими стандартними уявленнями про життя, епоху, про правильні думки... Були також діти селян, робітників. Ще більші ідеалісти. І більш активні. Хай там як, на нас усіх чекала зустріч із безробіттям, тож...

— Не траплялося ніяких дивних історій? Не було якихось угрупувань?

— Ні. Не було нічого такого. Хоча, все ж... Як мені пригадується, існувало щось на кшталт університетської еліти. Такий собі замкнений світ, у якому жили діти університетських викладачів. Декотрі з них були неймовірно обдарованими. Щороку всі почесті відходили їм. Навіть у спортивних дисциплінах. Нас це неабияк дратувало.

Ньєман пригадав портрети переможців у передпокої Люїзового кабінету.

— А ці студенти не утворювали чогось на кшталт братства? — запитав він. — Їх не могла об'єднувати якась темна мета?

Жуано розреготався.

— Ви що, підозрюєте студентську змову?

Ньєман підвівся і став походжати вздовж стелажів.

— Бібліотекаря знають усі в університеті. Ідеальна ціль. Уяви собі групу студентів, що захопилися бозна-якою божевільною ідеєю: жертвоприношенням, ритуалами... Вибираючи жертву, вони, природно, насамперед мали подумати про Кайюа.

— Про тих вундеркіндів забудьте. Вони були надто зайняті, гризучи граніт науки, щоб перейматися чимось іншим.

Ньєман далі походжав поміж рядами книжок, коричневих із золотавим полиском. Жуано йшов за ним.

— Бібліотекар, — вів далі комісар, — це також той, хто видає книжки... Хто знає, що читає кожен студент, що вивчає... Може, він дізнався щось, чого не повинен був знати?

— За таке не вбивають, та ще й так... Та й які таємниці ви хочете, щоб ховалися у книжках, які студенти беруть почитати?

Ньєман рвучко обернувся до нього.

— Не знаю. Але я не довіряю мудрагелям.

— У вас уже є якісь припущення? Підозри?

— Нема. Наразі я не відкидаю нічого. Сварка. Помста. Інтелектуали-збоченці. Або гомосексуалісти. Або просто якийсь волоцюга, маніяк, який натрапив у горах на Кайюа випадково.

Комісар відважив щигля по корінцю книжки.

— Бачиш: я не зациклююсь на чомусь одному. Але почнемо ми все таки тут. Треба ретельно переглянути всі книжки, які можуть мати стосунок до цього вбивства.

— Який стосунок?

Ньєман знову пройшов поміж стелажми й опинився у великій залі. Він попрямував до бібліотекаревого столу, що розміщувався в іншому кінці зали, на вивіщенні над партами для читачів. Посеред столу здіймався комп'ютер, у шухлядах лежали акуратні стосики зошитів на спіралях. Ньєман постукав пальцем по темному екрану.

— Тут має бути список усіх книжок, які щодня брали відвідувачі. Доручи це кільком своїм людям. Найбільш начитаним, якщо такі є. Також залучи до роботи інтернів. Я хочу, щоб вони відшукали всі книжки, де йдеться про зло, насилля, тортури, а також жертвоприношення і ритуальні вбивства. Нехай переглянуть, наприклад, праці з етнології. Мені також потрібно, щоб вони записали імена всіх студентів, які часто брали такі книжки. І нехай ще знайдуть дисертацію самого Кайюа.

— А мені... що робити?

— Ти допитай інтернів. Віч-на-віч. Вони перебувають тут удень і вночі, мусять знати все вздовж і впоперек. Звички й настрої своїх товаришів... Хто вирізняється дивною поведінкою... Я хочу знати, як інші ставилися до Кайюа. Дізнайся більше про ці його походи в гори. Розшукай тих, хто ходив разом із ним. З'ясуй, хто знав його маршрути. Хто міг піджидати його вгорі...

Жуано скинув на комісара скептичним поглядом. Ньєман підступив до нього впритул і промовив стишеним голосом:

— Я скажу тобі, що ми маємо. Ми маємо приголомшливе вбивство, ми маємо скарлючений знекровлений труп із численними слідами тортур. Від усього цього за сто кілометрів відгонить безумством. Поки ми тримаємо це в таємниці. У нас є кілька годин, може, трохи більше, щоб розплутати цю справу. Потім — утрутиться преса, на нас почнуть тиснути, запалають пристрасі. Тому зосередься. Поринь із головою в це жахіття. Віддай усе, що можеш. Тільки так ми скинемо личину з обличчя зла.

Лейтенант мав переляканий вигляд.

— Ви справді гадаєте, що ми за кілька годин...

— Ти хочеш працювати зі мною, так чи ні? — урвав його Ньєман. — Якщо хочеш, тоді я поясню тобі свій погляд на такі речі. Коли маєш справу з убивством, усе довкола потрібно розглядати як дзеркало. Труп жертви, люди, які її знали, місце злочину... У кожному з цих елементів відображається частина правди, якийсь один бік злочину, розумієш?

Він тицьнув пальцем у монітор комп'ютера.

— Ось, наприклад, цей екран. Коли він увімкнеться, то перетвориться на дзеркало, яке покаже нам щоденне життя Ремі Кайюа, покаже, що він робив і про що думав. У цьому комп'ютері є подробиці, — відображення, — які можуть нас зацікавити. Ми повинні туди дістатися. Перейти на другий бік.

Ньєман випростався й широко розкинув руки.

— Ми з тобою в крижаному палаці, Жуано, у лабіринті відображень! А тепер дивись уважно. Нічого не пропусти. Тому що десь серед цих дзеркал, у «мертвій зоні», заховався вбивця.

Жуано стояв із роззявленим ротом.

— По-моєму, як на людину дії, ви надто багато розумуєте...

Ньєман легенько вдарив його в груди навідворіть руки.

— Це ніяка не філософська теорія, Жуано. Це і є практика.

— А ви? Кого... кого ви будете допитувати?

— Я? Я порозмовляю з нашим свідком, Фанні Феррейрою. І з Софі Кайюа, дружиною вбитого. — Ньєман підморгнув лейтенантові. — Я маю справи тільки з кралами, Жуано. Ось тобі й практика.

5

Під похмурим небом асфальтова дорога зміїлася через кампус, минаючи всі його сіруваті корпуси з покритими іржею голубими вікнами. Ньєман їхав поволі, раз по раз заглядаючи до мапи університету, яку йому вдалося роздобути. Комісар прямував до спортзалу, що розміщувався окремо від інших будинків. Нарешті Ньєман зупинився перед новою на вигляд будівлею з рівчастого бетону, схожою скоріше на бункер, ніж на спортивну споруду. Ньєман вийшов із машини і вдихнув на повні груди. Сіявся дрібний дощик.

Комісар обвів поглядом кампус і будинки, що розкинулися на кілька сотень метрів звідти. Його батьки також навчали дітей, але не в університеті, а в невеличких колежах у передмісті Ліона. Він не пам'ятав про ті часи нічого або майже нічого. Дуже швидко він вирішив, що позірний затишок родинного гнізда — це слабкість і омана. Дуже швидко усвідомив, що до свого бою йому доведеться стати самому і, відповідно, що швидше це станеться, то краще. Коли йому було тринадцять років, П'єр попросив у батьків дозволу вчитися далі в пансіоні. Ті не наважилися заборонити синові це добровільне вигнання, але він ще досі пам'ятав, як за стіною його спальні ридала мати: звуки її плачу стояли в нього у вухах, але водночас Ньєман фізично відчував їх шкірою як щось вологе й тепле. Він дременув із кімнати.

Чотири роки в інтернаті. Чотири роки самотності й фізичного вишколу поряд із навчанням. Усі його надії тоді були пов'язані одною-єдиною метою — армія. У сімнадцять років, блискуче склавши іспити на бакалавра¹, П'єр Ньєман відбув триденне медичне обстеження й подав прохання про вступ до офіцерської школи. Коли військовий лікар, майор за званням, повідомив Ньєманові, що його визнали непридатним до

¹ У Франції бакалавром називається ступінь, який надається після закінчення середньої освіти.

військової служби, і пояснив причини такого рішення, юнак усе зрозумів. Хай якими великими були його амбіції, зрадили хлопця власні страхи, занадто очевидні. Він зрозумів, що відтепер його долею назавжди стане довгий непроглядний коридор із заляпанними кров'ю стінами й собаками, що витимуть у темряві, біля самого виходу...

Котрийсь інший підліток відступив би, здався, покірливо вислухавши вирок психіатрів. Котрийсь інший, але не юний П'єр Ньєман. Він уперся й знову взявся до фізичних тренувань, із подвійною затятістю гартуючи силу волі. Коли вже йому не судилося стати військовим, він обере собі інше поле бою — вулицю, де точиться невідома битва зі щоденним злом. Він покладе всі свої сили і свою душу на вівтар цієї війни без лаврових вінків і знамен, але вестиме її аж до кінця. Ньєман вирішив стати поліціантом. З цією метою він протягом довгих місяців тренувався, щоб пройти психологічне тестування. Невдовзі вступив до поліційної школи в містечку Канн-Екюз. Відтоді в його житті почалася нова ера, ера грубої сили. Його результати в стрільбі були винятковими. Ньєман не переставав працювати над собою, щоб стати ще кращим, ще сильнішим. Він зробився поліціантом, якому не було рівних. Завзятим, брутальним і нестримним.

Спершу він працював у окружних комісаріатах, а пізніше як першокласний стрілець опинився в підрозділі, що згодом став називатися «розшуково-оперативним». Почалися спецоперації. Ньєман уперше вбив людину. Того дня він уклав із самим собою угоду й остаточно змірився з прокляттям, яке висіло над ним. Ні, йому ніколи не стати увінчаним славою воїном, хоробрим офіцером. Натомість він зробиться вуличним бійцем, шаленим і непоступливим, і втопить власні страхи в жорстокості асфальту.

Ньєман глибоко вдихнув гірське повітря. Він подумав про свою матір, що померла багато років тому. Подумав про минуле, що тепер здавалося подібним до кан'йону, на дні якого вирує та піниться бурхливий потік. Про спогади, які спершу

потріскалися, а потім ізблякли, з останніх сил опираючись забуттю.

Зненацька Ньєман, наче вві сні, почув дрібні кроки. До нього підходив великий жилавий пес із гладеньким хутром, що лисніло під дощем. Очі — дві краплини темного бурштину — уп'ялися в поліціянта. Собака наближався, вихляючи задом. Комісар заціпенів. Пес підійшов ще ближче, тепер його з чоловіком розділяли кілька кроків. Вологий ніс нюшив. Раптом пес загарчав. Очі його зблиснули. Він зачув страх. Страх, який ішов від людини.

Ньєман наче закам'янів.

Наче якась невідома сила скувала йому руки й ноги. Кров відринувала від його обличчя, немовби її засмоктало в невидимий вир, десь у його шлунку. Собака загавкав і вищирив ікла. Ньєман знав, у чому річ. Від страху тхнуло, і пес відчував цей запах, який викликав у нього побоювання й ворожість. Страх породжував страх. Собака, щирячи зуби, загавкав знову, у його горлі перекочувалося гарчання. Поліціант дістав зброю.

— Клариссо! Клариссо! До мене!

Ньєман скинув із себе крижане заціпеніння. З-поза червоної заслони виринав сивий чоловік у светрі з застібною на комірці. Чоловік поспішав до нього.

— Ви що, збожеволіли?

— Поліція, — промимрив Ньєман. — Забирайтеся звідси. І свого псиська заберіть.

Чоловік вражено витріщився на нього.

— Боже мій! Не можу повірити! Ходімо, Клариссо, ходімо, дівчинко...

Собака й хазяїн зникли з очей. Ньєман спробував ковтнути слину. У шорсткому горлі було сухо, наче в пустелі. Поліціант струснув головою, заховав револьвер і пішов довкола будівлі. Повертаючи ліворуч, він спробував пригадати, коли востаннє був у свого психіатра.

За другим рогом будинку, комісар натрапив на жінку.

Фанні Феррейра стояла біля відчинених дверей і наждачним папером шліфувала дошку з піноматеріалу червоного кольору.

Поліціант подумав, що це, мабуть, і є той плавзасіб, на якому дівчина долає гірські потоки.

— Добрий день, — промовив він, уклоняючись на знак вітання. До нього вже повернулася звична енергійність і впевненість.

Фанні підвела очі. Дівчині, мабуть, заледве чи й було двадцять років. Вона мала матову, оксамитову шкіру й кучеряве волосся, що дрібними пасемцями вилося довкола скронь і спадало густою хвилею на плечі. Очі на смаглявому обличчі разили виключною, майже непристойною ясністю.

— Мене звати П'єр Ньєман, я комісар поліції. Розслідую вбивство Ремі Кайюа.

— П'єр Ньєман? — недовірливо перепитала дівчина. — Отакої! Це неможливо.

— Чому це?

Вона махнула головою в напрямку невеличкого радіоприймача, що стояв на землі.

— Про вас щойно повідомили в новинах. Сказали, що вчора ввечері ви затримали двох убивць у Парижі, біля «Парк-де-Пренс». І що це, мовляв, дуже добре. Але ще вони сказали, що ви скалічили одного з тих чоловіків, і це вже зовсім недобре. Ви володієте здатністю бути повсюди, чи як?

— Просто я їхав цілу ніч.

— Що ви тут робите? Місцевих копів не досить?

— Скажімо так: мене прислали на підмогу.

Фанні повернулася до роботи: вона зволожувала довгасту поверхню дошки, а потім обіруч терла її наждаком. Дівчина мала міцну статуру й тривкий вигляд. Одягнута вона була не надто вишукано: неопренові штани для рафтингу, водний жилет і високі, туго зашнуровані черевики зі світлої шкіри. Приглушене світло мінилося довкола лагідними барвами.

— Ви, схоже, добре даєте раду шокові, — зауважив Ньєман.

— Якому шокові?

— Ну... це ж ви знайшли...

— Я намагаюся про це не думати.

— Чи не обтяжить вас порозмовляти зі мною про це?

— Ви ж заради цього сюди й прийшли, хіба ні?

Дівчина не дивилася на поліціанта. Руки її не переставали рухатися вверх-вниз по дошці, різко й завзято.

— За яких обставин ви знайшли тіло?

— Щовихідних я спускаюся гірськими річками на цій ось штуці, — вона показала на свій плавзасіб. — Того дня я саме закінчила один зі своїх сплавів. Поблизу студмістечка є навала з каміння, яка утворює природну загату й перепиняє біг річки, завдяки чому можна спокійно пристати до берега. Я вже витягувала свою дошку, коли помітила...

— На скелі?

— Атож, на скелі.

— Це неправда. Я був там і знаю, що під тим кутом неможливо помітити щось на скелі на висоті п'ятнадцяти метрів...

Фанні кинула наждачний папір до кошика, витерла руки й запалила цигарку. Ці прості рухи зненацька пробудили в Ньєманові нестримну хіть.

Дівчина видихнула довгий клуб синюватого диму.

— Тіло була на скелі. Але побачила я його не там.

— А де?

— У воді. Я побачила його відображення у воді. Білу плямку на поверхні озера.

Напружені риси Ньєманового обличчя розгладилися.

— Я саме так і думав.

— Це важливо для слідства?

— Ні. Але я люблю ясність у таких речах.

Ньєман помовчав, а тоді запитав:

— Ви альпіністка, чи не так?

— Як ви здогадалися?

— Не знаю... Гірська місцевість. Та й вигляд у вас дуже... спортивний.

Дівчина обернулася лицем до гір, що височіли над долиною, і розпростерла руки. Уперше на її обличчі з'явилася усмішка.

— Ось вони, мої володіння, комісарє! Від Гран-Пік-де-Бельдонн до Гранд-Рус, усі ці гори я знаю як свої п'ять пальців. Коли я не спускаюся річками, то вибираюся на вершини.

— Як ви гадаєте, потрібно бути альпіністом, щоб підняти тіло на скелю?

Фанні перестала всміхатися, вона дивилася на жаристий кінчик своєї цигарки.

— Ні, не конче. Прискалки утворюють там практично природні сходи. Одначе потрібно бути збіса дужим, щоб затягти туди тіло й не втратити рівноваги.

— Один із тутешніх інспекторів гадає, що вбивця скоріше міг вилізти з іншого боку, де схил не такий стрімкий, а потім спустити тіло на мотузці.

— Достобіса йому довелося б обходити. — Дівчина завагалася, а тоді додала: — Власне кажучи, є ще третя можливість — дуже проста, якщо тямити хоч трохи в техніці скелелазіння.

— Що це за можливість?

Фанні Феррейра загасила цигарку об підшву свого черевика й щиглем відкинула недопалок.

— Ходімо зі мною, — звеліла вона.

Вони зайшли всередину спортзалу. У півтемряві виднілися скинуті на купу мати, темні обриси паралельних брусів, жердин, канатів із вузлами. Прямуючи до правої стіни, Фанні пояснила:

— Це моя криївка. Літом сюди ніхто й носа не показує. Я можу зберігати тут своє знаряддя.

Вона запалила штормовий ліхтар, що висів над чимось, подібним до верстата, на якому лежала ціла купа інструментів, різноманітного металевого приладдя з гостряками й лезами, що вигравало сріблястими відлисками і яскравими відтінками. Фанні знову закурила.

— Що це таке? — запитав Ньєман.

— Льодобури, карабіни, обв'язки, жумари — альпіністське спорядження.

— І що з цього?

Фанні знову випустила ротом цигарковий дим, цього разу видувши кілька кілець.

— А те, пане комісарє, що вбивця, маючи все це приладдя й уміючи ним користуватися, без жодних проблем міг би підняти тіло з берега річки на скелю.

Ньєман склав руки на грудях і прихилився до стіни. Фанні, тримаючи цигарку в зубах, узялася перебирати своє знаряддя. Її невинні рухи ще більше розпалили його хіть. Дівчина подобалася йому страшенно.

— Як я вам уже казала, — повела Фанні далі, — стінувата круча в тому місці йде виступами, що утворюють природні сходи. Будь-хто, знайомий з альпінізмом або навіть просто з походами в гори, зможе завиграшки піднятися туди, спершу без тіла.

— І що далі?

Фанні показала йому блок, помальований зеленою флюоресцентною фарбою і поцяткований маленькими отворами.

— Далі прикріплюєте це на скелі, над розколиною.

— На скелі? Як? Молотком? На це піде прірва часу, хіба ні? Дівчина за легкою завісою цигаркового диму похитала головою.

— Ваші знання в царині альпінізму, комісарє, наближаються до нуля. — Вона взяла зі столу гак із гвинтовою різью. — Ось це називається шлямбур, він укручується в камінь. За допомогою ось такого спеціального пробійника, — вона показала якийсь інструмент, схожий на дріль, чорний і блискучий від мастила, — можна наставити скільки завгодно шлямбурів на будь-якій скелі за кілька секунд. Потім кріпите ваш блок, і вам лишається тільки доправити труп нагору. Цей метод застосовують, щоб піднімати вантажі у важкодоступні місця.

Ньєман недовірко скривився.

— Я не вилазив туди, нагору, але мені здається, що та ущелина занадто вузька. Я не розумію, як убивця міг би, ледве тримаючись у тому заломі, витягнути тіло лише силою своїх рук, без можливості відступити й допомогти собі ногами. Або ж

повертаємося до попереднього припущення про те, що вбивця має бути справжнім багатирем.

— Та хто вам каже про те, щоб витягувати труп руками? Йому треба було б зробити лише одну річ: узятися за другий кінець мотузки і з'їхати вниз, зігравши таким чином роль противаги, а тіло піднялось би саме.

Комісар нарешті збагнув, у чому полягав цей спосіб, і всміхнувся на думку про його простоту.

— Але тоді потрібно, щоб убивця важив більше, ніж його жертва, єе ж?

— Або так само: коли падаєте в порожнечу, ваша вага збільшується. Щойно тіло опинилося б нагорі, ваш убивця швиденько видерся б тими самими виступами вдруге, щоб картинно засунути свою жертву в ущелину.

Комісар ще раз скинув оком на гаки, гвинти й кільця, що лежали на верстаті. Схоже на знаряддя грабіжника-зламувача, подумав він, але грабіжника особливого: того, хто вдирається на гірські висоти, зламуючи закони земного тяжіння.

— Скільки часу це забрало б?

— Для людини з моїм досвідом — менше десяти хвилин.

Ньєман кивнув: образ убивці вимальовувався у нього в голові. Вони вийшли надвір. Сонце пробивалося крізь хмари й вигравало на верхівках гір, що зблискували кришталевою ясністю.

— Ви викладаєте в університеті? — запитав поліціант.

— Так, геологію.

— А які саме дисципліни?

— Багато чого: класифікацію гірських порід, тектоніку плит, а також гляціологію — науку про льодовики.

— Ви маєте дуже молодий вигляд.

— Я захистила докторську, коли мала двадцять років. На той час я вже працювала старшим викладачем. Я наймолодший доктор наук у Франції. Тепер мені двадцять п'ять, і я штатний професор.

— Гордість університету?

— Саме так. Гордість університету. Донька й онука заслужених професорів із Гернона.

— Отже, ви належите до цього братства?

— Якого братства?

— Один із поліціантів, що працює зі мною, навчався в Герноні. Він мені розповів, що в університеті є окрема еліта, що складається з дітей тутешніх викладачів...

Фанні невдоволено похитала головою.

— Я б радше назвала це великою родиною. Діти, про яких ви кажете, зростають в університеті, у науковому й культурному середовищі. А потім демонструють блискучі результати. Це видається цілком природним, хіба ні?

— Навіть у спортивних дисциплінах?

Дівчина звела брови.

— Це завдяки гірському повітрю.

— Ви мусили б знати Ремі Кайюа, — мовив Ньєман. — Яким він був?

Фанні відповіла відразу, без роздумів:

— Самітник. Замкнутий. Вовкуватий навіть. Але поряд із тим неймовірно розумний. Освічений до краю. Ходили навіть чутки... начебто він прочитав усі книжки в бібліотеці.

— Як гадаєте, ці чутки мали підстави?

— Цього мені невідомо. Але бібліотеку свою він знав уздовж і впоперек. Це був його прихисток, його криївка.

— Він також був дуже молодий, як на таку посаду, чи не так?

— Ремі виріс у цій бібліотеці. Його батько теж працював старшим бібліотекарем.

Ньєман ступив кілька кроків.

— Я цього не знав. Кайюа також належали до цієї вашої «великої родини»?

— Аж ніяк. Навпаки: Ремі був вороже до неї налаштований. Попри всю свою освіченість, йому так і не вдалося досягти всього, чого він прагнув. Я гадаю... словом, мені здається, він нам заздрив.

— Яка в нього була спеціальність?

— Філософія, здається. Він закінчував писати свою дисертацію.

— А на яку тему?

— Не маю жодної гадки.

Комісар замовк. Він дивився на гори, які дедалі більше заливало сонце і які здавалися тепер осліпленими яскравим світлом велетями.

— Його батько живий? — запитав поліціант.

— Ні. Загинув кілька років тому. У горах.

— Теж за підозріливих обставин?

— Не там шукаєте. Він потрапив під лавину. Ту, що зійшла з Гранд-Ланс-д'Альмон в дев'яносто третьому. Відразу видно слідчого.

— Два бібліотекарі, обидва альпіністи. Батько й син. Обидва загинули в горах. Важко не звернути уваги на такий збіг, хіба ні?

— А звідки ви знаєте, що Ремі вбили у горах?

— Маєте слухність, напевне не знаю. Але він вирушив туди у суботу вранці. Найпевніше, убивця заскочив його там, нагорі. Можливо, він знав маршрут і...

— Ремі був не з тих, хто ходить торованими маршрутами. І він нікому не повідомляв своїх планів. Цей чоловік був дуже... дуже потайний.

Ньєман уклонився.

— Красно дякую вам, панно. Ви знаєте, що кажуть у таких випадках: якщо пригадаєте щось, зателефонуйте мені, будь ласка, на будь-який із цих номерів.

Ньєман записав номер свого мобільного й номер телефону в аудиторії, яку йому виділив ректор: комісар волів розташуватися в університеті, а не в жандармерії.

— До побачення, — пробурмотів він.

Дівчина не підвела очей. Поліціант рушив, коли вона раптом промовила:

— Можна вас про дещо запитати?

Тепер вона пильно дивилася на нього. Ньєманові стало трохи моторошно. Надто вже прозорі були її очі. Як скло або вода гірського потоку; жалкі, наче мороз.

— Запитуйте, — відказав він.

— По радіо казали... словом, чи правда, що ви були в групі, яка вбила Жака Меріна¹?

— Я був зовсім молодий. Але так, це правда.

— Я думала... мені хотілося б знати, що відчуваєш після.

— Після чого?

— Після чогось такого.

Ньєман ступив кілька кроків у напрямку дівчини, яка мимоволі позадкувала. Одначе погляд його вона мужньо витримала з пихатим виразом на обличчі.

— Я завжди з приємністю побалакаю з вами, Фанні. Але ніколи ви не почуєте від мене ані слова про цю операцію. Як і про те, що я втратив того дня.

Дівчина опустила очі й глухо промовила:

— Я розумію.

— Ні, ви не розумієте. На щастя для вас.

6

За спиною гучно бринів гірський потік. Ньєман позичив у жандармерії похідні черевики й зараз природними східцями дерся на кручу, що й справді виявилось не надто важко. Діставшись до вузької ущелини, у якій знайшли тіло, поліціант став ретельно оглядати все довкола. Руками, захищеними рукавицями з гортексу², він обмацував скелю, шукаючи ймовірні сліди від шлямбурів.

Отвори в камені.

¹ Жак Рене Мерін (фр. Jacques René Mesrine; 1936—1979) — відомий французький злочинець, гангстер, був проголошений на початку 1970-их років «ворогом суспільства номер один». У результаті спеціальної операції поліції був убитий у листопаді 1979 року в Парижі.

² Гортекс (англ. Gore-tex) — мембранна тканина, що виробляється компанією W. L. Gore & Associates. Застосовується для виготовлення спеціального одягу та взуття. Основними властивостями матеріалу є водонепроникність і стійкість до зношування.

Вітер шмагав його, кидаючи в обличчя бризки крижаної води, але Ньєманові це подобалося. Попри обставини, які привели його до маленького озера, тут поліціант на всю силу відчув повноту життя. Можливо, саме тому убивця вибрав це місце: тут усе дихало непорушним, ясним спокоєм і злагодою, а ясно-зелені води затону несли умиротворення навіть найрозбурханішому розуму.

Комісар не знаходив нічого. Він став шукати довкола западини — жодних ознак альпіністських гаків. Тоді Ньєман опустився навколішки на краю розколини й провів рукою по її внутрішніх стінках. Раптом просто посередині вгорі його пальці намацали отвір, виразний і рівний. У поліціанта промайнула думка про Фанні Феррейру. Дівчина мала рацію: убивця за допомогою гаків і блока підняв труп, використавши, без сумніву, вагу власного тіла.

Ньєман засунув руку далі, помацав іще і зрештою знайшов загалом три отвори завглибшки сантиметрів двадцять. Отвори мали гвинтові канавки всередині й розміщувалися трикутником: сюди й було вкручено шлямбури, на яких кріпився блок. Обставини злочину ставали дедалі яснішими. Ремі Кайюа заскочили в горах, під час його походу. Убивця зв'язав його, мордував, скалічив і вбив серед безлюдних скель, а потім спустився в долину разом із трупом своєї жертви. Як він це зробив? Ньєман скинув поглядом униз, на лискуче дзеркало водного плеса. Певна річ. Убивця сплавився річкою на байдарці або якомусь іншому суденці такого ґатунку.

Але навіщо завдавати собі стільки клопоту? Чому не лишити труп на місці злочину?

Поліціант обережно спустився вниз. Там він зняв рукавиці, обернувся спиною до скель і став роздивлятися відображення розколини на бездоганно гладенькій поверхні затону. Образ був чіткий, наче намальований. Ньєман ще раз переконався: це місце було чимось на кшталт святилища. Святилища спокою й чистоти. Либонь, убивця вибрав його саме з цієї причини.

У кожному разі відтепер слідчий був цілковито переконаний в одному.

Убивця, якого він шукає, — досвідчений альпініст.

Ньєманову автівку було обладнано передавачем на ультракоротких хвилях, але поліціант його ніколи не використовував. Так само для конфіденційних розмов не використовував він мобільного телефону, який був іще менш надійним. Натомість, ось уже кілька років, Ньєман користувався пейджером, постійно міняючи марки й моделі. Ніхто не міг зламати цю систему радіоповідомлень, яка працювала тільки з паролем. Він довідався про цю штуку від паризьких дилерів, які понад усе цінували цілковиту секретність. Комісар дав свій номер і пароль Жуано, Барну й Вермону. Сівши в машину, він дістав пейджер із кишені й увімкнув його. Повідомлень не було.

Ньєман рушив до університету.

Була вже одинадцята година ранку; на майдані, обсадженому зеленню, траплялося небагато перехожих. Кілька студентів бігали на стадіоні, що лежав трохи осторонь групи бетонних будівель.

Поліціант повернув на перехресті й попрямував знову до головного корпусу. Велетенська, схожа на бункер, споруда мала вісім поверхів і була шістсот метрів завдовжки. Ньєман припаркувався й поглянув на мапу. Окрім бібліотеки, ця неосяжна будівля містила аудиторії для лекцій із медицини, фізики й хімії. Над ними розміщувалися лабораторії для практичних занять, а на останньому поверсі мешкали інтерни. Сторож студмістечка червоним фломастером записав на плані номер помешкання, у якому жили Ремі Кайюа та його молода дружина.

П'єр Ньєман проминув двері до бібліотеки, що були поруч із головним входом, і зайшов до вестибюля, просторого й світлого завдяки великим еркерним вікнам. Стіни були розписані невігадливими фресками, які зблискували в ранковому промінні, а кінець приміщення губився за кілька сотень метрів звідти за порохнистою завісою. Розмірами вестибюль скидався на творіння

сталінської епохи — нічого спільного зі світлим мармуром і шляхетним коричневим деревом паризьких університетів. Так принаймні гадав собі Ньєман, ноги якого зроду-віку не було в жодному університеті. Ні в паризькому, ні в будь-якому іншому.

Поліціант ступив на гранітні безпідпорні сходи, кожен марш яких розвертався на сто вісімдесят градусів і був відділений від попереднього вертикальними ґратами. Ще одна архітекторова примха в такому самому гнітючому стилі, як і все решта. Ньєман лампи горіли через одну, і Ньєман поперемінно потрапляв у зони то суцільної темряви, то сліпучого світла.

Нарешті він дістався вузького коридору з численними невеличкими дверима. У темряві — тут лампи перегоріли геть усі — комісар насилу розшукав номер тридцять чотири, помешкання подружжя Кайюа.

Двері були прочинені.

Поліціант двома пальцями штовхнув тонку стулку з фанери.

Тиша й півморок огорнули його. Ньєман опинився в невеличкому передпокої. Наприкінці вузький коридор перетинала смужка кволого світла, у якому поліціант зміг роздивитися фотографії, що висіли на стінах. Це були чорно-білі знімки, датовані, схоже, тридцятими або сороковими роками ХХ століття. Атлети-олімпійці, які, напруживши всі свої сили, пнулися до неба або ж долали останні метри землі, завмерли в миті своєї слави. Їхні обличчя, тіла, пози випромінювали якусь бентежливу досконалість, нелюдську бездоганність мармурових статуй. Ньєман знову подумав про архітектуру університету: світлини пасували до неї, витворюючи разом аж ніяк не радісний ансамбль.

Під цими фотографіями поліціант помітив портрет Ремі Кайюа і зняв його, щоб краще роздивитися. Убитий був уродливий, усміхнений, молодий чоловік із коротким волоссям і напруженими рисами обличчя. Особливо тривожним видавався блиск у його очах.

— Хто ви?

Ньєман обернувся. У глибині коридору вимальовувалася загорнута в плащ жіноча постать. Комісар підійшов до неї. Ще

зовсім дівчисько, також років двадцяти п'яти, не більше. Світле, середньої довжини волосся облямовувало худе витягнуте обличчя з гострими, тонкими рисами, блідість якого підкреслювали темні кола під очима. Врода цієї жінки впадала в очі не відразу, а лише перегодом, неначе відлуння після першого прикрого враження, яке справляв її вигляд.

— Моє ім'я — П'єр Ньєман, — промовив поліціант. — Я головний комісар поліції.

— Чому ви зайшли без дзвінка?

— Пробачте мені. Двері були відчинені. Ви дружина Ремі Кайюа?

Замість відповіді жінка вихопила у Ньємана світлину й повісила її назад на стіну. Відтак скинула плащ і рушила до кімнати ліворуч. У вирізі розтягнутого светра Ньєман мимоволі помітив бліді змарнілі груди. Він здригнувся.

— Проходьте, — неохоче промовила жінка.

Ньєман зайшов до тісної вітальні, опорядженої старанно й ощадливо. На стінах висіли картини в сучасному стилі. Симетричні лінії, тривожні кольори, незбагненні фігури. Поліціант не став на них зупинятися. Натомість його увагу привернуло інше: у кімнаті стояв сильний хімічний запах. Запах клею. Кайюа вочевидь зовсім нещодавно обклеїли стіни новими шпалерами. Ньєманові стиснулося серце. Уперше йому стало моторошно від думки про загублену долю цього подружжя, про згарище щастя, яке, либонь, досі жевріло під горем цієї жінки. Комісар прибрав поважного тону:

— Пані, я прибув із Парижа. Мене викликав сюди слідчий суддя для допомоги в розслідуванні вбивства вашого чоловіка. Я...

— Ви вже знайшли щось?

Комісар поглянув на неї і зненацька відчув бажання розбити щось: вікно, будь-що. Цю жінку переповнювало горе, але ще більше — ненависть до поліції.

— Наразі в нас нічого нема, — визнав він. — Але я сподіваюся, що слідство...

— Питайте, що хотіли.

Ньєман сів на диван-ліжко навпроти жінки, яка вибрала собі невеличкий стілець якнайдалі від поліціянта. Узявши подушку, комісар якусь хвилю ніяково м'яв її в руках.

— Я читав ваші свідчення, — почав він. — Мені хотілося б дістати від вас деяку додаткову інформацію. Скажіть, багато людей тут ходять у походи в гори?

— А ви гадаєте, що тут є інші розваги? У Терноні всі захоплюються або туризмом, або альпінізмом.

— Хтось із інших туристів міг знати маршрути Ремі?

— Ні. Він ніколи не розповідав, куди йде. І ходив стежками, які знав тільки він...

— Це були звичайні прогулянки чи тривалі походи?

— Коли як. У суботу Ремі вирушив пішки, збирався піднятися не вище, ніж на дві тисячі метрів. Він не взяв із собою спорядження.

Ньєман помовчав якийсь час, а відтак перейшов до головного.

— У вашого чоловіка були вороги?

— Ні.

Непевний тон її відповіді спонукав Ньємана поставити наступне запитання, яке здивувало його самого.

— А друзі?

— Друзів теж не було. Ремі був самотник.

— Які стосунки його пов'язували зі студентами, тими, що відвідували бібліотеку?

— Він їм видавав книжки, це й усе.

— Ви не помічали нічого дивного останнім часом?

Жінка не відповіла. Ньєман запитав інакше:

— Може, ваш чоловік був напруженим, дратівливим?

— Ні.

— Розкажіть мені про смерть його батька.

Софі Кайюа підвела очі. Їхній тьмянний і невиразний колір надолужували прегарні вії і брови. Жінка злегка знизала плечима.

— Він загинув у дев'яносто третьому, під лавиною. Ми тоді ще не були в шлюбі. Я нічого більше не знаю. Ремі ніколи про це не говорив. Чому це вас цікавить?

Поліціант промовчав, роздивляючись невеличку кімнатку з ідеально рівно розставленими меблями. Він добре знав такий тип приміщень. А ще він знав, що зараз вони тут не самі з Софі Кайюа. Пам'ять про померлого перебувала з ними, наче душа його десь у сусідній кімнаті збиралася у свій останній похід. Комісар знову поглянув на картини.

— Ваш чоловік тримав якісь книжки тут?

— Навіщо йому було їх тут тримати? Він цілий день працював у бібліотеці.

— Дисертацію він теж писав там?

Жінка коротко кивнула. Ньєман не переставав милуватися її вродливим і жорстким обличчям, дивуючись тому, що менше ніж за годину перетнувся з двома такими принадними жінками.

— Про що була його дисертація?

— Про Олімпійські ігри.

— Не надто наукова тема.

На обличчі Софі Кайюа з'явився зневажливий вираз.

— Його дисертація була присвячена зв'язку між фізичною випробовуванням і священним характером ігор. Між тілом і думкою. Він досліджував міф про «атлона», пралюдину, яка, подолавши обмеження власного тіла, своєю потугою зробила землю родючою.

— Даруйте мені, — засопів Ньєман. — Я не надто розуміюся на філософії... Це все якось пов'язано з тими світлинами, що висять у вашому коридорі?

— І так, і ні. Це кадри з фільму Лені Ріфеншталь про Олімпійські ігри 1936 року в Берліні¹.

¹ Лені Ріфеншталь (Берта Елена Амалия Ріфеншталь, 1902—2003) — німецька акторка, спортсменка та кінорежисерка епохи нацизму. Перебувала в приязних стосунках із Адольфом Гітлером. У найвідомішому її фільмі, «Тріумфі волі», висвітлено перебіг партійного з'їзду НСДАП 1934 року в Нюрнберзі. У 1936—1938 роках Лені Ріфенштайл займалася зйомками й монтажем фільму «Олімпія», присвяченого Олімпійським іграм 1936 року в Берліні. Фільму дали високу оцінку за музику та звукові ефекти, за красу гірських пейзажів і сцен світанку, а також за чудовий монтаж. «Олімпія» отримала кілька міжнародних нагород.

— Ці знімки вражають.

— Ремі казав, що та олімпіада за своїм духом була дуже близькою до стародавніх ігор в Олімпії, основаних на ідеї єдності тіла й думки, фізичної випробови й філософського вираження.

— У тому конкретному випадку йшлося про нацистську ідеологію, хіба ні?

— Моему чоловікові не важило, як висловлено ідею. Його чарував лише цей синтез думки й фізичної потуги, духу й тіла.

Ньєман нічогісінько не міг утямити в усій цій тарабарщині. Жінка нахилилася вперед і з несподіваною ворожістю запитала:

— Чому вони прислали вас? Чому вони прислали людину, таку, як ви?

Ньєман проігнорував її агресивний випад. Під час допитів він завжди застосовував один і той самий метод — безпристрасний, холодний підхід, що ґрунтується на залякуванні. Поліціянтові — та ще й із такою пикою, як у нього, — не було сенсу бавитися у співчутливого розмовника чи психолога-любителя. Він поцікавився владним тоном:

— Як ви гадаєте, чи мав хтось причини ненавидіти вашого чоловіка?

— Ви несповна розуму, чи що? — вибухнула вона. — Ви не бачили трупа? Невже вам не зрозуміло, що мого чоловіка вбив маніяк? Якийсь навіжений зненацька накинувся на Ремі. Псих, який напав на нього, побив, скалічив і замордував до смерті?

Поліціант тяжко зітхнув. Він думав про тихого, відірваного від світу бібліотекаря і його агресивну дружину. Пара, від якої кров холоде в жилах. Він запитав:

— Розкажіть про ваше подружнє життя.

— Яке ваше бісове діло?

— Прошу вас, відповідайте.

— Я підозрювана?

— Ви добре знаєте, що ні. Будь ласка, відповідайте мені.

Молода жінка метнула на нього нищівний погляд.

— Ви хочете знати, скільки разів на тиждень ми трахалися?

Ньєман відчув, як на карку йому повиступали сироти.

— Пані, я лише виконую свою роботу. Допоможіть мені.

— Забирайся геть, смердючий шпику!

Зуби її не могли похизуватися білістю, але обриси вуст були прегарними, бентежливими. Ньєман дивився на цей вродливий рот, на її гострі вилиці, на блискучі брови, різко окреслені на блідо-тьмавому обличчі. Її лице не потребувало рум'янцю чи яскравих очей — усієї цієї оманливої гри світла й відтінків. Його краса полягала в рисах. Чистих і бездоганих. Поліціант не поворухнувся з місця.

— Забирайся геть! — закричала жінка.

— Останнє запитання. Ремі завжди мешкав в університеті.
А коли він служив у війську?

Софі Кайюа завмерла, спантеличена таким запитанням. Вона обхопила себе руками, немовби її морозило зсередини.

— Він не служив.

— Комісований?

Вона підтвердила кивком голови.

— З якої причини?

Жінка знову наставила очі на комісара.

— Що вам треба?

— З якої причини?

— Психічна невідповідність, здається.

— Ремі страждав на психічні розлади?

— Та ви що, з неба впали? Багато хто домагається бути комісованим через психічні проблеми! Це ж нічого не значить. Ви симулюєте, верзете казна-що, вас комісують.

Ньєман нічого не відказав на це, хоча всім своїм виглядом, либонь, виражав невисловлений осуд. Жінка раптом зміряла очима його коротко стрижене волосся, його строге елегантне вбрання, і губи її гидливо скривилися.

— Чорт забирай, ви коли-небудь щезнете звідси чи ні?

Ньєман підвівся й тихо сказав:

— Я вже йду. Але я хотів би, щоб ви знали дещо.

— Що? — виплюнула вона.

— Подобається вам це чи ні, але вбивць ловлять саме такі люди, як я. Тільки такі люди, як я, можуть помститися за вашого чоловіка.

Обличчя жінки закам'яніло на якусь мить, а потім її підборіддя затремтіло й вона вибухнула плачем. Ньєман обернувся й рушив до виходу.

— Я зловлю його, — сказав він.

Уже біля дверей він ударив кулаком по стіні й кинув через плече:

— Йй-богу, присягаюся, я зловлю того сучого сина, який убив вашого чоловіка.

Надворі йому вдарило в очі сліпуче сонячне світло. Під повіками затанцювали чорні плями. Ньєман перечекав кілька секунд, а потім змусив себе заспокоїтися й підійти до машини. Плями помалу перетворювалися на два жіночих обличчя. Фанні Феррейра, чорнявка. Софі Кайюа, білявка. Дві сильні, розумні, войовничі жінки. Жінки, яких йому, либонь, ніколи не судилося тримати у своїх обіймах.

Поліціант щосили вдарив прикріплену до стовпа залізну сміттєву урну, яка трапилася йому на дорозі, а потім за звичкою глянув на пейджер.

На екрані блимало: судовий медик закінчив розтин.

На світанку того самого дня, двісті п'ятдесят кілометрів на захід, лейтенант поліції Карім Абдуф дочитував книжку з кримінології про використання методу «генетичних відбитків пальців»¹ у розслідуванні зґвалтувань і вбивств. Над цим товстезним, шестисотсторінковим томом він провів майже цілу ніч. Лише коли кварцовий будильник задзвонив, поліціант глянув на цифри: 07.00.

Карім зітхнув, відкинув книжку й пішов на кухню готувати собі чорний чай. Повернувшись до вітальні, — яка також правила йому за їдальню та спальню, — він підійшов до еркерного вікна і став удивлятися в сутінь, що панувала надворі. Притупившись чолом до шибки, поліціант оцінив свої шанси коли-небудь провести розслідування із застосуванням генетичного матеріалу в тому глухому закутку, до якого його направили служити. Шанси дорівнювали нулю.

Молодий араб дивився на ліхтарі, що, немов цвяхи, досі тримали темні крила ночі. У горлі йому став гіркий клубок. Навіть у ті часи, коли він був по вуха в криміналі, Карімові вдавалося уникати в'язниці. І ось тепер, маючи двадцять дев'ять років віку, коли він сам зробився копом, його запроторили до найпаскуднішої в'язниці з усіх, які тільки можна собі уявити, — маленького провінційного містечка, придавленого нудьгою і загубленого в кам'янистій улоговині. В'язниці без мурів і без ґрат. В'язниці психічної, що точила його душу, як іржа залізо.

Карім поринув у мрії. Він уявляв, що, як в американських фільмах, затримує серійних убивць завдяки аналізу ДНК і спеціаль-

¹ Метод розрізнення індивідуумів за зразками їхнього ДНК.

ному програмному забезпеченню. Він бачив себе на чолі наукової групи, яка вивчає генетичні карти злочинців. У результаті досліджень і аналізу статистичних даних науковці виявляли дефект, щось на кшталт розриву десь у ланцюжку хромосоми й визначали його як ключову ознаку злочинних нахилів. Колись уже йшла мова про подвійну хромосому Y, що нібито мала бути характерною для вбивць, але згодом цей слід виявився хибним. У Карімових мріях, одначе, сукупність літер генетичного коду таїла нову «орфографічну помилку», яку відкривали завдяки Карімові та його безупинним затриманням. Раптом за спиною аж морозом сипнуло.

Молодий поліціант знав, що коли така «помилка» існує, то вона є і в його хромосомах.

Слово «сирота» ніколи нічого не означало для Каріма. Шкодувати можна лише за тим, що знав, а вихідцеві з Магрибу¹ ніколи не довелося зазнати чогось бодай трохи схожого на родинне життя. Його перші спогади обмежувалися кутком із застеленою лінолеумом підлогою та чорно-білим телевізором у дитячому притулку на вулиці Моріса Тореза в Нантері². Карім зростав у незугарному й безбарвному кварталі. Низькі будиночки сусідили з висотками, пустища поступово переходили в житлові масиви. І ще він пригадував, як бавився в хованки на будівельних майданчиках, що помалу витісняли бур'янові хащі його дитинства.

Карім був дитиною, яку покинули. Або знайшли. Усе залежало від того, з якого боку дивитися. У кожному разі він не знав своїх батьків, а виховання, яке згодом дістав, жодним чином не нагадувало Карімові про його походження. Арабською він роз-

¹ Назва, яку дали середньовічні арабські географи та історики країнам, розміщеним на захід від Єгипту та Аравійського півострова. До складу Магрибу входять: Мавританія, Марокко, Алжир, Туніс, Лівія.

² Нантер (фр. Nanterre) — місто та муніципалітет у Франції, адміністративний центр департаменту О-де-Сен, одне з найбільших передмість Парижа, розміщене на відстані близько 13 км на північний захід від Парижа.

мовляв погано, а про іслам мав лише доволі туманне уявлення. Невдовзі підліток позбувся своїх вихователів, від чиєї доброзичливості й простосердя його нудило, і віддався на волю вулиці.

Тоді-то він і відкрив для себе Нантер — територію без кордонів, посмуговану широкими проспектами, помережану велетенськими житловими масивами, заводами й адміністративними будівлями, населену перехожими, які сновигали туди-сюди, знервовані, пом'яті, у брудних лахах і які не чекали нічого доброго від завтрашнього дня. Але бідність приголомшує тільки багатих. Карім же навіть не помічав тих злигоднів, якими просякло все місто, від найдрібнішого камінця до поораних зморшками облич.

Натомість він зберігав зворушливі спогади про свої підліткові часи. Часи панків, які жили сьогоднішнім днем. Тринадцять років. Перші дружкї. Перші подружки. Як не дивно, серед самотності й збурення парубочих літ Карімові вдалося відшукати причини для любові й співчуття. Після сирітського дитинства тяжкі роки юнацтва дали йому немовби другий шанс на зустріч із довоколишнім світом, із людьми, яким він міг відкрити себе. Спогади про ті часи досі були такі кришталево виразні, наче це все сталося вчора. Довгі посиденьки в пивничках, жарти і сміх друзів, що тісною юрмою оточили пінбольні автомати. Клубок у горлі від нескінченних мрій про котрусь гошу дівчинку, побачену на сходах ліцею.

Але передмістя ховало своє темне обличчя. Абдуф завжди знав, що Нантер — це сумне й пропадає місце. Тепер він виявив, що містечко це може бути ще й жорстоким і смертельно небезпечним.

Одного п'ятничного вечора до кафе при басейні, що працювало в нічну зміну, вдерлася банда чоловіків. Без жодного слова ногами й пивними пляшками вони жорстоко побили власника закладу. За що саме — ніхто достеменно не знав. Либонь, якась давня образа: когось із них не пустили всередину або дорікнули за незаплачене пиво. Ніхто з присутніх навіть не поворухнувся. Але притлумлені крики власника, що доносилися з-поза барної

стійки, ще довго відлунювали в Карімовій голові. Тої ночі йому багато чого пояснили. Він дізнався імена, місця, чутки. Юний араб зазирнув до іншого світу, про існування якого раніше навіть не здогадувався. Світу насилля, недоступних кварталів і підвалів, просяклих кров'ю. Іншого разу на вулиці Колишньої Мерії бійка перед концертом перетворилася в криваве побоїще. Знову поразки якихось ворожих кланів. Карім бачив хлопчаків, що катулися з розбитими обличчями по асфальту, бачив дівчат із липким від крові волоссям, що намагалися заховатися за машинами.

Араб ріс і переставав пізнавати своє місто. Від самого дна здіймалася потужна хвиля. Усі захоплено розповідали про Віктора, камерунця, який ширявся на дахах будинків. Про Марселя, гульвісу з обличчям, покарбованим віспинами, і синьою цяткою, витатуйованою на індійський манір на чолі, якого кілька разів арештовували за бійки з лягавими. Про Жамеля й Саїда, які взяли ощадну касу. Часом Карім зустрічав цих типів перед своєю бурсою й дивувався їхньому почуттю гідності, їхній шляхетній поведінці. Це були не якісь грубі, неосвічені злодюги, а елегантні парубки з вишуканими манерами, блискучими очима й вивіреними рухами.

Карім обрав поле своєї діяльності. Хлопець почав із крадіжок автомагнітол, потім перейшов на машини і так здобув справжню фінансову незалежність. Він учашав до одного негра, курця опіуму, до «ведмежатників», а найбільше — до Марселя, страшного й жорстокого волоцюги, який із ранку до ночі ловив прихід, але який водночас тримав передмістя на певній дистанції від себе, і це Каріма захоплювало. Марсель висвітлював своє коротко підстрижене волосся перекисом водню, носив хутрянні безрукавки та слухав «Угорські рапсодії» Ліста. Він мешкав на сквотах¹ і читав Блеза Сандрара². Він називав Нантер «спрутом»

¹ Сквот (англ. squat) — покинуте приміщення або будинок, замешканий, зазвичай, без згоди власника.

² Блез Сандрар (фр. Blaise Cendrars, справжнє ім'я — Фредерік-Луї Созе, 1887—1961) — швейцарський та французький поет, прозаїк і журналіст.

і вигадував — Карім знав це — цілу систему алібі й пояснень, щоб виправдати свою майбутню неминучу поразку. Дивно, але саме цей мешканець міських нетрищ показував Карімові, що існує інше життя за межами їхнього передмістя.

І молодий араб присягнувся тоді, що здобуде собі це життя.

Не кидаючи крадіжок, він із подвійною затятістю взявся до навчання, здивувавши цим усіх своїх знайомих. Записався на курси тайського боксу — щоб захиститися від інших і від себе самого, адже іноді його опановували напади паморочливої і непогамовної люті. Відтоді доля його стала подібною до напнутого каната, по якому Карім ішов, намагаючись не втратити рівноваги. Довкола нього все засмоктувала чорна драговина злочинності й наркотичного чамору. Карімові виповнилося сімнадцять років. Він знову був самотній. Німотна тиша оточувала його всюди: у коридорі гуртожитку, чи в їдальні, чи в ліцї, чи перед пінбольними автоматами. Зачіпати його ніхто не наважувався. На той час він уже пройшов відбір на регіональні змагання з тайського боксу і всі знали, що Карім Абдуф може зламати ніс одним ударом ноги, навіть не прибираючи рук із барної стійки. Тишком оповідали й інші історії: про наскоки на банки, торгівлю наркотиками, епічні бійки...

Більшість цих чуток були неправдиві, але забезпечували Карімові відносний спокій. Молодий ліцеїст склав свої іспити на бакалавра й дістав оцінку «добре». Коли директор ліцею вітав його, Карім із подивом виявив, що цей наділений владою чоловік також його боїться. Юнак вступив на юридичний факультет. Усе ще в Нантері. У цей час він викрадав по дві машини за місяць. У нього було кілька каналів збуту, і він їх постійно міняв. Карім, либонь, був єдиним арабом у своєму місті, якого жодного разу не затримала поліція. І ще він ніколи не вживав наркотиків, ні легких, ні важких.

Каріму був двадцять один рік, коли він здобув диплом ліценціата юридичних наук. Що далі? Жоден адвокат не візьме до себе навіть кур'єром молодого араба метр вісімдесят п'ять на зріст, худого як скіпка, із борідкою клинцем, растаманськими

дредрами¹ й цілим гроном кульчиків у вухах. Так чи інак, на Карі-ма чекало безробіття й повернення туди, звідки він починав. Краще здохнути з голоду. Далі красти машини? Він понад усе любив ці таємничі нічні години, тишу паркувань, вибух адреналіну в крові, коли Карім знешкоджував сигналізацію чергового BMW. Він знав, що йому бракуватиме цього прихованого життя, сповненого ризику, таємниці й гострих відчуттів. А ще він знав, що рано чи пізно удача зрештою відвернеться від нього.

І тоді йому саянула думка: він стане копом. Він і далі обертатиметься в тому самому прихованому світі, але вже під захистом законів, які він зневажає, під охороною держави, яку ненавидить усім своїм єством. Ще з дитинства Карім добре за-тямив: у нього немає ні батьківщини, ні родини, ні коріння. Він керувався лише власними законами, а державою його був власний життєвий простір.

Відслуживши в армії, Карім вступив до вищої школи інспекторів національної поліції в Канн-Еклюдзі поблизу Монтеро й оселився в шкільному гуртожитку. Уперше в житті він покинув Нантер. І відразу продемонстрував відмінні результати в навчанні. Рівень Карімових інтелектуальних здібностей був вищим за середній, а найголовніше — юнак, як ніхто, знав звички злочинців, закони банд та їхніх територій. Крім того, він зробився незрівнянним стрільцем і вдосконалив свої навички бою врукопаш. Карім став справжнім майстром карате — квінтесенції близького бою, що ввібрала в себе найсмертельніші елементи бойових мистецтв і видів спорту. Інші курсанти підсвідомо ненавиділи його. За те, що араб. За те, що не гнув ні перед ким голови. Він міг постояти за себе й висловлювався грамотніше, ніж більшість його однокурсників, які були нікчемами без чітких планів на життя і вступили до лав поліції лише для того, щоб уникнути безробіття.

¹ Растамани — послідовники релігії растафаріанства, а також молодіжна субкультура, характерними ознаками якої є вживання гашишу й марихуани, музика регі, характерні довгі косички — дреди.

Через рік Карім довершив своє навчання стажуванням у кількох паризьких комісаріатах. Знову ті самі міські нетрища, знову ті самі злидні, лише цього разу в Парижі. Молодий стажист винайняв невеличке помешкання в кварталі Аббесс. І, дещо спантеличений, усвідомив, що врятувався.

Утім він не розірвав усіх зв'язків зі своїм минулим і час від часу навідувався до Нантера по новини. Одне фіаско йшло за іншим. Віктора знайшли на даху вісімнадцятиповерхівки, скоцюрбленого, наче шаманська лялька, зі шприцем, устромленим у мошонку. Передоз. Гасан, світлявий і дебелий забіяка-кабіл, розніс собі голову з мисливської рушниці. «Ведмежатники» сиділи за ґратами, у в'язниці Флері-Мерожі. А Марсель перетворився на закінченого наркомана.

Карім бачив, як його друзі йдуть на дно, і з жахом спостерігав, як накочується остання хвиля. Процес руйнації тепер пришвидшував СНІД. Лікарні, раніше забиті спрацьованими робітниками й німечними старими, тепер були переповнені приреченими на смерть молодими хлопцями й дівчатами з почорнілими яснами, вкритою плямами шкірою і роз'їденими нутрощами. Карім бачив, як багато його приятелів помирали так. Він бачив, як ця страшна хвороба набирає сили, поширюється і, взявши собі в спільники гепатит С, косить ряди його покоління. Карім відступив, нажаханий аж до нутра.

Його місто помирало.

У червні 1992 року він отримав свій диплом разом із привітаннями членів атестаційної комісії, збориська обивателів із перснями-печатками; ці люди викликали в Каріма лише жаль і поблажливість. Таку подію, однак, треба було відзначити. Він купив пляшку шампанського й вирушив у Фонтенель, де жив Марсель. Той день запам'ятався Карімові назавжди. Він подзвонив у двері. Нікого. Він розпитав дітлахів, що бавилися внизу, потім обійшов усі закамарки будинку, футбольні майданчики, звалища макулатури... Марселя не було ніде. Карім шукав його цілий день. Усе марно. О десятій вечора він приїхав до Нантерської лікарні, у відділення СНІДу: Марсель уже

два роки був ВІЛ-позитивним. Карім блукав у ефірному мареві, вдивляючись у змарнілі обличчя хворих, розпитуючи лікарів. Він бачив, як смерть виконує свою страшну роботу, спостерігав за невблаганним поступом пошесті.

Але Марселя він так і не відшукав.

П'ять днів по тому Карім дізнався, що тіло його друга знайшли в якомусь підвалі з обпеченими руками, порізаним обличчям і вирваними нігтями. Марселя люто катували, а потім прикінчили пострілом з дробовика в рот. Карім не здивувався таким новинам. Його приятель потребував дедалі більшої дози й потроху крав із того, що продавав. Це і привело його до загибелі. За вибриком долі того самого дня молодий коп отримав своє посвідчення інспектора, блискуче й трикольорове. Карім у цьому збігові обставин побачив знак. Він зачаївся, з посмішкою думаючи про Марселевих убивць. Ці мерзотники не могли знати, що в Марселя є приятель-лягавий. А тим паче не могли вони передбачити, що цей приятель не завагається вбити їх в ім'я минулого і в ім'я глибокого переконання, що життя не може, не повинно бути таким мерзотним.

Карім узявся за розслідування.

За кілька днів він уже мав імена вбивць. Їх бачили разом із Марселем незадовго до гаданого часу вбивства. Тьєррі Кальдер, Ерік Мазуро, Антоніо Донато. Карім почувався розчарованим: це були три дрібні нарколиги, яким, либонь, захотілося вивідати, де Марсель ховає свої запаси. Карім дослідив справу детальніше й зрозумів, що ні Кальдер, ні Мазуро Марселя не мордували. Такими відмороженими вони не були. Це була справа рук Донато. Вимагання грошей і напади на дітей. Сутенерство неповнолітніх на будівельних майданчиках. До того всього ще й кінчений наркот.

Карім вирішив, що смерть Донато стане достатньою відплатою.

Однак треба було квапитися: нантерські копи, які поділилися з ним результатами свого розслідування, також шукали цих сучих синів. Карім вийшов на вулиці Нантера. Він виріс

у цьому місті, він знав його як свої п'ять пальців і розмовляв мовою тутешніх дітлахів. Йому знадобився лише один день, щоб розшукати трьох наркоманів. Вони залягли на дно в покинутому будинку поблизу одного з автомобільних мостів біля Нантерського університету. Будівля аж двигтіла, коли за кілька метрів від вікон проносилися машини, і, здавалося, що хвилини могла розвалитися.

Карім прийшов до цієї руїни опівдні, незважаючи ні на гуркотнечу автостради, ні на палюче червнєве сонце. Діти, що бавилися в пилюці, провели поглядом схожого на растамана високого типа, що зайшов до занедбаного будинку.

Карім минув під їзд із виламаними поштовими скриньками, вибіг сходами нагору й перестрибуючи через чотири сходинки, крізь шум автомобілів, почув характерні звуки репу. Араб усміхнувся, впізнавши «A Tribe Called Quest»¹, групу, яку сам слухав ось уже кілька останніх місяців. Він вибив двері одним ударом ноги й просто сказав: «Поліція!» У венах завирував адреналін. Уперше він бавився в безстрашного копа.

Три наркомани остовпіли з подиву. У квартирі панував справжній хаос: купи будівельного сміття, вибиті внутрішні стіни, труби, що стирчали звідусіль, і телевізор на подертому матраці — «Соні» останньої модель, поза всяким сумнівом викрадений минулої ночі. На екрані сплелися бляклі тіла — ішов порнофільм. У кутку, струшуючи тиньк, стугоніла акустична система.

Карімове тіло наче роздвоїлося й зависло в повітрі. Краєм ока він побачив скинуті в глибині приміщення автомагнітоли, роздерті пакетики білого порошку на перевернутій картонці, помпову рушницю й коробки з набоями. Він миттєво впізнав Дона-то завдяки антропометричній фотокарточці, яку мав у кишені: бліде пошрамоване обличчя з випнутими вилицями й світлими очима. Відтак і двох інших, що корчилися, силкуючися скинути з себе наркотичне марево. Карім досі не діставав зброї.

¹ «A Tribe Called Quest» — американська хіп-хоп група, утворена в 1985 році. Їх вважають «піонерами» альтернативного репу.

— Кальдер, Мазюро, геть звідси!

Двоє чоловіків стрепенулися, почувши свої імена. Вони повагалися, перезирнулися розширеними зіницями, а потім шаснули до виходу. Лишився Донато, який трясся наче осичина. Зненацька він кинувся до рушниці. Карім наступив йому на руку, коли та вже торкнулася приклада, а іншою ногою — він носив черевики з підбитими залізом носачами — ударив наркомана в обличчя. Рука хряснула. Донато хрипко скрикнув. Поліціант схопив його й притиснув до старого матраца. Далі глухо бубоніли «A Tribe Called Quest».

Карім вихопив свій автоматичний пістолет, який носив на лівому боці в кобурі на «липучці», і засунув руку зі зброєю до пакета з прозорого пластику — спеціального вогнетривкого полімеру, — який він приніс із собою. Пальці його міцно стиснули руків'я, карбоване ромбічним візерунком. Наркот вирячив очі.

— Ти чо, бля... ти чо таке твориш?

Карім дослав набій до набійника й усміхнувся.

— Гільзи, чуваче. Ти що, фільмів не дивишся? Головне — це не лишати після себе відстріляних гільз...

— Чого тобі треба? Ти лягавий? Ти точно лягавий?

Карім ствердно кивнув головою, а потім сказав:

— Я від Марселя.

— Від кого?

Поліціант побачив у очах наркомана нерозуміння. Карім збагнув, що макаронник не пам'ятає чоловіка, якого замордував до смерті. У його пам'яті Марселя не існує, ніколи не існувало.

— Проси в нього пробачення.

— Щ-що?

Сонячне проміння виблискувало на мокрому від поту обличчі Донато. Карім наставив на нього пістолет у пакеті.

— Проси пробачення в Марселя! — прохрипів він.

Донато збагнув, що зараз помре, і заволав:

— Пробач мені! Пробач мені, Марселю! Курва ж твоя мати! Я прошу вибачення, Марселю! Я...

Карім двічі вистрілив йому в обличчя.

Діставши кулі з пропаленої набивки матраца, він поклав їх до кишені разом із гарячими гільзами й вийшов, не обертаючись.

Здогадуючись, що двоє інших повернуться з підмогою, Карім зачекав кілька хвилин у під'їзді й незабаром побачив Кальдера й Мазуро в товаристві ще трьох зомбі, яких вони десь поспіхом розшукали. Усі вони ввалилися до будинку крізь хисткі двері, але перш ніж устигли зреагувати, Карім уже був перед ними й припер Кальдера до поштових скриньок. Наставивши на нього пістолет, поліціант закричав:

— Тільки писни, і ти мрець! Шукатимеш мене — ти мрець! Уб'єш мене — сядеш до кінця життя! Я коп, ти, сучий виблядку! Ти мене зрозумів? Коп...

Він віджбурнув наркомана на підлогу й вийшов на сонячне світло, кришачи під ногами уламки скла.

Так Карім попрощався з Нантером, містом, яке навчило його всього.

Через кілька тижнів араб зателефонував до комісаріату поліції на майдані Ла-Буль, щоб дізнатися, як іде слідство. Йому повідомили те, що він уже знав. Донато вбито, найпевніше, двома пострілами з «Парабелума» дев'ятого калібру, але ні куль, ні гільз не знайшли. Що ж до двох його спільників, ті безслідно зникли. Справу закрито. Для поліції. І для Каріма.

Він попросився до Розшуково-оперативного підрозділу на набережній Орфевр, який спеціалізувався на стеженні, арештах на місці злочину й «наскоках» на кримінал. Але Карімові успіхи в навчанні обернулися проти нього. Натомість йому запропонували роботу в Шостому відділі — антитерористичному підрозділі, де його завданням було б пробратися в сердовище ісламських фундаменталістів, що діяли в неспокійних передмістях. Поліціантів арабського походження було надто мало, щоб утрачати таку нагоду. Але Карім відмовився. Він не збирався бавитися в стукача, навіть якщо йшлося про фанатиків-душогубів. Карімові хотілося працювати в царстві ночі,

вистежувати вбивць, виступати проти них на їхній території, не покидаючи того паралельного світу, до якого належав. Але начальству його відмова не сподобалася. Через кілька місяців Каріма Абдуфа, випускника поліційної школи в Канн-Еклюзі, неспійманого вбивцю наркомана-психопата, направили до містечка Сарзак у департаменті Ло.

Ло. Місце, де не зупиняються потяги, де примарні села виростають за поворотом дороги, наче кам'яні квіти. Країна печер, де навіть туристичні цікавинки могли привабити хіба що троглодитів: ущелини, провалля та наскельний живопис... Заслання до цієї діри ображало все Карімове єство. Він був арабом, дитям вулиці, і нічого не могло бути чужішим йому, ніж це кляте провінційне містечко.

Ось так почалася жалюгідна щоденщина. Дні тягнулися, сповнені смертельної нудьги, що переривалася сміховинними завданнями: скласти протокол про дорожньо-транспортну пригоду, затримати на ринку продавця без ліцензії, зловити «зайця» в якомусь туристичному місці...

Тоді молодий араб став жити мріями. Він роздобув життєписи видатних слідчих. Коли тільки мав змогу, їздив до бібліотек у Фіжаку чи Каорі, де вишукував у газетах статті, які стосувалися розслідувань чи інших, байдуже яких, подій, що нагадували йому про справжнє покликання поліціанта. Крім того, він діставав старі бестселери, спогади гангстерів... Передплатив професійні газети для поліціантів і журнали зі зброї, балістики, нових технологій. Цілий паперовий світ, який помалу поглинав Каріма.

Він жив сам, спав сам, працював сам. У комісаріаті, либонь, одному з найменших в усій Франції, його боялись і ненавиділи водночас. Через його коси-дреди колеги прозвали його «Клеопатрою». Вважали ісламістом через те, що не вживав алкоголю. Підозрювали в неприродних схильностях через те, що під час нічних патрулювань уперто відмовлявся здійснювати традиційні для інших поліціантів візити до Сільвії.

Звівши довкола себе мур самотності, Карім рахував дні, години, секунди й цілі вихідні міг провести, не розтуляючи рота.

Того понеділкового ранку він саме виходив з цього свого мовчазного стану, під час якого просидів у своїй квартирі-студії майже весь час, за винятком хіба що тренувань у лісі, де не втомно відпрацьовував смертоносні рухи карате, а потім вправлявся у стрільбі по вікових деревах.

У двері хтось подзвонив. Карім за звичкою глянув на годинник — 07.45 — і пішов відчиняти.

На порозі стояв Сельє, один із патрульних поліціантів. Його посіріле обличчя мало водночас і стурбований, і сонний вигляд. Карім не пригостив його чаєм. І не запропонував присісти. Лише запитав:

— Що сталося?

Патрульний розтулив рота, але не міг здобутися на слова. Волосся під кашкетом злиплося від масного поту. Нарешті чоловік витиснув із себе:

— Школа... молодша школа...

— Що?

— Школа імені Жана Жореса. Туди вдерлися грабіжники... сьогодні вночі.

Карім усміхнувся. Тиждень розпочався з копита учвал. Вочевидь шпана із сусіднього містечка забралася до початкової школи й наробила там бешкету лише для того, щоб напаскудити іншим.

— Сильно наколобродили? — запитав Карім, одягаючись.

Поліціант в однострої скривився, дивлячись на Карімову вдяганку: байкова сорочка, джинси, спортивна куртка з капюшоном, а поверх неї коричнева шкірянка, модель, яку в п'ятдесятих роках носили сміттярі.

— Та ні, власне кажучи, навпаки, — пробелькотів патрульний. — Схоже, працювали профі...

Карім зашнурував свої високі черевики.

— Профі? Що ти маєш на увазі?

— То не якісь діти бавилися... Двері відімкнули відмикачкою. І намагалися спрацювати дуже чисто. Це лише директорка зауважила, що щось негаразд, інакше...

Араб підвівся.

— То що вони вкрали?

Сельє зітхнув і вказівним пальцем відтягнув комір мундира.

— Найдивніша штука в тому, що нічого.

— Нічого?

— Анічогісінько. Просто зайшли в один із кабінетів, а потім... хм... скидається на те, що так само вийшли...

Якусь коротку мить Карім дивився на своє відображення в шибці. Дреди падали навскіс із обох боків його скронь, темне довгасте обличчя ще більше загострювала клинцювата борідка. Він натягнув на голову ямайську яскраву шапочку й усміхнувся до свого відображення. Справжній дідько. Дідько з Карибів. Він обернувся до Сельє.

— А до мене ти чого прийшов?

— Крозьє ще не повернувся після вихідних. То ми з Дюссаром і подумали... ну, може, ти... Було б добре, Каріме, якби ти глянув...

— Гаразд. Ходімо.

8

Над Сарзаком сходило сонце. Тьмяне й немічне, наче після хвороби, жовтнєве сонце. Карім їхав у своєму старенькому універсалі «Пежо» за патрульним фургоном. Вони перетнули мертве місто, яке о цій годині досі було поцятковане білястими плямами ліхтарів, наче блудними вогниками.

Сарзак не був ні давнім поселенням, ні сучасним містом. Він розлігся в довгій долині недоладним нагромадженням нічим не прикметних двохсотлітніх будівель. Лише середмістя могло похизуватися бодай якоюсь цікавинкою — маленьким трамваем, що сновигав туди-сюди брукованими вуличками. Щоразу проїжджаючи ними, Карім думав про Швейцарію чи Італію невідь-чому. Він ніколи не був у жодній із цих країн.

Школа імені Жана Жореса розміщувалася у східній частині містечка, бідному кварталі поруч із промисловою зоною. Карім

під'їхав до скупчення потворних блакитно-коричневих будинків, які нагадали про місця його дитинства. Школа стояла на вершині бетонного схилу, що здіймався над дорогою з потрісканим асфальтом.

На ганку на них чекала жінка в просторому темному кардігані¹. Директорка. Карім привітався й назвав себе. Жінка зустріла його щирою усмішкою, чим неабияк здивувала поліціанта. Зазвичай його зовнішність здіймала скоріше хвилю недовіри. Карім подумки подякував жінці за її безпосередність і на якусь мить затримав на ній погляд. Її тихе обличчя було схоже на поверхню ставка з двома квітками латаття — великими зеленими очима.

Директорка без зайвих слів повела Каріма всередину. Псевдомодерністська споруда здавалася вічною недобудовою. Або ж перебувала в стані постійного ремонту. Коридори з низькими стелями були викладені полістиреновими² плитками, деякі з котрих були погано допасованими одна до одної. Більшість стін укривали дитячі малюнки, пришпилені кнопками або й намазюкані просто на стіні. Невеличкі вішаки вишикувалися на висоті дитячого зросту. Усе було зроблено без ладу і складу. Карімові здавалося, що він потрапив до розчавленої коробки для взуття.

Директорка зупинилася перед прочиненими дверима й таємничим голосом прошепотіла:

— Це та єдина кімната, до якої вони пробралися.

Жінка обережно відчинила двері, і вони зайшли до кабінету, що більше скидався на чекальню. Засклені шафи були заповнені

¹ Різновид кофти — в'язаний шерстяний жакет, без коміра, з глибоким вирізом; може бути на гудзиках. Названий на честь лорда Кардигана, який, як вважається, його винайшов.

² Полістирен (полістирол, стирофлекс) — продукт полімеризації стирену, вихідною сировиною для якого є нафта та кам'яне вугілля. Застосовують в електротехнічній промисловості, для виготовлення предметів побутового призначення (посуд, фігурки, дитячі іграшки і т. д.), лінз, різнокольорових облицювальних плиток для будівництва та ін.

підручниками та шкільним журналами. На маленькому холодильнику стояла кавова машина. Письмовий стіл із дерева під дуб був заставлений вазонами в підставках із водою. У приміщенні стояв запах вогкої землі.

— Бачите, — показала жінка на одну із шафок, — вона була відімкнена. Там наші старі журнали. Але на перший погляд грабіжники нічого не вкрали. І навіть ні до чого не торкалися.

Карім присів і став вивчати замок. Десятирічний стаж крадія-зламувача зробив його неабияким фахівцем у цій сфері. Той, хто відімкнув цю шафку, поза всяким сумнівом, знався на своєму ділі. Карім не міг вийти з дива: навіщо такому профі вдиратися до початкової школи в Сарзаку? Поліціант узяв один із журналів, побіжно переглянув його. Списки учнів, примітки вчителів, зауваження адміністрації... Кожній теці з журналами відповідав один рік. Лейтенант підвівся.

— Ніхто нічого не чув?

— Бачте, у чому річ... — відповіла жінка. — Школа-то й не охороняється як слід. У нас є консьєржка, але, правду кажучи...

Карім далі оглядав так уміло відімкнену шафу.

— Як гадаєте, вони пробралися сюди вночі на суботу чи на неділю?

— Будь-коли. Може, навіть удень. Кажу ж, залізти сюди у вихідні зовсім неважко. Тут немає чого красти.

— Гаразд, — підсумував Карім. — Вам доведеться зайти до відділення, щоб скласти свідчення.

— Ви під прикриттям, еге ж?

— Що-що?

Директорка пильно роздивлялася Каріма.

— Я мала на увазі ваш одяг, ваш вигляд. Це для того, щоб пробратися в банду гангстерів і...

Карім розреготався.

— Гангстери не бігають по тутешніх полях.

Директорка не звернула уваги на його слова й переконано заявила:

— Я знаю, як це робиться. Я дивилася один документальний фільм. Там чоловіки, такі, як ви, носили двобічні куртки зі значками Національної поліції і...

— Пані, — урвав її Карім. — Насправді ви переоцінюєте ваше містечко.

Він обернувся й рушив до виходу. Директорка затримала його.

— А ви не будете шукати більше ніяких слідів? Не знімете відбитки пальців?

Карім відказав:

— Гадаю, що, зважаючи на серйозність справи, ми задовольнимися тим, що заслухаємо ваші свідчення й пройдемося з кількома запитаннями по району.

Жінка мала вочевидь розчарований вигляд. Вона знову пильно глянула на Каріма.

— Ви не місцевий, адже ж ні?

— Ні, не місцевий.

— Що ж ви такого накоїли, що опинилися аж тут?

— Це довга історія. Може, якось днями заскочу до вас і розповім її.

Надворі Карім підійшов до поліціантів у одностроях, що курили в кулак із виглядом спійманих на гарячому школярів. Із фургона вискочив Сельє.

— Лейтенанте! Лишень подумайте! Ще одна приклячка!

— Що таке?

— Знову вдерлися, але цього разу... Скільки років я вже тут, але ще такого не бачив...

— Куди вдерлися?

Сельє завагався, поглянув на своїх колег. Вуса його тріпотіли від засапаного дихання.

— У... у гробівцець. На цвинтарі.

На пологістому схилі, наче візерунки з моху, мінілися під сонцем зеленими й сірими барвами надгробки й хрести. Карім минув ґратовану браму і вдихнув запах росяної трави й зів'ялих квітів.

— Зачекайте на мене тут, — кинув він патрульним.

Карім натягнув латексні рукавички, думаючи тим часом, що Сарзак ще довго пам'ятатиме цей понеділок.

Цього разу по дорозі на цвинтар лейтенант заїхав додому й прихопив своє «приладдя»: коробочки з алюмінієвим і графітовим порошком, скотч і нінгідрин, щоб зняти відбитки пальців, а також еластомерну пасту, щоб відлити форму ймовірних слідів... Він вирішив щонайретельніше зібрати всі можливі зачіпки.

Карім пішов посипаними жорствою доріжками до оскверненого гробівця, на який йому вказали. Спершу він побоювався, що натрапить на справжню наругу над могилою на кшталт тих моторошних осквернень, що протягом кількох останніх років відбувались у Франції. Розбиті черепи, понівечені рештки. Але ні: тут усе було гаразд. Вандали, як видається, нічого не чіпали, лише залізли до гробівця. Карім підійшов ближче й опинився перед гранітною спорудою у формі каплички.

Лише двері були ледь прочинені. Карім опустився навпочіпки й оглянув замок. Як і в школі, відімкнено його було з неабияким умінням. Поліціант провів рукою по краю дверей і дійшов висновку, що тут теж працювали профі. Невже ті самі?

Він відчинив двері ширше і спробував уявити, що сталося. Чому зловмисники доклали стількох зусиль, щоб непомітно відімкнути усипальню, а пішли, лишивши двері відчиненими? Лейтенант хитнув кам'яну ступку кілька разів і зрозумів причину: жорствини, що потрапили між дверима й одвірком, викривили дверний механізм, і відтепер замкнуті гробівець було неможливо. Саме ці дрібні камінці й виказали злочинців.

Потому поліціант уважно дослідив саму систему кам'яних засувок, з яких складався замок. Своєрідний механізм, характерний, мабуть, для такого типу споруд, але відомий лише фахівцям. Фахівцям? Поліціант стримав дроз. І знову подумав: «А що як справді в школі й на цвинтарі попрацювала та сама банда? Який же тоді зв'язок між цими двома випадками?»

Початок відповіді на це запитання йому підказала надгробна стела з написом: «Жюд Ітеро. 23 травня 1972—14 серпня

1982». Карім замислився. Може, цей хлопчик навчався в школі імені Жана Жореса? Лейтенант ще раз оглянув надгробну плиту: жодної епітафії, жодної молитви. Лише прикріплена до мармуру невеличка овальна рамка з потьмянілого срібла. Портрета, одначе, усередині не було.

— Ніби дівчаче ім'я?

Карім обернувся: позаду у своїх шкарбунах і зі своїм звичним виразом розгубленості стояв Сельє.

— Ні, хлопчаче, — процідив крізь зуби лейтенант.

— Англійське?

— Ні, єврейське.

Сельє витер чоло.

— Чорт забирай! То це, виходить, таке саме осквернення, як ото було в Карпантра? Крайні праві?

Карім підвівся й обтер одну об одну свої руки в рукавичках.

— Не думаю. Зроби мені послугу. Зачекай на мене разом з іншими біля входу.

Щось невдоволено бурмочучи під носом, Сельє пішов, задерши кашкета догори. Карім провів його поглядом і знову взявся оглядати причинені двері.

Зрештою він вирішив зазирнути в підземелля. Згорбившись, лейтенант ступив усередину, освітлюючи шлях кишеньковим ліхтариком. Він спустився сходами, під ногами порипував пісок. Поліціант мав відчуття, ніби порушує якесь предковичнє табу. Добре ще, подумав Карім, що в нього немає ніяких релігійних переконань. Галогеновий жмуток світла розтинав пільму. Карім ступив ще кілька кроків і раптом завмер. Промінь ліхтарика вихопив із темряви невеличку труну зі світлого дерева, що стояла на двох підпідках.

У Каріма пересохло в горлі. Він підійшов ближче й став оглядати домовину. Завдовжки вона була приблизно метр шістдесят. Кути було оздоблено хвилястими візерунками зі срібла. Попри час, що вже минув від смерті хлопчика, труна, як видавалося, була в доброму стані. Карім помацав стики й подумав, що голими руками, без рукавичок, ніколи б не наважився

торкнутися цієї домовини. Він сердився на себе через цей страх. На перший погляд здавалося, що віко не знімали. Поліціант затиснув ліхтарик зубами, щоб детальніше оглянути гвинти, коли над ним пролунав голос:

— Якого біса ви тут робите?

Карім аж підстрибнув. Він розтулив рота, ліхтарик випав і покотився по віку. У суцільній темряві поліціант обернувся. До отвору, зсутулившись, зазірав чоловік у шерстяній шапочці. Араб, шукаючи навпомацки на землі ліхтарик, витиснув із себе:

— Я офіцер поліції.

Чоловік угорі якусь хвилю мовчав, а потім буркнув:

— Однаково не маєте права тут бути.

Поліціант, нарешті знайшовши ліхтарик, освітив собі дорогу й повернувся до сходів. Угорі в прямокутнику світла стояв насуплений дебелий чоловік, вочевидь цвинтарний сторож. Карім усвідомлював, що діє незаконно. Навіть у такому випадку потрібно було мати письмовий дозвіл від родини або спеціальний ордер, щоб потрапити до гробівця. Він збіг сходами догори й промовив:

— Пропустіть. Я виходжу.

Чоловік відступив убік. Сонячне світло здалось Карімові живлющим еліксиром. Лейтенант показав сторожеві своє поліційне посвідчення й промовив:

— Карім Абдуф. Комісаріат Сарзака. Це ви виявили, що гробівець осквернено?

Чоловік мовчав, розглядаючи араба своїми безбарвними очима, схожими на бульки повітря в каламутній воді.

— Ви не маєте права тут бути.

Карім кивнув із відстороненим виразом. Ранкове повітря розігнало всі його страхи.

— Нехай буде так, чоловіче. Не будемо сперечатися. Однаково поліція завжди має рацію.

Старий сторож облизав оточені колючою щетиною губи. Він нього тхнуло спиртним і вогкою землею.

— Гаразд, — мовив Карім. — Розкажіть мені все, що знаєте. О котрій годині ви це помітили?

Зітхнувши, старий відказав:

— Я прийшов о шостій. Нині в нас тут похорон.

— А востаннє коли ви тут проходили?

— У п'ятницю.

— Отже, до гробівця могли залізити будь-коли протягом цих вихідних?

— Ага. Тільки, думаю, це сталося сьогодні вночі.

— Чому ви так гадаєте?

— Бо в неділю по обіді падав дощ, а всередині сухо... Значить, двері тоді ще були зачинені.

— Ви живете десь тут поруч? — запитав Карім.

— Поруч тут ніхто не живе.

Араб обвів очима невеличке кладовище, яке дихало спокоєм і тишею.

— Волоцюги в ці краї не навідуються? — запитав він.

— Ні.

— А якісь підозрілі відвідувачі? Може, траплялися випадки вандалізму? Окультні ритуали?

— Ні, не траплялися.

— Розкажіть мені про цю могилу.

Сторож сплюнув на жорству.

— Нема чого розказувати.

— Цілий гробівець для однієї дитини? Якось дивно, хіба ні?

— Еге ж, дивно.

— Ви знаєте батьків?

— Ніколи їх не бачив.

— У 1982 році ви ще не працювали тут?

— Ні, не працював. А мій попередник уже помер, — хихотнув сторож. — Наш брат теж віддає кінці...

— За гробівцем, схоже, доглядають.

— Я й не кажу, що не доглядають. Хтось приходить, тільки я не знаю цих людей. Я чоловік досвідчений: тямлю, як швидко псується камінь; скільки живуть квіти, навіть ті пластмасові.

Я знаю, як усе заростає будяччям, бур'янами та іншою поганню. Можу сказати, що за цим гробівцем добре дбають і приходять часто. Але я ніколи нікого тут не бачив.

Карім замислився. Він знову присів і ще раз оглянув маленьку овальну рамку на камені. Не підводячи очей, він звернувся до сторожа:

— У мене таке враження, що зловмисники викрали фото дитини.

— Га? Мо' й так.

— Ви не пам'ятаєте його обличчя? Обличчя цього хлопчика?

— Ні, не пам'ятаю.

Карім підвівся й, стягуючи рукавички, промовив наостанок:

— Протягом дня сюди прибуде група спеціалістів, щоб зняти відбитки пальців та всі інші можливі сліди. Тому мусите скасувати сьогоднішній похорон. Скажете, що будуть провадитися роботи, що сталася аварія на водогоні, будь-що. Аби тільки на цвинтарі сьогодні не було сторонніх, зрозуміло? А тим паче журналістів.

Старий мовчки кивнув, коли Карім уже прямував до брами.

Удалині почулося одноманітне бамкання дзвонів. Вибило дев'яту годину.

9

Перш ніж податися до комісаріату й скласти звіт, Карім вирішив ще раз заскочити до школи. Сонце розкидало жмутки мідяного проміння по дахах будинків. Поліціант знову подумав, що день має видатися пречудовим, і від цієї простої думки його занутило.

У школі він узявся розпитувати директорку:

— Скажіть, чи вчився тут у вісімдесяті роки хлопчик на ім'я Жюд Ітеро?

Жінка манірно глянула на нього, бавлячись широкими рукавами своєї кофтини.

— Уже напали на слід, інспекторе?

— Будьте ласкаві мені відповісти.

— Ну... треба подивитися в старих журналах.

— Ходімо, подивімося. Негайно.

Директорка знову повела Каріма до маленького кабінету з вазонами.

— Вісімдесяті роки, ви казали? — перепитала вона, водячи пальцем по шерегу течок за склом.

— Вісімдесят другий, вісімдесят перший і раніше, — відказав Карім.

Раптом він помітив, що жінка збентежилася.

— Що сталося?

— Дивно! Сьогодні вранці я не помітила...

— Що саме?

— Журнали... За вісімдесят перший і вісімдесят другий роки... Вони щезли...

Відсторонивши директорку, Карім придивився до коричневих корінців поставлених вертикально течок. На кожному була наліпка з роком. 1979, 1980... Двох наступних справді бракувало.

— Що саме в цих журналах? — запитав Карім, гортаючи один із них.

— Списки учнів. Нотатки вчителів. Це такі собі щоденники шкільного життя...

Поліціант узяв журнал за 1980 рік і поглянув на прізвища учнів.

— Якщо дитині у вісімдесятому році виповнилося вісім років, у якому класі вона була б?

— У другому початковому. Або навіть першому середньому¹.

Карім переглянув відповідні списки: Жюда Ітеро там не було.

¹ Навчання в початковій школі у Франції починається з шести років і складається з трьох рівнів (класів): CP (Cours préparatoire, підготовчий курс, 6 років), CE1 (Cours élémentaire 1, початковий курс 1, 7 років), CE2 (Cours élémentaire 2, початковий курс 2, 8 років), CM1 (Cours moyen 1, середній курс 1, 9 років), CM2 (Cours moyen 2, середній курс 2, 10 років).

— А в школі є ще якісь документи, з яких можна було б дізнатися прізвища тих, хто вчився тут у вісімдесят першому й вісімдесят другому роках?

Директорка замислилася.

— Ну... Треба глянути на горищі... Там зберігаються, наприклад, журнали з їдальні зі списками дітей. Або звіти про медичні огляди. Ходіть зі мною. Там ніколи ніхто не буває.

Вони поспіхом піднялися нагору вкритими лінолеумом сходами. Ця справа, схоже, неабияк схвилювала жінку. Вони пройшли вузьким коридором і дісталися залізних дверей, перед якими директорка стала наче громом ударена.

— Це... Це неможливо, — промовила вона. — Сюди теж удерлися...

Карім оглянув замок. Двері було відімкнено знову ж таки дуже вміло. Поліціант ступив кілька кроків досередини. Це було просторе мансардне приміщення без вікон, окрім заґратованого дахового віконця. На залізних стелажах лежали стоси паперів і течок. Від запаху сухого паперу й пилу Карімові задрло в горлі.

— Де лежать теки за вісімдесят перший і вісімдесят другий роки? — запитав він.

Директорка мовчки підійшла до однієї з полиць і взялася перебирати грубі стоси паперів. За кілька хвилин жінка оголосила:

— Також зникли.

Карім відчув, як по тілу побігли мурахи. Школа. Цвинтар. 1981—1982 роки. Хлопчик на ім'я Жюд Ітеро. Усе складалося докупи.

— Ви вже працювали в цій школі у 1981 році? — запитав він.

— Та що ви, інспекторе! — з кокетливим докором проворкотіла жінка. — Я була ще студенткою...

— Нічого особливого не сталося в школі тими роками? Може, вам розповідали про якийсь незвичайний випадок?

— Ні. А що ви маєте на увазі?

— Смерть одного з учнів.

— Ні, я ніколи про таке не чула. Але я могла б порозпитувати.

— Де?

— У місцевому комітеті освіти. Я...

— Ви могли б також дізнатися, чи навчався протягом цих років у вашій школі хлопчик на ім'я Жюд Ітеро?

— Звісно... жодних проблем, інспекторе. — Директорка аж засапалася. — Я...

— Довідайтесь якомога швидше. Я заїду незабаром.

Уже збігаючи сходами, Карім зупинився на півдорозі й обернувся.

— Ще одне. Щоб ви знали, тепер до поліціанта належить звертатися не «інспекторе», а «лейтенанте». Як в Америці.

Директорка широко розплющила свої великі очі, дивлячись услід тіні, що зникала.

Серед усіх поліціантів Сарзака найменше Карім зневажав свого начальника Крозьє. Не тому, що той був його начальником, а тому, що Крозьє пречудово знав своє місто й часто демонстрував чуття справжнього слідця.

Анрі Крозьє, колишній військовий п'ятдесяти чотирьох років, родом із Ло, працював у французькій поліції вже років двадцять. Ніс картоплиною, напomadжене й зачесане, наче шкребок, волосся. Він випромінював суворість і жорсткість, але часом міг виявитися несподівано добродушним. Крозьє був самотником. Не мав ні дружини, ні дітей, і щоб уявити його біля родинного вогнища, потрібно було мати неабияку фантазію. Ця самотність ріднила його з Карімом, але на цьому їхня схожість закінчувалася. Поза тим Карімов начальник мав усі риси обмеженого шовіністичного поліціанта. Щось на кшталт нишпорки, який в наступному житті хотів би народитися німецькою вівчаркою.

Карім постукав і зайшов до кабінету. Металеві картотечні шафки. Запах ароматизованого тютюну. Плакати, що прославляють французьку поліцію: неприродні пози, погано сфотографовані постаті. Араб знову відчув напад нудоти.

— Що там за шарварок? — сидючи за робочим столом, запитав Крозьє.

— Пробралися до школи й осквернили могилу. В обох випадках діяли дуже тихо й дуже фахово. І дуже дивно.

Крозьє скривився.

— Що вкрали?

— У школі — кілька старих журналів. На цвинтарі — ще не знаю. Треба ретельніше оглянути гробівець, де...

— Ти гадаєш, ці дві справи пов'язані?

— Що ж ще лишається гадати? Протягом тих самих вихідних два подібних злочини в Сарзаку. Чималенький стрибок у статистиці.

— А що їх пов'язує, ти вже знаєш?

Крозьє прочистив свою почорнілу люльку. Карім подумки всміхнувся: начальник був пародією на комісарів поліції із серіалів у жанрі «нуар»¹, популярних у п'ятдесяті роки.

— Так, я з'ясував дещо, — почав він. — Зв'язок непевний, але...

— Кажі.

— В оскверненому гробівці поховано хлопчика з досить незвичним іменем — Жюд Ітеро. Він помер десятилітнім, у вісімдесят другому. Може, ви пам'ятаєте його?

— Ні, не пам'ятаю. Кажі далі.

— Так ось: викрадені шкільні журнали стосуються вісімдесят першого й вісімдесят другого років. Я подумав, що, можливо, Жюд навчався в цій школі саме в ті роки...

— У тебе є якісь докази цього припущення?

— Нема.

— А в інших школах ти перевіряв?

— Ще ні.

¹ Нуар (фр. noir — «чорний») — напрям у кінематографії 1940-х — початку 1950-х років, який відображав атмосферу песимізму, недовіри, розчарування й цинізму, характерну для років Другої світової війни та початку Холодної війни.

Крозьє дмухнув у люльку, як моряк Попай¹. Карім підійшов ближче і якомога запападливим голосом промовив:

— Дозвольте мені взятися за цю справу, комісарє. Я нюхом чую: тут щось не так. Усе це якось пов'язане між собою. У це важко повірити, але в мене таке враження, що працювали справжні профі. Вони щось шукали. Насамперед треба знайти батьків хлопчика, а потім я проведу ретельний огляд гробівця. Я... Ви не згодні?

Комісар, опустивши очі, зосереджено набивав люльку.

— Це скіни², — пробурмотів він.

— Що?

Крозьє підвів очі й подивився на Каріма.

— Я кажу, що на цвинтарі — це справа рук бритоголових.

— Яких бритоголових?

Комісар розсміявся і склав руки на грудях.

— Ось бачиш: тобі ще багато чого належить дізнатися про наше маленьке містечко. Їх чоловік тридцять. Живуть у покинутому складі, де колись зберігали мінералку, біля Келюса. Двадцять кілометрів звідси.

Абдуф замислився, не зводячи очей із Крозьє. Масне комісарове волосся вилискувало на сонці.

— Мені здається, ви помиляєтеся.

— Сельє розповів мені, що могила єврейська.

— Та ж ні! Я йому просто сказав, що «Жюд» — ім'я єврейського походження. Але ж це ще нічого не значить. На гробівці немає жодного символу, пов'язаного з іудаїзмом, а, крім того, євреї воліють ховати небіжчиків поруч із ріднею. Комісарє, цей хлопчик помер десятилітнім. На єврейських могилах у таких випадках завжди є якийсь малюнок, якийсь знак, що

¹ Моряк Попай (англ. Popeye the Sailor, буквально «витрішкуватий») — вигаданий герой коміксів і мультфільмів.

² Скінхеда, розм. скіни (англ. skinheads, від skin — шкіра і head — голова) — члени субкультури, що дотримуються здебільшого расистських і крайніх правих поглядів.

відображає передчасну смерть. Щось на кшталт невивершеної колони чи зламаного дерева. Це поховання — християнське.

— Ти бач, який мудрагель. Звідкіля ти це все знаєш?

— Читав.

— Це справа рук скінхедів, — незворушно повторив Крозьє.

— Але ж це казна-що! До гробівця вдерлися не расисти. Навіть вандалізму немає жодних ознак. Зловмисники прийшли туди не для того...

— Каріме! — урвав його Крозьє дружнім тоном, у якому, однак, чулася легка напруга. — Я завжди ціную твої думки й поради. Але начальник тут поки я. Повір старому псові: слід веде до бритоголових. Гадаю, що твій візит до них усе нам прояснить.

Карім випростався й ковтнув слину.

— Ви мене відправляєте самого?

— Тільки не кажи мені, що боїшся купки голомозих недолітків.

Карім промовчав. Крозьє полюбляв улаштовувати своїм підлеглим такі випробування. Це була з його боку одночасно і підлість, і відзнака. Лейтенант стиснув руками край столу. Що ж, хоче Крозьє пограти, — пограємо.

— Пропоную вам угоду, комісарє.

— Отакої!

— Я поїду до скінів. Сам-один. Потрушу їх трохи й відзвітую вам до першої години дня. Навзамін ви добудете мені дозвіл обшукати гробівець на законних підставах. Також я хочу порозмовляти з батьками хлопчика. Сьогодні.

— А якщо це скіни?

— Це не скіни.

Крозьє запалив люльку. Тютюн затріскотів, наче обережок сіна.

— Згода, — пихнув Крозьє.

— Отже, після Келюса я беруся за розслідування?

— Якщо тільки я матиму твій звіт до першої. Однаково скоро хлопці з криміналки сядуть нам на хвіст.

Молодий поліціант рушив до дверей. Він уже взявся за ручку, коли комісар гукнув:

— Я впевнений, скіни будуть у захваті від твого стилю.

Карім зачинив двері під вибухи реготу старого пронози.

10

Добрий поліціант повинен знати свого ворога як облупленого. Знати всі його звички, всі личини. Скінхедів Карім знав досконало. У Нантері він кілька разів зіштовхувався з ними в жорстоких вуличних бійках. Коли вчився в поліцейській школі, присвятив їм детальну доповідь. Тепер, коли він мчав на повній швидкості до Келюса, араб відсвіжував у голові свої знання, оцінюючи таким чином свої шанси проти цих мерзотників.

Насамперед він пригадав, як за вбранням відрізнити дві їхні основні гілки. Скінхеди не всі дотримувалися крайніх правих поглядів. Були ще «червоні» скіни, які належали до крайньої лівиці. Натреновані представники різних рас, що жили за своїм кодексом честі, вони були не менш небезпечними за неонацистів, якщо не більше. Але проти цих у Каріма ще був бодай якийсь шанс. Він коротко пригадав ознаки кожної групи. «Коричневі» скіни носили бомбери, військові куртки англійських пілотів, лицевим, блискучим і зеленим, боком. «Червоні», навпаки, одягали їх навиворіт, флюоресцентним помаранчевим боком назовні. «Праві» шнурували свої тяжкі черевики білими або червоними шнурівками, «ліві» — жовтими.

Близько одинадцятої години ранку Карім зупинився перед покинутим складом із вивіскою «Вода з долини». Високі стіни із хвилястого голубого пластика зливалися з блакиттю неба. Перед дверима стояв чорний автомобіль марки «DS». Витративши кілька секунд на підготування, Карім вискочив із машини. Покидьки мали бути всередині: либонь, відсипаються після чергової п'ятики.

Він підійшов до будівлі, намагаючись дихати розмірено, повторюючи подумки те, що мало визначити його найближче

майбутнє: зелені куртки, білі або червоні шнурівки — «коричневі»; помаранчеві куртки, жовті шнурівки — «червоні».

Лише в другому випадку він має шанс вибратися звідси цілим.

Карім глибоко вдихнув і штовхнув розсувні двері. Йому не знадобилося навіть дивитися на шнурівки, щоб зрозуміти, до кого він потрапив. На стінах червоною фарбою були намальовані свастики. Нацистські символи сусідили із зображеннями концентраційних таборів і збільшеними світлинами замордованих алжирських полонених. Під стіною, у зелених бомберах, стояла ватага бритоголових, що дивилися на Каріма. Тяжкі черевики зблискували в півтемряві залізними вставками. Крайні праві, найжорстокіші. Карім знав, що всі вони на внутрішньому боці нижньої губи мають витатуйоване слово «SKIN».

Поліціант зосередився, напружився, наче рись, що готується до стрибка, і став шукати очима їхню зброю. Йому відомий був арсенал цих психів: американські кастети, бейсбольні битки й пістолети для самозахисту з подвійним зарядом шроту. А ще мерзотники десь напевне ховали помпові рушніці, заряджені гумовими кулями.

Те, що він побачив, було навіть гірше.

Жінки-скінхедки. Теж із голеними головами, на яких лишився тільки чубчик і два довгих пасма, що спадали на скроні. Дебелі проспиртовані дівахи, лютіші, либонь, за своїх друзів. Карім проковтнув клубок, що підступив йому до горла. Він зрозумів, що справу доведеться мати не з кількома неробами, а зі справжньою бандою, яка вочевидь переховувалася тут, чекаючи на нагоду для бешкету. Карімові шанси вибратися звідси танули на очах.

Одна з жінок приклалася до пива, потім роззявила рот і ригнула. Спеціально для Каріма. Решта вибухнули реготом. Усі вони за зростом не поступалися поліціантові.

Намагаючись говорити голосно й твердо, Карім промовив: — О'кей, чуваки. Я з поліції. Я прийшов, щоб поставити вам кілька запитань.

Скіни посунули на нього. З поліції чи не з поліції, Карім був для них передусім арабом. А шкура араба не варта й ламаного гроша для такої наволочі. Та навіть і для Крозьє та інших його колег-поліціантів. Лейтенант здригнувся. На якусь коротку мить ніби земля запалася йому під ногами. Карімові здалося, що проти нього все місто, вся країна, а може, й увесь світ.

Лейтенант вихопив свій автоматичний пістолет і здійснював його догори. Цей жест на якусь мить зупинив напасників.

— Повторюю: я з поліції і я хочу грати з вами по-чесному.

Він повільно поклав пістолет на іржаву бочку. Бритоголові мовчки дивилися на нього.

— Я лишаю свою зброю тут. Але щоб ніхто її не торкався, поки ми розмовлятимемо.

Карімов пістолет, «Глок-21», був новою моделлю, виготовлений на сімдесят відсотків із надлегкого полімеру. П'ятнадцять набоїв у магазині плюс один у набійнику і світляний приціл. Поліціант був певен, що шкіни такого ніколи не бачили. Він їх тримав у кулаці.

— Хто у вас за головного?

У відповідь — лише мовчанка. Карім ступив кілька кроків і повторив:

— Хто головний, чорт забирай? Не гаймо часу.

Найвищий скін виступив уперед, уся його постава виказувала готовність кинути в бійку. Із різким місцевим акцентом він запитав:

— Чо тобі тре, чурко?

— Я забуду, що ти назвав мене чуркою, чуваче. І ми трохи побазікаємо, гаразд?

Скін, мотаючи головою, насував на нього. Він був вищий і тяжчий за Каріма. Араб подумав про свої дреди й про ту перевагу, яку вони давали суперникові: у разі бійки схопити за них було дуже просто. Скін далі наближався, розчепірюючи пальці, наче залізні кліщі. Карім не відступав ні на міліметр. Кинувши краєм ока праворуч, він помітив, що інші шкіни підбираються до його зброї.

— То шо, чорножопий, чо ти там...

Блискавичний удар головою розквасив шкінові носа. Брито-головий аж склався вдвоє. Карім крутнувся довкола своєї осі й зацідив йому ногою в горло. Забіяка відлетів метрів на два й приземлився на підлогу, катуляючись від болю.

Один зі шкінів схопив Карімів пістолет і натиснув на гачок. Нічого. Лише глухе клацання. Шкін пересмикнув затвор, але магазин був порожній. Карім вихопив з-за спини другий пістолет, марки «Беретта», і, тримаючи обіруч, наставив його на бритоголових. Притиснувши ногою свого поваленого супротивника, він загорлав:

— Ви що, справді повірили, ніби я лишу заряджену зброю таким психам, як ви?

Шкіни закам'яніли. Їхній ватажок, задихаючись на підлозі, просичав:

— Це так «по-чесному», сучаро?

Карім копнув його в пах. Шкін завив не своїм голосом. Поліціант нахилився й скрутив йому вухо так, що аж затріщали хрящі.

— По-чесному? З такою наволоччю, як ви? — Карім нервово реготнув. — Насмішив... Ану, сучі діти, обернулися всі, руки до стінки! Хвойди, ви теж!

Поліціант вистрілив угору. Блиснув голубуватий спалах, неонові лампи відірвалися від стелі, попадали додолю й розлетілися вибухом іскор. Бандити — жалюгідні — безладно забігали по складу. Карім гаркнув, не шкодуючи своїх голосових зв'язок:

— Вивернути кишені! Один зайвий рух — стріляю по колінах!

Перед Карімовими очима немов пульсувала темрява. Він штурхнув пістолетом ватажкові в ребра й запитав уже тихшим голосом:

— На чому сидите?

Шкінхед відхаркувався кров'ю.

— Щ-що?

Карім натиснув дулом сильніше.

— Чим доганяєтеся, запитую?

— Амфетом... спідами... клеєм...

— Яким клеєм?

— «Ди...Дисопластином».

— Тим, що для латок на велокамери?

Голомозий кивнув, хоч, здавалося, нічого не розумів.

— Де він? — запитав Карім.

— У мішку на сміття, біля холодильника... — показав скін-хед почервонілими очима.

— Рипнешся — уб'ю.

Лейтенант позадкував, тримаючи в полі зору все приміщення й не спускаючи з прицілу побитого скіна і його дружків, що нерухомо стояли спиною до Каріма. Лівою рукою він перекинув мішок: на підлогу посипалося безліч таблеток, а також випали тюбики з клеєм. Він зібрав тюбики, відкрутив їх і попрямував до скінів, що стояли, спершись руками до стіни. Карім видавив увесь клей просто за їхніми спинами, намалювавши на підлозі липку «змійку». Мимохідь він стусав їх ногою по ногах і нирках, відкидаючи на безпечну відстань кинуті ними ножі та інше знаряддя.

— Обернутися!

Бритоголові зачовгали своїми гімнодавами.

— Ну що, чуваки, тепер будете відтискатися від підлоги за моє здоров'я. Баби також! Ну ж бо, опора лежачи на клей!

Руки всіх скінів опустилися на «Дисопласт», що зачвиркав поміж пальцями. Після третього відтиску долоні їхні були вже намертво приклеєні. Скіни попадали грудьми на підлогу, ввертаючи руки в зап'ястках.

Карім повернувся до своєї першої жертви, сів поруч у позі «лотоса» й глибоко вдихнув-видихнув, щоб заспокоїтися. Тепер голос його звучав спокійніше:

— Де ви були вчора вночі?

— Це... це не ми.

Карім нашорошив вуха. Він приборкав скінів із самої лише бравади й поставив це запитання для проформи, упевнений,

що ці придурки не мають жодного стосунку до того, що сталося на цвинтарі. А тепер виявляється, що цей скін щось знає. Араб нахилився до нього.

— Ти про що?

Бритоголовий піднявся, спершись на лікоть.

— На цвинтарі... Це не ми.

— А звідки ти знаєш, що сталося на цвинтарі?

— Ми... ми там проходили...

У Карімовій голові майнула думка: Крозьє мав свідка. Когось, хто вранці повідомив йому, що скіни вешталися біля цвинтаря і їх там бачили. І тоді комісар послав його сюди розібратися, не прохопившись ані словом. Карім порахується з ним за це пізніше.

— Розповідай.

— Ну, ми лазили в тому районі...

— О котрій годині?

— Хер його зна... Мо', о другій...

— Навіщо?

— Та так... думали трохи подуріти... шукали бараки робочих, хотіли чурок відмудохати...

Каріма пересмикнуло.

— Що далі?

— Ну, проходимо, значить, біля цвинтаря... дивимося... сука... ворота відчинені... і якісь тіні вилазять зі склепу...

— Скільки їх було?

— Д-дві, наче...

— Можеш їх описати?

Скін хихотнув.

— Чуваче, та ми вмазані були...

Карім ляснув його по викрученому вуху. Скін затамував скрик, який перейшов у зміїне сичання.

— Їхні прикмети?

— Та темно ж було...

Карім замислився, уже вкотре з упевненістю подумавши, що працювали професіонали.

— А далі?

— Ми пересрали... злиняли звідти... Щоб це на нас не повісили через... через той випадок у Карпантра.

— Це все? Ви більше нічого не помітили? Якихось подоробиць?

— Ні... нічого... Що тут помітиш? Друга ночі... усе як вимерло...

Карім уявив собі безлюдну алею з єдиним ліхтарем — прямою білого світла в мороці, що вабила до себе хмари нетлі. І банда бритоголових, очмарілих по саме нікуди придурків, що тиняються, горляючи нацистських пісень.

— Подумай добре, — наполіг він.

— Ну... Троха пізніше... ми наче бачили якусь тачку, східноєвропейської марки, «Лада» чи шось таке... Вона мчала в протилежний бік, від цвинтаря... по D143...

— Якого кольору?

— Бі-білого...

— Якись характерні прикмети?

— Вона... вона була заляпана грязюкою...

— Номер запам'ятав?

— Бля, ми тобі лягаві якись чи шо? Мудило...

Карім затопив йому ногою по селезінці. Чоловік скорчився, вихаркуючи кров. Лейтенант підвівся й обтрусив джинси. Більше він тут нічого не дізнається. Позаду чулися жалібні стогони інших шкінів. Либонь, дістали хімічні опіки третього чи четвертого ступеня. Карім сказав наостанок:

— Зроби мені таку ласку з'явитися в комісаріат Сарзака. Сьогодні ж. Даси письмові свідчення. Скажеш, що від мене, і тебе приймуть як дорогого гостя.

Скін слухняно закивав головою, що досі тремтіла, й підвів свої очі загнаного звіра.

— Нашо... нашо ти так... чуваче?

— Щоб ти краще запам'ятав, — відказав Карім. — Лягавий — це завжди проблема. Але лягавий-араб — це збіса гірша проблема. Спробуй-но ще раз зачепити чурок бодай пальцем,

і я тебе познайомлю з нею. — Карім копнув його на прощання. — Дуже близько познайомлю.

Араб позадкував до виходу, прихопивши по дорозі свій «Глок».

Сівши в машину, Карім рвонув із місця, наче ураган, і зупинився за кілька кілометрів у якомусь ліску, щоб охолонути й зібрати думки до купи. Отже, до гробівця залізли перед другою годиною ночі. Зловмисників було двоє, і вони втекли — можливо — на машині східноєвропейської марки. Він поглянув на годинник: часу, щоб викласти все це на папері, лишалося обмаль. Розслідування тепер набере обертів. Треба буде видати орієнтування, перевірити свідоцтва про реєстрацію автомобілів, допитати людей, що живуть уздовж дороги D143...

Але Карімові думки вже були деінде. Він виконав своє завдання. Крозьє повинен тепер дати йому свободу дій. І він тепер зможе провадити слідство на свій лад: наприклад, довідатися все про хлопчика, який помер у 1982 році.

III

11

«...Огляд передньої поверхні грудної клітки виявив довгі по-
вздовжні рани, завдані, найпевніше, якимось гострим знаряд-
дям. Також схожі порізи тим самим знаряддям знайдено на
плечах, передпліччях...»

Судовий медик мав на собі пом'ятий камуфляжний костюм
і маленькі окуляри. Звали його Марк Кост. Це був молодий чо-
ловік із гострими рисами обличчя й тьмяними очима. Він із
першого погляду сподобався Ньєманові, що побачив у пато-
логоанатомі захопленого своєю справою фахівця, справжньо-
го розслідувача, якому ще, можливо, бракувало досвіду, але
який надолужував запалом. Медик читав свій висновок моно-
тонним голосом.

«...Численні опіки на торсі, плечах, боках, руках. Ми нараху-
вали близько двадцяти п'яти таких слідів, більшість із них на-
кладаються на описані раніше порізи...»

— Тобто? — перервав його Ньєман.

Медик несміло глянув на нього поверх окулярів.

— Я думаю, убивця припалював рани. Скидається на те, що
він бризкав на порізи невеликою кількістю займистої речови-
ни, а потім підпалював. Я сказав би, що він застосовував
якийсь аерозоль, наприклад «Керхер».

Ньєман знову пройшовся по аудиторії для практичних ро-
біт, де він улаштував свою штаб-квартиру, на другому повер-
сі факультету психології та соціології. Саме в цьому тихому

місці він захотів зустрітися із судмедекспертом. Капітан Барн і лейтенант Жуано з виглядом слухняних студентів також сиділи тут.

— Прошу, далі, — сказав Ньєман.

«...Також ми констатували численні гематоми, набряки й переломи. На самому лише торсі ми виявили вісімнадцять гематом. Чотири ребра зламано. Роздроблено обидві ключиці. Розтрощено три пальці на лівій руці й два на правій. Геніталії набрали темно-синього кольору внаслідок ударів.

Знаряддя, що застосовувалося, — це, найпевніше, залізний або свинцевий прут завтовшки приблизно сім сантиметрів. Певна річ, важливо відрізнити ці пошкодження від тих, що могли з'явитися внаслідок транспортування тіла і його «вкладення» в ущелину, але посмертні синці поводять себе інакше...»

Ньєман скинув коротким поглядом на присутніх: очі нажахані, на скронях зблискують краплини поту.

«...Щодо верхньої частини тіла. Обличчя ушкоджень не зазнало. На потилиці видимих синців немає...»

— Жертву не били по обличчю? — перепитав комісар.

— Ні. Здається навіть, що вбивця намагався його не торкатися.

Кост опустив очі у свою доповідь, маючи намір читати далі, але Ньєман знову зупинив його:

— Зачекайте. У вас там, мабуть, іще багато?

Медик нервово закліпав і став гортати свій звіт.

— Ще кілька сторінок...

— Гаразд. Ми це все дочитаємо пізніше, кожен окремо. На звільніть нам краще причину смерті. Жертва померла внаслідок завданих їй ран?

— Ні. Цього чоловіка було задушено. У цьому немає жодних сумнівів. Задушено металевим дротом діаметром приблиз-

но два міліметри. Я сказав би, що це може бути велосипедний гальмівний тросик, струна фортепіано, щось такого ґатунку. Дріт урізався в тіло на відрізку завдовжки п'ятнадцять сантиметрів, розтросив голосову щілину, розірвав м'язи гортані й перетнув сонну артерію, викликавши кровотечу.

— Коли настала смерть?

— Тяжко сказати через таку покарлючену позу тіла. Уся ця гімнастика порушила процес трупного задубіння і...

— Хоча б приблизно.

— Я сказав би... наприкінці дня суботи, між восьмою і дванадцятою годинами вечора.

— Отже, убивця напав на Кайюа, коли той уже вертався зі свого походу?

— Не конче. Як на мене, катування могло тривати довго. Я радше думаю, що Кайюа схопили вранці й мордували протягом цілого дня.

— Як гадаєте, жертва чинила спротив?

— Не можу сказати, зважаючи на численні рани. Певним є лише одне: чоловіка не оглушили. Він був зв'язаний і притомний протягом усього сеансу тортур: про це свідчать сліди від мотузок на зап'ястках і передпліччях. З іншого боку, на жертві немає жодних слідів від кляпа, а отже — її кат не боявся, що хтось може почути крики.

Ньєман присів на підвіконня.

— А що ви скажете про самі тортури? Це справа рук професіонала?

— Що ви маєте на увазі?

— Це можуть бути якісь відомі методи, що використовуються, наприклад, військовими?

— Я не фахівець у цій галузі, але ні, гадаю, що ні. Натомість я сказав би, що це вчинив якийсь... шаленець. Божевільний, який хотів дістати правдиві відповіді на свої запитання.

— Чому ви так гадаєте?

— Убивця прагнув змусити Кайюа заговорити. І Кайюа заговорив.

— Звідки знаєте?

Кост скромно стеновав плечима. Попри те, що в приміщенні було жарко, він так і не скинув куртки.

— Якби вбивця катував Ремі Кайюа лише для власного задоволення, то довів би тортури до кінця. А він, як я вже сказав, убив свою жертву іншим способом. Задушив дротом.

— Сліди сексуального насильства?

— Жодних. Убивця вочевидь не сексуальний маніак.

Ньєман пройшовся перед партами, намагаючись уявити собі чудовисько, здатне завдати людині такої муки. Він силкувався побачити всю сцену як сторонній спостерігач, але марно. Він не бачив нічого. Ні постаті, ні обличчя. Тоді комісар став думати про чоловіка, якому довелося зазнати таких мук, про те, що він міг бачити, потрапивши в пастку між смертю і стражданнями. Перед Ньємановими очима замерехтіли хижі рухи, заблимали коричневі, жовті, червоні плями. Град ударів, нестерпний біль, вогонь, кров. Про що Кайюа думав у останні хвилини перед смертю? Ньєман чітко й голосно промовив:

— Розкажіть нам про очі.

— Про очі?

Це Барн перепитав. Від здивування голос його зірвався. Ньєман сподобив його відповіддю:

— Атож, про очі. Я помітив це ще в лікарні. Убивця вирізав жертві очі, а порожні очниці, схоже, заповнив водою...

— Саме так, — підтвердив Кост.

— Розповідайте з початку, — звелів йому Ньєман.

Медик заглибився в свої нотатки.

— Убивця підняв жертві повіки, просунув під них гостре знаряддя, перетнув окорухові м'язи й зоровий нерв, а потім витягнув очні яблука. Після цього ретельно вичистив очні ямки, вишкріб аж до кістки.

— Під час цього всього жертва була вже мертвою?

— Невідомо. Але сліди кровотечі, які я виявив у цьому місці, можуть свідчити якраз про протилежне: Кайюа на той час був іще живий.

По цих словах запала тиша. Барн зробився мертвотно-блідим, Жуано заціпенів від жаху.

— А потім? — запитав Ньєман, щоб розірвати обійми страху, які щосекунди стискалися дедалі міцніше.

— Пізніше, коли жертва була вже мертва, убивця наповнив орбіти водою. Мабуть, річковою. Потім обережно затулив повіки. Ось чому очі були заплющені й опуклі, наче ніхто їх не вирізував.

— Повернімося ще до видалення очей. Як ви гадаєте, убивця володів якимись хірургічними навичками?

— Ні. Або якщо й володів, то в дуже загальних рисах. Я сказав би, що тут, як і під час інших тортур, він діяв просто старанно.

— Яке знаряддя він використовував? Те саме, яким завдав усіх цих ран?

— Принаймні такого самого типу.

— Якого?

— Знаряддя фабричного виробництва. Приміром, канцелярський ніж.

Ньєман підійшов і став перед медиком.

— Це все, що ви можете нам розповісти? Більше жодних слідів? Жодних вказівок на місце злочину?

— На жаль, жодних. Перед тим як запхнути труп в ущелину, його ретельно обмили. І тому він нічого не може нам сказати про місце вбивства. Тим паче про особу вбивці. Можна лише припускати, що йдеться про чоловіка сильного і вправного. Це й усе.

— Цього мало, — пробурчав Ньєман.

Кост якусь хвилю помовчав, а потім, глянувши у звіт, сказав:

— Є ще одна деталь, про яку я не згадав... Щоправда, вона прямо не стосується вбивства.

Комісар нашорошив вуха.

— Що саме?

— У Ремі Кайюа не було відбитків пальців.

— Як це?

— Шкіра на пальцях у нього була така з'їжена, що не лишилися жодних папілярних ліній. Можливо, це наслідок опіку. Але дуже давнього.

Ньєман кинув погляд на Барна, але той тільки вигнув брови на знак, що йому про це нічого не відомо.

— Гаразд, перевіримо, — мовив комісар понуро.

Він підійшов до медика впритул, так, що аж торкнувся його куртки.

— А що особисто ви думаєте про це вбивство? Як ви його відчуваєте? Що вам підказує ваше лікарське чуття щодо цих тортур?

Кост зняв окуляри і взявся масувати повіки. Коли скельця знову були на своєму місці, очі його здавалися яснішими, немовби він промив їх. Голос медика теж став твердішим.

— Убивця дотримувався якогось темного ритуалу. Ритуалу, який мав закінчитися саме так: тіло в позі ембріона, засунуте в западину між скелями. Скидається на те, що вбивця все ретельно обміркував і чітко виконав задумане. А видалення очей, схоже, мало бути чи не найважливішою частиною цього ритуалу. І ще вода. Ця вода під повіками, замість очей. Убивця немовби хотів промити очниці, очистити їх. Зараз ми проводимо аналіз цієї води. Про всяк випадок. Можливо, знайдемо щось... якісь незвичайні хімічні показники.

Ньєман відсторонено кивнув на останні слова судового медика. Кост говорив про очисну роль води. Комісар, відтоді як побував біля маленького озерця, теж думав про катарсис, умиротворення. Вони з патологоанатомом обоє прийшли до того самого висновку. Там, над озером, убивця хотів змити якийсь бруд — можливо, просто очиститися від свого злочину?

Спливали хвилини. Ніхто не наважувався поворухнутись. Нарешті Ньєман, відчиняючи двері аудиторії, пробурмотів:

— До роботи. Не гаймо часу. Я не знаю, у чому мав зізнатися Ремі Кайюа, і лише сподіваюся, що це не потягне за собою нові смерті.

12

Ньєман і Жуано знову вирушили до бібліотеки. Перед тим як увійти, комісар скинув поглядом на свого молодшого колегу: обличчя лейтенанта було перекивлене. Ньєман, віддихуючись, наче легкоатлет, поплескав його по спині. Юний Ерік відповів йому кволою усмішкою.

Двоє чоловіків зайшли до просторої зали книгозбірні. Там на них чекало дивовижне видовище. Два офіцери кримінальної поліції з понурими мінами, а також ціла ватага простих правоохоронців без кітелів були цілковито занурені в ретельне дослідження бібліотечних фондів. Перед ними стосами — ба навіть колонами — вишикувалися сотні книжок. Спантилений Жуано запитав:

— Що це все таке?

Один із офіцерів йому відповів:

— Та що... Робимо, що наказали... Шукаємо всі книжки, де мовиться про зло, релігійні обряди й...

Жуано краєм ока глянув на Ньємана. Того такий безлад у розслідуванні, здавалося, вразив аж до серця. Комісар загорлав до криміналіста:

— Але ж вам було наказано працювати з комп'ютером! А не ритися на полицях!

— Ми запустили в комп'ютері пошук за назвою і темою. А тепер переглядаємо книжки, шукаємо якихось указівок, якихось подібностей із цим убивством...

— Ви радилися з інтернами? — урвав його Ньєман.

Офіцер досадливо скривився.

— Це ж філософія. Узялися з нами дискутувати. Перший пояснив, що зло — це обивательське поняття і його треба розглядати із соціального чи навіть марксистського погляду. На цього ми махнули рукою. Другий торочив щось про межу та її подолання, про те, що ця межа — у наших головах... що наша свідомість постійно сперечається з верховним цензором... Словом, нічогосінько ми не допетрали. Третій узявся читати

лекцію про абсолют і пошуки неможливого... Щось про містичний досвід, який може втілитися в прагненнях як до зла, так і до добра. Тож... Я... У цьому всьому сам чорт ногу зломить, чесне слово, лейтенанте...

Ньєман вибухнув реготом.

— Казав я тобі, — віддихавшись, кинув він до Жуано, — мудрагелів треба остерігатися!

Потім звернувся до приголомшеного криміналіста:

— Шукайте далі. До ключових слів «зло», «наси́льство», «тортури», «ритуал» додайте ще «вода», «очі», «чистота». Гляньте в комп'ютері. І найголовніше — знайдіть там імена студентів, які брали ці книжки, працювали над цими темами, наприклад писали дисертацію. Хто сидить за центральним комп'ютером?

Кремезний, присадкуватий хлопчина, розминаючи плечі, відказав:

— Я, комісарє.

— Що ще ви знайшли у файлах Кайюа?

— Списки попсугих книжок, нові замовлення тощо. Списки студентів, що приходили працювати в читальному залі, та їхні місця.

— Їхні місця?

— Атож. До обов'язків Кайюа належало призначати їм місця он там. — Кивком голови лейтенант показав на за́склені ка́бинки. — Він записував у комп'ютер, хто де сидить.

— Ви не знайшли його дисертації?

— Знайшов. Тисяча сторінок про античність і цю... як її... — Він кинув оком на аркуш паперу, на якому було щось нашкр'ябано. — Про Олімпію. Там розповідається про перші Олімпійські ігри й усякі священні ритуали довкола того всього... Та ще нудь, скажу я вам.

— Роздрукуйте й прочитайте.

— Га?!

Ньєман насмішкувато додав:

— По діагоналі, звісно.

Хлопчина мав розгублений вигляд, та комісар не відступався від нього:

— Щось іще було в компі? Відеоігри, електронні листи?

Поліціант заперечно похитав головою. Ньєман не здивувався. Він здогадувався, що Кайюа жив тільки книжками. Сумлінний бібліотекар, який дозволяв собі відірватися від професійних обов'язків лише для одного — своєї дисертації. Яке ж зізнання можна витягнути з такого аскета?

П'єр Ньєман обернувся до Жуано:

— Ходімо. Розкажеш, що тобі вдалося з'ясувати.

Вони усамітнилися між стелажми, заставленими книжками. У кінці проходу поліціант у кашкеті воював із книжкою. Комісар ледве стримав усмішку. Жуано розгорнув свій нотатник.

— Я опитав кількох інтернів і двох бібліотекарів, що працювали разом із Кайюа. Ремі не надто цінували, але поважали.

— А чому не цінували?

— Не було конкретної причини. У мене склалося враження, що поруч із ним люди почувалися ніяково. Він був замкнутий, нетовариський. Навіть не намагався зйтися з іншими. У певному розумінні це в'язалося з його роботою. — Жуано обвів приміщення заледве не наляканими очима. — Тільки уявіть собі... сидіти цілісінькими днями тут, у бібліотеці, в цілковитій мовчанці...

— Про його батька тобі щось розповідали?

— Він теж був бібліотекарем, ви це знаєте, адже ж так? Атож, мені розповідали про нього. Людина такого самого ґатунку. Мовчазний, непроникний. Мабуть, ця атмосфера — наче у сповідальні — зрештою таки відбивається на психіці.

Ньєман сперся на стелаж.

— Тобі сказали, що він загинув у горах?

— Звісно, сказали. Але тут немає нічого підозріливого. Старого накрило лавиною...

— Знаю. То ти гадаєш, що ніхто не мав причини ненавидіти Кайюа, ні батька, ні сина?

— Комісарє, убитий приносив замовлені книги зі сховища, заповнював карточки й розсаджував студентів у читальному залі. Хто і за що хотів би йому помститися? Студент, якому він не видав потрібної книжки?

— Гаразд. Що в нас по альпінізму?

Жуано знову погортав нотатник.

— Кайюа був неперевершений альпініст і часто ходив у походи. Минулої суботи, як стверджують свідки, що його бачили, він, очевидно, вибрався в пішу прогулянку. Збирався зійти на висоту приблизно дві тисячі метрів. Спорядження із собою не брав.

— Із ним разом хтось ходив?

— Ніхто й ніколи. Навіть дружина. Кайюа був самотник. На межі з аутизмом.

— Я знову ходив до річки, — поділився Ньєман своєю інформацією. — І знайшов сліди гаків, що були вкручені в скелю. Гадаю, убивця скористався методами скелелазіння, щоб витягнути тіло нагору.

Жуано невдоволено поморщився.

— А бодай йому! Я ж теж там лазив...

— Отвори — всередині западини. Убивця закріпив у ній блок, а потім опустився вниз, щоб створити таким чином противагу трупові.

— Чорт забирай!

Обличчя його виражало суміш досади й захоплення. Ньєман усміхнувся.

— Це не моя заслуга: мені підказав свідок. Фанні Феррейра. Справжня профі. — Він підморгнув Жуано. — Та ще й яка краля... Я хочу, щоб ти покопав у цьому напрямку. Склади вичерпний список досвідчених альпіністів і всіх, хто має доступ до такого спорядження.

— Але ж у нас тут таких тисячі!

— Попроси своїх колег допомогти. Попроси Барна. Хто зна, може, з цього щось і вийде. І ще візьмися за очі.

— Очі?

— Ти ж чув, що розповідав медик, хіба ні? Убивця вийняв у жертви очі й зробив це дуже акуратно. Я не маю ані найменшої гадки, що це означає. Може, це якийсь фетишизм. Може, якась особлива форма очищення. Може, ці очі — нагадування для вбивці про якусь сцену, яку бачила жертва. А може, він боявся погляду, який переслідуватиме його все життя. Я не знаю. Усе це доволі туманно, а я страшенно не люблю цієї психологічної каламутини. Я хочу, щоб ти перетрусив місто й зібрав усю інформацію, яка може стосуватися очей.

— Наприклад?

— Наприклад, з'ясуй, чи в цьому університеті або й у цілому місті не траплялося якихось надзвичайних випадків, пов'язаних із цим людським органом. Переглянь протоколи місцевої поліції за останні роки, а також усілякі повідомлення в місцевій пресі. Бійки, у яких когось поранено. Може, випадки знущання над тваринами. Не знаю: шукай сам. Довідайся також, чи в цій місцевості не спостерігається незвичного рівня сліпоти або інших очних захворювань.

— Ви справді думаєте, що я знайду...

— Я нічого не думаю, — зітхнув Ньєман. — Просто шукай.

У кінці проходу поліціант в однострої раз по раз скося зиркав на них. Зрештою він покинув свої книжки й зник. Ньєман тихим голосом мовив далі:

— Ще мені потрібно точно знати, як Кайюа провів свої останні тижні. З ким зустрічався, з ким розмовляв. Склади список його телефонних розмов, удома й на роботі. І всіх листів, які він отримував. Можливо, Кайюа знав свого вбивцю. Можливо, навіть призначив йому зустріч там, нагорі.

— А від його дружини ви нічого не дізналися?

Ньєман не відповів.

— Я чув, що з нею непросто, — додав Жуано.

Лейтенант заховав свій блокнот. Обличчя його знову набрало звичного кольору.

— Не знаю, чи слід мені вам це казати... Попри цей понівечений труп... схибнутого вбивцю, який розгулює десь тут...

— Але?

— Але, чорт забирай, я стільки нового дізнаюся поруч із вами!

Ньєман гортав книжку, яку взяв на вманні з полиці, — «Топографія і рельєф департаменту Ізер». Він сунув її лейтенантові в руки й промовив:

— Що ж, молися, щоб ми стільки само дізналися про вбивцю.

13

«Тіло лежить на боці в зігнутій позі. М'язи під шкірою напнуті, як канати. Чорні й фіолетові рани на блідій, подекуди синюватій шкірі».

Повернувшись до аудиторії, де він працював, Ньєман узявся розглядати полароїдні знімки трупа Ремі Кайюа.

«Обличчя жертви. Повіки напіввідтулені над чорними дірками очниць».

Не знявши навіть пальта, комісар сидів і думав про ті страждання, яких довелося зазнати цьому чоловікові. Про жах, який оселився в цьому безневинному містечку. Поліціант боявся зізнаватися самому собі, що чекає гіршого. Ще одного трупа, можливо. Або ж того, що цей злочин так і залишиться безкарним, а час і страх, замість змусити пам'ятати про нього, зітруть його з людської пам'яті.

«Руки жертви. Вигляд зверху й знизу. Гарні, тонкі пальці, що закінчуються стертими пучками. Не лишають жодних відбитків. Сліди від мотузок на зап'ястках, зернисті, темні, затверділі».

Ньєман, перекинувши стілець, рвучко встав і прихилився до стіни. Переплівши пальці на потилиці, він пригадав власні слова: «Кожен елемент розслідування — це дзеркало. А вбивця ховається десь у «мертвій зоні». Комісара не полишала впев-

неність, що Кайюа вибрано не випадково. Смерть бібліотекаря була пов'язана з його минулим. З кимось, кого він знав. Або з чимось, що вчинив. Або з таємницею, яку вивідав.

З чим же?

Кайюа з дитинства проводив усе своє життя в університетській бібліотеці. І щовихідних зникав, шукаючи самотності на захмарних висотах, які здіймалися над долиною. Що ж він міг зробити такого, що міг довідатися, щоб заслужити таку кару?

Ньєман вирішив дізнатися більше про минуле жертви. Чи то інтуїтивно, чи то через особисті причини він почав з епізоду, який привернув його увагу під час розмови з Софі Кайюа.

Зробивши кілька телефонних дзвінків, він нарешті з'єднався з 14-им піхотним полком, який розташовувався поблизу Ліона. У цьому полку проходили триденне медичне обстеження всі молоді призовники з департаменту Ізер. Після того як Ньєман назвався й пояснив причину свого дзвінка, його скерували до архівного відділу, де він попросив дістати особову справу юного Ремі Кайюа, якого в дев'яностих роках було визнано непридатним до військової служби.

Ньєман почув у слухавці приглушене клацання клавіатури, віддалені кроки, а потім шелест паперу. Він попросив архівіста:

— Прочитайте мені висновок.

— Я не впевнений, чи можу це зробити... Звідки я знаю, що ви справді комісар поліції?

Ньєман зітхнув.

— Зателефонуйте до жандармерії Гернона. Запитайте капітана Барна й...

— Гаразд. Я прочитаю. — Архівіст погортав сторінки. — Я пропускаю подробиці, відповіді на тестові запитання й усяке таке. Отже, вашого Ремі Кайюа звільнено від військової служби за статтею П4 з діагнозом «гостра шизофренія». На берегах психіатр дописав рукою: «Потребує лікування», — і підкреслив ці слова. І ще додав: «Зв'язатися з медцентром у Герноні». Скидається на те, що цьому хлопчині бракувало не одної клепки, бо ж зазвичай...

— Там є прізвище лікаря?

— Звісно. Майор військово-медичної служби Іванс.

— Він ще працює у вас?

— Так. Він зараз нагорі.

— З'єднайте мене з ним.

— Я... Гаразд. Не кладіть слухавки.

У слухавці розляглась електронна мелодія, а потім пролунав низький, басовитий голос. Ньєман представився й пояснив, що йому треба. Лікар Іванс був налаштований недовірливо. Зрештою він запитав:

— Як прізвище призовника?

— Кайюа. Ремі Кайюа. Ви комісували його п'ять років тому за статтею П4. Гостра шизофренія. Ви часом не пригадуєте його? Я хотів би дізнатися, чи симулював він, на вашу думку, свою хворобу.

— Це конфіденційна інформація, — почувся заперечливий голос.

— Лікарю, труп Кайюа знайшли запхнутим в ущелину. Перетяте горло. Видлубані очі. Сліди численних тортур на тілі. Слідчий суддя Бернар Терпант викликав мене з Парижа, щоб розслідувати цю справу. Він може зв'язатися з вами й сам, але ми лише згаємо час. Чи ви пам'ятаєте...

— Пам'ятаю, — урвав його Іванс. — Психічно хворий. Жодних сумнівів.

Хоча Ньєман десь у глибині душі такого й чекав, відповідь лікаря заскочила його зненацька. Поліціант перепитав:

— Він не симулював?

— Ні. Я щороку маю справу із симулянтами. Здорові мають куди більшу уяву, ніж ті, що хворі по-справжньому. Вони плетуть казна-що, вигадують якусь неймовірну маячню. Справжнього хворого легко пізнати. Він скутий своїм безумством. Воно точить, гризе його. Навіть божевілля має свою... раціональну логіку. Ремі Кайюа був хворий. Класичний випадок.

— Які були вияви його божевілля?

— Амбівалентність¹ мислення. Втрата контакту із зовнішнім світом. Мутизм². Типові симптоми шизофренії.

— Лікарю, але ж ця людина працювала бібліотекарем у Гернонському університеті. Він щодня контактував із сотнями студентів...

Іванс розсміявся.

— Божевілья — це хитра bestia, комісарє. Воно вміє ховатися перед чужими очима, прибирати невинного вигляду. Ви мали б це знати краще за мене.

— Але ж ви щойно мені сказали, що його безумство впадало вам у вічі.

— У мене великий досвід. Крім того, пізніше Кайюа міг навчитися себе контролювати.

— Чому ви дописали в його справі: «Потребує лікування»?

— Я порадив йому лікуватися. Це й усе.

— А ви, зі свого боку, зв'язалися з медцентром?

— Правду кажучи, я вже й не пригадую. Випадок був цікавий, але, здається, в лікарню я таки не повідомив. Знаєте, якби душевнохворий...

— «Цікавий»? Я добре вас почув?

Лікар засопів.

— Той чоловік жив у ізолюваному світі, украй суворому світі, у якому його власна особистість розмножувалася. Серед інших людей він, певна річ, намагався вдавати певну гнучкість, але насправді він був буквально одержимий порядком, чіткістю. Кожне його почуття викристалізовувалося в конкретну форму, окрему особистість. Він був людина-армія. Просто таки... захопливий випадок.

— Він був небезпечний?

¹ Амбівалентність — психічний стан роздвоєності; співіснування протилежних почуттів (наприклад, таких, як любов і ненависть) до людини, об'єкта чи ідеї; невизначеність або нерішучість, яким напрямком йти чи як учинити. Розглядається як одна з ознак початкового стану шизофренії.

² Мутизм — у психіатрії і неврології стан, коли хворий не відповідає на запитання і навіть знаками не дає зрозуміти, що він згоден вступити в контакт.

— Без сумніву.

— І ви його просто відпустили?

На якусь хвилю запала мовчанка, а потім комісар почув у слухавці:

— Знаєте, божевільні на свободі...

— Лікарю, — обірвав його Ньєман, стишивши голос, — цей чоловік був одружений.

— Що ж... мені дуже шкода його дружину.

Поліціант поклав слухавку. Те, що він виявив, розширило перед ним обрії. І поглибило його тривогу.

Ньєман вирішив здійснити ще один візит.

— Ви мені збрехали!

Софі Кайюа спробувала зачинити двері, але комісар ліктем заблокував їх.

— Чому ви мені не сказали, що ваш чоловік був хворий?

— Хворий?

— Шизофренік. Лікар каже, його треба було тримати в божевільні.

— Мерзото!

Міцно стиснувши губи, вона знову шарпнула двері, але Ньєман без особливих труднощів завадив їй. Попри своє гладко зачісане волосся й розтягнутий светр, ця жінка здавалася йому вродливішою, ніж будь-коли.

— Невже ви не розумієте? — закричав він. — Ми шукаємо вбивцю. Ми шукаємо мотив убивства. Ремі Кайюа міг щось учинити, щось, що пояснювало б його жахливу смерть. Можливо, він сам уже навіть не пам'ятав про цей учинок. Я благаю вас... лише ви можете мені допомогти!

Софі Кайюа дивилася на нього широко розплющеними очима. Її вродливе обличчя зав'язалося у вузол тонких рис, що тріпотіли нервово; бездоганні брови застигли у дивовижному, зворушливому виразі.

— Ви збожеволіли.

— Я мушу знати його минуле...

— Ви збожеволіли.

Жінка тремтіла. Ньєман несамохіть опустив очі. Він скинув поглядом по її ключицях, що випинали під пуловером. Зауважив під шерстяною тканиною перекручену, наче висхлу, бретельку ліфчика. Раптом, мовби щось його підштовхнуло, комісар схопив жінку за руку й відкотив рукав. Мармурову шкіру передпліччя вкривали сині смуги.

— Він вас бив! — скрикнув Ньєман.

Комісар відірвав очі від синців і поглянув на Софі Кайюа.

— Він вас бив! Ваш чоловік був хворий на голову. Йому подобалося завдавати болю. Я в цьому певен. Він скоїв щось погане. Я переконаний, ви підозрюєте, що саме. Ви не сказали мені й десятої частини того, що знаєте!

Жінка плюнула йому в обличчя. Ньєман з несподіванки поточився назад.

Софі скористалася цим, щоб зачинити двері. Ньєман навалився на них знову, але всередині вже почулося клацання замків. Із сусідніх квартир стали визирати стривожені студенти. Поліціант ударив ногою в одвірок і закричав:

— Я ще повернуся!

Відповіддю йому була тиша.

Гримнувши востаннє кулаком, Ньєман завмер на якусь мить, дослухаючись до глухого відлуння.

Із-за дверей, наче з глибокого підвалу, до нього крізь схлипування донісся жіночий голос: «Ви збожеволіли».

14

— Я хочу, щоб агент у цивільному ходив за нею по п'ятах. Викличте ще криміналістів із Іренобля.

— Але... чому Софі Кайюа?

Ньєман поглянув на Барна. Вони були в головній залі будинку гернонської жандармерії. Капітан мав на собі формений светр — темно-синій із поперечною білою смугою, — у якому був схожий на матроса.

— Ця жінка щось приховує від нас, — пояснив Ньєман.

— Але ж ви не думаєте, що це вона...

— Ні. Але вона не розповідає нам того, що знає.

Барн кивнув, не надто переконаний, і подав Ньєманові до рук грубу картонну теку, наповнену факсами, усілякими документами й шурхітливим копіювальним папером.

— Перші результати загального розслідування, — заявив він. — Наразі радіти особливо нічому.

Незважаючи на гамір і штовханину, що панували в приміщенні, Ньєман узявся на ходу гортати матеріали, поволі просуваючись до окремого кабінету. Він переглянув побіжно цілий стос скопійованих результатів розслідування, проведеного Барном і Вермоном. Попри значну кількість звітів і свідчень, там не було нічого, на що можна було б сперти якусь бодай трохи конструктивну гіпотезу. Дорожні пости, допити, обшуки, розшуки — усе це не дало нічого. Заходячи до кабінету з вікнами на всю стіну, Ньєман лайнувся під ніс. Таке нечуване вбивство в такому малому містечку — комісар просто не міг повірити, що вони досі не натрапили на жоден слід, не знайшли жодної зачіпки.

Він присунув стілець, сів за металевий стіл і ще раз уважно все прочитав.

Версія про волоцюгу-грабіжника не дала жодних результатів. Запити до в'язниць, префектур і судів також завели в глухий кут. Жодну з крадіжок автомобілів за останні дві доби не можна було пов'язати з убивством Кайюа. Безрезультатною виявилася й перевірка скоєних за останні двадцять років злочинів та інших незвичних випадків. Ніхто не міг пригадати такого жахливого, такого дивного вбивства, ба навіть найменшої дрібниці, що могла б мати з ним щось схоже. Поліційні протоколи в Герноні за ці двадцять років обмежувалися кількома пошуково-рятувальними операціями в горах, дрібними крадіжками, нещасними випадками, пожежами...

Ньєман узявся за наступну течку. Анкети з запитаннями, методично розіслані факсом у готелі, не принесли ані крихти цінної інформації.

Ньєман перейшов до матеріалів, зібраних Вермоном. Його люди далі обшукували місцевість довкола річки. На цей час вони перевірили лише п'ять гірських пристановищ, яких, згідно з картою цього району, було сімнадцять, деякі з них — на висоті понад три тисячі метрів. Який узагалі сенс убивати на такій висоті? Поліціанти також опитали довколишніх селян. Деякі рапорти були написані типовим жандармським жаргоном. Ньєман погортав їх, усміхаючись: якщо орфографічні помилки й граматичні звороти були характерними для поліціантів, то деякі терміни добряче відгнали військом. Вермонові люди відвідали заправки, залізничні станції, автобусні зупинки, але не дізналися нічого корисного. Натомість вулицями вже пішов поголос. Навіщо всі ці допити? Навіщо стільки жандармів?

Ньєман поклав течку на стіл. Крізь скляну стіну він побачив поліціантів, які щойно повернулися з пошуків, розчервонілі, з блискучими від холоду очима. Комісар запитально глянув на Вермона, але той недвозначно похитав головою: знову нічого.

Ньєман ще якусь хвилю дивився на їхні однострої, але думками вже був далеко. Він думав про двох жінок. Перша була міцна й темна, наче дубова кора. З пружними м'язами й матовою, оксамитовою шкірою. Пахла живицею і прим'ятими травами. Друга — тендітна й різка. Від неї віяло недобррозичливістю, агресивністю впереміш зі страхом, і це приваблювало Ньємана не менше. Що ховало її гостре й таке бентежливо вродливе обличчя? Чи справді чоловік бив її? Яка була її таємниця? І як сильно ця жінка насправді сумувала за своїм чоловіком, на тілі якого лишилися сліди таких нелюдських страждань?

Ньєман підвівся й підійшов до одного з вікон. Понад горами сонце кидало з-за хмар довгі смуги проміння, немов клинками розтинаючи чорне й розбухле грозове тіло. Унизу тулилися сірі, однакові гернонські будинки з вальмовими ¹ дахами, на яких не затримувався сніг. Темні квадратні віконця, схожі

¹ Різновид чотирисхилого даху, два схили мають форму трапеції, два інші (вальми) — форму трикутників.

на картини, що тонуть у мороці. Річка, що біжить через місто, повз будинок жандармерії.

Дві жінки знову постали перед його очима. Кожне розслідування пробуджувало в нього такі почуття, спонукаючи до якогось любовного гону, шаленого, несамовитого. Він міг закохуватися лише серед усього цього кримінальному поспіху: у свідків, підозрюваних, повій, офіціанток...

Чорнявка чи білявка?

Задзвонив мобільник. Телефонував Антуан Реймс.

— Я щойно з лікарні Отель-Дьє.

За весь ранок Ньєман навіть не згадав про Париж. Тепер ця справа в Парк-де-Пренс повернулася до нього руйнівним бумерангом. Начальник розповідав далі:

— Лікарі намагаються врятувати йому обличчя, вже вп'яте пересаджують шкіру з дупи. Але це ще не все. У нього три черепних травми. Вибите око. Сім переломів лицевих кісток. Сім, Ньємане! Нижня щелепа вбита глибоко в гортань. Уламки кісток перервали голосові зв'язки. Хлопець поки в комі, але навіть якщо виживе, говорити він уже не буде. Лікарі кажуть, що таких пошкоджень не буває навіть в автомобільних аваріях. Може, підкажеш, як я маю їм це пояснювати? І що мені казати в британському посольстві? Чи журналістам? Ми з тобою знаємо один одного вже дуже давно. І я вважаю тебе своїм другом. Але також я вважаю, що ти божевільний садист.

Ньєман відчув, як йому затремтіли руки.

— Той тип — убивця, — заперечив він.

— А ти тепер хто, чорт забирай? Не вбивця?

Поліціант нічого не відповів. Він переключив телефон, мокрий від поту, до лівої руки.

— Як просувається розслідування? — запитав Реймс.

— Повільно. Жодних зачіпок. Жодних свідків. Усе значно складніше, ніж здавалося.

— Я тобі казав! Ледве журналісти пронюхають, що ти в Ґерноні, вони накинуться на тебе, як парші на шолудивого пса. Добре, що мені спало на думку відправити тебе сюди!

Реймс без попередження обірвав розмову. Якусь хвилю Ньєман стояв нерухомо, утупивши очі в одну точку. У горлі йому пересохло. Наче в сліпучому спалаху блискавки, він знову побачив події вчорашнього вечора. Його зрадили нерви, і він стовк убивцю на юшку в нападі нестямної люті, що була наринула на нього й затьмарила всю решту почуттів, окрім бажання тої самої миті знищити негідника, який потрапив був йому до рук.

П'єр Ньєман завжди жив у світі насилля й зіпсутості, у світі з дикими й жорстокими кордонами й ніколи не боявся неминучої небезпеки. Навпаки, він завжди сам її шукав, потурав їй, прагнучи зустрітися віч-на-віч, щоб краще контролювати. Але тепер він уже більше не міг забезпечувати цей контроль. Насилля зрештою заволоділо ним, заповонило всю його істоту, зробивши слабким і невпевненим. Йому так і не вдалося подолати власні страхи. Десь у закутку його свідомості далі завивали пси.

Нараз він здригнувся: мобільник дзвонив знову. Телефонував Марк Кост, судовий медик. Голос його звучав переможно:

— У мене для вас новина, комісарє. Маємо зачіпку. Доволі певну. Це стосовно тої води в очницях. Я щойно отримав результати аналізів.

— І?

— Це не річкова вода. У це тяжко повірити, але це так. Я працюю над цим із Патріком Аст'є, хіміком із наукового відділу ґренобльської поліції. Цей хлопчина — справжній спец! Він каже, що рівень забруднення у воді з очниць відрізняється від того, який мав би бути в річковій воді. Ще й як відрізняється.

— Поясни детальніше.

— Рідина з очних ямок містить H_2SO_4 і HNO_3 , тобто сірчану й нітратну кислоти. Рівень рН — 3, що значить дуже високу кислотність. Практично оцет, а не вода. Це дає нам украй важливу інформацію.

— Нічого не розумію. Що ти маєш на увазі?

— Не хочу вдаватися в технічні подробиці, скажу тільки, що сірчана й нітратна кислоти — це похідні від SO_2 , діоксиду сірки, і NO_2 , діоксиду азоту. Аст'є каже, що таку суміш діоксидів може викидати в повітря тільки один тип промислового підприємства — теплоелектростанція, що працює на бурому вугіллі, тобто дуже застаріла. Аст'є робить висновок, що жертву було вбито біля такого заводу або ж принесено туди. Знайдіть у цій місцевості теплоелектростанцію, яка працює на бурому вугіллі, — і ви матимете місце злочину.

Ньєман поглянув у небо. Хмарини, вилискуючи під промінням наполегливого сонця, плвли у височині, немов величезний косяк срібlistих лососів. Нарешті в нього є зачіпка!

— Надішли мені цей аналіз води на Барнів факс, — наказав комісар.

У дверях кабінету він зіштовхнувся з Еріком Жуано.

— Я вас повсюди шукаю, комісаре. У мене є важлива інформація.

Невже розслідування нарешті набрало ходу? Ньєман повернувся до кабінету й зачинив двері за Жуано. Той нервово гортав нотатник.

— Я дізнався, що біля Ле-Сет-Ло¹ є клініка для сліпих дітей і підлітків. Як видається, багато пацієнтів — саме з Гернона. Ці діти страждають від різноманітних хвороб: катаракта, пігментний ретиніт, дальтонізм. Кількість таких хворих у Герноні значно перевищує середні показники.

— Кажи далі. У чому причина захворювань?

Жуано склав долоні човником.

— Долина. Її ізольоване розміщення. Як пояснив мені лікар, ці хвороби — генетичні. Вони передаються з покоління в покоління через шлюби між близькими родичами. Схоже, таке часто трапляється в ізольованих місцевостях. Така собі генетична зараза.

¹ Ле-Сет-Ло (фр. Les Sept Laux) — кілька гірськолижних курортів за 35 кілометрів від Гренобля.

Лейтенант вирвав сторінку з блокнота.

— Ось, тримайте адресу клініки. Її директор, доктор Шампла, досконало вивчив це явище. Я подумав, що...

Ньєман наставив вказівний палець на Жуано.

— Туди пойдеш ти.

Молодий поліціант аж засяяв.

— Ви доручаєте мені цю справу?

— Доручаю. Їдь.

Жуано обернувся, збираючись іти, але раптом зупинився, насупившись.

— Комісаре... пробачте, але... чому ви самі не хочете порозмовляти з директором клініки? Це може бути цікавий слід. Чи ви натрапили на щось краще? Чи гадаєте, що мені він розповість більше, бо я місцевий? Не можу дотямити.

Ньєман сперся на одвірок.

— Маєш рацію, я йду іншим слідом. Але ось тобі ще один невеличкий урок, Жуано. Часом у розслідування втручаються зовнішні причини.

— Які причини?

— Особисті. Я не хочу їхати до цієї клініки, тому що маю фобію.

— Яку фобію? Ви боїтеся сліпих?

— Ні, не сліпих. Я боюся собак.

Лейтенантове обличчя виражало недовіру.

— Не розумію.

— А ти поміркуй. Там де сліпі, там і собаки. — Ньєман зобразив зігнуту постать сліпця, що бреде за псом-поводирем. — Собаки для незрячих, збагнув? Тому я туди ні ногою.

І комісар вийшов, лишивши лейтенанта в зачудуванні.

Ньєман постукав у двері до кабінету капітана Барна й зайшов, не чекаючи на запрошення. Велетень Барн порався коло факсів, що не переставали надходити, — відповідей із готелів, ресторанів, автомайстерень. Капітан скидався на продавця, що розкладає на прилавку свій крам.

— Це ви, комісарє? — Барн відірвав очі від столу. — Ось, тримайте. Щойно прийшло вам...

— Знаю.

Ньєман схопив факс, який надіслав Кост, і перебіг його очима. Це був хімічний аналіз води з очниць — список формул і складних назв.

— Капітане, чи є десь поблизу теплоелектростанція, яка працює на бурому вугіллі? — запитав комісар.

Барн із невпевненим виразом на обличчі стенов плечима.

— Та ні, я про такі не чув. Може, десь західніше... Промислових зон більше в напрямку до Гренобля...

— Де можна дізнатися точну інформацію?

— Мабуть, в Ізерській федерації промисловців, — відказав Барн. — Хоча... стривайте. Є набагато кращий варіант. Ця ваша станція мала би неабияк забруднювати все довкола, еге ж?

Ньєман усміхнувся й показав йому аркуш із колонками хімічних формул.

— Особливо всякими кислотними викидами.

Барн уже писав щось на клаптику паперу.

— Знайдіть цього чоловіка. Ален Дерто. Це садівник, який вирощує тропічні культури в оранжереях на виїзді з Гернона. А ще він наш фахівець із забруднення. Активний захисник природи. У цих краях немає такого диму з труби, походження якого, складу й наслідків для довкілля він не знав би.

Ньєман уже виходив, коли жандарм озвав його. Він підніс свої величезні, наче клешні, руки, долонями до комісара.

— До речі. Я з'ясував, що там з відбитками пальців... ну, тими, що їх не було в Кайюа. Нещасний випадок, ще в дитинстві. Допомігав батькові лагодити їхній невеличкий вітрильник на озері Аннесі й спалив собі шкіру на обох долонях якимось дуже їдким очисником. Я зв'язувався з портом, там пам'ятають цей випадок. Швидку, лікарню й весь той рейвах... Можна ще підізнаватися, але, як на мене, більше ми тут нічого не нариємо.

Ньєман обернувся й узявся за дверну ручку.

— Дякую, капітане, — і, вказавши на купу факсів, додав: — Щастя вам із цим.

— І вам щастя, — відказав Барн. — Цей еколог, Дерто, той ще зануда.

15

— ...Увесь наш регіон отруєний, приречений на смерть! Промислові зони повсюди: у долинах, на гірських схилах, у лісах! Забруднюють ґрунтові води, опоганюють землю, затрують повітря, яким ми дихаємо... В Ізері — самі тільки гази й отрута, хоч як високо в гори ви заберетеся!

Ален Дерто був сухорлявий чоловічок із довгастим зморшкуватим обличчям. Борода без вус і окуляри в металевій оправі надавали йому вигляду мормона-втікача. Комісар застав його в одній з оранжерей, де еколог порався з баночками, наповненими ватою та пухкою землею. Ньєман перервав палку промову чоловіка, яку той узявся виголошувати відразу ж після знайомства.

— Пробачте. Мені треба дещо дізнатися... це терміново.

— Що? А, звісно... — Еколог прибрав поблажливого тону. — Ви ж із поліції...

— Чи знаєте ви в цій місцевості якусь теплоелектростанцію, яка працювала б на бурому вугіллі?

— Бурому вугіллі? Це ж отрута в чистому стані...

— То ви знаєте таку електростанцію чи ні?

Дерто заперечно похитав головою, встромляючи тим часом до однієї з баночок крихітний саджанець.

— Ні. У нас тут, слава Богу, немає нічого на бурому вугіллі. У Франції та сусідніх країнах кількість таких ТЕС різко скоротилася, починаючи з сімдесятих років. Вони дуже сильно забруднюють атмосферу. Викидають кислотні сполуки, що підіймаються вгору й перетворюють кожну хмару на хімічну бомбу...

Ньєман сягнув до кишені й простягнув Дерто факс від Марка Коста.

— Чи не могли б ви глянути на ці хімічні складники? Це аналіз зразка води, знайденої тут в околиці.

Поки Дерто уважно читав документ, комісар мимоглядно роздивлявся місце, у якому перебував, — простору оранжерею зі спітнілими, подекуди тріснутими скляними стінками з довгими брудними патьоками. Широченне, як віконні шибки, листя, несміливі крихітні карлючки паростків, ліниві ліани, покручені й переплетені, — здавалося, уся ця рослинність веде боротьбу за найменший клаптик землі. Дерто підвів очі й спантеличено глянув на Ньємана.

— Ви кажете, цей зразок був узятий у цій місцевості?

— Саме так.

Дерто поправив окуляри.

— А можна поцікавити де? Я маю на увазі, де саме?

— Ми знайшли його на трупі вбитого чоловіка.

— Звісно... Я мав би й сам здогадатися... Ви ж із поліції. — Він знову замислився, обличчя його виражало дедалі більший сумнів. — Труп знайшли тут, у Ґерноні?

Комісар лишив це запитання без відповіді.

— Ви можете підтвердити, що такий хімічний склад води пов'язаний із забрудненням продуктами спалювання бурого вугілля?

— Ну так... щонайменше це результат сильного кислотного забруднення. Я відвідував семінари на цю тему. — Він знову глянув у список складників. — Рівень H_2SO_4 і HNO_3 ... у край високий. Але кажу вам ще раз: таких ТЕС у нашій місцевості нема. Їх нема тут, як нема й загалом у Франції чи інших країнах Західної Європи.

— А може якась інша промислова діяльність спричинити таке забруднення?

— Ні, не думаю.

— А де ж тоді є заводи з такими викидами?

— Понад вісімсот кілометрів звідси, у Східній Європі.

Ньєман заскреготів зубами. Він не міг погодитися з тим, що його перший слід обірвався так швидко.

— Може бути ще одне пояснення... — пробурмотів Дерто.

— Яке?

— Ця вода могла потрапити сюди здалеку — з Чехії, Словаччини, Румунії, Болгарії... — мовив він і конфіденційним тоном прошепотів Ньєманові: — Вони там справжні варвари в питаннях охорони довкілля.

— Ви маєте на увазі в контейнерах? Якась вантажівка, що проїжджала повз...

Дерто гірко, без жодного натяку на веселість, розсміявся.

— Я маю на увазі простіший вид транспорту. Ця вода могла прибути до нас хмарами.

— Поясніть, будь ласка, — попрохав Ньєман.

Ален Дерто розвів руки й поволі здійснював їх до скляної стелі.

— Уявіть собі теплоелектростанцію десь у Східній Європі. Уявіть височенні труби, що цілий божий день плюються діоксидом сірки й азоту... Ці труби сягають іноді трьохсот метрів заввишки. Густі клуби диму здіймаються вище, вище, аж доки не змішуються з хмарами...

Якщо вітру нема, отруйні викиди лишаються на тій самій території. Але якщо вітер дме, скажімо, на захід, то діоксиди мандрують разом із хмарами, які невдовзі наштотвхуються на наші гори й виливаються рясними зливами. Так званими кислотними дощами, які нищать наші ліси. Так, наче ми самі мало виробляємо цієї отрути, то наші дерева ще мусять гинути від чужої! Хоча, можу вас запевнити, ми теж транспортуємо власними хмарами чимало токсичної гідоти...

Нараз перед Ньємановими очима постала вся сцена, чітка й виразна, немов із-під різця майстра. Убивця знущався над своєю жертвою просто неба, десь у горах. Він мучив її, калічив, убивав, а тим часом над місцем страти падала злива. Порожні, звернені до неба очниці заповнювалися водою. Затруєною дощовою водою. Відтак убивця стулив мертвому повіки над двома маленькими резервуарами з кислотною водою, завершивши свій моторошний ритуал. Це було єдине можливе пояснення.

Отже, поки це чудовисько мордувало свою жертву, ішов дощ.

— Яка погода була тут у суботу? — зненацька запитав Ньєман.

— Перепрошую?

— Ви не пригадуєте, чи в суботу ввечері або вночі в цій місцевості дощило?

— Здається, ні. Погода була дуже тепла, сонячна, наче влітку...

Один шанс на тисячу. Якщо протягом гаданого часу злочину було сухо, Ньєманові лишалося віднайти ту територію — одну-єдину, — над якою пролився дощ. Кислотний дощ, який вкаже місце злочину так само чітко, як намальоване крейдою коло. Поліціант збагнув, що для цього йому треба лише відстежити рух хмар.

— Де тут найближча метеостанція? — поквапно запитав він.

Дерто трохи подумав, а потім відповів:

— За тридцять кілометрів звідси, біля перевалу Мін-де-Фер. Ви хочете з'ясувати, чи не йшов десь дощ? Цікава думка. Мені й самому хотілося б знати, чи ці варвари зі Сходу досі надсилають нам свої токсичні бомби. Іде справжня хімічна війна, пане комісаре, а всім байдуже!

Дерто замовк. Ньєман простягнув йому клаптик паперу.

— Це номер мого мобільного. Якщо вам спаде ще щось на думку — байдуже що! — зателефонуйте мені.

Ньєман обернувся й рушив до виходу з оранжереї. Листя ебенового дерева шмагало його по обличчю.

16

Комісар мчав на повній швидкості. Попри похмуре небо, начебто заповідалося на хорошу погоду. Сонячне світло, немов живе срібло, невпинно мерехтіло в просвітах між хмарами. Темно-зелені ялиці вивершувалися хиткими блискучими кронами, які шарпав невтомний вітер. Їдучи звивистою дорогою, Ньєман насолоджувався цією глибокою і таємничою втіхою, яка панувала в лісі, немовби її навіяв сонячний вітерець.

Комісар подумав про хмари, що переносили кислотну отруту, знайдену в порожніх очницях убитого. Коли минулої ночі

він полишав Париж, Ньєман навіть не підозрював, що тут на нього чекає така справа.

Через сорок хвилин поліціант дістався до перевалу Мін-де-Фер. Знайти метеорологічну станцію виявилось зовсім неважко: її круглу баню на гірському схилі було помітно здаля. Ньєман звернув на дорогу, що вела до наукової установи, і метрів за сто від лабораторії перед ним розгорнулося дивовижне видовище: кілька чоловіків намагалися наповнити теплим повітрям величезну кулю з прозорого матеріалу. Комісар зупинив машину, зійшов схилом до цих чоловіків у штормових куртках із розчервонілими обличчями й показав своє службове посвідчення. Метеорологи спантеличено дивилися на нього. Довге зморщене полотнище кулі скидалося на річку зі срібла. З-під споду пальник зі струменем голубуватого полум'я повільно нагрівав повітря. Уся сцена мала вигляд якогось чародійства.

— Я комісар Ньєман, — загорлав поліціант, намагаючись перекричати гуготіння полум'я, і показав на бетонну споруду. — Мені потрібно, щоб хтось із вас пішов зі мною на станцію.

Один із чоловіків, вочевидь головний, випростався.

— Навіщо?

— Мені треба дізнатися, де минулої суботи йшов дощ. Це для кримінального розслідування.

Метеоролог далі стояв нерухомо з невдоволеним виразом на обличчі. Капюшон куртки хльоскав його по обличчю. Він показав на велетенську кулю, що поступово надималася. Ньєман вибачливо схилив голову.

— Куля зачекає.

Науковець попрямував до лабораторії, бурмочучи мимохідь:

— У суботу не було дощу.

— Я хотів би знати напевне.

Чоловік мав рацію. Коли вони надіслали запит до центрального метеорологічного посту, то виявилось, що в цей час над Герноном не було жодної грози, жодних опадів. Синоптичні супутникові карти на екрані комп'ютера не лишали жодних сумнівів: ані вдень, ані вночі в суботу над цим районом не впало

жодної краплини дощу. У куті екрана з'явилися інші дані: вологість повітря, атмосферний тиск, температура... Науковець неохоче, крізь зуби, пояснив: протягом приблизно двох діб антициклон забезпечував суху погоду.

Ньєман попросив перевірити до ранку неділі, потім до вечора. Знову жодної грози, жодної зливи. Він розширив пошук до радіуса сто кілометрів. Нічого. Двісті кілометрів. Знову нічого. Комісар ударив кулаком по столу.

— Це неможливо, — скрикнув він. — У мене є доказ, десь мусив падати дощ. У якомусь ярку, на вершині якогось пагорка. Десь тут в околиці мусило дощити!

Метеоролог лише стелав плечима, далі клацаючи «мишкою», а на екрані тим часом над картою гір пливли різнобарвні тіні, хвилясті лінії та легкі спіралі, відтворюючи зародження ясно-го й безхмарного дня в самому центрі департаменту Ізер.

— Мусить бути якесь пояснення, — пробурмотів Ньєман. — Чорт забирай, я...

Задзвонив його мобільний телефон.

— Пане комісар! Це Ален Дерто. Я тут поміркував над вашою справою з бурим вугіллям. Провів своє невеличке розслідування. Мені дуже прикро, але я помилився.

— Помилилися?

— Так, помилився. Такий кислотний дощ ніяк не міг пройти тут вихідними. І в будь-який інший день також.

— Але чому?

— Я довідався, що тепер навіть у країнах Східної Європи труби таких електростанцій, що працюють на бурому вугіллі, обладнують спеціальними фільтрами. Або ж спалюють мало-сірчисте вугілля. Одне слово, починаючи із шістдесятих років рівень такого забруднення значно знизився. Ось уже років тридцять п'ять дощі з такою кислотністю більше не випадають ніде. На щастя! Пробачте, що ввів вас в оману.

Ньєман мовчав. Еколог запитав із сумнівом у голосі:

— Ви впевнені, що цю воду було знайдено на трупі?

— Цілком упевнений, — відказав Ньєман.

— Тоді, хоч це й неможливо, ваш мрець потрапив сюди з минулого. Він-бо мав на собі краплини дощу, який падав тут понад тридцять років тому...

Пробурмотівши «до побачення», поліціант завершив розмову.

Утомлено згорбившись, Ньєман повернувся до своєї машини. На якусь коротку мить йому здалося, що він натрапив на слід. Але зачіпка розтанула в його руках, розтеклася крізь пальці, наче та вода, насичена кислотами, і вся справа перетворилася на цілковите безглуздя.

Перш ніж сісти за кермо, Ньєман востаннє обвів очима обрій.

Сонце пронизувало скісними променями пухнасті хмарини, підсвічуючи золотом їхні химерні візерунки. Сяйво відбивалося від вершини Гран-Пік-де-Бельдонн, укритої віковичними снігами, що мінилися різнобарвними відлисками. Як міг він, досвідчений слідець, раціональна людина, повірити бодай на мить, що якась хмарка вкаже йому місце злочину?

Як міг він...

Зненацька, повторюючи жест Фанні Феррейри, молодій альпіністки, він розпростер руки до вершин, що паленіли в сонячному промінні. Нарешті він збагнув, де вбили Ремі Кайюа. Він дотямив, звідки взялася вода, якій понад тридцять п'ять років.

Не з річок.

І не з хмар.

Вона взялася з льодовиків.

Ремі Кайюа було вбито серед льодовиків, на висоті понад дві тисячі метрів. Там, де щороку дощі перетворюються на лід і лишаються навіки в прозорій кристалічній формі.

Ось, де було скоєно злочин. Нарешті Ньєман мав щось конкретне.

IV

17

Була перша година дня. Карім Абдуф зайшов до кабінету Анрі Крозьє й поклав йому на стіл свій звіт. Комісар був зайнятий, писав якогось листа. Навіть не глянувши на Карімові аркуші, він запитав:

— Що там?

— Це були не скіни, але вони бачили, як із гробівця виходили дві постаті. Тої самої ночі.

— Вони їх описали?

— Ні, було надто темно.

Крозьє нарешті зволив підвести очі.

— Брешуть, мабуть.

— Не брешуть. До гробівця лазили не вони.

Карім замовк. Запала тривала мовчанка.

— Ви мали свідка, комісаре, — знову заговорив лейтенант, наставивши вказівний палець на чоловіка, що сидів за столом. — Ви мали свідка й нічого не сказали мені про це. Хтось вам повідомив, що бачив, як тої ночі скіни вешталися біля цвинтаря, і ви вирішили, що це їхніх рук справа. Але насправді все набагато заплутаніше. Коли б ви дозволили мені розпитати вашого свідка, я...

Крозьє заспокійливим жестом підняв руку.

— Не гарячкуй, хлопче. Тутешній люд довіряє тільки тим, кого давно знає. Тим, хто народився в їхньому місті. Тобі ніколи не розповіли б і десятої частини того, що за просто виклали мені. То це все, що ти довідався від бритоголових?

Карім глянув на плакати, що прославляли «захисників миру і спокою». На одній із металевих шафок поблискували кубки,

що їх Крозьє здобув за перемоги в різноманітних стрілецьких змаганнях.

— Скіни також бачили білу автівку, — сказав лейтенант, — що їхала від цвинтаря по шосе D143 приблизно о другій ночі.

— Марка машини?

— «Лада». Або якась інша східноєвропейська. Треба, щоб хтось узявся за неї. Такі автівки не часто трапляються в наших краях...

— Чому б тобі самому й не перевірити?

— Комісарє, вам же відомо, чого я прагну. Я допитав скінів. Тепер я хочу ретельно оглянути гробівець.

— Сторож мені сказав, що ти вже був усередині.

Карім пропустив останні слова повз вуха.

— З'ясували щось на цвинтарі? — запитав він.

— Анічогісінько. Жодних відбитків пальців. Жодної, бодай найменшої вказівки. Будемо прочісувати всі околиці. Якщо це таки були вандали, діяли вони вкрай обережно.

— Це не вандали. Це були професіонали. Або щонайменше ті, хто достеменно знав, що шукає. У цьому гробівці похована якась таємниця, і вони прийшли, щоб вивідати її. Ви вже попередили родину? Що сказали батьки? Вони згодні, щоб ми...

Карім затнувся. На пиці Крозьє була намальована ніяковість. Лейтенант сперся долонями на стіл і став чекати на відповідь. Зрештою комісар пробубонів:

— Ми не знайшли його родини. Ні в Сарзаку, ні в інших містах департаменту немає нікого з таким прізвищем.

— Похорон відбувся у вісімдесят другому році. Мали ж лишитися якісь документи, записи...

— Наразі не маємо нічого.

— А свідоцтво про смерть?

— Нема. Принаймні в Сарзаку нема.

Обличчя Карімові аж засяло. Він крутнувся й заходив по кабінету.

— Щось тут не так із цією могилою, із цим хлопчиком. Я впевнений. І це все пов'язано з тим проникненням до початкової школи.

— Каріме, у тебе надто бурхлива уява. Існує тисяча пояснень цієї загадки. Може, хлопчик Жюд — не місцевий і загинув у автомобільній аварії. Може, його поклали до лікарні в котромусь із сусідніх містечок, а поховали тут, бо так було найзручніше. Може, його мати досі живе тут, але під іншим прізвиськом. Може...

— Я розмовляв із цвинтарним сторожем. За могилою хтось старанно доглядає, але сторож жодного разу нікого не бачив.

Крозьє нічого не відповів. Він висунув шухляду свого металевого стола, дістав звідти пляшку зі спиртним золотавого кольору й одним рухом налив собі трохи.

— Якщо ми не знайдемо цієї родини, як можна дістати дозвіл на огляд гробівця? — запитав Карім.

— Ніяк.

— У такому разі дозвольте мені розшукати батьків хлопчика.

— А біла машина? А збір слідів на цвинтарі?

— У нас скоро буде підмога з кримінальної поліції. Вони чудово з цим впораються. Дайте мені кілька годин, комісар! Я хочу провести цю частину розслідування. Сам-один.

Крозьє підняв чарку перед Карімом.

— Будеш?

Карім заперечно мотнув головою. Комісар одним духом вихилив чарку й прицмокнув язиком.

— Маєш часу до шостої. Звіт щоб лежав на столі.

Араб, порипуючи шкірянкою, вибіг із кабінету.

18

Карім зателефонував директорці школи імені Жана Жореса, щоб дізнатися, чи вдалося жінці роздобути якусь інформацію про Жюда Ітеро в місцевому комітеті освіти. Директорка відказала, що довідатися нічого не змогла: жодного запису, жодної згадки в архівах усього департаменту. «Може, ви на хибному шляху, — наважилася заявити вона. — Цей хлопчик, якого ви шукаєте, міг і не жити в нашому департаменті».

Карім поклав слухавку й поглянув на годинник. Пів на другу. Він поклав собі дві години на те, щоб відвідати інші школи й переглянути списки класів, які відповідали віковій хлопчика.

Він упорався менш ніж за годину, але ніде не знайшов ані найменшого сліду Жюда Ітеро. Карім знову подався до школи імені Жана Жореса: поки він рився в архівах, йому дещо спало на думку. Жінка з великими очима зустріла його, чимось схвильована:

— Я ще для вас дещо зробила, лейтенанте!

— Справді?

— Я розшукала імена й адреси вчителів, які працювали тут у роки, що вас цікавлять.

— І що?

— Нам знову не пощастило. Колишня директорка вже на пенсії.

— Жюдові було дев'ять років у вісімдесят першому й десять у вісімдесят другому. Чи можемо ми дізнатися вчительок цих класів?

Жінка поринула у свої записи.

— Авжеж, можемо. Тим паче, як виявляється, перший середній у вісімдесят першому й другий середній у вісімдесят другому мали ту саму виховательку. Так часто трапляється, що вчитель «переходить» до наступного класу разом зі своїми учнями...

— Де тепер ця вчителька?

— Я не знаю. Вона пішла зі школи після закінчення навчального року у вісімдесят другому.

Карім лайнувся крізь зуби. Директорка прибрала серйозного виразу.

— Я ось теж трохи подумала над цим усім і зрозуміла, що ми забули про одну річ.

— Яку саме?

— Шкільні світлини. Знаєте, ми ж зберігаємо в себе фотографії кожної дитини. З усіх класів.

Лейтенант закусив губу: і як він міг про це не подумати?

— Я пішла подивитися на наші фотоархіви, — вела далі директорка. — Уявіть собі, знімки потрібних класів також викрадено! Неймовірно...

Зненацька у голові поліціянта, наче спалах блискавки, сяйнула здогадка. Він згадав порожню овальну рамку на надгробній плиті й збагнув, що хтось «стер» хлопчика, викравши його ім'я й обличчя.

— Чому ви усміхаєтеся? — здивовано запитала жінка.

— Даруйте мені, — відказав Карім. — Я вже давно чекаю на таку справу, розумієте? — Лейтенант помовчав якусь хвилю, щоб зосередитися знову. — Мені теж дещо спало на думку. Ви зберігаєте класні щоденники з минулих років?

— Класні щоденники?

— У мої часи в кожному класі був такий щоденник, щось на кшталт журналу, куди записували, хто з учнів відсутній і що задали на наступний день...

— У нас теж такі є.

— Ви їх зберігаєте?

— Так. Але в цих журналах немає списків учнів.

— Я знаю. Зате там є прізвища учнів, які пропускали навчання.

Жінка аж просяяла, а її очі заблищали, наче два люстерка.

— Ви сподівається, що Жюд якогось дня був відсутнім?

— Насамперед я сподіваюся, що зловмисникам не навідалася до голови та сама думка, що й мені.

Директорка відчинила знову скляну шафку, де зберігалися архіви. Карім провів пальцем по темно-зелених корінцях течок і відшукав журнали за відповідні роки. Утім, на нього чекало чергове розчарування: ім'я Жюд Ітеро не згадувалося жодного разу.

Вочевидь поліціант справді пішов хибним шляхом: попри його глибоке переконання, нічого не вказувало на те, що хлопчик учився в цій школі. Проте Карім далі вперто гортав сторінки журналу, сподіваючись натрапити бодай на якусь дрібничку, котра підтвердила б, що він на правильній дорозі.

І раптом він таки побачив цей знак. Побачив завдяки нумерації, проставленій круглястим дитячим почерком у правому верхньому кутку кожної сторінки. Кількох сторінок бракувало. Поліціант розгорнув ширше щоденник другого середнього класу й виявив усередині промовисті обривки паперу. Вирвані були сторінки з 8 по 15 червня 1982 року. Ці дати, наче лещата, затиснули між собою шматочок небуття. Карімові здалося, що він «бачить» на відсутніх сторінках написане тим самим круглястим почерком ім'я хлопчика...

— Дайте мені телефонний довідник, — пробурмотів лейтенант до жінки.

Кілька хвилин потому Карім уже обдзвонював одного за одним усіх сарзакських лікарів. У голові стугоніла впевненість: з 8 по 15 червня 1982 року Жюд Ітеро пропустив школу. Вочевидь через хворобу.

Він розпитав усіх лікарів, прохаючи їх звіритися з картотечками й щоразу називаючи по літерах ім'я хлопчика. Жоден із них не пригадував такого пацієнта. Поліціант вилаявся й кинувся надзвонювати в сусідні містечка: Кайяк, Тьермон, Валлюк. Нарешті в Камбюзі, за тридцять кілометрів від Сарзака, один із лікарів безпристрасним голосом відповів:

— Жюд Ітеро? Так, звісно. Я дуже добре пам'ятаю той випадок.

Карім не йняв віри своїм вухам.

— Дуже добре пам'ятаєте? Чотирнадцять років по тому?

— Приїжджайте до мене. Я все вам поясню.

19

Лікар Стефан Маса являв собою осучаснену елегантну версію типового сільського лікаря. Обвітрене обличчя, білі руки з довгими пальцями, дорогий костюм — досконалий образ чуйного й готового щомиті прийти на допомогу ескулапа, з витонченим смаком і бюргерською солідністю. Карім з першого погляду зненавидів цього чоловіка і його люб'язні манери.

Часом молодий араб сам лякався тій масі лютощів, які відколювалися від нього, наче айсберги в Беринговому морі.

Він присів на краєчок фотеля, не скидаючи своєї шкірянки. Між ним і лікарем стояв робочий стіл із лакованого дерева. Кілька дрібничок, мабуть, недешевих, комп'ютер, фармацевтичний довідник... Кабінет було опорядковано просто, але зі смаком.

— Розповідайте, лікарю! — без жодного вступу звелів Карім.

— Чи не могли б ви мені сказати, чого саме стосується ваше розслідування?

— Ні. — Карім пом'якшив різку відповідь усмішкою. — Мені шкода, але не міг би.

Лікар побарабанив пальцями по краю стола, відтак підвівся. Вигляд цього араба в строкатій шапочці вочевидь заскочив його зненацька. Телефонна розмова його до такого не підготувала.

— Це сталося в червні вісімдесят другого. Звичайний виклик до хлопчика з високою температурою... Мій перший. Мені тоді було двадцять вісім років.

— Це тому ви запам'ятали той випадок?

Лікар усміхнувся. Його широка, до вух, усмішка остаточно розізлила Каріма.

— Ні, не тому. Ви зараз зрозумієте... Виклик надійшов через загальну систему, я записав адресу, не знаючи, куди саме маю їхати. Ішлося, власне, про невеличкий будиночок, загублений посеред кам'янистої рівнини, кілометрів за п'ятнадцять звідси... У мене досі є та адреса... Можу вам дати.

Лейтенант мовчки кивнув.

— Отож, — вів далі доктор Маса, — я побачив перед собою поганеньку кам'яницю, що стояла зовсім одна. Спека була страшенна, у сухих кущах сюрчали комахи... Коли та жінка відчинила мені двері, у мене відразу виникло якесь дивне відчуття. Так, наче вона була не на своєму місці в цьому селянському оточенні...

— Чому?

— Не знаю. У світлиці стояло блискуче фортепіано...

— Хіба селяни не можуть любити музики?

— Я не це мав на увазі... — Лікар затнувся. — Здається, я вам не надто симпатичний...

Карім підвів очі.

— Яке це має значення?

Лікар, люб'язний, як і раніше, кивнув, погоджуючись. Усмішка не сходила з його губ, але в очах тепер оселився страх. Маса зауважив карбоване ромбічним візерунком руків'я «Глока», що визирало з кобури.

Можливо, помітив він і плями засохлої крові на рукавах Карімової шкірянки. Лікар заходив туди-сюди кабінетом, дедалі більше ніяковіючи.

— Я зайшов до дитячого покою, і він видався мені надзвичайно дивним.

— Чому так?

Лікар стелував плечима.

— Кімната була порожньою. Жодної іграшки, жодного малюнка — нічого.

— Який вигляд мав хлопчик? Яке в нього було обличчя?

— Я не знаю.

— Не знаєте?

— Ні. Це було найдивніше. Жінка приймала мене в темряві. Усі віконниці були зачинені. У всьому будинку — жодного світла. Спершу я подумав, що це зроблено для затінку, холодку, але потім помітив покривала навіть на меблях. Усе це було... вкрай таємниче.

— Як жінка це пояснила?

— Сказала, що хлопчик захворів і світло ріже йому очі.

— І ви змогли його оглянути... як слід?

— Так. У півтемряві.

— Що з ним було?

— Звичайна ангіна. Але ось що я ще пригадую...

Маса нахилився й виставив указівний палець сухим лікарським жестом, відпрацьованим вочевидь для того, щоб справляти враження на пацієнтів. Але на Каріма враження він не справив.

— Саме тої миті я зрозумів... Коли я дістав ручку-ліхтарика, щоб посвітити в горло хворому, жінка схопила мене за руку... Наче кліщами... Вона не хотіла, щоб я бачив обличчя її дитини.

Карім замислився. Одне його коліно сіпалося. Він подумав про порожню рамку на могильній плиті, про зникнення шкільних фотографій.

— Тобто «наче кліщами»?

— Я мав на увазі, що жінка була дуже сильна... ненормально сильна. А ще ж треба сказати, що вона мала понад метр вісімдесят зросту. Справжня велетка.

— А її обличчя ви бачили?

— Ні. Кажу ж: усе це відбувалося в півтемряві.

— Що потім?

— Я виписав рецепт і поїхав.

— Як ця жінка поводитися? Я маю на увазі — з дитиною?

— Вона видавалась дуже турботливою, але водночас трималася відсторонено... Що більше я про це думаю... то дивнішим мені видається цей візит...

— Ви більше не навідувалися до них?

Лікар далі міряв кабінет кроками. Потім похмуро зиркнув на Каріма. Уся життєрадісність щезла з його обличчя. Раптом поліціант збагнув, чому Маса так добре запам'ятав той візит. Два місяці потому маленький Жюд помер. Лікар мусив це знати.

— Було літо, відпустки... — заговорив Маса знову. — Словом... Я заїхав до них на початку вересня. Матері з сином уже не було в тому будинку. Від одного з далеких сусідів, я дізнався, що вони виїхали...

— Виїхали? Хіба ніхто вам не сказав, що хлопчик помер?

Лікар похитав головою.

— Ні. Сусіди нічого не знали. Я сам довідався про це випадково, уже набагато пізніше.

— Яким чином?

— Коли був на цвинтарі в Сарзаку, на похороні.

— Ще одного вашого пацієнта?

— Ви собі забагато дозволяєте, інспекторе, я...

Карім підвівся. Лікар позадкував.

— Відтоді, — сказав поліціант, — ви запитуєте себе, чи не пропустили того дня ознак якоїсь серйознішої хвороби. Відтоді вас потай гризе сумління. Мабуть, проводили своє власне розслідування. Знаєте, від чого помер хлопчик?

Масе засунув палець під комір сорочки, розстібнув його. На лікаревих скронях зблискували краплини поту.

— Ні, не знаю. Це правда, я... я розпитував своїх колег, у лікарнях, але нічого не довідався. Нічого. Ця історія не давала мені спокою, розумієте?

Карім обернувся до дверей.

— Ви ще про неї почуєте.

— Що я почую?

Лікар побілів, наче полотно.

— Скоро дізнаєтеся, — відказав Карім.

— Господи Боже, та що ж я вам такого вчинив?

— Нічого. Просто замолоду я крав автівки у таких, як ви...

— Хто ви такий? Звідки? Ви... ви навіть не показали мені документи. Я...

Карім ледь посміхнувся.

— Заспокойтеся, я жартую.

І вийшов із кабінету. У чекальні вже не було де яблуку впасати. Лікар наздогнав його.

— Стривайте, — захекано промовив він. — Вам відомо щось, чого я не знаю? Я маю на увазі... причину смерті...

— На жаль, ні.

Поліціант узявся за ручку, але лікар притримав двері. Він трусився, мов у пропасниці.

— Що сталося? Для чого це розслідування? Після стількох років?

— Цієї ночі хтось заліз до гробівця, в якому був похований хлопчик. І навідався до його школи.

— Хто... хто це міг зробити? Як ви гадаєте?

— Не знаю, — заявив лейтенант. — Певним у цій справі є лише одне: ці злочини, скоєні минулої ночі, — лише дерева, за якими не видно лісу.

20

Він довго їхав цілковито порожньою дорогою. У цих краях національні автошляхи нічим не відрізнялися від департаментських, а департаментські — від сільських путівців. Під блакитним, з пухнастими хмаринками, небом простяглися поля, на яких не колосилися хліба, не паслася худоба. Час від часу перед очима поставали високі кручі, що здіймалися над посрібленими видолинками, манливими, наче вовчі ями. Їзда через цей департамент скидалася на подорож у минуле, у часи, коли люди ще не знали ні хліборобства, ні тваринництва.

Насамперед Карім поїхав за адресою, яку йому дав Маса, — до будиночка, у котрому жила колись родина Жюда. Але кам'яниці вже не було. На її місці лишилося тільки руйновище, ледь помітне з-посеред сухих заростів диких трав. Поліціянт міг би звернутися до кадастрового реєстру й пошукати ім'я власника, але він вирішив податися до Каора, щоб поспілкуватися з Жаном-П'єром Ко, штатним фотографом школи імені Жана Жореса. Саме він колись зробив ті світлини, які викрали зі школи.

Лейтенант сподівався дістати в нього негативи потрібних фотографій. Серед багатьох невідомих дитячих облич мусило бути те одне, яке Карім прагнув тепер побачити понад усе, хоч і не мав жодних підстав гадати, ніби впізнає його. У глибині душі він сподівався відчувати щось, схопити якийсь знак чи натяк, коли побачить перед собою знімки.

Близько четвертої години він припаркував машину на в'їзді до пішохідної зони Каора. Кам'яні присінки, балкони з кованого заліза, ринви з головами ґаргулій — Каріма, дитину спальних районів, нудило від усієї цієї бундючної краси історичного середмістя.

Карім блукав попід стінами будинків, аж доки не побачив вивіски, яка повідомляла, що тут розміщується ательє Жана-П'єра Ко, «фахівця з весіль і хрестин».

Фотограф був на другому поверсі, у своїй студії.

Карім збіг сходами нагору й зайшов до порожньої, зануреної в сутінь кімнати. Світла було саме досить, щоб поліціант зміг роздивитися розвішені на стінах світлини у великому форматі, з яких до нього всміхалися святково прибрані пари. Щастя за приписом на глянцевою папері.

Карім відразу ж дорікнув собі за ту хвилю презирства, що наринула на нього. Хто він такий, щоб судити цих людей? Що він має навзамін цього щастя, він, поліціант в екзилі, який ніколи не вмів прочитати в очах дівчини її почуттів, який усю свою любов заховав у темному закамарку власної душі, якомога далі від чужих поглядів і теплоти?

Для нього людські почуття означали приниження, слабкість, і він відмовлявся від них, наче горда тварина від їжі. Але пиха його була надмірною, і тепер, у мушлі своєї самотності, він ізсихав на очах.

— Збираєтесь одружитися?

Карім обернувся на голос.

Жан-П'єр Ко мав сіре й подзьобане віспинами обличчя, що скидалося на шматок пемзи. У нього були довгі кошлаті бакенбарди, що, здавалося, стовбурчилися з нетерплячки, контрастуючи з утомленими, обведеними темними колами очима. Чоловік увімкнув світло.

— Ні, ви не збираєтесь одружуватися, — промовив він, придивившись до Каріма пильніше.

Голос його був хрипкий, як у курця зі стажем. Фотограф підійшов ближче. За окулярами, з-під зів'ялих повік, очі його дивилися почасти знуджено, почасти підозріливо. Карім усмінувся. Він не мав жодних повноважень у цьому місті, тож поводитися доведеться якомога м'якше.

— Мене звати Карім Абдуф, — сказав він. — Я лейтенант поліції, розслідую одну справу. Мені потрібна деяка інформація...

— Ви з Каора? — запитав фотограф, швидше заінтригований, ніж занепокоєний.

— Ні, із Сарзака.

— У вас є якісь документи?

Карім сягнув до кишені куртки й простягнув фотографові своє службове посвідчення. Той кілька секунд уважно вивчав його. Араб зітхнув. Він знав, що цей чоловік уперше зблизька бачить поліційне посвідчення, що, однак, не заважає йому вдавати із себе бувалого в бувальцях. Нарешті Жан-П'єр Ко з робленою усмішкою повернув Карімові документ. Чоло фотографу було порите глибокими зморшками.

— Чим я можу вам допомогти?

— Я шукаю шкільні фотографії.

— З якої школи?

— Імені Жана Жореса, у Сарзаку. Мені потрібні світлини першого середнього класу за вісімдесят перший рік і другого середнього за вісімдесят другий, а також списки учнів, якби випадково вони у вас виявилися разом зі знімками. Ви зберігаєте такі речі?

Чоловічок знову всміхнувся.

— Я зберігаю все.

— Чи можна було б у такому разі на них глянути? — запитав поліціант тоном таким ласкавим, на який тільки міг здобутися.

Жан-П'єр Ко вказав на двері до сусідньої кімнати, звідки, розтинаючи півтемряву, падала вузька смужка світла.

— Звісно, прошу за мною.

Друге приміщення було просторіше за майстерню. До довгого, на кшталт прилавка, столу був прикріплений якийсь хитромудрий чорний механізм із купою лінз і рухомих елементів. На стінах висіли великоформатні фотографії хрестин. Світлі тони. Усмішки. Немовлята.

Фотограф привів Каріма до металевих картотечних шафок, потім схилився, щоб прочитати написи на масивних шухлядах, висунув одну й дістав звідти цілий стос конвертів із крафт-паперу.

— Ось, маєте. Школа імені Жана Жореса.

Він витягнув зі стосу конверт, у якому було кілька пакетиків із прозорого паперу. Фотограф перебрав їх, потім ще раз. Зморщок на його чолі побільшало.

— Ви кажете, перший середній за вісімдесят перший рік і другий середній за вісімдесят другий?

— Саме так.

Змарнілі повіки здійнялися вгору.

— Дивно. Я... Їх тут нема.

Карім стеленуся. Невже зловмисникам спало на думку те саме, що і йому?

— Ви нічого не зауважили, коли прийшли сьогодні вранці до ательє? — запитав він.

— Що ви маєте на увазі?

— Сліди крадіжки.

Фотограф розреготався, показуючи на чотири інфрачервоні сенсори в кутках приміщення.

— Тим, хто залізе сюди, буде несолодко, повірте мені. Я стільки грошей вклав у систему безпеки...

— І все ж краще перевірити, — з легкою усмішкою запропонував Карім. — Я знавав немало спеців, для яких знешкодити цю вашу систему — що раз плюнути. Ви зберігаєте негативи, адже ж так?

Жан-П'єр Ко змінився на лиці.

— Негативи? А що?

— Можливо, серед них збереглися ті, які мене цікавлять...

— На жаль, негативи я вам показати не можу. Це конфіденційно...

Поліціант помітив, як пульсує вена на фотографовій шиї. Настав час змінити тон.

— Показуй негативи, діду. Не нервуй мене.

Чоловічок уп'явся очима в Каріма, завагався на якусь мить, а потім кивнув, поступаючись. Вони підійшли до іншої металевої шафи, цього разу із шифр-замком. Фотограф відімкнув його й висунув одну із шухляд. Руки його тремтіли. Карім, спершись на лікоть, дивився в обличчя фотографові. Лейтенант відчував,

як із кожною хвилиною в цьому чоловікові наростає неспокій, якийсь незрозумілий страх. Так, наче, поки шукав, він став пригадувати щось. Щось, що тепер його страшенно непокоїло.

Фотограф знову взявся ритися в конвертах. Секунди спливали. Нарешті він звів очі. Обличчя його нервово сіпалося.

— Я... їх більше тут нема. Правда, нема!

Карім різко засунув шухляду. Фотограф завив від болю: йому прищемило два пальці. Про м'якість уже не було й мови. Карім схопив чоловіка за горло й підняв його над підлогою. Голос поліціанта був, як і раніше, спокійний:

— Подумай добре, Ко. То тебе пограбували чи ні?

— Н-ні... Присягаюся...

— Тоді що ти зробив з тими клятими світлинами?

— Я... я їх продав... — пробелькотів фотограф.

Здивований, Карім відпустив його. Чоловік заквилев, розтираючи прищемлені пальці.

— Продав? Коли? — прохрипів поліціант.

— Господи Боже... — заохкав чоловічок. — Це було так давно... Я маю право робити все, що я хочу з моїми...

— Коли ти їх продав?

— Я не пам'ятаю... Років п'ятнадцять тому...

Карім не міг вийти з дива. Він знову штовхнув фотографа на шафку. Прозорі пакетики розлетілися довкола них.

— Розповідай з початку, діду. А то щось я нічого не второпаю.

Жан-П'єр Ко скривився.

— Це сталося одного вечора, улітку... Прийшла жінка... Вона хотіла ті фотографії... Ті самі, що й ви... Я аж тепер пригадав...

Ця новина цілковито приголомшила Каріма. Отже, за світлинами хлопчика полювали ще з 1982 року!

— Вона щось казала про Жюда? Жюда Ітеро? Називала його ім'я?

— Ні, вона лише забрала фотографії та негативи.

— Багато відвалила?

Чоловічок кивнув.

— Скільки?

— Двадцять тисяч франків... справжнє багатство на ті часи... за кілька дитячих фоток...

— Чому вона хотіла саме ті знімки?

— Я не знаю. Я не розпитував.

— Ти мав бачити ці фотографії... На них був хлопчик з якимись особливостями на обличчі? Чимось таким, що прагнуть приховати?

— Ні. Я нічого такого не бачив... Я не знаю... Я більше нічого не знаю...

— А жінка? Який вона мала вигляд? Висока, кремезна? Це була його мати?

Раптом старий фотограф завмер, а потім вибухнув реготом. Гучним, басовитим реготом, що йшов аж із самого нутра.

— Дуже в цьому сумніваюся, — прохрипів він.

Карім схопив чоловіка за руки й притиснув його до металеві шафки.

— ЧОМУ?

Фотограф закотив очі під пожмаканими повіками.

— Це була черниця. Довбана католицька черниця!

21

У Сарзаку було три церкви. Одна була на ремонті, другою опікувався старезний священик, який доживав свої дні, а настоятелем третьої був молодий кюре¹, про якого ходили всілякі чутки. Подейкували, буцімто він потайки пиячить у себе вдома разом із матір'ю. Лейтенант, який ненавидів геть усіх мешканців Сарзака, а надто їхню любов до пліткарства, у цьому випадку мусив визнати за ними рацію: одного разу його викликали розбороняти сина з матір'ю, що зчепилися не на жарт.

Карім вирішив навідатися за потрібною йому інформацією саме до цього священика.

¹ Католицький парафіяльний священик у Франції, Бельгії та ще кількох країнах.

Він різко загальмував перед незугарним одноповерховим бетонним будиночком, що сусідив із сучасною церквою з несиметричними вітражами. На невеличкій табличці був напис: «Моя парафія». До дверей заважали пройти зарості ожини й кропиви. Карім подзвонив. Минуло кілька хвилин. Почулися притлумлені крики. Поліціант подумки вилаявся: цього лише йому бракувало.

Нарешті йому відчинили.

У Каріма склалося враження, що перед ним пропаща людина. Посеред дня від священника вже добряче тхнуло алкоголем. Його худорляве кобиляче лице заросло неохайною борідкою, волосся було пелехате, неначе присипане попелом. Очі кюре запливли нікотиним. Сторчковий комір впинався в шию, а на пластроні¹ сиділи масні плями. Як священник цей чоловік був кінчений, він вигорів, видихнувся. Схоже, правити в церкві йому лишалося не довше, ніж листку ладана курити в кадильниці.

— Чого вам, сину мій?

Голос його був хрипкий, проте твердий.

— Карім Абдуф, лейтенант поліції. Ми з вами вже знайомі.

Чоловік поправив свій сіруватий комір.

— Авжеж, я пригадую... — Він сполохано роззирнувся навсібіч. — Це сусіди вас викликали?

Карім усміхнувся.

— Ні. Я потребую вашої допомоги. В одному розслідуванні.

— Он як? Гаразд. Прошу, проходите.

Поліціант зайшов до будинку й відразу відчув, як підосви пристали до чогось липкого. Він опустил очі: по лінолеуму тяглися блискучі смуги.

— Це моя мати, — зітхнув священник. — Нічого не робить, тільки перемашує тут усе своїм варенням. — Він пошкріб свою

¹ Пластрон (від фр. *plastron* — «нагрудник») — різновид краватки у вигляді широкої прямокутної смужки тканини з двома зав'язками. Одягають пластрон на сорочку під жилет чи фрак.

кучмату голову. — Це якесь божевілля, вона більше нічого не їсть, окрім свого варення.

У приміщенні панував хаос. Смужки клейких шпалер, наліплі абияк, мали імітувати дерево, кахлі й матерію. Крізь напіввідчинені двері до сусідньої кімнати поліціант помітив вирізані канцелярським ножом прямокутники з жовтого пінопласту й невеличкі подушки, що не пасували ні до чого — якась пародія на вітальню. На підлозі купую валялося садове знаряддя. Попереду була ще одна кімната з неприбраним ліжком і пластиковим столом, на якому лежав брудний посуд.

Священик завернув до вітальні. По дорозі він затнувся, але втримав рівновагу.

— Налийте собі, отче, — запропонував Карім. — Справа піде швидше.

Кюре обернувся й вороже зиркнув на поліціанта.

— Подивіться краще на себе, сину мій. Ви весь труситеся.

Карім ковтнув слину. Він досі не відійшов від того душевно-го збурення, якого зазнав під час жорсткої розмови з фотографом. Відтоді він ніяк не міг зібрати думки до купи, поглянути на цю сцену відсторонено. У голові йому стугоніло, а серце калатало в грудях, мов навіжене. Машинально, наче шмаркатий хлопчисько, він витер обличчя рукавом.

Священик налив собі.

— Будете? — запитав він із неприємною посмішечкою.

— Я не п'ю.

Чоловік у сутані хильнув із чарки. Кров відразу кинулася до його сухорлявого обличчя. Очі, немов два кристалики сірки, спалахнули гарячковим вогнем. Священик насмішкувато хихотнув:

— Іслам забороняє?

— Ні. Просто хочу мати ясну голову для роботи.

Кюре підніс чарку.

— У такому разі — за вашу роботу.

Карім помітив, як по коридору туди-сюди ходить мати священика. Зсутулена, аж горбата, вона притискала до грудей банку з варенням. Поліціант подумав про осквернений гробівець,

скінхедів, черницю, яка скуповує шкільні фотографії, — а тепер ще й ці два ходячі привиди. Він наче відчинив скриньку Пандори, і з неї вихопилися жахіття, яким не було кінця-краю.

Священик помітив, куди він дивиться.

— Не зважайте, сину мій. — Він усівся на один із пінопластових матраців. — Я вас слухаю.

Карім м'яко підняв руку.

— Спершу одне прохання. Не називайте мене, будь ласка, «сину мій».

— Маєте рацію, — хихотнув священик. — Професійна звичка.

Насмішкувато дивлячись на гостя, він знову приклався до чарки. На його обличчі знову з'явився розчарований вираз.

— Що саме ви розслідуєте?

Карім подумки із задоволенням відзначив, що кюре досі не знає про осквернення могили. Отже, Крозьє вдалося зберегти це в таємниці.

— Мені шкода, але я не можу вам нічого розповісти. Скажу тільки, що шукаю монастир. Десь в околицях Сарзака чи Каора. Або навіть десь далі, у цих краях. Сподіваюся, що ви мені в цьому допоможете.

— А якого ордену?

— Не знаю.

Священик налив собі знову. Густа рідина вигравала блищиками крізь скло чарчини.

— Тут у нас їх кілька. — Він знову хихотнув. — Місцина сприяє самозаглибленню...

— Скільки саме?

— У нашому департаменті — не менше десятка.

Карім швидко прикинув: щоб відвідати ці монастирі, вочевидь розкидані по всьому регіону, йому знадобиться цілий день, якщо не більше. А зараз уже було по четвертій. Йому лишилося менше двох годин. Безвихідь.

Священик підвівся й став нишпорити в шафі. «Ага, ось воно», — промовив він, гортаючи якийсь довідник зі сторінками

з бібльдруку¹. Його мати зайшла до вітальні й подріботіла просто до пляшки. Навіть не глянувши на Каріма, налила собі. Очі її були спрямовані тільки на сина. Очі — спускові гачки, очі хижого птаха, сповнені ненависті. Священик, не відриваючи очей від довідника, наказав:

— Залиш нас, мамо.

Жінка нічого не відповіла. Вона вчепилася обіруч кощавими пальцями у свою склянку. Зненацька її погляд уп'явся в Каріма.

— Хто ви? — вереснула вона.

— Залиш нас! — повторив священик і звернувся до Каріма: — Ось. Я позначив сторінки з десятима монастирями. Якщо хочете, можете переписати собі адреси... Але вони розміщені досить далеко один від одного...

Карім переглянув позначені сторінки. Назви місцевостей були йому малознайомі. Він дістав блокнот і ретельно за нотував їх.

— Хто ви? — не відступалася стара жінка.

— Іди до своєї кімнати, мамо! — закричав священик.

Він підійшов до Каріма.

— А що саме ви шукаєте? Можливо, я міг би вам допомогти...

Карім відірвав ручку від паперу й поглянув на церковника.

— Я шукаю одну черницю. Черницю, яка цікавиться фотографіями.

— Якими саме фотографіями?

Карім устиг помітити, як у священикових очах щось промайнуло.

— Ви вже колись чули про щось таке?

Чоловік пошкріб потилицю.

— Я... Ні.

— Скільки вам років? — запитав Карім.

— Мені? Але чому ви... Двадцять п'ять.

¹ Тонкий непрозорий типографський папір, використовується для друку словників і великих довідників. Раніше на такому папері друкували Біблію.

Його мати знову налила собі, пильно дослухаючись до розмови.

— Ви народилися в Сарзаку? — далі допитувався Карім.

— Так.

— І до школи ходили тут?

— До початкової. Потім я перейшов до...

— До якої школи? Імені Жана Жореса?

— Так, але чому...

Ураз Карімові сяйнуло.

— Вона приходила сюди!

— Хто?

— Черниця. Черниця, яку я шукаю... Вона приходила, щоб купити фотографії вашого класу. Чорт забирай! Вона скупила всі шкільні світлини, які тільки змогла знайти. Ви вчилися в од-
ному класі з Жюдом Ітеро? Це ім'я вам щось каже?

Священик аж пополотнів.

— Я... я не розумію, про що ви.

— Що це ще за історія? — верескливо обізвалася його мати.

Карім провів долонями по обличчю, немов перегортаючи сторінку зі своїми рисами.

— Я почну із самого початку. Якщо ви пішли до школи, як усі, то в 1982 році мали би бути в другому середньому класі, правильно?

— Але ж відтоді вже минуло п'ятнадцять років!

— А у вісімдесят першому — в першому середньому.

Кюре заляк, понуривши плечі. Пальці його судомно вчепилися в спинку одного зі стільців. Попри молодий вік священика, руки його були подібні до материних — постарілі й помережені сіткою синіх жилок.

— Так, дати... дати збігаються...

— Отже, разом із вами мав учитися хлопчик на ім'я Жюд Ітеро. Доволі незвичне ім'я. Спробуйте пригадати. Це дуже важливо для мене.

— Чесне слово, я не...

Карім ступив крок до нього.

— Але ж ви пам'ятаєте, як черниця прийшла по ваші шкільні фотографії, чи не так?

— Я...

Мати не пропускала жодного слова з їхньої розмови.

— Цей араб каже правду, ти, малий мерзотнику? — запитала вона й, обернувшись, подибуляла до дверей.

Карім, скориставшись із цього, схопив священника за плечі й прошипів йому на вухо:

— Розповідайте, отче! Дідько вас дери, розповідайте мені все!

Чоловік важко опустився на пінопластовий матрац.

— Я досі не можу збагнути, що сталося того вечора...

Карім присів навпочіпки коло нього.

— Вона прийшла... одного вечора, улітку, — насилу вимовив священник глухим голосом.

— У липні вісімдесят другого?

Той кивнув.

— Постукала в двері... Спека була... немилосердна... Наприкінці дня здавалося, що навіть каміння плавиться... Не знаю чому, я тоді був сам-один... Я відчинив їй... Господи Боже... Уявіть собі лишень! Мені ледве виповнилося десять років, а тут із сутіні переді мною постає ця черниця у своїй чорнобілій одежі...

— Що вона вам сказала?

— Спершу ми розмовляли про школу, про мої оцінки, улюблені предмети. У неї був такий приємний голос... Потім вона попросила показати їй моїх друзів... — Священник витер обличчя, по якому цівкою стікав піт. — Я... я приніс їй шкільну світлину... Ту, де ми всі разом... Я так пишався, коли показував їй моїх товаришів, розумієте? Саме тоді я збагнув: вона щось шукає. Вона довго дивилася на фото, а потім попросила лишити його собі... На згадку, сказала вона...

— Вона просила у вас ще якісь фотографії?

Священник кивнув. Голос його став ледь чутним.

— Вона також хотіла знімок першого середнього класу, за попередній рік.

Карім уже знав це: він міг навідатися до всіх батьків, діти яких навчались у тих двох класах, але ні в кого з них не буде загальних фотографій. Але навіщо вони черниці? Карімові здалося, що довкола здійснюються кам'яні джунглі, оточуючи його мороком.

У дверях знову з'явилася священикова мати. Вона притискала до грудей коробку з-під взуття.

— Малий мерзотнику! Ти віддав наші фотографії! Свої шкільні фотографії! Коли ти був ще таким маленьким, таким гарненьким...

— Замовкни, мамо! — Священик подивився Карімові просто в очі. — Я вже тоді відчував своє покликання, розумієте? Ця велика жінка немов загіпнотизувала мене...

— Велика? Вона була високою?

— Ні... Я не знаю... Мені було десять років... Але я й досі бачу її перед собою, у чорному вбранні... Її голос був такий лагідний... Вона хотіла ці фотографії. Я віддав їх їй, не вагаючись. Вона поблагословила мене та зникла. Я взяв це за знак... Я...

— Мерзотник!

Карім скинув поглядом на стару матір, яка вергала громи й блискавки. Потім знову обернувся до її сина й зрозумів, що той поринув із головою в спогади. Поліціант запитав якомога м'якшим тоном:

— Вона не сказала, навіщо їй ці знімки?

— Ні.

— Згадувала в розмові Жюда Ітеро?

— Ні.

— Вона дала вам гроші?

Священик скривився.

— Певно, що ні! Вона лише попросила в мене ці дві фотографії, та й годі! Господи Боже... Я... я повірив, що ця зустріч — це знак, розумієте? Божественне знамення!

Він заривав.

— Я тоді ще не знав, що ні до чого путнього не придумаю. Алкоголік. Проспиртований недоумок. Син цієї ось... Як давати

людям те, чого в тебе самого немає? — Він благально дивився на Каріма, учепившись у його шкірянку. — Як нести людям світло, коли сам загубився в пільмі? Як? Як?

Мати впустила коробку, фотографії розлетілися підлогою. Вона з люттю кинулася на сина, і на спину й плечі священика посипався град дрібних ударів.

— Мерзотник, мерзотник, мерзотник!

Карім позадкував, нажаханий. Уся кімната ходила ходором. Поліціант усвідомив, що час забиратися геть, доки він сам не схибнувся. Але він ще не дізнався всього. Відштовхнувши жінку, Карім нахилився до священика.

— Ще хвиля, і я піду. Усе закінчиться. Ви згодом бачилися з тою черницею, чи не так?

Чоловік, здригаючись від схлипувань, кивнув.

— Як її звати?

Священик шморгнув носом. Мати блукала довкола них, бурмочучи щось нерозбірливе собі під ніс.

— Як її звати?

— Сестра Андре.

— З якого вона монастиря?

— Сен-Жан-де-ла-Круа. Монастир кармеліток.

— Де це?

Чоловік втягнув голову в плечі. Карім струснув його.

— Де це?

— Між... між Сетом і Агдським мисом, біля самого моря. Я іноді їжджу до неї, коли мною оволодівають сумніви. Вона мій єдиний рятунок, розумієте? Єдина опора... Я...

Але двері вже гойдалися на вітрі. Поліціант біг до своєї машини.

Небо знову затягло хмарами, під якими височів Гран-Пік-де-Бельдонн, наче велетенська чорна хвиля, що закам'яніла серед скель. Його схили, укриті щетиною крихтих дерев, щезали у високості, повиті білою млою. Сталеві линви канатної дороги здійсмалися догори — тоненькі ниточки, що тягнулися по снігу.

— Я гадаю, що вбивця піднявся нагору разом із Ремі Кайюа, коли той іще був живий. — Ньєман усміхнувся. — Мабуть, вони дісталися туди канатною дорогою. Досвідчений альпініст запросто може ввімкнути її будь-якої години дня чи ночі.

— Чому ви такий впевнений, що вони піднялися нагору?

Фанні Феррейра, молода викладачка геології, мала прегарний вигляд у лижній куртці з капюшоном: обличчя її дихало свіжістю і буйною молодістю, пасемця волосся кучерявилися довкола скронь, а очі блищали на смаглявому обличчі. Ньєман відчув нестримну жадобу вп'ястися зубами в цю плоть, яка пашила життям. Він відповів на запитання:

— У нас є доказ того, що тіло вбитого побувало на льодовику однієї з цих гір. Чуття підказує мені, що гора ця — Гран-Пік, а льодовик — Валлернський цирк¹. Бо саме ця вершина здійсмається над університетом і над містом. І саме з цього льодовика витікає річка, що прямує до студмістечка. Я гадаю, що вбивця потім спустився цією річкою в долину на надувному човні або чомусь на кшталт цього із трупом на борту. Лише

¹ Льодовиковий цирк — велика чашоподібна западина, що має форму амфітеатру і являє собою частину верхів'я гірської долини, сильно розширеної та зміненої під впливом льодовиків.

після цього він засунув труп між скелями так, щоб його відображення було видно у воді...

Фанні стурбовано роззиралася. Довкола кабінок канатної дороги сновигали жандарми: зброя, однострої, напружена атмосфера. Дівчина промовила впертим голосом:

— Однаково ніяк не збагну, що тут роблю я.

Комісар усміхувся. Небом спроквола сунули хмарини, немов похоронний кортеж, що проводить сонце на спочинок. Ньєман теж мав на собі гортексову куртку, закасані до кісточок кевларові непромокальні штани й альпіністські черевики.

— Усе дуже просто: я збираюся піднятися туди в пошуках якихось слідів і мені потрібен провідник.

— Що?

— Я маю намір оглянути Валлернський льодовик, щоб знайти докази свого припущення. Мені потрібен досвідчений альпініст, який би мене провів, — немає нічого дивного, що я подумав про вас. — Ньєман учергове всміхнувся. — Ви ж самі казали мені, що знаєте ці гори як свої п'ять пальців.

— Я відмовляюся.

— Ну ж бо, поміркуйте лишень! Я можу змусити вас піти зі мною як свідка. А можу просто залучити до справи як гірського провідника. Мені сказали, що у вас є диплом інструктора з альпінізму. Тому не сперечайтесь. Ми лише піднінемося в гелікоптері на узгір'я й оглянемо льодовик. Це забере не більше кількох годин.

Ньєман дав знак жандармам, що чекали біля автофургона. Ті вивантажили два великі рюкзаки з непромокальної тканини й поклали їх трохи далі на схилі.

— Я наказав привезти спорядження для нашого походу. Якщо хочете перевірити...

— Чому саме я? — не вгавала дівчина, уперта, наче вісьлюк. — Будь-який жандарм упорався б із цим не гірше за мене... — Вона вказала на чоловіків, що метушилися за її спиною. — Хіба ви не знаєте, що вони навчені рятувати людей у горах?

Поліціант нахилився до неї.

— Гаразд, скажімо тоді, що я так підбиваю до вас клинці.
Фанні блимнула на нього очима.

— Комісарє, не минуло й доби, як я знайшла запханий в уще-
лину труп. Потім я відбула кілька допитів і втратила купу ча-
су в поліційному відділенні. На вашому місці я була б обереж-
ніша з усякими шпильками на тему залищання!

Ньєман оглядав свою співрозмовницю. Забувши про вбив-
ство й усю цю зловісну атмосферу, він відчував, що повністю
потрапив під чари цієї дужої, незборканої жінки. Фанні, склав-
ши руки на грудях, повторила:

— То все ж таки: чому я?

Комісар підібрав із землі суху, вкриту мохом галузку й не-
рвовим рухом зігнув її.

— Тому що ви геолог.

Фанні насупила брови. Вираз обличчя її змінився. Ньєман
пояснив:

— Аналіз води, яку ми знайшли на тілі вбитого, показав, що
вона належить до періоду шістдесятих років. Ця вода містить
залишки промислового забруднення, якого в наші часи вже не
трапляється. Забруднення, яке випало над цією місцевістю ра-
зом із дощем понад тридцять п'ять років тому. Ви розумієте,
що це означає, чи не так?

Дівчина, схоже, зацікавилася, проте нічого не відповіла.
Ньєман присів навпочіпки й накреслив на землі галузкою кіль-
ка паралельних ліній.

— Я дізнався, що атмосферні опади щороку утворюють шар
льоду завтовшки двадцять сантиметрів у найвищих частинах
гір, там, де сніги не тануть. — Поліціант показав на лінії на
своєму рисунку, що мали зображати різні верстви льоду. — Ці
шари зберігаються там назавжди — такий собі крижаний архів.
Отже, саме на котромусь із таких льодовиків побувало тіло вби-
того і саме з такого льодовика було взято цю воду з минулого.

Ньєман глянув на дівчину.

— Я хочу потрапити вглиб льодовика, Фанні. Спуститися
аж до цього шару давнозамерзлої води. Бо саме там убивця

покінчив зі своєю жертвою. Або приніс її туди, не знаю. І мені потрібен фахівець, який відшукає розколину, де можна буде дістатися до цього глибокого прошарку льоду.

Опустившись на одне коліно, Фанні пильно дивилася на рисунок посеред трави. Денне світло було тьмяне, розсіяне, на томість очі дівчини іскрились, наче дві сніжинки. Неможливо було сказати, про що вона думає.

— Ану ж це пастка? — пробурмотіла вона. — Що як убивця використав цей лід лише для того, щоб заманити вас нагору? Шари, про які ви кажете, розміщуються на висоті понад три з половиною тисячі метрів. Це не буде легка прогулянка. Там, на вершині, ви будете вразливим...

— Я думав про це, — зізнався Ньєман. — Але тоді, значить, убивця залишив нам своєрідне «повідомлення»: він хоче, щоб ми піднялися на гору. І ми піднімося. Вам відомі розколини у Валлернському цирку, де можна натрапити на такий лід із минулого?

Фанні коротко кивнула.

— Скільки їх? — запитав Ньєман.

— На цьому льодовику мені на думку спадає тільки одна, така глибока.

— Чудово. Ми з вами можемо спуститися в це провалля?

Зненацька в небі розлігся стрекіт гелікоптера. Гуркіт наближався, трава захвилювалася, поверхня річки, що текла неподалік, пішла брижами. Поліціант повторив своє запитання:

— Ми можемо, Фанні?

Дівчина скинула поглядом на гуркітливую машинерію та провела рукою по своїм кучерям. Ньєман глянув на її злегка нахилений профіль і його пройняв дріж. Фанні всміхнулася:

— Доведеться вас міцно прив'язати, пане поліціанте.

Земля, скелі й дерева складались унизу в мозаїку з вершин і западин, світла й сутіні. Сидячи в гелікоптері, що облітав

місцевість, Ньєман оглядав це розмаїття із захватом того, хто спостерігає такий краєвид уперше. Він милувався тенетами темних гірських пасом, нагромодженнями морен¹, паморочливим бескиддям. Линучи над безлюдним обрієм, Ньєман відчув, ніби йому раптом відкрилася глибока істина про нашу планету, жорстока, невблаганна, невідвладна бажанню людини.

Гелікоптер летів над лабіринтом скель, здіймаючись уподовж ложа річки з оберненими стрілками приток, що зливалися в один срібlistий потік. Фанні сиділа поруч із пілотом і дивилася вниз, на воду річки, що вигравала то тут, то там скрадливими зблисками. Тепер за головного була ця молода дівчина.

У зелені лісів стали з'являтися прогалини. Дерев відступали, ховалися у власній тіні, немовби вже не прагнули сягнути неба. Настала черга чорної землі — ялового, мерзлого протягом трохи не всього року ґрунту. Чорнуваті мохи, бляклі лишайники, приморожені драговини — усе це навівало гостре почуття смутку. Невдовзі показалися височезні сірі гребені вершин зі скелястими заломами. Здавалося, немовби земля виштовхнула їх назовні своїм могутнім диханням. Відтак — знову тінисті западини, схожі на чорні рови неприступної фортеці. Гора здіймалася просто перед ними: різкі обриси, оголена велич, відноги, що обривались проваллями.

І нарешті — нестерпна сліпучість. Незаплямована білість. Шапки вічного снігу. Тріщини в льодовій товщі — губи, які починали стулятися з настанням осені. Ньєман бачив унизу струмки, що, скуті кригою, не встигли закінчити свій біг. Попри сірість неба, поверхня цієї світляної змії виблискувала, наче розпечена до білого жару. Поліціант опустив на очі протисонячні окуляри з полікарбонатними лінзами, застібнув бокові захисні шторки й узявся розглядати пошрамовану річку. На чистому дні виднілися синяві розблиски, немов шматочки неба, ув'язнені під кригою. Сніг тепер поглинав шум лопатей гелікоптера.

¹ Морена — скупчення несортowanego уламкового матеріалу, який переноситься і відкладається льодовиками.

Фанні попереду постійно звірялася зі своїм GPS-приймачем, який мав невеличкий кварцевий екран і визначав їхнє місцезнаходження на основі супутникових даних. Вона піднесла до губ мікрофон, прикріплений до каски, та звернулася до пілота:

— Цирк он там, на північному сході.

Пілот кивнув і повернув гелікоптер із такою легкістю, ніби це була дитяча іграшка. Вони полетіли до величезного — щонайменше триста метрів завдовжки — кратера у формі бумеранга, що простягнувся на узгір'ї під самою верхівкою. Усередині цієї котловини лежав велетенський язик льоду, що яскраво виблискував у верхній своїй частині й темнів унизу, де крижані пласти громадилися, тиснули один на одного й кришилися, утворюючи гострі визубні. Фанні голосно крикнула до пілота:

— Тут! Просто під нами! Велика ущелина!

Гелікоптер полетів до краю льодовика, де прозорі виступи природними сходами спускалися до глибокої розпадини — темної тріщини, яка здавалася зловісною посмішкою на припудреному снігом обличчі гори. Гелікоптер сів, збиваючи лопатями вихор сніжного пилу.

— У вас дві години! — прокричав пілот. — Я повернуся через дві години. Потім буде темно.

Фанні налаштувала GPS і показала пілотові точку, де він мав їх забрати. Чоловік кивнув. Ньєман і Фанні зі здоровенними непромокальними рюкзаками зістрибнули на сніг.

Гелікоптер відразу ж здійснювся, немовби його всмоктало небо, лишивши дві фігурки посеред безгоміння вічних снігів.

Якусь коротку хвилю вони опановували себе. Відтак Ньєман підвів очі й зазирнув у ту льодову безодню, на краю якої вони стояли — дві крихітні людські істоти посеред білої пустелі. Видовище приголомшило поліціянтя, загостило всі його відчуття. Йому вчувалося у цій неосяжній пустці легеньке шемрання снігів, таємниче, інтимне потріскування кристаликів на морозі.

Він скинув поглядом на свою юну супутницю. Дівчина стояла, випроставшись, розправивши плечі, і дихала на повні груди,

немов пила й не могла напиться холодним і чистим повітрям. Гори вочевидь повернули їй добрий гумор. Поліціант подумав, що ця жінка може бути щасливою тільки серед цих муарових полисків і розрідженої атмосфери. Вона видавалася йому неземним створінням, гірською німфою... Комісар указав на розколину й запитав:

— То чому саме ця ущелина, а не котрась інша?

— Бо лише ця достатньо глибока, щоб дістатися до тих верств льоду, які вас цікавлять. Вона сягає ста метрів у глибину.

Ньєман підійшов ближче.

— Ста метрів? Але ж нам потрібно опуститися лише на кілька метрів, щоб дістатися тих шарів, які відповідають шістдесяти рокам! Я порахував: по двадцять сантиметрів щороку, отримаємо...

Фанні всміхнулася.

— Це лише в теорії. До цього льодовика вона не придається. Пласти льоду лягають у цій западині навскіс. Іншими словами, вони давлять один на одного, поширюючись і видовжуючись. Таким чином насправді кожному року в цьому проваллі відповідає приблизно метровий прошарок. Доведеться вам перераховувати, пане поліціанте. Щоб повернутися на тридцять п'ять років назад, нам доведеться спуститися...

— ...на глибину понад тридцять п'ять метрів?

Дівчина кивнула. Десь поруч, у голубуватій ущелині, тихо дзюрчала, наче підсміювалася над чимось, вода. Фанні вказала на провалля, що зяяло за її спиною.

— Є ще одна причина, чому я вибрала саме цю розколину. Остання зупинка канатної дороги — лише за вісімсот метрів звідси. Якщо ви маєте рацію і вбивця справді затягнув свою жертву в ущелину, то з великою ймовірністю це сталося тут. Сюди найлегше дістатися пішки від витягу.

Фанні присіла й розкрила свій рюкзак. Діставши звідти дві пари альпіністських кішок із вальцьованої сталі, вона кинула одну Ньєманові.

— Надівайте на своє взуття.

Ньєман послухався. Він припасував залізні зубці до підшов своїх черевиків і застібнув неопренові ремені, немов уставив ногу в стремено. А ще він пригадав, як у дитинстві надівав роликові ковзани.

Фанні тим часом дістала з рюкзака гвинтовані порожнисті стрижні з довгастими вушками на кінці. «Льодобури¹», — лаконічно пояснила вона. Дихання її вихоплювалося з рота блискучою хмаринкою пари. Далі дівчина видобула нікелевий льодоруб зі знімними елементами й потовщеним руків'ям і альпіністську каску, яку простягнула Ньєманові. Поліціант із цікавістю оглядав усе це приладдя, яке видавалося йому неймовірно складним і водночас цілком простим і зрозумілим. Усе виготовлене було з новітніх, невідомих йому матеріалів і, наче льодяники, розфарбоване яскравими кольорами.

— Підійдіть до мене!

Фанні закріпила на його поясі й стегнах обв'язку з м'якою підкладкою — хаотичну плутанину ременів і застібок. Утім, дівчина дала собі з нею раду за кілька секунд. Вона відступила на кілька кроків і глянула на комісара, немов стилістка на свою модель.

— Ви неперевершений, — усміхнулася вона.

Після цього вона дістала якусь хитромудру лампу, обладнану перехресними ремінцями, електросистемою і пальником посеред рефлектора. Ньєман устиг побачити в ньому, наче в дзеркалі, своє відображення: у балаклаві й шоломі, перев'язаний ремнями, зі сталевими кігтями на ногах, він скидався на якусь футуристичну снігову людину. Фанні приладнала лампу до каски комісарові й перекинула йому за спину шланг від бачка, уже прикріпленого на поясі.

— Це ацетиленова лампа, — пояснила вона. — Працює на карбіді. Покажу вам як, коли настане час.

¹ Альпіністський льодобур — пристрій для забезпечення страховки на льодовому схилі. Являє собою порожнистий металевий стрижень із зовнішньою різьбою і закріпленням на його кінці вушком для карабіна.

Піднявши очі, дівчина глянула на Ньємана й додала серйозним тоном:

— Льодовик — це зовсім інший світ, комісарє. Забудьте про всі свої рефлекси, навички, способи мислення. Не довіряйте нічому: ні блиску льоду, ні його гаданій міцності, ні рельєфу. — Вона вказала на провалля, припасовуючи тим часом свою обв'язку. — Там, у цих крижаних надрах, вам усе здаватиметься надзвичайним і неймовірним, але все це — пастка. Ви не знаєте цього льоду. Він злежаний, спресований, міцніший за бетон, але подекуди під тоненькою, кілька міліметрів завтовшки, кіркою може ховатися безодня. Тому мусите виконувати все, що я вам буду казати.

Фанні замовкла, щоб надати своїм словам більшої ваги. Конденсовані краплинки вологи в повітрі створювали довкола її обличчя дивовижний ореол. Дівчина стягнула волосся у вузол і наділа балаклаву.

— Ми почнемо наш спуск до цієї западини тут, — пояснювала вона далі. — Тут є виступи, тож буде неважко. Я піду першою і буду вкручувати льодобури. Із отворів може вихоплюватися ув'язнених в товщі льоду газ і спричиняти величезні, кілька десятків метрів завдовжки, тріщини, які можуть піти що вертикально, що горизонтально. Тому тримайтеся далі від стінки. Усе це супроводжуватиметься гуркотом. Сам собою він не страшний, але може спричинити падіння сталактитів, величезних бурульок. Тож візьміть очі в руки, комісарє. Будьте обережним і нічого без потреби не торкайтеся.

Ньєман уважно слухав настанови молодой альпіністки. Уперше в своєму житті він підкорявся наказам якогось кучерявого дівчиська. Схоже, Фанні відчула, що зачепила комісарів гонор, однак далі говорила веселим і водночас владним тоном:

— Там ми втратимо відчуття часу й відстані. Наш єдиний орієнтир — це мотузка. У мене є кілька звоїв, кожен по сто метрів, і лише я буду відмірювати відстань, яку ми долатимемо. Ви просуватиметеся за мною і слухатиметеся моїх наказів. Жодної особистої ініціативи. Жодних зайвих рухів. Це зрозуміло?

— Зрозуміло, — зітхнув Ньєман. — Це все?

— Ні, не все. — Фанні глянула на небо, засноване хмарами. — Я погодилася на цей похід лише тому, що погода похмура. Якщо визирне сонце, нам доведеться негайно повертатися нагору.

— Чому?

— Бо на сонці лід тане. На нас зверху по стінах ринуть потоки крижаної води, температура якої буде не вища за два градуси. Ми ж у цей час будемо розігріті від фізичних зусиль. Як наслідок — термічний шок, який може спричинити серцевий напад. Навіть якщо ми виживемо після цього, переохолодження однаково доконає нас скоро. Кінцівки заніміють, рухи стануть млявими... Не буду багато розводитися. Досить сказати, що за кілька хвилин ми з вами задубіємо й перетворимося на статуї, що теліпаються на мотузці. Тому, хай що б не сталося, на що б ми там не натрапили, за першої ознаки вияснення на небі ми підіймаємося нагору.

Ньєман замислився над словами Фанні.

— Отже, убивці також потрібна була похмура погода, щоб спуститися в ущелину?

— Так. Або ж він міг це зробити вночі.

Комісар пригадав: коли він розпитував на метеостанції про опади, йому сказали, що в суботу над усім регіоном цілий день було сонячно. Якщо вбивця справді спускався зі своєю жертвою до льодової розпадини, то мусив чекати на ніч. Навіщо все так ускладнювати? І навіщо потім вертатися з тілом у долину?

Незвиклий до альпіністських кішок, Ньєман незграбно наблизвся до краю ущелини й наважився поглянути вниз: провалля не було аж надто паморочливе. На глибині п'яти метрів стіни його робились опуклими, ледве не стуляючись, а далі прірва видавалася скоріше вузьким ровом, схожим на щілину між стулками гігантської мушлі.

Фанні підійшла до нього і, вішаючи собі на пояс велику кількість карабінів і льодобурів, пояснила:

— Потік води потрапляє в ущелину й за кілька метрів нижче розширює її. Саме тому далі, після цього першого розлому, провалля набагато більше. Унизу вода стікає по стінах

і вимиває їх. Нам потрібно промкнутися досередини між цими двома виступами.

Ньєман споглядав на крижані лещата, що немов знехотя розтулялися над прірвою.

— Якби ми спустилися нижче, у глиб льодовика, то дісталися б до замерзлої води з минулих століть?

— Звісно. В арктичному поясі таким способом можна спуститися до прадавніх епох. На глибині кількох тисяч метрів збереглася вода того потопу, від якого рятувався Ной у своєму ковчезі. І навіть повітря, яким він дихав.

— Повітря?

— Так. Бульбашки кисню, ув'язнені в кризі.

Ньєман не міг отямитися з подиву. Фанні завдала рюкзак собі на спину, опустила на навколішки біля краю ущелини, вкрутила перший льодобур і зачепила карабін, крізь який протягнула мотузку. Глянувши ще раз на похмуре небо, вона з пустотливим виразом на обличчі виголосила:

— Ласкаво просимо, комісарє, до машини часу!

24

Вони почали спускатися.

Ньєман висів на мотузці, що ковзала крізь самофіксувальний затискач. Щоб спуститися, поліціантові треба було лише натиснути на ручку, яка відразу ж м'яко попускала мотузку. Ледве він послаблював натиск, затискач знову блокував рух і комісар, наче в люльці, зависав у своїй обв'язці над порожнечою.

Ньєман зосереджено виконував ці прості дії, слухаючись наказів Фанні, яка за кілька метрів нижче повідомляла йому, коли опускатися. Діставшись до чергового вкрученого льодобура, поліціант міняв мотузку, спершу ретельно закріплюючи короткий запобіжний строп, приєднаний до його обв'язки. Обплутаний усіма цими пристосуваннями, Ньєман подумав, що зараз він, либонь, скидається на восьминога, мацаки якого подзенькують, наче брязкальця на різдвяних санях.

Під час спуску комісар не бачив своєї супутниці, яка перебувала під ним, проте інстинктивно довірився її досвіду. Ковзаючи по льодовій стіні, він чув, як за кілька метрів нижче працює Фанні. Він не думав ні про що, зосередившись на суміші доти невідомих йому яскравих відчуттів. Холодний подих крижаної стіни. Тиск обв'язки, що підтримує тіло над порожнечею. Краса льоду, який зблискує темною синявою, наче шматочок нічного небозводу.

Невдовзі денне світло полишило їх. Вони просмикнулися між двома опуклими виступами й опинилися в самому серці ущелини. Ньєманові здавалося, ніби він потрапив до кристалічного черева якогось велетенського чудовиська. У цьому льодовому дзвоні, вилитому з рідкої вологи, усі відчуття його загострювалися, посилювалися. Комісар нишком милувався темними блискучими стінами, що вигравали різкими вилясками світла. Кожен звук, спричинений рухами Фанні та Ньємана, відлунював у темряві цієї печери.

Нарешті Фанні стала на майже горизонтальному виступі, який на кшталт галереї йшов уздовж усієї стіни. По якійсь хвилині Ньєман також дістався до цього природного карниза. Стіни ущелини в цьому місці знову звужувалися до кількох метрів.

— Підійдіть до мене! — звеліла дівчина.

Поліціант підійшов. Фанні натиснула щось на його касці — неначе клацнула запальничкою — і враз довкруги розлилося яскраве світло. У рефлекторі лампи, закріпленої на касці дівчини, поліціант знову вловив своє відображення. Утім, особливо виразно він побачив ацетиленовий племінь, що, заломлюючись у ввігнутій поверхні відбивача, давав таке потужне світло. Фанні намацала вмикач власної лампи, запалила її й тихо сказала:

— Якщо ваш убивця навідувався до цієї ущелини, то все мусило відбутися тут.

Ньєман, не розуміючи, поглянув на неї. Пасмо жовтуватого світла, падаючи горизонтально на обличчя дівчини, спотворювало його, перемінюючи на маску з різних і тривожних тіней.

— Ми саме на потрібній глибині, — сказала вона, показуючи на гладеньку поверхню стіни. — Тридцять метрів від поверхні. Тут лежать кристалізовані сніги шістдесятих років і далі...

Фанні знову дістала звій мотузки і взялася вганяти у стінку льодобур. Стукнувши кілька разів по ньому молотком, вона зачепила карабін за вушко та вкрутила гвинтований стрижень у кригу, наче штопор у корок. Сила дівчини приголомшила Ньемана. Він дивився на льодяні ошурки, що вилітали з порожнистого гвинта крізь боковий отвір, і думав про те, що йому відомо небагато таких дужих чоловіків.

Вони рушили далі у зв'язці, однак цього разу по горизонталі. Прив'язані одне до одного, вони йшли іскристим карнизом над безоднею. На протилежній стіні відзеркалювалися їхні невиразні постаті. Щодвадцять метрів дівчина членувала мотузку, іншими словами, вкручувала у стіну черговий льодобур, чіпляла карабін і протягувала мотузку крізь нього, починаючи новий відрізок. Ці дії Фанні повторювала кілька разів, і в такий спосіб вони подолали сто метрів.

— Далі? — запитала дівчина.

Поліціант поглянув на неї. Обличчя її, що в різкому світлі лампи зробилося жорсткішим, набрало якогось зловорожого виразу. Комісар кивнув, указуючи на льодовий коридор, кінець якого губився в нескінченності відблисків. Фанні дістала черговий звій мотузки й повторила все знову: льодобур, мотузка, двадцять метрів. І знову: льодобур, мотузка, двадцять метрів...

Так вони подолали чотириста метрів, однак не помітили жодного сліду, жодного знаку, який вказував би, що вбивця побував тут. По якомусь часі Ньеманові стало здаватися, ніби стіни коливаються перед його очима. Йому чулися якісь дивні дзюркотливі звуки, схожі на чиєсь притлумлене глузливе хихотіння. Усе зробилося саяливим, лунким, непевним. Цікаво, чи існує льодова хвороба? Поліціант скинув поглядом на Фанні. Дівчина поралася з новим звоєм мотузки й, схоже, нічого незвичайного не помітила.

Незрозумілий страх дедалі міцніше стискав комісара. Може, він марить? Може, змучені мозок і тіло, не витримавши напруги, зраджують його? Ньємана взяв дрож. Холод хвилями накочувався на нього, пробираючи аж до кісток. Руки вхопилися за останній вкручений льодобур. Ноги відмовлялися слухатися. На очі накопилися сльози. Він спробував підійти ближче до Фанні, ураз відчувши, що зараз упаде, що ноги йому підломлюються. Марення посилювалося: синяві стіни гойдалися дедалі сильніше у світлі лампи, а дрібне хихотіння вилясками йшло ущелиною. Зараз він упаде. Полетить у безодню. У власне божевілля. Задиhaючись, він ледве здолав прохрипіти:

— Фанні...

Дівчина обернулася, і Ньєман ураз усвідомив, що йому не примарилося.

На обличчя альпіністки більше не лягали тіні від лампи. Тепер його заливало інше світло, таке яскраве, що неможливо було збагнути його джерело. До Фанні повернулася її промениста і владна краса. Ньєман роззирнувся довкола. Льодова стіна тепер палахкотіла міріадами іскор, а по ній химерними доріжками стікали струмочки води.

Ні, Ньєман не марив! Навпаки: він помітив те, на що Фанні, надто зайнята страховкою, не звернула уваги. Сонце! Там, назовні, хмари вочевидь розійшлися й визирнуло сонце. Звідти це розсіяне світло, що просякало в ущелину. Звідти ці безупинні відблиски й дзюркіт, схожий на зловісне хихотіння.

Температура підіймалася. Лід починав танути.

— Дідько, — видихнула Фанні, яка щойно все зрозуміла.

Вона глянула на найближчий льодобур. Його різь визирала зблискуючи зі стіни, що танула, немов точила довгі сльози. Ще трохи — і вони обоє зірвуться, полетять на дно прірви.

— Назад! — скрикнула дівчина.

Ньєман ступив крок назад, намагаючись посунутися ліворуч, але нога його зісковзнула з виступу. Комісар здригнувся й шарпнув за мотузку, прагнучи відновити рівновагу. Майже одночасно почувся тріск, із яким льодобур вирвався зі стіни,

скрегіт Ньєманових кішок по кризі й різкий удар, коли Фанні останньої миті схопила поліціанта за комір куртки. Дівчина притиснула його до стінки.

Крижана вода пекла йому обличчя. Фанні прошепотіла йому у вухо:

— Не ворухіться.

Ньєман завмер, зіщулившись на виступі й тяжко дихаючи. Фанні перелізла через нього. Комісар відчув її дихання, запах її поту, легкий дотик її кучерів. Вона знову прикріпила його до страховки і з неймовірною швидкістю вкрутила два додаткових льодобури.

Поки вона це робила, дзюркіт води перетворився на ревіння, а струмені води злилися в один суцільний водоспад і з гуркотом ринули по стінах. Цілі брили відколювалися від льодовика й падали вниз, розбиваючись на карнизі. Ньєман заплющив очі. Він відчув, що непритомніє, зісковзує в небуття посеред цієї дзеркальної галереї, у якій щезало все — кути, відстань, перспектива.

До реальності його повернув крик Фанні.

Він обернувся ліворуч і побачив, що дівчина, тримаючись за мотузку, намагається відштовхнутися від стіни. Надлюдським зусиллям Ньєман підвівся й рушив до неї під потоками води, що спадали донизу зі страшенною силою. Учепившись міцно в мотузку, поліціант завис на ній, наче повішеник, і перебрався через справжню прямовисну річку. Навіщо ж Фанні відштовхується, коли безодня ось-ось їх поглине? Дівчина показала пальцем на льодову стіну:

— Он, — видихнула вона. — Он він.

Ньєман глянув у напрямку, в якому вказувала альпіністка, і не повірив своїм очам.

На блискучій поверхні стіни, наче на дзеркалі з текучої води, зненацька проступив силует тіла, ув'язненого в кризі. Тіла в позі ембріона. Із ротом, роззявленим у німому крику. Вода, невинно спливаючи по стіні, розмивала й викривлювала це видиво трупа з посинілою й потятою ранами шкірою.

Однак, хоч який він був ошелешений, хоч як йому дошкуляв холод, що загрожував убити їх обох, Ньєман одразу збагнув, що бачить лише відображення дійсності. Ставши якомога певніше на виступі, він, окресливши півколо, обернувся до протилежної стіни.

— Ні, — тихо промовив поліціант. — Он він.

Ньєман стояв і не міг відірвати очей від справжнього, вмерзлого в протилежну стіну трупа, чії криваві обриси плуталися зі своїм відображенням.

25

Ньєман поклав течку на стіл і звернувся до капітана Барна:

— Чому ви так упевнені, що нова жертва — це саме цей чоловік?

Жандарм, що стояв перед ним, розвів руками з виразом, наче пояснював очевидне.

— До нас саме прийшла його мати. Каже, її син зник сьогодні вночі...

Ньєман знову перебував у приміщенні жандармерії, на другому поверсі. Він тільки-тільки почав відігріватися, натягнувши на себе грубий шерстяний светр із високим коміром. Минула година відтоді, як Фанні вдалося витягнути їх обох із ущелини майже неушкодженими. Їм пощастило: гелікоптер, що повернувся по них, пролітав над розколиною саме тої миті, коли вони дісталися назовні.

Тепер, щоб видобути труп із його льодової могили, там працювали команди гірських рятувальників, а комісар із Фанні Феррейрою повернулися до міста, де відбули обов'язковий у таких випадках лікарський огляд.

У жандармерії Барн відразу ж повідомив йому про нового зниклого, який міг виявитися тим трупом, що його знайшов Ньєман, — Філіпп Серті, двадцять шість років, неодружений, працював санітаром у Гернонській лікарні. Посьорбуючи гарячу каву, комісар повторив своє запитання:

— Як ви можете бути певним, що йдеться саме про цю людину, доки ми не встановили особу загиблого?

Барн пошукав щось у картонній течці й пробурмотів:

— Ну... через подібність.

— Яку подібність?

Капітан поклав перед Ньєманом світлину молодого чоловіка з худорлявим обличчям і коротким волоссям. На губах блукала нервова усмішка, а погляд темних очей був позначений якоюсь м'якістю. Обличчя здавалося юним, ледве не дитячим, але водночас на ньому помітний був неспокій. Комісар збагнув, що мав на увазі Барн: цей чоловік був схожий на першу жертву, Ремі Кайюа. Той самий вік. Ті самі загострені риси. Та сама коротка стрижка. Обоє — молоді чоловіки, вродливі й худорляві, вираз обличчя обох виказує внутрішню тривогу.

— Це серійник, комісаре.

Ньєман сьорбнув ще кави й відчув, як його досі заледеніле горло мало не тріснуло від контакту з пекучою рідиною. Він підвів очі.

— Що?

Барн переступав з ноги на ногу. Чути було, як риплять його черевики, наче палуба корабля.

— У мене не так багато досвіду, як у вас, певна річ, але... Словом, якщо ця друга жертва виявиться Філіппом Серті, то очевидно, що йдеться про серійника. Серійного вбивцю, тобто. Який вибирає своїх жертв за зовнішністю. Мабуть... мабуть, їхні обличчя пов'язані в нього з якоюсь травмою і...

Капітан урвався на півслові, помітивши, як люто дивиться на нього Ньєман. Комісар підкреслено всміхнувся, намагаючись пом'якшити свою нестриманість.

— Капітане, не варто снувати якісь домисли тільки на основі подібності. Тим паче поки ми остаточно не встановили особу жертви.

— Я... Ви маєте рацію, комісаре.

Жандарм нервово перекладав папери у своїй течці, яка містила, здавалося, все життя цілого міста. Вигляд у Барна був

збентежений і водночас роздратований. Ньєман запросто міг прочитати його думки: у капітановій голові яскравими літерами блимало: «серійний убивця в Ґерноні». Це для жандарма буде неабиякий удар, від якого він не оклигає аж до виходу у відставку, а може, — й довше.

— Що там рятувальники? — запитав комісар.

— Незабаром дістануть тіло. Там... Словом, воно преміцно вмерзло в кригу. Хлопці кажуть, що чоловіка затягнули туди минулої ночі. Лід міг так затверднути лише за дуже низької температури.

— Коли можна сподіватися на тіло?

— На жаль, годину щонайменше ще доведеться почекати, комісаре.

Ньєман підвівся й відчинив вікно. У приміщення війнуло холодом.

Була шоста вечора.

На місто спадала ніч. Густа сутінь поволі поглинала шиферні дахи й дерев'яні фронтони будинків. Річка звивалася поміж тінями, немов змія між двома каменями.

Комісар, дарма що був у теплому светрі, здригнувся від холоду. Життя в провінції було вочевидь не для нього. А надто в такій провінції: замкнутій у міжгір'ї, відданий на поталу зливам і морозу, чи то затоплений чорною багнюкою талого снігу, чи то скутій дзвінкою кригою. Цілий світ, похмурий, прихований, ворожий, що закам'янів у своїй німотності, наче кісточка замороженого плоду.

— Що ми маємо після дванадцяти годин розслідування? — запитав він, обертаючись до Барна.

— Анічогісінько. Усі наші перевірки нічого не дали. Не знайдено жодного волоцюги, жодного нещодавно звільненого злочинця, який міг би бути цим убивцею. Опитування в готелях, на автобусних і залізничних станціях також не дало жодного результату. Ані блок-пости на дорогах.

— А бібліотека?

— Що бібліотека?

Тепер, коли з'явився другий труп, «книжковий» слід видавався вже не таким важливим, але комісар хотів пропрацювати кожну версію до кінця. Він пояснив:

— Криміналісти переглядають книжки, які найчастіше брали студенти.

Капітан знизав плечима.

— Он воно що... То не наша парафія. Вам треба питати про це в Жуано...

— А де він?

— Жодної гадки.

Ньєман відразу ж спробував подзвонити юному лейтенантові на мобільний, але відповіді не було. Телефон був вимкнений. Комісар роздратовано лайнувся й запитав:

— А Вермон?

— Досі на горі, зі своєю бригадою. Вони обшукують гірські пристановища й схили. Ще ретельніше, ніж раніше...

Ньєман зітхнув.

— Попросить у Ґренобля підкріплення. Мені потрібно ще п'ятдесят людей. Це щонайменше. Треба обшукати Валлернський льодовик і канатну дорогу, що веде туди. Я хочу, щоб усю гору прочесали аж до верхівки.

— Я візьму це на себе.

— Скільки у нас блок-постів?

— Вісім. Один на автостраді біля ПСП¹. Два на національних дорогах. П'ять на департаментських. Ґернон під нашим щонайпильнішим наглядом, комісарє. Але, як я вам уже казав...

Комісар поглянув Барнові просто в очі.

— Капітане, наразі ми можемо напевне стверджувати тільки одне: убивця — досвідчений альпініст. Допитайте в Ґерноні та околицях усіх, хто здатен подолати цей льодовик.

— Це буде непросто. Альпінізм тут — улюблений вид спорту...

— Я кажу про фахівця, Барне. Людину, здатну спуститися на тридцять метрів у льодову розколину й затягнути туди труп.

¹ Пункт справляння плати.

Я вже просив Жуано взятися за це. Знайдіть його і з'ясуйте, що він дізнався.

Барн схилив голову на знак згоди.

— Гаразд, комісарє. Але повторюю: ми всі тут — горяни. У кожному селі, у кожній хатині, на кожному узгір'ї ви знайдете досвідчених альпіністів. Це наша традиція. Дехто з місцевих досі добуває гірський кришталь, дехто випасає худобу... Але всі кохаються в підкоренні вершин. По правді сказати, ці традиції відмирають лише в самому Герноні, у студмістечку.

— До чого ви хилите?

— Я лише хочу сказати, що нам доведеться розширити зону розшуків. На сусідні села. А це забере в нас багато днів.

— Попросіть тоді більше людей. Влаштуйте штаб у кожному селищі. Перевірте кожного мешканця: що він робить у вільний час, яке в нього є спорядження, як далеко він ходить у гори. Заради Бога, знайдіть мені підозрюваних!

Комісар відчинив двері й промовив наостанок:

— І пришліть до мене матір.

— Чию матір?

— Філіппа Серті. Я хочу з нею поговорити.

26

Ньєман спустився на перший поверх. Тутешня жандармерія схожа була на будь-яке інше відділення поліції у Франції та й, мабуть, у цілому світі. Крізь скляні перегородки Ньєман бачив металеві картотечні шафи, розпаровані пластикові столи, брудний, із пропалинами від цигарок, лінолеум. Комісарові подобалися такі монохромні, забризкані неоновим світлом комірки. Адже вони нагадували про справжню природу його професії — роботу зовні, на вулицях. Ці понурі приміщення були лише передпокоєм поліційного життя, прихованим від чужих очей тайником, із якого час від часу, завиваючи сиренами, вихоплювалися машини з проблісковими маячками.

Аж тут він помітив її. Вона сиділа в коридорі, одягнена в темно-синій жандармський светр і закутана в поларову¹ ковдру. Комісар стелювався: на якусь мить він знову був в'язнем льодовика, поруч із нею, знову відчував на потилиці її гаряче дихання. Він поправив окуляри, чи то нервуючи, чи то причепурюючись.

— Чому ви не йдете додому?

Фанні Феррейра звела на нього свої світлі очі.

— Мені ще треба підписати свідчення. Це вже перетворюється на звичку. Коли будете шукати третій, на мене не розраховуйте.

— Третій?

— Третій труп.

— Ви гадаєте, що вбивства триватимуть?

— А ви так не гадаєте?

Дівчина, мабуть, помітила, як болісно скривилося Ньєманове обличчя. Вона зітхнула:

— Пробачте. Іронія допомагає мені опанувати себе.

Промовивши це, вона поплескала по лавці, немов запрошуючи дитину сісти поруч. Ньєман так і зробив. Утягнувши голову в плечі, зчепивши пальці, він злегка постукував підборами.

— Я хочу вам подякувати, — крізь зуби пробурмотів він. — Якби не ви там, у льодовику...

— Я виконувала свій обов'язок провідника.

— Це правда. Ви не лише врятували мені життя, а й привели саме туди, куди я прагнув потрапити...

Фанні спохмурніла. Коридором сновигали жандарми. Скрипіли шкіряні черевики, шурхотіли непромокальні плащі.

— Де ви зараз? — запитала дівчина. — Я маю на увазі, що вам уже вдалося дізнатися? Звідки ця жахлива жорстокість? Чому вбивця діє так... ненормально?

Ньєман спробував усміхнутися, але це йому не дуже вдалося.

¹ Полар — синтетичний матеріал із добрими теплоізоляційними властивостями.

— Ми не просунулись ані на крок. Я знаю лише те, що мені підказує чуття.

— Тобто?

— Чуття підказує мені, що це серійні вбивства. Але серійні не в звичному розумінні цього слова. Цей не той убивця, який діє випадково, керуючись лише своїми нав'язливими думками. Ці вбивства мають мотив. Чітко визначений, глибокий і раціональний.

— Що ж це за мотив?

Поліціант глянув на Фанні. На її обличчі, немов зграйки пташок, мерехтіли тіні від вартових, що проходили повз них.

— Я не знаю. Поки не знаю.

Запала мовчанка. Фанні запалила цигарку й несподівано запитала:

— Скільки років ви вже працюєте в поліції?

— Близько двадцяти.

— Чому ви обрали цей фах? Щоб арештовувати поганих людей?

Ньєман усміхнувся, цього разу цілком щиро. Краєм ока він помітив, що повернулася чергова група поліціантів у плащах, на яких зблискували краплини дощу. Із самого виразу обличчя комісар уже знав, що нічого нового не виявили. Він знову обернувся до Фанні, що затигалася цигаркою.

— Знаєте, цей тип мотивації дуже швидко втрачається по дорозі. До того ж справедливість і всі порожні розмови, пов'язані з нею, мене ніколи не цікавили.

— Тоді чому ж? Прагнення наживи? Надійна посада?

— Дивні у вас думки, — вражено відказав Ньєман. — Ні, я думаю, що обрав цей фах заради відчуттів.

— Яких відчуттів? Тих, що їх ми з вами зазнали сьогодні?

— Зокрема й тих.

— Я зрозуміла. — Вона кивнула з іронічним виразом, видаючи хмаринку білого диму. — Ви «екстремал», людина, яка відчуває цінність свого життя, лише щодня ризикуючи ним...

— А чом би й ні?

Фанні змінила позу, подібно до Ньємана втягнувши голову в плечі й склавши руки як до молитви. Дівчина більше не сміялася. Мабуть, вона зрозуміла, що за цими загальними словами ховалося щось серйозніше і що Ньєман показав їй якусь частинку свого найпотаємнішого єства.

— А й справді, чом би й ні... — пробурмотіла вона з цигаркою в губах.

Поліціант скося, через дужку окулярів, глянув на руки дівчини. Обручки нема. Лише пластирі, рубці й потріскана шкіра. Немовби молода альпіністка побралася з самою природою, стихіями й гострими відчуттями.

— Ніхто не може зрозуміти слідця, — серйозним тоном промовив Ньєман. — Тим паче — судити його. Ми живемо в замкненому, жорстокому й непослідовному світі. Небезпечному світі з чітко визначеними кордонами. Ті, хто зовні, не можуть його збагнути. Ті, хто всередині, — безсторонньо оцінити. Таким є світ слідців. Замкнений сімома замками. Обнесений колючим дротом. Незбагнений для решти. І в цьому вся його суть. Певним є лише одне: нам нема чого навчитися від бюрократів, які не ризикують нічим і бояться навіть притиснути собі пальці автомобільними дверцятами.

Фанні вигнулася, запустила пальці у волосся й руками зачесала догори свої кучері. Ньєман подумав про коріння, змішане з землею. Коріння того паморочливого почуття, що називається «хтивість». Поліціант затремтів. Він відчув, як шкіру його поколюють крижані голочки, а кров закипає від внутрішнього палу.

— Що ви будете робити далі? — стишеним голосом запитала дівчина. — Який ваш наступний крок?

— Шукати далі. І чекати.

— Чекати чого? — запитала вона, знову викличним тоном. — Наступної жертви?

Ньєман підвівся, не звертаючи уваги на її випад.

— Чекати, коли тіло спустять із гори. Убивця призначив нам зустріч. Він лишив на першому трупі вказівку, яка скерувала мене на льодовик. Я гадаю, що на другому теж має бути якийсь

натяк, який приведе нас до третього... І так далі. Це щось на кшталт гри, у якій ми маємо програвати щоразу.

Фанні також підвелася й узяла свою куртку, що сохнула на краю лавки.

— Треба буде домовитися з вами про інтерв'ю.

— Про що це ви?

— Я головна редакторка університетської газети «Темпо».

Ньєман відчув, як під шкірою напнулися нерви.

— Тільки не кажіть, що ви...

— Не бійтеся, мені начхати на цю газету, і я не маю наміру вам шкодити. Але, зважаючи на те, як розгортаються події, скоро тут будуть усі національні медіа. Тоді ви матимете на своєму хвості журналістів куди чіпкіших, ніж я.

Комісар лише відмахнувся від такої перспективи.

— Де ви мешкаєте? — зненацька запитав він.

— У студмістечку.

— А де саме?

— На останньому поверсі головного корпусу. У мене там квартира, поруч із помешканнями інтернів.

— Там, де живуть Кайюа?

— Еге ж.

— Що ви думаєте про Софі Кайюа?

Обличчя Фанні прибрало захопленого виразу.

— Дивна жінка. Мовчазна. І збіса вродлива. Вони обоє були страшенно замкнуті. Не знаю навіть, як це сказати... Немовби їх поєднувала якась таємниця.

Ньєман кивнув.

— У мене точнісінько таке саме враження. І мотив цих убивств, можливо, ховається саме в цій таємниці. Якщо ви не заперечуєте, я зайду до вас трохи пізніше.

— Щоб підбити до мене клинці?

— Авжеж, — погодився комісар. — Тепер і поготів. Обіцяю вам ексклюзивну інформацію для вашої газетки.

— Кажу ж вам: мені на неї начхати. Мене не підкупити.

— Отож, до вечора, — кинув комісар через плече, відходячи.

27

Минула година, а тіло другої жертви досі не вивільнили з льодовика.

Ньєман не тямився від люті. Він щойно вислухав стислі свідчення матері Філіппа Серті, старої жінки, що говорила із сильним місцевим акцентом. Напередодні її син виїхав із дому, як зазвичай, близько дев'ятої години вечора на своїй машині — нещодавно придбаній уживаній «Ладі». Філіпп працював нічним санітаром в Університетському медцентрі, зміна його починалася о десятій вечора. Мати занепокоїлася тільки вранці, коли побачила машину в гаражі, але не знайшла сина в його кімнаті. Це означало, що він повернувся, а потім пішов кудись знову. Але найдивніше було попереду: зателефонувавши до лікарні, пані Серті довідалася, що Філіпп тої ночі відпросився з роботи. Отже, він їздив деінде, потім повернувся, лишив машину й подався кудись пішки. Що це все могло значити? Жінка була в розпачі, вона повисла в Ньємана на руці, бажаючи допомогти їй. Де її хлопчик? Куди він міг подітися? У нього ж не було дівчини, він нікуди не ходив і завжди ночував удома.

Комісар слухав усі ці деталі без особливого ентузіазму. І все ж, якщо трупом, ув'язненим у льодовику, справді був Серті, то ці свідчення давали змогу визначити ймовірний час злочину. Убивця напав на хлопця пізно вночі, убив його, вочевидь покалічивши, а тоді затягнув на Валлернський льодовик. Тіло так міцно вмерзло в кригу через ранковий мороз, що скував льодові стіни. Усе це, однак, було тільки припущенням.

Комісар провів жінку до чергового жандарма й попросив скласти детальний протокол її свідчень, а сам, прихопивши під пахву матеріали справи, вирушив до своєї штаб-квартири, тобто невеличкої аудиторії, виділеної йому.

Там комісар переодягнувся, убравшись в один зі своїх костюмів, а потім, сам-один у приміщенні, розклав на столі різноманітні документи, які мав до свого розпорядження. Насамперед

він узявся за порівняльний аналіз Ремі Кайюа і Філіппа Серті, прагнучи відшукати зв'язок між першою та ймовірною другою жертвами.

Спільних ознак виявилось не так уже й багато. Обидва мали близько двадцяти п'яти років. Обидва були високі, худорляві, коротко стрижені, з правильними, однак неспокійними рисами обличчя. І той, і інший уже не мали батька: старший Серті помер два роки тому від раку печінки. Ремі Кайюа, крім того, мавши вісім років, утратив також і матір. І останнє, що вони мали спільного між собою: обидва молодики працювали там, де їхні батьки: Кайюа — у бібліотеці, Серті — у лікарні.

Відмінностей натомість було значно більше. Кайюа й Серті вчилися в різних школах, мешкали в різних районах і належали до різних суспільних прошарків. Ремі Кайюа походив із родини інтелігентів середнього класу й виховувався в університетському середовищі. Філіпп Серті, син затурканого лікарняного техпрацівника, йдучи за батьковим прикладом, улаштувався на роботу до лікарні, коли мав п'ятнадцять років. Він ледве вмів читати й писати і мешкав із матір'ю в убогій халупчині на околиці Гернона.

Дні Ремі Кайюа минали серед книжок, ночі Філіппа Серті — серед лікарняних ліжок. У Серті, схоже, не було навіть жодного захоплення, окрім як тинятися пропахлими дезінфектантом коридорами та бавитися ввечері у відеоігри в пивниці навпроти лікарні. Кайюа звільнили від військової служби. Серті відслужив у піхотних військах. Перший був одружений, другий — ні. Перший захоплювався походами в гори, другий нікуди не виходив із дому. Перший був шизофренік і, схоже, небезпечний, другий, як стверджували всі, хто його знав, був «ласкавий, наче янгол».

Доводилося змиритися з очевидним: єдиною спільною рисою цих двох чоловіків була їхня зовнішність: гостре довгасте обличчя, коротке волосся й тонкий стан. Барн вочевидь таки мав рацію: убивця вибирав собі жертв, керуючись їхнім зовнішнім виглядом.

Ньєман на якусь хвилю припустив сексуальний мотив злочину: убивця міг бути прихований гомосексуаліст, якого вбив такий тип молодиків.

Комісар, однак, не вірив у цю версію, та й судовий медик категорично відкинув таку можливість. У ранах і каліцтвах на першому трупі патологоанатом бачив холодну жорстокість, ретельність, яка не має нічого спільного із шаленством збочених бажань. До того ж на трупі не знайдено жодних слідів сексуального насилля.

Що ж тоді?

Може, безумство вбивці було іншої природи. Хай там як, а зовнішня подібність між двома жертвами й два вбивства за два дні підтверджували гіпотезу про серійного маніяка, що, охоплений шаленою нестямною, убиватиме далі й далі. На користь цього припущення свідчили ще кілька фактів: залишена на першому трупі вказівка, яка привела до другого, поза ембріона, виїмання очей і це показне прагнення лишити тіла своїх жертв у диких місцях: в ущелині скелі, що нависає над річкою в першому випадку, прозорій в'язниці льодовика в другому...

І, попри це, Ньєман усе ж не схилявся до цієї версії.

Насамперед цьому суперечив увесь його багаторічний досвід поліціанта: хоча імпортовані зі Сполучених Штатів серійні вбивці заповнили сторінки книжок та екрани телевізорів, але в реальному житті ця жахлива тенденція не мала підтвердження у Франції. За двадцять років служби Ньєман мав справу з педофілами, що скоювали вбивство у мить надламу, з насильниками, що вбивали від надміру люті, садомазохістами, що зайшли задалеко у своїх жорстоких іграх, але ніколи йому не траплявся серійний убивця — у точному значенні цього слова, — який позбавляв би людей життя без жодного мотиву, не лишаючи жодних указівок. Такі злочини не притаманні Франції. Комісар не мав наміру аналізувати причини такого явища, утім факти були навіч: останніми французькими серійними маніяками були вихідці з міщанського класу, як-от Ландрю чи

лікар Петтьйо¹, які вбивали заради наживи або якогось жалюгідного спадку. Нічого спільного з кривавими чудовиськами, що заповнили Америку.

Ньєман знову взявся роздивлятися розкладені на парті світлини Філіппа Серті, потім Ремі Кайюа. Погляд його впав на знімки першого трупа, що визирали з картонної течки. Комісара пройняло пекучим жахом: скільки ж можна сидіти тут далі, склавши руки? Що як цієї самої миті, поки він роздивляється полароїдні світлини, хтось третій уже зазнає нелюдських тортур. Лезо знову розтинає очні м'язи, і руки в гумових рукавичках видирають очі.

Була сьома година вечора. Спадала ніч. Ньєман підвівся й відклав неонове освітлення аудиторії. Поліціант вирішив ґрунтовно понишпорити в житті молодого санітара. Може, йому вдасться знайти щось. Якусь указівку. Якийсь знак.

Або ще одну спільну рису між цими двома жертвами.

28

Філіпп Серті та його мати мешкали в невеличкому будинку аж на краю міста, на порожній вулиці, недалеко від кварталу старих будівель, з яких пооблазив тиньк. Коричнева чотирисхила покрівля, брудний фасад, який колись був білим, пожовклі мереживні фіранки, що обрамляли темні вікна, схожі на рот, який розійшовся в щербатій посмішці. Ньєман знав, що пані Серті досі в жандармерії, детально викладає свої свідчення, і тому в будинку немає жодного світла. Утім, він вирішив не ризикувати й подзвонив у двері.

Ніхто йому не відповів.

¹ Анрі Дезіре Ландрю (1869—1922) — французький серійний убивця, що вбив і розчленував десять жінок і одну дитину під час Першої світової війни. Мав прізвисько «Синя борода з Гамбе».

Марсель Андре Анрі Фелікс Петтьйо (1897—1946) — французький лікар і серійний убивця. Був засуджений за численні вбивства, після того як у його домі в Парижі виявили рештки двадцяти шести людей.

Ньєман обійшов довкола халупки. Дув пронизливий крижаний вітер, передвісник зими. Ліворуч до дому притикав невеличкий гараж. Комісар зазирнув усередину й побачив заляпану багнюкою «Ладу» не першої молодості. Він пішов далі. За будинком розмістився «садок» — кілька квадратних метрів газону.

Поліціант роззирнувся довкола: чи нема, бува, язикатих свідків? Не помітивши нікого, він піднявся на ганок і оглянув замок. Звичайна дешевина. Комісар відімкнув двері без особливих труднощів, витер ноги об килимок і зайшов до будинку гаданої жертви вбивства.

Із передпокою він потрапив до тісної вітальні й запалив свій кишеньковий ліхтарик. У жмутку білого світла показався зеленавий палас із меншими килимками темного кольору на ньому, диван-ліжка під стіною, усущіль завішеною мисливськими рушницями, невдало підібрані меблі, невибагливий і потворний дріб'язок. Усе це навювало думки про згірклий комфорт і заздрісну щоденщину.

Поліціант натягнув латексні рукавички й обережно обшукав шухляди, однак не знайшов нічого, вартого уваги. Столове приладдя з накладного срібла, вишиті хустинки, особисті документи: податкові декларації, анкети з Фонду соціального захисту... Він побіжно передивився папери, потім швидко оглянув усе решту. Марно. Типова вітальня нічим не визначної родини.

Ньєман піднявся на горішній поверх.

Він легко знайшов кімнату Філіппа Серті. Постери з тваринами, стоси ілюстрованих журналів у скрині, телепрограми: від усього цього віяло інтелектуальним убозтвом, що межувало з розумовим недорозвитком. Ньєман узявся до щонайретельнішого обшуку. Він не знайшов нічого, окрім кількох дрібниць, що свідчили про цілковито нічне життя Серті. На полицках вишикувалися найрізноманітніші лампи й ліхтарики будь-якої потужності — немовби їхній власник прагнув відтворити освітлення, характерне для кожної з пір року. Ньєман відзначив також масивні, без жодної щілини, віконниці, що мали захистити хазяїна від денного світла або ж приховати його нічне життя.

Поліціант знайшов також маски, подібні до тих, якими користуються пасажери літаків, щоб спати при світлі. Або Серті мав проблеми зі сном, або він був вампіром.

Ньєман пошукав під ковдрами, простирадлами, матрацом. Провів рукою під килимом, обмацав шпалери. Нічого. І ані найменшого натяку на стосунки з жінками.

Поліціант окинув оком кімнату матері, надовго там не затримуючись. Атмосфера цього будинку починала наганяти на нього безнадійну тугу. Він спустився й нашвидку оглянув кухню, ванну кімнату й підвал. Лише марна витрата часу.

Надворі далі завивав вітер, шибки у вікнах злегка деренчали.

Комісар вимкнув ліхтарик і несподівано відчув приємний дроз, немов задоволення від того, що проникнув крадькома до чиєїсь потайної схованки.

Ньєман задумався. Він не міг помилятися. Принаймні не так. Десять тут мусить бути якийсь знак, якась зачіпка, щонебудь. Що менше в нього було підстав, то більше він переконувався: він має рацію, що між Кайюа й Серті існує якийсь невідомий поки зв'язок.

Ураз комісарові дещо спало на думку.

У лікарняній роздягальні панувала свинцева сутінь. Упродовж стін виструнчилися хиткими й рипливими рядами шафки працівників. У приміщенні нікого не було. Ньєман безшелесно підійшов ближче й став читати імена на металевих табличках, аж доки не натрапив на шафку Філіппа Серті.

Він знову надів рукавички й узявся відмикати висячий замок. У голові зринули спогади про нічні рейди в масках, коли він працював у антитерористичному підрозділі. Ньєман не сумував за тими часами. Йому понад усе подобалося вдиратися до будинків у критичні нічні години, але самому, потайки, наче справжній злодій.

Кілька разів клацнуло, і двері шафки відчинилися: робочі халати, ласощі, старі журнали. І знову ліхтарики й протисонячні маски. Обережно, намагаючись не шуміти, Ньєман обмацав

стілки шафки, переконавшись, що схованок там нема. Ні подвійного дна, ні подвійної стелі також не було.

Ньєман опустився навколішки й вилаявся. Вочевидь він пішов хибним слідом. Нічого він не дізнається з життя молодого санітара. До того ж комісар іще навіть не був певним, що заморожений труп, знайдений високо в горах, — це Філіпп Серті. Можливо, за кілька днів парубок з'явиться під ручку з ладною медсестричкою після першого в своєму житті загулу.

Комісар не міг не всміхнутися сам до себе через свою впертість. Він вирішив уже йти, доки його не застукали, коли помітив, що плитка лінолеуму під шафкою трохи відстає від підлоги. Він просунув руку, намацав клапоть штучного покриття й двома пальцями обережно підняв його. Рука відчула шорсткий цемент, а потім торкнулася якогось предмета, що легенько дзенькнув. Ньєман сгвинув далі й затиснув предмет у кулаці. Коли він вийняв руку й розтиснув пальці, на долоні в нього лежав ключ на кілечку, що так старанно був захищений під шафою.

Ньєман упізнав визубні, характерні для ключів від броньованих дверей.

Якщо у Серті була таємниця, то шукати її треба за тими дверима, які відмикає цей ключ.

У мерії Ньєманові вдалося останньої миті зловити працівника кадастрового відділу, що вже збирався додому. Чоловік ніяк не змінився на обличчі, коли почув прізвище «Серті». Отже, тут ще нічого не знали про те, що сталося, і про ймовірну особу другої жертви. Службовець, що вже вдягнув був пальто, неохоче взявся до пошуків документів, яких зажадав офіцер поліції.

Ньєман, терпляче чекаючи, учергове прокручував у голові припущення, яке привело його сюди, немовби хотів у такий спосіб збільшити шанси на успіх. Філіпп Серті заховав ключа від приміщення з броньованими дверима під шафкою в лікарняній роздягальні. Двері до будинку, де він мешкав, були прості, без жодного посилення. Цей ключ міг відмикати безліч дверей, шафок, комор, зокрема там само, у лікарні. Але тоді навіщо його

ховати? Слідецьке чуття підказало Ньєманові прийти сюди, до кадастрового відділу, щоб перевірити, чи Філіпп Серті не володіє, бува, ще якимось будинком, хижкою, сараєм — будь-чим, де за захищеними дверима він міг би вести інше життя.

Службовець, досі щось невдоволено бурмочучи собі під ніс, виставив коробку зі зсохлого картону, на переді якої в невеличкій мідній рамці була етикетка з написом чорнилом: «Серті». Намагаючись опанувати хвилювання, Ньєман розкрив коробку й узявся перебирати офіційні документи, нотаріальні акти, земельні плани. Поліціант ретельно переглянув папери, перевірів номери земельних ділянок і знайшов їх на докладеній до справи мапі району. Потім кілька разів прочитав адресу.

Усе виявилось напрочуд просто.

Філіпп Серті та його мати винаймали той дім, де мешкали, але хлопець володів ще одним будинком, який лишився йому у спадок від батька, Рене Серті.

29

Будинок насправді виявився складом, що стояв самотньо біля підніжжя гори Гран-Доменон, оточений сухими ялицями. Облущені вицвілі стіни скидалися на шкіру ігуани та свідчили, що будівля пережила вже не одну зиму.

Ньєман обережно наблизився. Вікна із залізними ґратами, закладені мішками з цементом. Тяжкі ворота. Праворуч від них — масивні залізні двері. Усередині могли зберігатися дерев'яні колоди, металеві труби, мішки з будівельним матеріалом — усе, що завгодно. Однак склад цей належав мовчазному санітарові, якого, схоже, було вбито на високогірному льодовику.

Поліціант спершу обійшов будівлю, а відтак знову став перед залізними дверима і всунув ключ у замкову щілину. Почулося легеньке клацання, потім скрегіт засовів, що виповзали зі своїх металевих гнізд.

Двері відчинилися, і Ньєман глибоко вдихнув, перш ніж зайти досередини. Синяве нічне світло мовби знехотя просякало

крізь вузькі щілини між мішками, притуленими до залізних ґрат. Приміщення площею кілька сотень квадратних метрів було темне, занедбане, посмуговане перехресними тіннями, що їх кидали металеві конструкції даху. Високі підпори здіймалися аж до верху.

Ньєман увімкнув ліхтарика й ступив уперед. Приміщення було цілковито порожнє. Точніше сказати, його спорожнили зовсім недавно. На підлозі валялося сміття, а в цементній пилюці видно було довгі сліди, наче хтось совав до дверей важкі меблі. Тут панувала дивна атмосфера, стояло відлуння панічної, хапливої втечі.

Комісар роззирнувся довкола, помацав стіни, понюхав повітря. Це справді було промислове приміщення, але тримали його у винятковій чистоті. Чути було запах антисептиків. А ще тхнуло якимись тваринами.

Ньєман рушив далі. Тепер він ступав по білястій, схожій на товчену крейду пилюці. Присівши навпочіпки, він помітив крихітні металеві частинки, схожі на рештки сітчастої дрютаної огорожі або вентиляційного фільтра. Він поклав кілька зразків до пластикового пакетика, потім зібрав трохи білого порошку й понюхав його. Запах був слабкий, ніякий. Ньєман не впізнав його. Може, дріжджі. Може, тиньк. У будь-якому разі не наркотики.

Окрім цих знахідок, він виявив багато свідчень того, що на складі роками підтримували високу температуру. У розетки по чотирьох кутках приміщення вочевидь вмикалися електронагрівачі, після яких лишилися чорні плями на стінах.

Зрештою Ньєман дійшов до кількох суперечливих один одному висновків. Він подумав, що тут могли розводити якихось тварин, які потребували тепла. Водночас різкий лікарняний запах свідчив про те, що тут могла бути лабораторія для проведення певних дослідів у стерильних умовах. Комісар нічого не розумів, лише відчував глибокий страх. Ще більш неясний і ще сильніший, ніж у середині льодовика.

Тепер Ньєман знав напевне дві речі. По-перше, Філіпп Серті, цей непомітний хлопчина, провадив тут якусь таємничу

діяльність. По-друге, незадовго до смерті він був змушений поспіхом очистити це приміщення.

Поліціант підвівся й уважно оглянув стіни, освітлюючи їх ліхтариком. Може,десь тут були ніші чи схованки, у яких лишилося щось, забуте Серті? Комісар обмацав, обстукав стіни, дослухаючись до відзвуків, вишукуючи зміни в матеріалі. Стіни були втеплені скловатою і обклеєні крафт-папером. Знову ж таки — щоб краще зберігати тепло в приміщенні.

Ньєман обстежив у такий спосіб уже цілі дві стіни, аж раптом на висоті приблизно півтора метра намацав прямокутну западину, що вирізнялася на опуклій поверхні. Провівши по її краю вказівним пальцем, він зауважив, що це місце заклеєно. Комісар зірвав папір і побачив завіси. Підчепивши дверцята нігтями, він зрештою відчинив тайник. Полички. Пилюка. Цвіль.

На одній із поличок Ньєманова рука намацала якийсь плаский, укритий липкою плівкою предмет. Поліціант дістав його: це був неличкий зошит на спіралі.

Ньємана мовби жаром обсипало. Він кинувся гортати зошит. Усі сторінки були списані дрібними, нерозбірливими цифрами. Але на одній зі сторінок, поверх цифр, комісар побачив напис великими похилими літерами, зроблений, як видавалося, кров'ю. Той, хто писав, так сильно натискав на перо, що в кількох місцях прорід папір. Ньєман уявив собі людину, що, наче гейзер, клекаче шаленою люттю. Автор цих рядків наче не міг стримати себе, щоб не вихлюпнути своє безумство цими густо-червоними літерами. Ньєман прочитав:

МИ ГОСПОДАРІ, МИ РАБИ.

МИ ВСЮДИ, МИ НІДЕ.

МИ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКИ.

МИ ВОЛОДАРІ БАГРЯНИХ РІК.

Поліціант прихилився до стіни серед клаптів коричневого паперу й скловати. Він вимкнув ліхтарик, однак думки його

осіявало сліпуче світло. Він так і не знайшов зв'язку між Ремі Кайюа та Філіппом Серті. Він виявив дещо важливіше: непримітне життя молодого санітара було позначене якоюсь тінню, якоюсь таємницею. Що означали цифри й туманні записи в цьому нотатнику? І в які ігри бавився Серті в цьому своєму сховку?

Ньеман коротко підсумував результати свого розслідування, немов підгортаючи хмиз, що тільки-тільки розгорівся на крижаному вітрі. Ремі Кайюа страждав на гостру форму шизофренії, був схильним до насилля й — можливо — скоїв у минулому якесь злочинне діяння. Філіпп Серті ж мав у цьому моторошному приміщенні якісь темні справи, сліди яких він намагався знищити за кілька днів до смерті.

Комісар досі не мав жодного вагомого доказу, жодного певного підтвердження, однак він не сумнівався, що ні Кайюа, ні Серті не були такими чистими, як на те вказувало їхнє публічне життя.

Ані бібліотекар, ані санітар не були невинними жертвами.

VI

30

Ось уже близько двох годин Карім, усередині якого все скрутилося в тугий вузол, був за кермом.

Він думав про обличчя. Обличчя дитини. Іноді лейтенантові видавалося, що воно належить якійсь потворі: пласке, без носа й вилиць, лише з двома очними яблуками, білими й лискучими. Іншим разом він уявляв собі цілком нормального хлопчика з м'якими, непоказними рисами, такими звичайними, що відразу стиралися з пам'яті. А часом перед Карімовими очима поставало якесь зовсім немислиме лице, з мінливими й плинними рисами, які відтворювали обличчя того, хто на нього дивився. Наче мерехтливе люстро, що виявляло найпотаємніші думки, приховані під облудливими усмішками. Поліціянта пройняв дроз. Його мучила впевненість у тому, що ключ до правди — це обличчя. Лише воно.

Карім вирушив автострадою до Ажена, у напрямку Тулузи. Потім якийсь час їхав уздовж Південного каналу¹, проминув Каркассонн і Нарбонн. Його машина була справжнім лихом: двигун кашляв і чхав, деталі брязкали й скреготіли — дивно, як вони ще взагалі трималися купи. Поліціант не міг витиснути з неї більше, ніж сто тридцять кілометрів на годину, навіть із ходовим вітром. Карім не переставав розмірковувати. Тепер він їхав уздовж берега моря, прямуєчи до Сета й монастиря

¹ Південний, або Лангедокський, канал (фр. Le Canal du Midi) — канал довжиною 241 км на півдні Франції. Сполучає Тулузу із середземноморським містом Сет, яке було засноване, щоб слугувати східним терміналом каналу.

Сен-Жан-де-ла-Круа. М'який, у сірих тонах краєвид узбережжя впливав на нього заспокійливо. Затиснувши газ, Карім зважив усі зібрані ним факти.

Після відвідин фотографа і священника розслідування постало перед ним у цілковито новому світлі. Карім зненацька збагнув, що документи, які зникли зі школи імені Жана Жореса, могли викрасти ще до вчорашньої ночі. Уже в дорозі він зателефонував до директорки. На запитання «Чи можливо, що всі ці документи зникли в 1982 році й ніхто цього не зауважив?» директорка відповіла «Так». А на запитання «Чи чули ви про черницю, яка розшукує світлини тих років?» вона відповіла «Ні».

І все ж... Перед від'їздом він вирішив ще дещо перевірити в Сарзаку. Завдяки місцевому реєстру, що містив дати народження й адреси, Карімові вдалося зв'язатися телефоном із кількома колишніми учнями обох горезвісних класів 1981 і 1982 років. Ні в кого з них не лишилося шкільних світлин тих років. В одних сталася пожежа в кімнаті, де зберігалися знімки. В інших до будинку вдерлися грабіжники, які не взяли нічого, окрім кількох фотографій. Декотрі — таких було небагато — пригадували черницю, що приходила по світлини. Але впізнати її не взявся б ніхто: вона завжди навідувалася затемнена. Усі ці події відбувалися протягом одного короткого періоду — липень 1982 року. За місяць до смерті Жюда Ітеро.

Близько шостої тридцять, минаючи озеро То¹, Карім помітив телефонну будку й зупинився, щоб набрати Крозьє. Лейтенант виходив за межі своїх повноважень. І це почуття приємно бентежило. Він віддавав швартові.

— Де тебе дідько носить? — загорлав у слухавку комісар. — Сподіваюся, ти вже на шляху до комісаріату! Ми з тобою домовлялися до шостої, Каріме.

— Комісаре, я напав на слід.

— Який слід?

¹ То (фр. Étang de Thau) — озеро лагунного походження у Франції біля узбережжя Середземного моря.

— Дозвольте мені діяти далі. Моє чуття підтверджується з кожним кроком. Є щось нове щодо цвинтаря?

— Ти бавишся в самотнього копа і ще й хочеш, щоб я тобі...

— Скажіть мені, будь ласка. Знайшли машину?

Крозьє зітхнув.

— Ми ідентифікували власників сімох «Лад», двох «Трабантів» і однієї «Шкоди» в департаментах Ло, Ло і Гаронна, Дордонь, Аверон і Воклюз. Жодна з цих автівок не є тою, що нам потрібна.

— Ви вже перевірили алібі водіїв?

— Ні, але ми знайшли біля цвинтаря частинки гуми з коліс. Йдеться про низькосортні вуглецеві шини. Власник нашої автівки їздив на рідних скатах, а всі, кого ми перевірили, поміняли гуму на «Мішлен» або «Гудйєар». Це найперше, що роблять ті, хто купляє такі тарадайки. Ми шукаємо далі. В інших департаментах.

— Це все?

— Поки все. Твоя черга розповідати.

— Я просуюся в зворотному напрямку.

— Тобто?

— Що менше я знаходжу, то більше переконуюсь, що на правильному шляху. За цими подіями минулої ночі стоїть щось значно серйозніше, комісарє.

— Що саме?

— Не знаю. Щось, що стосується того хлопчика. Може, йдеться про викрадення, може, про вбивство. Я не знаю. Я вам ще подзвоню.

Карім повісив слухавку, не давши комісарові часу поставити чергове запитання.

Під'їжджаючи до Сета, він перетнув невелике містечко, що лежало над самим морем. Тут води Ліонської затоки розливалися суходолом, утворюючи безкраї, порослі очеретом мочарі. Поліціант сповільнився, минаючи цей дивний порт, де не видно було жодного суденця — самі лише довгі чорні неводи розвішані були між будинками з позачинюваними віконницями.

Ніде не було ані душі.

Повітря було просякнуте тяжким запахом не моря, а скоріше якихось кислотних добрив чи гною.

Карім Абдуф наближався до мети своєї подорожі: знак указував дорогу до монастиря. Соляні озерця посеред мочарів зблискували гострими, наче лезо скальпеля, відсвітами в промінні призахідного сонця. Через п'ять кілометрів новий указівник скерував поліціанта праворуч, на асфальтовану дорогу, що йшла вгору, звиваючись поміж розкошланих заростей осоки й очерету.

Нарешті показалися будівлі монастиря. Карім уражено дивився на дві монументальні церкви, що здіймалися над темними піщаними наносами й дикими травами. Одна з церков пишалася величними вежами — справжніми витворами мистецтва, — які вінчали карбовані бані, схожі на велетенські тістечка. Другу, масивну, муровану з невеличкої червоної цегли, вивершувала широка вежа з пласким дахом. Ці дві справжні базиліки тут, недалеко від морського узбережжя, змусили Каріма подумати про нікому не потрібні рештки кораблетрощі. Араб ніяк не міг збагнути, навіщо було їх зводити в такому пустинному, безнадійно закинутому місці.

Під'їхавши ближче, він побачив третю будівлю, що простяглася між церквами, — одноповерхову споруду із шерехом вузьких скромних віконечок. Це вочевидь і був сам монастир, який, здавалося, аж зіщулювся, щоб не зачепити ненароком котрусь із двох святинь.

Карім припаркувався й подумав, що ще ніколи не стикався з релігією так близько й так часто, як за один сьогоднішній день. Ця думка нагадала йому про цікаве міркування, яке він чув одного разу. Коли Карім навчався в канн-еклюзькій школі інспекторів, до них іноді приходили заслужені комісари, щоб поділитися своїм досвідом. Особливе враження на юного араба справив один із них: високий, коротко стрижений чоловік, що носив маленькі окуляри в металевій оправі. Його лекція захопила Каріма. Чоловік стверджував, що вбивство, немов у дзеркалі, відбивається в свідомості свідків і рідних жертви. І десь, посеред цього лабіринту дзеркал, у «мертвій зоні», ховається вбивця.

Цей чоловік видавався ненормальним, однак аудиторія слухала його, роззявивши роти. Ще він розповідав про атомну будову злочину. На його думку, коли якісь елементи, якісь деталі, нехай навіть зовсім незначні, впливають знову й знову в розслідуванні, завжди належить звертати на них увагу, тому що вони напевне приховують глибший зміст. Кожен злочин — це наче ядро атома, а повторні елементи — це електрони, що обертаються довкола нього, вимальовуючи приховану правду. Карім усмінувся. Той коп в окулярах з металевою оправою мав рацію. Його теорія чудово пасувала до Карімового розслідування. Таким елементом, що повертався, стала релігія. Може, саме вона ховає ту правду, яку йому потрібно видобути?

Лейтенант підійшов до невеличкого кам'яного ґанку й подзвонив. За кілька секунд двері прочинилися й поліціанта привітала усмішка. Старосвітська, під чорно-білим чернечим каптуром. Перш ніж Карім устиг розтулити рота, сестра відступила вбік зі словами: «Проходьте, сину мій».

Поліціант ступив до зануреного в морок передпокою. На одній із білих стін вимальовувалися обриси дерев'яного розп'яття, під ним висіла картина, що тьмяно відблискувала. Праворуч ішов довгий коридор із кількома відчиненими дверима, крізь які сочилося сірувате світло. У найближчому дверному отворі Абдуф побачив ряди покритих лаком стільців і підлогу, застелену світлим лінолеумом, — бездоганно суворе опорядження молитовної зали.

— Ідіть за мною, — промовила черниця. — Ми саме вечеряємо.

— О цій годині? — здивувався Карім.

Черниця стиха хихотнула, пустотливо, наче юна дівчинка.

— Хіба ви не знаєте розкладу кармеліток? Щодня о сьомій нам потрібно повертатися до молитви.

Карім пішов за нею. Їхні постаті відбивалися на лінолеумі, наче у водах озера. Вони пройшли до просторої, яскраво освітленої трапезної, де сиділи близько тридцяти черниць, вечереючи й балакаючи поміж собою. Їхні обличчя й покривала здавалися

дещо картонними, прісними, наче гостії¹. Кілька черниць глянули на поліціанта, декотрі всміхнулися, але жодна з їхніх розмов не перервалася ні на мить. Карім розрізнув кілька мов: французьку, англійську, ще якусь слов'янську, можливо, польську. Сестра, що привела Каріма сюди, посадила його наприкінці столу перед полумиском із густим жовтаво-коричневим супом.

— Їжте, сину мій. Такий великий чоловік, як ви, мабуть, завжди голодний...

Знову це «сину мій»... Але Карімові не стало духу виправити черницю. Поліціант опустив очі в тарілку й пригадав, що відучора ще нічого не їв. Він вихлебтав суп за кілька секунд, а потім упорав ще кілька канапок із сиром. Уся їжа мала той особливий присмак домашньої страви, приготованої з того, що було напихваті. Карім налив собі трохи води з металевого дзбанка, а коли підняв очі, то побачив, що черниця дивиться на нього, про щось перемовляючись зі своїми товаришками.

— Ми розмовляємо про вашу зачіску... — зізналася вона.

— І?

Черниця хихотнула.

— Як вам вдаються такі косички?

— Нічого складного, — відказав Карім. — Кручене волосся, якщо його відпустити, саме сплітається в такі коси. На Ямайці їх називають дредлоками. Чоловіки там ніколи не стрижуться й не голяться. Так заповідає їхня релігія, як у випадку з рабинами. Коли дредлоки виростають достатньо довгі, їх обмазують землею, щоб вони були тяжчими і...

Ураз Карім замовк, раптом пригадавши мету свого візиту. Він уже розтулив рот, щоб розповісти про своє розслідування, коли черниця запитала його серйозним тоном:

— Чому ви прийшли до нас, сину мій? І навіщо вам пістолет під курткою?

— Я з поліції. Мені потрібно побачити сестру Андре. Конче потрібно.

¹ Євхаристичний хліб у католиків латинського обряду та в англіканстві.

Черниці не перестали розмовляти поміж собою, проте лейтенант зрозумів, що вони почули його відповідь.

— Ми покличемо її, — відказала жінка, ледь помітно кивнувши до однієї зі своїх сусідок, і знову звернулася до Каріма: — Ходіть за мною.

Поліціант устав і на знак подяки й прощання злегка вклонився до черниць, що сиділи за столом. Справжнісінький тобі розбійник із битого шляху, що вітає тих, хто виявив до нього гостинність. Він знову вийшов за черницею в коридор, вистелений блискучим лінолеумом. Їхніх кроків навіть не було чути. Раптом черниця обернулася до Каріма.

— Вас попередили, чи не так?

— Попредили про що?

— Ви зможете поговорити з сестрою Андре, але не зможете її побачити. Ви поспілкуєтеся з нею, але тільки здалеку.

Карім придивився до чернечого каптура, вигнутого, наче тінисте склепіння собору. Поліціант подумав про церковну наву, про баню, що виблискує лазуровим сяйвом, собори, що розтинають небо над Римом, — звичні образи, що спливають у голові, коли стикаєшся з Богом католиків.

— Це через темряву, — тихо мовила черниця. — Сестра Андре дала обітницю жити в темряві. Ось уже чотирнадцять років ми не бачимо її. Тепер вона вже, мабуть, осліпла.

Надворі останні промені сонця догоряли за масивними спорудами. Хвиля прохолоди накопилася на порожнє подвір'я. Карім із черницею підійшли до церкви з високими вежами й повернули за ріг. Із правого боку були ще одні невеличкі дерев'яні двері. Черниця понишпорила в складках своєї хламиди. Карім почув брязкіт ключів, а потім скрегіт дверей об кам'яний одвірок.

Черниця лишила поліціанта самого перед прочиненими дверима.

Темряву, що панувала за ними, здавалося, заселяли запахи вогкості, миготливі вогники воскових свічок, ветха цегла. Карім ступив кілька кроків і звів очі, але не зміг оцінити, як високо над ним склепінчаста стеля. Слабкі відсвіти вітражних вікон

притлумлював присмерк, а пломінчики свічок здавалися в'язнями холоду й приголомшливого громаддя церкви.

Лейтенант пройшов біля кропильні у формі мушлі, проминув кілька сповідалень, відтак попрямував уздовж ніш, де, схоже, зберігалися таємничі релігійні артефакти. Карім помітив ще один почорнілий ставник зі свічками, що горіли на ньому, стікаючи калюжкою воску.

Це місце пробудило в ньому невиразні спогади. Попри походження, попри колір своєї шкіри, Карім несвідомо перейнявся католицькою вірою. Йому пригадалися холодні надвечір'я в притулку, коли щосереді перед переглядом телевізора в них завжди був урок катехізису. Мучеництво хресної дороги. Доброта Христа. Насичення народу п'ятьма хлібами. Усілякі такі нісенітниці... Карім відчув, як у його душі здіймається хвиля туги за минулим, а також незвичне почуття ніжності до своїх вихователів. Він розлютився на себе через ці сантименти. Араб не хотів жодних спогадів зі свого минулого й не міг дозволяти собі такі хвилини слабкості. Він той, хто живе лише сьогоднішнім, лише тут і тепер. Принаймні так йому подобалося думати.

Він далі йшов попід склепінням. У нішах за дерев'яними графами виднілися темні килими, білясті шматки гіпсу, зіткані з золота образи. Запах пилу супроводжував його кроки. Зненацька почувся якийсь шум, і Карім обернув голову. Йому знадобилося кілька секунд, щоб розрізнити тінь серед тіней і розтиснути руку, що інстинктивно схопилася за руків'я «Глока».

У глибині однієї з ніш незрушно стояла сестра Андре.

31

Вона стояла, похиливши голову, і каптур повністю затуляв її обличчя. Карім зрозумів, що не побачить її лиця, і йому спало на думку, що сестра Андре й маленький хлопчик обоє мали якусь спільну відзнаку на обличчі, що вказувала на спорідненість між ними. Можливо навіть, черниця — мати хлопчика. Ця думка так захопила Каріма, що він не почув перших слів жінки.

— Що ви сказали? — перепитав він.

— Я запитала, що вам від мене потрібно.

Голос у неї був низький, але приємний. Немовби хтось делікатно водив смичком із кінської волосіні по струнах скрипки.

— Я з поліції, сестро. Хочу поговорити з вами про Жюда.

Темний каптур ані поворухнувся.

— Чотирнадцять років тому, — вів далі Карім, — у маленькому містечку Сарзак ви викрали або знищили всі світлини з хлопчиком на ім'я Жюд Ітеро. У Каорі ви викупили їх у фотографа. Ви ошукували дітей. Влаштовували пожежі й чинили крадіжки. Усе заради того, щоб відправити в небуття дитяче обличчя, зображене на кількох фотографіях. Навіщо ви це робили?

Сестра Андре далі стояла нерухомо. Під каптуром її, здавалося, була порожнеча.

— Я виконувала накази, — нарешті промовила вона.

— Накази? Чий?

— Матері дитини.

Карім відчув, як по всьому його тілу побігли мурашки. Він знав, що жінка каже правду. Поліціант миттю відкинув версію про те, що черниця — мати хлопчика.

Сестра Андре відчинила хвіртку в дерев'яних ґратах, що відділяли її від Каріма. Вона пройшла повз нього й попрямувала твердим кроком до молитовних стільців із плетеними сидіннями. Вона вклякла на одному з них перед колоною і похилила голову. Карім пройшов до переднього ряду й сів обличчям до неї. Запахи плетеної соломи, свічних недогарків і ладану кружляли довкола нього.

— Розповідайте, — сказав він, удивляючись у темну пляму на тому місці, де мало бути її лице.

— Вона прийшла до мене в червні вісімдесят другого, у неділю ввечері.

— Ви знали її до того?

— Ні. Ми зустрілися вперше тут, у цій церкві. Я не бачила її обличчя. Вона не назвала мені свого імені, не повідомила нічого про себе. Лише сказала, що потребує моєї допомоги. В одній

особливій справі... Вона хотіла, щоб я знищила всі шкільні фотографії її сина. Щоб ніде не лишилося його обличчя.

— Навіщо?

— Вона була божевільна.

— Ну ж бо, сестро. Ви могли б вигадати й краще пояснення.

— Вона сказала, що її сина переслідують демони.

— Демони?

— Так вона висловилося. Сказала, що їм потрібне його обличчя.

— Інших причин вона не назвала?

— Ні. Вона стверджувала, що її син проклятий. Що його обличчя — це доказ, свідчення підступів сатани. Ще вона сказала, що їй із сином вдавалося уникати прокляття протягом двох років, але тепер лихо наздогнало їх і демони знову кружляють довкола них. Це було безглуздя. Божевілля. Вона була божевільна.

Карім жадібно ловив кожне слово сестри Андре. Він не розумів, що мала значити вся та історія про «доказ», але одне було цілком ясно: два роки перепочинку — це роки проведені в Сарзаку в цілковитій анонімності. Звідки ж прибули мати з сином?

— Якщо хлопчика справді переслідували якісь небезпечні істоти, навіщо тоді доручати цю таємну справу черниці, яка повертає до себе багато уваги?

Жінка не відповіла.

— Прошу вас, сестро, — прошепотів Карім.

— Вона сказала, що перепробувала все, аби врятувати свою дитину, але демони виявилися значно сильнішими за неї. Що її лишився тільки один порятунок — провести обряд екзорцизму над обличчям.

— Тобто?

— За її словами, це могла зробити лише я: дістати всі фотографії дитини, а потім спалити їх. Таким способом я мала вигнати демонів і звільнити обличчя її сина.

— Сестро, я нічого не розумію.

— Кажу ж вам: ця жінка була божевільна.

— Але чому саме ви? Та ж ваш монастир за дві сотні кілометрів від Сарзака!

Сестра Андре відповіла не відразу:

— Вона шукала мене. Вона вибрала мене.

— Що ви маєте на увазі?

— Я не завжди була кармеліткою. Доки покликання не прокинулося в мені, я сама була матір'ю, у мене була сім'я. Я мусила покинути чоловіка й маленького сина. Ця жінка гадала, що через це я їй не відмовлю. Вона мала рацію.

Карім далі вдивлявся в темряву під каптуром.

— Ви не розповіли мені всього, сестро, — не відступався він. — Якщо ви вважали, що ця жінка божевільна, навіщо послухалися її? Навіщо подалися так далеко по кілька світлин? Навіщо брехали, крали, нищили людське майно?

— Через хлопчика. Попри безумство його матері, попри всі її нісенітниці, я... я відчувала, що йому справді загрожує небезпека. І що єдиний спосіб допомогти йому — це виконати те, що від мене хоче його мати. Бодай для того, щоб заспокоїти її.

Карім натужно ковтнув. Мурашки знову побігли тілом, ще сильніше. Присунувшись до черниці, він попросив якомога м'якшим голосом:

— Розкажіть мені про цю жінку. Який вона мала вигляд? Я маю на увазі зовнішність.

— Дуже висока, кремезна. Щонайменше метр вісімдесят на зріст. Широкоплеча. Я ні разу не бачила її обличчя, але пригадую гриву волосся довкола нього, чорного, хвилястого. Вона також носила окуляри в грубій оправі. Одягнута була завжди в чорне, щось на кшталт бавовняного чи шерстяного светра...

— А батько хлопчика? Вона ніколи про нього не згадувала?

— Ні, ніколи.

Карім узявся руками за дерев'яну спинку молитовного стільця й нахилився до черниці ще ближче. Та інстинктивно відсахнулася.

— Скільки разів вона приходила? — запитав лейтенант.

— Чотири чи п'ять. Завжди в неділю. Уранці. Вона дала мені список імен та адрес — фотографа, сімей, у яких могли зберігатися світлини. Протягом тижня я намагалася роздобути їх.

Розшукувала родини. Брехала. Крала. Я підкупила фотографа грошима, які мені дала ця жінка...

— Знімки ви віддавали їй?

— Ні. Я ж вам казала: вона хотіла, щоб я їх спалювала... Коли приїжджала, то лише викреслювала імена у своєму списку... Коли імен більше не лишилося, я... я відчула, що жінка заспокоїлась. Вона зникла, і більше я ніколи її не бачила. А мене поглинув морок. Я обрала усамітнення й життя в темряві. Я показую обличчя лише Богові. Відтоді не минуло й дня, щоб я не молилася за цього хлопчика. Я...

Зненацька вона затнулася, наче щось збагнула.

— А чому ви прийшли? Чому розпитуєте? Господи Боже, не вже з Жюдом...

Карім підвівся. Запах ладана пік йому горло. Він усвідомив, що хапає ротом повітря. Лейтенант знову натужно ковтнув слину й поглянув на сестру Андре.

— Ви робили те, що вважали своїм обов'язком, — глухо промовив він. — Але це не допомогло. Через місяць хлопчик помер. Я не знаю як. Я не знаю чому. Але його мати була не така вже й божевільна, як вам здавалося. А вчора ввечері в Сарзаку хтось осквернив могилу Жюда. Тепер я практично впевнений у тому, що це вчинили ті самі демони, яких свого часу боялася мати хлопчика. Ця жінка жила у справжньому жахітті, сестро. І тепер це жахіття повернулося знову.

Черниця, не підводячи голови, тихо простогнала. Її каптур спадав каскадами чорно-білого шовку. Карім мовив далі, чимраз голосніше й упевненіше. Його хрипкий голос здіймався по під склепіння церкви, і лейтенант уже й не знав, до кого він звертається: до сестри Андре, до себе самого чи до Жюда.

— Я лише недосвідчений поліціант, сестро. Одинок-пройдисвіт. Але це також значить, що тій учорашній мерзоті неабияк не пощастило. — Він знову вчепився за молитовний стілець. — Бо я дещо пообіцяв мертвому хлопчику, тямите, сестро? Бо я сам нізвідки й ніщо і ніхто мене не зупинить. Я ходжу власними дорогами, тямите? Власними дорогами!

Поліціант нахилився до неї й відчув, як деревина тріщить під його пальцями.

— А тепер, сестро, поміркуйте добре. Пригадайте щось, що допомогло б мені натрапити на слід матері Жюда, будь-яку дрібницю.

Але черниця похитала опущеною головою.

— Я нічого не знаю.

— Ну ж бо, подумайте! Де я можу знайти цю жінку? Куди вона подалася із Сарзака? Звідки приїхала? Підкажіть мені що-небудь, бодай найменшу зачіпку, яка б дала змогу далі провадити розслідування.

Сестра Андре стримала схлипування.

— Я... мені здається, вона приїжджала сюди з ним.

— З ким?

— З хлопчиком.

— Ви його бачили?

— Ні. Вона лишала його в місті, у парку розваг, недалеко від вокзалу. Цей парк існує там досі, але я жодного разу не виявила сміливості піти туди порозпитувати торговців і штукарів, я... Може, хтось із них пригадає хлопчика... Це все, що я знаю...

— Дякую вам, сестро.

Карім вибіг із церкви. Його підбиті залізом черевики виступували по паперті, мов кремінці. Заковтнувши крижаного повітря, він зупинився, виструнчений і напружений, наче блискавичник, і поглянув у небо. Губи його прошепотіли, тривожно скривившись:

— Чорт забирай! Що ж це все значить?

32

Парк розваг, криючись у сутіні, простягнувся уздовж залізничці, на околиці безлюдного містечка. У ятках грала музика, миготіли ярмаркові вогники, але намарне. У понеділок ввечері жодному глядку, жодній родині не спало б на думку зайти

сюди прогулятися. Удалині море роззявляло білясту пащу з кожним ударом неспокійної хвилі.

Карім під'їхав ближче. Спроквола оберталося оглядове колесо. Промені його були всіяні невеличкими лампочками, які блимали почергово — половина ввімкнулась, половина вимкнулась, — немовби сталося коротке замикання. Дитячі машинки повзали наосліп, зіштовхуючись одна з одною. Вітер хльоскав брезентом, під яким ховалися одноманітні атракціони: лотерея, аркадні ігрові автомати, жалюгідні сцени для лялькових вистав... Абдуф навіть сам не знав, що його гнітило більше: церква чи ці атракціони.

Не надто сподіваючись на успіх, він узявся розпитувати власників яток про хлопчика на ім'я Жюд Ітеро. Коли він називав дату, 1982 рік, здебільшого обличчя в людей лишалися такими самими незворушними, як у мумій. Одні лише заперечно буркали у відповідь. Інші недовірливо перепитували: «Чотирнадцять років тому? Ще чого захотів!» Карім занепав духом. Справді, хто міг би пригадати щось за стільки років? Та й скільки разів Жюд бував тут? Три, чотири, п'ять — щонайбільше.

Лише впертість не дозволяла арабові облишити марне розпитування: він вирішив усе ж обійти парк до кінця, переконуючи себе, що хлопчик міг захопитися якимось конкретним атракціоном або ж потоваришувати з кимось із яточників...

Проте обхід його завершився без найменшого результату. Лейтенант глянув на море. Хвилі безупинно накочували язики піни, розбиваючись об пальову основу набережної. Море було наче зі смоли. Карім подумав, що потрапив на нічийну землю, «no man's land», де нічого вже не дізнатися. Дитячий спогад зринув у голову: чарівне місто з «Пригод Піноккіо» — пастка, куди, принаджені казковими забавками, потрапляють усі нечемні діти й перетворюються на віслюків.

На що ж перетворився Жюд?

Поліціант уже збирався повернутися до машини, коли побачив на самому краю пустиря невеличкий цирк.

Сказавши собі, що заради слідства потрібно дослідити кожену можливість, Карім з опущеними плечима поплентався до брезентового шатра. Це не був справжній цирк — скоріше хиткий тент, усередині якого показували жменьку вбогих номерів. Над входом на пластиковій табличці кучерявими літерами було виведено: «Вогняне шоу». Ось тобі й уся циркова програма. Двома пальцями поліціант відхилив запону, що правила дверима.

Зайшовши, він прикипів до місця, заскочений зненацька тим сліпучим видовищем, що чекало на нього всередині. Язики полум'я. Гуготіння вогню. Запах бензину в повітрі. На коротку мить лейтенантові здалося, що перед ним якась пекельна машина, сплетена із заліза й м'язів, із полум'я і людських торсів. Утім, за якусь хвилю він збагнув, що в німічному світлі ламп бачить танець видихачів полум'я. Оголені до пояса чоловіки, блискучі від поту й бензину, вогненними подмухами запалювали смолоскипи, потім ставали в півколо, наче до якогось страхітливого чаклунського танку. Черговий ковток бензину — і полум'я вихоплюється знову. Одні чоловіки підставляли спини, інші застрибували на них, вергаючи вогонь і не припиняючи свого дивовижного чародійства.

Поліціант подумав про демонів, що переслідували матір Жюда. Кожен елемент цього безкінечного жахіття створював ту саму гнітючу атмосферу неспокою, що отруювала всі думки. «Кожен злочин — наче ядро атома», — казав той коротко стрижений слідець.

Карім сів на дерев'яну лавку і якусь хвилю спостерігав за послідовниками драконового діла. Він відчував, що потрібно лишитися й розпитати цих людей. Навіщо — він сам не знав. Зрештою один із вогневиків звернув на Каріма увагу. Він перервав свій виступ і попрямував до лейтенанта, тримаючи в руці обгорілий смолоскип, із якого досі вистрілювали язички полум'я. Чоловікові, либонь, не було й тридцяти років, але зморшки, що порили його обличчя, додавали йому ще стільки само. Вочевидь життя мав нелегке. Темна кучма волосся, темна шкіра,

темні очі. І колючий погляд того, хто завжди насторожі перед неприємностями.

— Ти з наших? — запитав чоловік.

— Тобто, з ваших?

— Ну, зі штукарів. Шукаєш роботу?

Карім склав долоні одна до одної.

— Ні, я коп.

— Коп?

Вогневик підійшов ближче й поставив ногу на лавку з нижнього ряду, просто перед Карімом.

— Не дуже ти на нього змахуєш, чуваче.

Араб відчував жар, який ішов від тіла чоловіка. Він відказав:

— Усе залежить від того, як собі уявляти копів.

— Чого тобі треба? Ти ж не з місцевих...

Карім не відповів. Він обвів поглядом шатро з латаного брезенту, трюкачів посеред манежу й подумав, що цьому хлопчині у вісімдесят другого було років п'ятнадцять. Чи міг він перетнутися з Жюдом? Жодного шансу. І все ж щось спонукало Каріма запитати:

— Ти був тут чотирнадцять років тому?

— Не виключено. Цей цирк належав ще моїм старим.

І тоді Карім випалив одним духом:

— Я розшукую сліди хлопчика, який колись — якщо точніше, у липні вісімдесят другого — можливо, приходив сюди. Кілька неділь поспіль. Я шукаю людей, які пам'ятають його.

Вогневик недовірливо поглянув Карімові в очі.

— Ти жартуєш, чуваче?

— Я схожий на жартівника?

— І як звати твого хлопчика?

— Жюд. Жюд Ітеро.

— Ти справді думаєш, що хтось пригадає пацана, який, можливо, заходив до нашого цирку чотирнадцять років тому?

Карім підвівся з лавки.

— Маєш рацію. Забуть про це.

Але молодик зненацька схопив його за куртку.

— Жюд приходив сюди кілька разів. Дивився, як ми тренуємося. Стояв, немов зачарований. Наче кам'яна статуя.

— Що?

Чоловік піднявся на ряд вище і став біля Каріма. Поліціант відчув запах його віддиху, просякненого бензином.

— Спека того літа була страшенна, чуваче, — мовив далі вогневик. — Рейки топилися. Жюд приходив сюди чотири неділі поспіль. Ми з ним були майже однолітки. Гралися разом. Я вчив його видихати вогонь. Звичайні дитячі забавки. Нічого особливого.

Карім уп'явся очима в молодого циркача.

— І ти пам'ятаєш цього хлопчика, чотирнадцять років потому?

— А ти хіба не на це сподівався?

Поліціант підвищив голос:

— Я запитую, чому ти так добре його запам'ятав.

Вогневик зістрибнув на втопану землю арени, клацнув каблучками й, піднісши смолоскип до губ, скропив його слиною впереміш із бензином. Смолоскип сипонув вогняним дощем.

— Річ у тім, чуваче, що мав цей Жюд одну особливість.

Карім стенився.

— Де? На обличчі?

— Ні, не на обличчі.

— Де ж тоді?

Молодик видмухнув ще кілька язиків полум'я і розсміявся:

— Хлопчик Жюд, чуваче, насправді був дівчинкою.

33

Правда помалу набирала форми.

За словами вогневика, дитина, яку він чотири рази зустрічав у цирку, була дівчинкою, ретельно вбраною в хлопчика. Коротко підстрижене волосся, хлопчачий одяг, хлопчачі манери. Чоловік був упевнений у своїх словах: «Вона ніколи не зізнавалася мені, що дівчинка... Це була її таємниця, тятиш? Просто я відразу помітив, що тут щось не так. По-перше, вона була дуже гарна. Справжня лялечка. До того ще її голос. І навіть фігура. Їй

мало бути років десять-дванадцять, але її форми показувалися вже тоді. Були й інші штуки. Вона носила контактні лінзи, що змінювали колір очей. У неї очі були чорні, але чорні, як чорнило, неприродно чорні. Я хоч і був тоді ще дівчаком, а й то допетрав. А ще вона постійно жалілася, що їй болять очі. Так, що аж віддає у голову, казала вона...»

Карім спробував зібрати все, що дізнався, докупи. Мати понад усе боялася демонів, що хотіли зашкодити її дитині. Саме тому, поза всяким сумнівом, вона покинула своє попереднє місце мешкання й перебралася до Сарзака. Там вона прибрала нове прізвище — Карім мав би подумати про це раніше, — і змінила дитині ім'я, ба навіть стать. Таким чином їх стало неможливо ні відшукати, ні впізнати. А проте через два роки демони з'явилися і в цьому містечку, в Сарзаку. Вони не переставали шукати дитину й ось-ось могли її виявити.

Саме її.

Мати впала в паніку. Вона знищила всі документи, всі журнали, всі особові справи, де згадувалося ім'я, навіть несправжнє, її донечки. А насамперед вона позбулася фотографій, адже одне було зрозуміло: демонам не було відоме нове ім'я дівчинки, але вони знали її обличчя. Вони шукали саме обличчя — доказ, свідчення її особи. Саме тому, щоб виявити його, вони мали би почати зі шкільних світлин. Але звідки взялися ці демони? І хто вони?

Карім запитав циркача:

— Ця дівчинка, вона ніколи нічого не казала тобі про демонів? Молодик далі бавився зі смолоскипом.

— Про демонів? Ні. Демонами... — Він указав на своїх товаришів, підсміхнувшись. — Демонами скоріше були ми. А Жюд, вона була не надто балакуча. Кажу ж тобі: ми були дітьми. Я лише й встиг, що навчити її видихати вогонь...

— Це її цікавило?

— Не те слово. Вона була в захваті. Сказала, що хоче теж так уміти... щоб захищатися. І захищати свою маму... Ця дівчинка... вона була справді дивною.

— А про свою матір вона щось розповідала?

— Ні. Я матері ніколи й не бачив... Жюд бавилася зі мною годинку-другу, а потім раз — і її вже нема... Наче Попелюшка. Так вона зчезала кілька разів, а потім узагалі не повернулась...

— Ти більше нічого не пригадуєш? Якусь дрібницю, якусь особливість, яка б могла мені допомогти?

— Ні, більше нічого.

— Може, її ім'я... Вона ніколи не казала, як її звати... по-справжньому?

— Ні, але зараз, коли я про це подумав, то пригадую: було дещо...

— Що саме?

— Я постійно називав її на англійський лад, ДЖуд, як в одній пісні «Бітлів». Але їй це страшенно не подобалося. Вона хотіла, щоб я кликав її по-французьки, Жюд. Я досі бачу, як її губки вимовляють: «Жюд! Жюд!»

Циркач ностальгійно всміхнувся; очі його заволокло паволокою спогадів. Карім подумав, що цей «вогнедишний» хлопча, мабуть, до нестями був закоханий у ту дівчинку. Чоловік своєю чергою запитав Каріма:

— То ти щось розслідуєш? Що саме? З нею щось сталося? Їй тепер мало би бути...

Але Карім його більше не слухав. Він думав про дівчинку Жюд, що два роки провчилася в школі під вигаданим іменем. Як матері вдалося підробити документи, потрібні для вступу до нової школи? Як дівчинці, удаючи із себе хлопчика, вдалося ошукати всіх, а насамперед виховательку, яка бачила дитину щодня?

Раптом поліціантові дещо спало на думку. Він звів очі й запитав у людини-смолоскипа:

— Тут є десь телефон?

— За кого ти нас маєш? Якихось злидарів? Ходімо.

Абдуф пішов за ним.

Циркач привів Каріма до невеличкої пофарбованої дерев'яної будки за ареною. Усередині на столику стояв телефон. Поліці-

янт набрав номер директорки школи імені Жана Жореса. Вітер люто шарпав брезентовий намет. Вогневики на арені далі вергали полум'я. Після трьох гудків відповів чоловічий голос.

— Я хотів би поговорити з пані директоркою, — пояснив Карім, ледве стримуючи своє збудження.

— Хто її питає?

— Лейтенант поліції Карім Абдуф.

Через кілька секунд у слухавці почувся засапаний жіночий голос. Поліціант почав без жодного вступу:

— Пригадуєте, ви розповідали мені про вчительку, що поїхала із Сарзака наприкінці вісімдесять другого року?

— Авжеж, звісно пригадую.

— Ви казали, що вона вела перший середній клас у вісімдесять першому й другий середній у вісімдесять другому.

— Саме так.

— Тобто вона переходила з одного класу до наступного разом із Жюдом Ітеро?

— Можна й так сказати, але, як я вже згадувала, часто трапляється, що вчителі...

— Як її звали?

— Зачекайте, зараз я гляну...

Почувся шелест паперу, відтак директорка промовила:

— Фаб'єнн Паско.

Ім'я це, певна річ, нічого не сказало Карімові. У ньому не було жодної точки дотику, жодної співзвучності з псевдонімом дитини. З кожною новою інформацією Карім наштовхувався на нові перешкоди. Він запитав:

— Ви маєте її дівоче прізвище?

— Але це і є її дівоче прізвище.

— Вона не була одружена?

— Вона була вдова. Принаймні так записано в її особовій справі. Дивно. Схоже, вона повернулася до свого першого прізвища.

— А яке було прізвище її чоловіка?

— Зачекайте... Ось воно: Еро. Е-Р-О.

Знову нічого. Отже, слід — хибний.

— Гаразд. Дякую вам, я...

Аж тут його осяяло. Немов спалахом блискавки. Якщо він мав рацію, якщо ця жінка дійсно була матір'ю Жюда, то справжнє прізвище дівчинки мало бути Еро. А ім'я...

Карім пригадав слова вогневіка про те, як дівчинка хотіла, щоб він вимовляв її ім'я так, як воно пишеться, на французький лад. Чому? Може, тому, що воно було схоже на її справжнє ім'я? На справжнє ім'я дівчинки?

— Зачекайте хвилику, — видихнув Карім у слухавку.

Він присів навкарачки й, тремтячи від збудження, пальцем вивів на піску великими літерами два імені, одне під другим.

ФАБ'ЄНН ЕРО

ЖЮД ІТЕРО

Останні два склади прізвищ були однакові. Карім замислився на якусь хвилю, тоді стер написане й вивів по складах:

ЖЮ-ДІ-ТЕ-РО

А відтак:

ЖЮДІТ ЕРО

У Каріма вихопився переможний вигук. Хлопчик Жюд Ітеро виявився дівчинкою Жюдіт Еро. А мати дитини була вчителька. Вона повернула собі дівоче прізвище, щоб ретельніше замести сліди, і переробила ім'я доньки на чоловіче, лише трохи змінивши його, щоб малі не заплуталася й не забула, як її тепер звати.

Карім стиснув кулаки. Він був переконаний, що все відбувалося саме так. Жінка змогла підробити документи дитини в школі, адже сама там учительювала. Це пояснювало все: і ту легкість, з якою жінка дурила весь Сарзак, і те, як їй вдалося непомітно сфальшувати офіційні документи. Тремтливим голосом Карім запитав директорку:

— Ви б не могли дістати мені більше інформації про цю вчительку в комітеті освіти?

— Сьогодні? Уже пізно...

— Так, сьогодні.

— Ну... гаразд. У мене є там кілька знайомих. Це можна організувати. Що саме вас цікавить?

— Я хочу знати, де Фаб'єнн Паско-Еро оселилася *після* від'їзду із Сарзака, а також де вона навчала *перед* приїздом до вашого міста. І знайдіть людей, які її особисто знали. Ви маєте мобільний?

Жінка дала йому свій номер. Вона здавалася дещо збентеженою.

— Скільки часу вам потрібно, щоб дістати цю інформацію в комітеті освіти?

— Години дві.

— Візьміть із собою мобільний. Я подзвоню вам через дві години.

Карім вийшов із будки й помахав на прощання рукою вогневи́кам, які знову кружляли в танці святого Віта¹.

34

Потрібно було якось убити ці дві години.

Карім поправив свою шапочку й попрямував до машини. Вітер, насичений морськими випарами, колихав сутінь і був такий холодний, що асфальт і земля, здавалося, ось-ось потріскають. То як же збути ці дві години? Карім подумав, що ця місцевість, можливо, ще не виказала йому всіх таємниць.

Він спробував уявити собі Фаб'єнн і Жюдіт Еро, самотніх жінку й дівчинку, які приїжджали сюди влітку щонеділі. Він малював у своїй голові докладну картину їхнього перебування тут,

¹ У XVI столітті в Німеччині існувало повір'я, згідно з яким позбавитись від недуг було можна, танцюючи перед статуєю святого Віта у день його іменин. Для декого це ставало справжньою манією, і вже згодом звичні танці стали плутати з хореею — нервовим захворюванням, яке отримало другу назву «танець святого Віта».

намагаючись роздивитися все з різних кутів, відшукати якусь дрібничку, що спрямувала б його на новий слід. Ось вони йдуть сонячним ранком, мати й донька, через містечко, де їх ніхто не знає. Жінка, сповнена рішучості, стурбована нав'язливою думкою про обличчя своєї дитини. І дівчинка, перевдягнена хлопчиком, замкнута у своєму, ще більшому, страху.

Абдуф не знав чому, але він уявляв собі цю дивну пару, поєднаною спільною тривогою. Він бачив, як вони йдуть мовчки, тримаючись за руки... Як вони приїжджали сюди? На потязі? Чи на машині?

Лейтенант вирішив навідатися до всіх тутешніх залізничних станцій, придорожних станцій техобслуговування автомобілів, а також до жандармерій. Що як йому вдасться натрапити на якийсь слід, поліцейний протокол або чийсь спогад...

Однаково йому треба збути ці дві години: більше робити було нічого.

Коли він рушив, небо над ним жевріло в останніх променях призахідного сонця. Жовтневі ночі вже починали видовжуватися бганою темрявою.

Карім відшукав телефонну будку й насамперед подзвонив до відділення кримінальної поліції в Родезі, щоб дізнатися, чи 1982 року в департаменті Ло не було зареєстровано автомобіль на ім'я Фаб'єнн Паско або Фаб'єнн Еро. Безрезультатно. Свідectва про реєстрацію на жодне з цих імен там не виявилось. Карім повернувся до свого універсала й вирішив зосередити пошуки на місцевих вокзалах, остаточно, однак, не відкидаючи версії про те, що жінка з дитиною приїжджали на машині.

Поліціант навідався до чотирьох залізничних станцій. Щоб чотири рази спіймати облизня. Абдуф намотував кола довкруги монастиря й парку розваг. У світлі фар він бачив лише високі примарні силуети, що були деревами, скелями, тунелями... Він почувався добре. Адреналін зігрівав йому кров, збудження допомагало триматися наготові. Араб знову насолоджувався тими гострими нічними відчуттями, що з ними він познайомився серед паркування, коли, сховавшись за колоною, підпилював

свою першу відмикачку. Карім не боявся темряви: це був його світ, його сховок, його глибокі води. У темряві він почувався спокійно, напружений, як наладована до пострілу рушниця, могутній, як хижак.

П'ята станція виявилася товарною, загромадженою старими вагонами й синіми локомотивами. Поліціант розвернувся, але відразу ж різко загальмував. Він зупинився на мосту над автострадою, що вела із Сета на захід. Метрів за триста звідти він побачив невеличкий пункт справляння плати. Чуття підказало перевірити його.

Завжди потрібно перевіряти кожну можливість. Кожну.

Він виїхав на під'їзну дорогу й одразу ж повернув праворуч, минаючи живопліт із вовчих ягід. За ним було кілька збірних споруд, у яких розміщувався персонал ПСП. У жодному з вікон не світилося, але біля гаражів, що прилягали до основних будівель, лейтенант помітив когось. Карім зупинив машину й попрямував пішки до чоловіка, що порався коло високої вантажівки.

Дошкульний вітер посилився. Усе довкола було висушене, тьмяне, припорошене, немовби огорнуте солоним диханням моря. Поліціант переступав через дорожні знаки, лопати, пластикові чохла, що валялися на землі. Підійшовши до вантажівки, яка, схоже, перевозила сіль, він постукав по кабіні, що відізналася глухим металічним гулом.

Чоловік здригнувся від несподіванки. Усе обличчя йому затуляла балаклава з прорізами лише для очей. Сиві брови його насупилися.

— Що таке? Хто ви?

— Демон.

— Га?

Карім усміхнувся, спершись на кабіну вантажівки.

— Жартую, дідусю. Я з поліції. Мені потрібна інформація.

— Інформація? До завтрашнього ранку тут нікого не буде, я...

— ПСП повинен працювати двадцять чотири години на добу.

— Збирач сидить у своїй будці, а я працюю тут...

— Ось і я про це саме. Ми з тобою зараз пройдемося до контори. Ти собі поп'єш кави, а я тим часом зазирну до бази.

— До... бази? Але... що вам потрібно?

— Я поясню тобі це всередині, у теплі.

Контора, як і все решта, видавалася тісною й тимчасовою. Тонкі стіни, дешеві двері, пластикові столи. Усе було вимкнено, нічого не працювало, окрім комп'ютера, що гудів у півмороці. У комп'ютері містилася база даних, яка поновлювалася щороку й зберігала інформацію про все, що відбувалося на регіональних дорогах. Кожна дорожньо-транспортна пригода, кожна аварія, кожен виклик працівників дорожньої поліції заносився до бази.

Старий наполіг, щоб самому сісти за комп'ютер. Він зняв баллаву. Карім промовив йому на вухо:

— Липень вісімдесят другого. Побався з цією датою. Мене цікавить усе: аварії, несправності, кількість користувачів автостради, кожна найменша деталь. Усе.

Старий стягнув рукавиці й похукав на долоні, щоб зігріти їх. Протягом якоїсь хвили він стукав пальцями по клавіатурі. Нарешті з'явився список з інформацією за липень 1982 року. Цифри, дані, аварії. Нічого, що зацікавило б Каріма.

— А можеш пошукати за іменем? — запитав лейтенант, схилившись над чоловіком.

— Кажі ім'я.

— Пошукай за кількома: Жюд Ітеро, Жюдіт Еро, Фаб'єнн Паско, Фаб'єнн Еро.

— Багато їх там ще? — пробурчав старий, набираючи імена.

За кілька секунд на екрані заблимала відповідь. Карім нахилився ближче.

— Що там?

— У базі є щось на одне з імен. Але не в липні вісімдесят другого.

— А коли?

Старий знову постукав по командних клавішах. На темному екрані висвітлилася інформація. Поліціантові здалося, що він увесь закам'янів. Перед його очима блимала дата — 14 серпня

1982 року. Та сама, що на могилі Жюда. І тут над нею було те саме ім'я — Жюд Ітеро.

— Ім'я-то я призабув, — тихо мовив дідок. — А ось сам випадок пам'ятаю. Жакхлива аварія, біля Ерон-Сандре. Автівку занесло, вона перелетіла через центральний відбійник і врізалася в кут протишумової стіни, просто в лоб. Матір і сина ледве витягнули, так їх затисло уламками. Але хлопчик усе одно помер. Він сидів спереду. Мати ж відбулася тільки забоями. Усе шосе залило кров'ю. Усі шість смуг, три туди, три назад, уявляєш собі?

Каріма трусило, і він не міг опанувати себе. Ось як закінчилося втеча Фаб'єнн і Жюдіт Еро — на швидкості сто тридцять кілометрів за годину. Як же безглуздо! І як просто! Поліціант ледь не скрикнув від люті. Він не міг змиритися з думкою, що всі зусилля, всі застережні заходи жінки розбились об протишумову стіну.

А проте він знав усе це від початку: він знав, що Жюдіт померла в серпні 1982 року, про що повідомляв напис на її надгробній плиті. Тепер Карім лише дізнався, за яких обставин це сталося. Сльози обпекли йому повіки, немовби він щойно дізнався про смерть дорогої йому людини. Когось, кого він любив, нехай навіть лише кілька годин, але з несамовитістю гірського потоку. Любив через слова й роки. Через простір і час.

— Розповідай далі, — звелів він. — Який вигляд мало тіло дитини?

— Його... його повністю втиснуло в радіатор. Суцільне місиво з заліза й плоті. Чорт забирай! Шість годин, якщо не більше, не могли його... Словом... Ніколи цього не забуду... А обличчя було... було... там не було вже нічого: ні обличчя, ні голови.

— А мати?

— Мати? Хтозна, чи була вона його мати. Принаймні прізвиська вони мали різні...

— Я знаю. Вона сильно постраждала?

— Ні. Вона з цього вибралася легко... Кілька синців, кілька подряпин... Можна сказати, нічого. Це тому, що автівку розвер-

нуло, розумієш? І вона з усієї сили впечаталася в стіну з боку пасажира. На цьому повороті таке часто трапляється...

— Опиши мені її.

— Кого?

— Жінку.

— Жінку? Еге ж, таку не забудеш. Справжня велетка. Темне волосся, широке обличчя. І великі окуляри. Одяг вона мала весь чорний, у зборках. І якась дивна була. Не плакала. Наче їй байдуже. Може, від шоку, не знаю...

— А обличчя яке мала?

— Гоже.

— Тобто?

— Ну, як би це сказати... щоки такі повні, шкіра дуже світла, ледь не прозора.

— У вас тут зберігаються справи на кожну аварію, чи не так? — змінив тему Абдуф. — Висновки експертів, свідоцтва про смерть і все решта?

Старий неприязно глянув на Каріма. Зіниці його, здавалося, потріскували, наче зерна кави в кавомолці.

— А що ти тут насправді вишукуєш, довганю?

— Покажи мені справу.

Чоловік витер руки об куртку й відчинив шафку з жалюзійними дверцятами. Карім бачив, як рухаються його губи: старий читав по складах імена постраждалих в аваріях.

— Жюд Ітеро. Ось воно. Гляди тільки...

Карім вихопив справу в нього з рук і взявся гортати сторінки. Свідчення очевидців, свідоцтво про смерть, поліцейний протокол, страхові акти. Докладний опис події. Фаб'єн Паско керувала автомобілем, який винайняла в Сарзаку. Адреса мешкання була та сама, яку Карімові дав лікар Маса — самотня халупчина в кам'янистій улоговині. Нічого нового. Дивним, однак, було те, що мати зареєструвала смерть дитини під хлопчачим іменем, Жюд Ітеро.

— Не розумію, — мовив поліціант. — Дитина, що загинула, це був хлопчик?

— Ну та... — старий зазірав у справу через Карімове плече. — Принаймні так вона заявила...

— Не пригадуєш, із цим були якісь проблеми?

— Проблеми? Що ти маєш на увазі?

— Слухай-но, — намагався говорити якомога спокійніше поліціант, — я тебе лише запитую, чи можна було визначити стать дитини.

— Відкіля мені знати, я ж не лікар! Але, по правді сказати, не думаю. Там від тіла zostалися самі лише шматки... Кривава мішанина... — Він провів рукою по обличчю. — Ти хочеш, щоб я описав тобі все, довганю? Не буду... Я тут уже двадцять п'ять років і всякого надивився... І щоразу один і той самий жах... — Старий підняв руки догори, імітуючи завісу туману. — Це наче якась невидима війна, що час від часу спалахує з люттю й забирає одну жертву за одною!

Карім зрозумів, що стан тіла дозволив матері поховати правду разом зі своєю дитиною. Але навіщо? Вона все ще чогось боялася? Навіть після смерті доньки?

Лейтенант знову глянув у справу й побачив світлини з місця автокатастрофи. Кров. Погнуте залізо. Шматки тіла, кінцівки, що стирчать із kabіни. Карім швидко перегорнув фотографії: дивитися на них було несила. Далі він натрапив на свідоцтво про смерть і переконався, що опис лікаря не містить нічого конкретного.

Карімові запаморочилося в голові, і він прихилився до стінки. Відтак глянув на годинника. Йому таки вдалося вбити ці дві години.

Але вони, своєю чергою, вбили його.

Зібравшись на сили, він глянув востаннє на сторінки справи. На картонці блакитним чорнилом були відтиснуті відбитки пальців. Карім якусь хвилю дивився на них, а потім запитав:

— Це її відбитки?

— Тобто?

— Це відбитки пальців дитини?

— Дивні в тебе запитання. Певно що... Я сам змочував пальці чорнилом. Рештки тіла лежали в чохлі. Лікар дістав звідти

маленьку ручку, усю в крові, і притиснув пальці до паперу. Чорт забирай! Усі хотіли якомога швидше покінчити з цим. Слухай-но, мені досі ще сняться кошмари про все це...

Карім заховав течку з паперами під свою шкіряну куртку.

— Гаразд. Я забираю ці документи.

— Що ж, забирай. Щастя тобі.

Лейтенант вийшов геть ошелешений. Перед його очима танцювали зірочки. Старий став на сходах перед конторою і гукнув поліціантові:

— Стережися!

Карім обернувся. Чоловік стояв на солоному вітрі й дивився на нього, притримуючи скляні двері плечем. Його постать двоїлася в золотаво-коричневій шибі.

— Що? — перепитав поліціант.

— Стережися, кажу. І не сплутай нікого іншого з власною тінню.

Карім спробував усміхнутися:

— Чому?

Чоловік знову натягнув балаклаву.

— Бо щось мені підказує: ти ходиш серед мерців.

35

— Чого тільки я не зроблю для вас, лейтенанте... Я навідалася до одного свого колеги з комітету освіти...

Голос жінки бринів грайливим збудженням. Карім був зупинився перед ще одною телефонною будкою, щоб зателефонувати на мобільний директорки.

— Сторож був такий ласкавий, що дозволив нам...

— Що ви знайшли?

— Повну особову справу Фаб'єнн Еро, уродженої Паско. Але це знову глухий кут. Після двох років у Сарзаку ця жінка зникла. Схоже, вона більше ніде не вчителювала.

— І немає жодної можливості дізнатися, куди вона переїхала потім?

— Жодної. Того року вона, схоже, не стала продовжувати свій контракт із Міністерством освіти й не поновила працю на посаді вчительки. Ось і все. Комітет освіти більше не мав із нею жодного контакту.

Карім перебував у якомусь спальному районі в передмісті Сета. Крізь скляні шиби будки він бачив припарковані машини, що яскраво зблискували у світлі вуличних ліхтарів. Те, що він почув, не здивувало його. Фаб'єнн Паско зачинила за собою всі двері, чезнувши разом зі своєю таємницею. Зі своєю трагедією. Зі своїми демонами.

— А звідки ця жінка приїхала до Сарзака?

— З Ґернона, університетського містечка в департаменті Ізер, біля Ґренобля. Вона там учителювала лише кілька місяців. А до того завідувала невеличкою початковою школою в Таверле. Це село в горах Пельву, недалеко від Ґернона.

— Ви дізналися якісь персональні дані?

Директорка стала читати монотонним голосом:

— Фаб'єнн Паско, народилася 1945 року в Корів'є, у долині річки Ізер. У 1970 році вийшла заміж за Сільвена Еро; того ж року здобула перше місце на конкурсі Ґренобльської консерваторії серед піаністів. Власне, вона могла б стати вчителькою музики і...

— Прошу вас, не відхиляйтеся.

— У 1972 році вона вступає до педагогічної школи. Через два роки починає вчителювати в початковій школі в Таверле, також у департаменті Ізер. Там вона працює протягом шести років. У 1980 році цю школу закривають: із Таверле побудували нову дорогу до сусіднього містечка з більшою школою, яку діти тепер могли відвідувати навіть зимою. Фаб'єнн переводять до Ґернона. Їй пощастило: це лише за п'ятдесят кілометрів від Таверле. До того ж це доволі знане в середовищі викладачів університетське містечко, приваблює як центр інтелектуального життя.

— Ви казали, що вона вдова... Вам відомо, коли помер її чоловік?

— Я саме підходжу до цього, юначе, саме підходжу! У 1980 році, коли вона прибуває до Гернона, Фаб'єнн має прізвище чоловіка — видається, що тут усе добре. Натомість через півроку в Сарзаку вона вже вдова. Отже, її чоловік помер під час їхнього перебування в Герноні.

— У її справі є щось про нього? Вік? Професія?

— Це ж лише комітет освіти, лейтенанте, а не детективне агенство!

Карім зітхнув.

— Розповідайте далі.

— Невдовзі після свого прибуття до Гернона вона пише заяву на переведення. Будь-куди, аби якомога далі від цього міста. Дивно, чи не так? Їй відразу пропонують роботу в Сарзаку. Зрозуміло чому: небагато знайдеться охочих на наші прекрасні місця... Тут вона знову бере собі дівоче прізвище. Наче хотіла перегорнути сторінку.

— Ви ще нічого не сказали про її дитину.

— Справді, в неї була дитина. Народилася 1972 року. Дівчинка.

— Там так і написано?

— Еге ж...

— І яке там стоїть ім'я?

— Жюдіт Еро. Але тут, у Сарзаку, про неї немає жодної згадки.

Кожне слово директорки точно підтверджувало Карімові припущення.

— Вам удалося поспілкуватися з людьми, які знали цю жінку?

— Удалося. Я розмовляла з тодішньою директоркою школи, Матильдою Сарман. Вона дуже добре пам'ятає Фаб'єнн. Дивна жінка, за її словами. Таємнича. Замкнута. Дуже вродлива. І дуже сильна. Метр вісімдесят на зріст. Із широченними плечима... Віртуозно грала на фортепіано. Кажу вам те, що почула від Матильди...

— Фаб'єнн Паско жила в Сарзаку сама?

— За словами Матильди, так, сама. У віддаленій долині, за десять кілометрів від міста.

— І ніхто не знає, чому вона так раптово покинула Сарзак?

— Ніхто.

— І чому за два роки до цього так само поквапно поїхала з Гернона? Теж невідомо?

— Ні. Мабуть, треба було б звернутися туди... — Жінка завагалася, а потім усе ж наважилася запитати: — Лейтенанте... Чи не могли б ви мені принаймні пояснити, який зв'язок це все має з крадіжкою в моїй школі?

— Пізніше. Ви зараз вертаєтеся додому?

— Ну так... звісно...

— Візьміть із собою все, що стосується Фаб'єнн Паско, і чекайте на мій дзвінок.

— Ну... гаразд. Коли ви подзвоните?

— Ще сам не знаю. Скоро. Я вам усе тоді поясню.

Карім повісив слухавку й знову став розглядати автомобілі на паркуванні. Там були «Ауді», «БМВ», «Мерседеси», блискучі, швидкі — і обладнані антикрадіжними системами. Лейтенант глянув на годинник: було вже по дев'ятій. Час потеревенити зі старим лисом. Карім зателефонував напряму до Анрі Крозьє. У слухавці відразу ж почувся розлючений голос комісара:

— Сучий ти сину! ДЕ ТИ?

— Проваджу своє розслідування.

— Сподіваюся, ти на шляху до відділення?

— Ще ні. Мені треба з'їздити в одне місце. У гори.

— У гори?

— Так. У Гернон. Це університетське містечко біля Гренобля. Запала мовчанка, а відтак Крозьє промовив:

— Щиро сподіваюся, що в тебе є поважна причина, щоб...

— Щонайповажніша, комісаре. Слід веде до цього містечка. Я гадаю, що саме там знайдуться ті зловмисники, що осквернили могилу.

Крозьє нічого не відповів. Здавалося, самовпевненість Каріма позбавила його мови. Користуючись із нагоди, лейтенант кинувся в наступ:

— Є щось нове про машину?

Комісар завагався.

— То є щось чи ні? — наполог Карім.

— Ми визначили машину та її власника.

— Як?

— Знайшли свідка на шосе D143. Селянин, що вертався додому на тракторі. Відразу по другій ночі бачив білу «Ладу», що промчала повз нього. Запамятав тільки номер департаменту. Ми перевірили: там виявилася зареєстрована одна «Лада». Коли проходила техогляд, шини в неї були рідні. Це наша автівка. З імовірністю, скажімо, вісімдесят відсотків.

Карім замислився. Йому здалося підозріливим, що ця інформація наспіла так вчасно.

— А звідки у вас з'явився свідок?

Крозьє реготнув.

— Звідти, що в Сарзаку зараз справжня веремія. Приїхали криміналісти, а делікатністю вони ніколи не відзначалися. Вони тут поводяться, як у Карпантра. Так, наче йдеться про бозна-яке осквернення. — Крозьє вилаявся. — Журналісти теж понабігали. Ми тут по вуха в лайні.

Карім стиснув зуби.

— Назвіть мені ім'я власника й місто. Мерщій-бо.

— Як ти собі дозволяєш розмовляти зі мною, Каріме?!

— Ім'я, комісарє. До вас іще не дійшло, що це *моє* розслідування? Що лише я можу розплутати цей клубок?

Крозьє мовчав, либонь, намагаючись опанувати себе. Коли він заговорив, голос його звучав рівно:

— Каріме, за весь час, що я тут працюю, зі мною ще ніколи ніхто так не розмовляв. Зараз я хочу почути про це «твое» розслідування. Негайно. Інакше я оголошую тебе в розшук.

Комісарів тон натякав, що час на суперечки минув. Карім кількома словами доповів начальникові про результати свого розслідування. Він розказав історію двох утікачок, Фаб'єнн і Жюдїт Еро. Розповів про їхній божевільний шлях, про те, як мати змінила доньці ім'я і стать, про автокатастрофу, що забрала життя дівчинки.

— Цілий роман, — підсумував спантеличено Крозьє.

— Смерть — це завжди роман, комісарє.

— Еге ж... Хай там як, я не бачу зв'язку між твоєю історією і подіями минулої ночі...

— Ось, що я думаю, комісарє: Фаб'єнн Еро не була божевільна. Її справді переслідували якісь люди. І я гадаю, що ці самі люди минулої ночі повернулися до Сарзака.

— Навіщо?

Карім набрав якомога більше повітря.

— Я гадаю, вони хотіли щось перевірити. Щось, що вони вже знали, але в чому якісь раптові події, що сталися в іншому місці, змусили їх засумніватися.

— І де ти збираєшся їх шукати? І найголовніше — хто ці люди?

— Не маю жодної гадки. Але я переконаний: демони повернулися, комісарє.

— Це все лише домисли.

— Може бути, але факти такі: до школи імені Жана Жореса вдерлися, а гробівець Жюда Ітеро зневажили. А тепер комісарє, коли ваша ласка, назвіть мені ім'я власника машини й місто. Чи не Гернон часом? Мені здається, що ключ до цієї кошмарної таємниці лежить там...

— Записуй. Ім'я: Філіпп Серті. Адреса: вулиця Моріса Блаша, будинок 7.

— А місто? — Карімів голос тремтів. — Яке місто, комісарє? Гернон?

Крозьє відповів не відразу.

— Так, Гернон. Не знаю, яким дивом ти до цього добувся, але, чорт забирай, Каріме, ти справді йдеш найгарячішим слідом.

VII

36

Спортсмени на фотографіях німецької режисерки раптом ожили.

Атлети з виголеними скронями бігли стадіоном передвоєнного Берліна. Легкі. Сильні. Урочисті. Їхній біг став уривчастим, немов у старому миготливому фільмі на зернистій плівці, пошмугованій і поцяткованій, як надгробна плита. Він бачив, як ці люди біжать. Чув тупіт ніг по біговій доріжці. Відчував хрипке дихання, що не потрапляло в лад із ритмом їхнього бігу.

Незабаром, однак, щось у цій картині почало його бентежити. Обличчя спортсменів здавалися надто похмурими, надто напруженими. Надбрівні дуги були надто вигнуті, надто випиналися вперед. Що ж ховалося за цими поглядами? Із трибун стадіону несло істеричне ревіння, і раптом виявилося, що атлети мають порожні очниці з видертими очима. Утім, це не заважало їм ні бачити, ні навіть бігти. Навпаки, у глибині цих зяючих отворів щось наче ворушилося... чулося ляскання язиків... блимали якісь дикі вогники...

Ньєман прокинувся, весь у холодному поті. Біле світло, що лилося з екрана комп'ютера, сліпило очі, наче лампа слідчого під час допиту. Поліціант випростався, утягнув голову в комір і крадькома роззирнувся довкола: здається, ніхто не помітив, що він задрімав і що зі сну його вирвав страх, який прибрав форми світлин, що висіли вдома у Софі Кайюа. Кадрів із фільму тої нацистської режисерки, ім'я якої він не запам'ятав.

Дев'ята тридцять на годиннику.

Ньєман проспав лише сорок п'ять хвилин. Повернувшись зі складу Філіппа Серті, він негайно надіслав свої знахідки (зошит, шматочки металевої сітки й білий порошок) гренобльському

експертові Патріку Астье через Марка Коста, який досі чекав у лікарні на труп із льодовика.

Опісля Ньєман вирушив сюди, до університетської бібліотеки, щоб провести пошук за ключовими словами «багрянні ріки». Спершу він переглянув географічні мапи, шукаючи річкову мережу з такою назвою. Потім звернувся до бібліотечного списку, сподіваючись натрапити на книжку, каталог чи документ, що містив би це словосполучення. Але нічого не знайшов і зненацька заснув просто перед екраном комп'ютера. Близько сорока годин без сну й напнуті до краю нерви дали себе знати — він похилився на стіл, наче лялька, якій обтяли мотузочки.

Комісар знову скинув поглядом на простору читальну залу. За столами в зашкленених кабінках далі пріли кільканадцять поліціантів у цивільному, вишукуючи в книжках згадки про зло, чистоту або очі... Двоє з них складали список студентів, що часто брали ці, так би мовити, підозріливі книжки. Ще один читав дисертацію Ремі Кайюа.

Ньєман, одначе, не вірив більше в «літературний» слід, так само, як і ці поліціанти, що чекали на свою зміну. Дві години тому всім стало відомо, що, зважаючи на незначні результати роботи, які продемонструвала команда Ньємана, Барна й Вермона, керівництво розслідуванням переходить до кримінальної поліції Гренобля.

І справді: дарма що кількість залучених людей невпинно зростала, розслідування не просунулося ні на крок. На допомогу бригадам капітана Вермона, що прочісували місцевість довкола гори Пуант-дю-Мюре й західні схили гори Бельдонн, прибули три сотні солдатів із військової бази в Романі-на-Ізері. Вони приїхали на вантажівках коло сьомої вечора й одразу ж узялися до нічних пошуків під командуванням Вермона. Крім солдатів, капітан також отримав до свого розпорядження дві роти спецпризначенців із Валанса.

Уже було досліджено понад триста гектарів, але на цю мить методичні пошуки нічого не дали. І не дадуть — Ньєман знав це. Якби вбивця лишив якісь сліди, їх би вже мали знайти.

А проте комісар далі тримав постійний радіозв'язок із Вермоном і навіть сам позначив на мапі точки, ключові для слідства: місця, де знайшли перший і другий трупи, головний корпус університету, склад Серті, усі гірські пристановища...

Дорожний контроль було також посилено. Кількість блокпостів збільшилася з восьми до двадцяти чотирьох. Тепер контроль покривав величезну площу довкола Ґернона. Усі навколишні міста й села, усі в'їзди й виїзди, усі національні й департаментські дороги були перекриті.

Паперова діяльність, за яку відповідав Барн, також кипіла. Інформацію збирали далі, факси не переставали надходити: свідчення, відповіді на анкети, пояснення спеціалістів... До навколишніх лижних курортів відправляли запити. Розсилали повідомлення й циркуляри, а телефонну станцію жандармерії обладнали кількома новими телефаксами.

По обіді поліціанти почали провадити бесіди з усіма, хто останніми тижнями контактував із першою жертвою. Інша група допитувала найдосвідченіших місцевих альпіністів, насамперед тих, хто вже бував на Валлернському льодовику. Розмовляли також і з «відлюдьками», які жили не в самому Ґерноні, а в гірських селах на схилах хребта, що оточував університетське містечко. Приміщення жандармерії гуділо, наче вулик.

Ще одна група, цього разу з команди Вермона, відтворювала по хвилині ймовірний шлях Ремі Кайюа під час його останнього походу, тимчасом як решта їхніх колег дістала завдання реконструювати шлях другої жертви, а також убивці, аж до верхівки льодовика. Маршрути завантажили до пам'яті комп'ютера й порівняли між собою.

Посеред усієї цієї гарячкової метушні, схожої на приготування до війни, Ньєман уперто тримався за особистий аспект справи. Більше, ніж коли, він був переконаний, що знайде вбивцю, якщо збагне його мотив. А мотивом цим могла бути помста. Ось тільки з такою гіпотезою доводилося бути вкрай обережним. Ані влада, ані широкий загал не надто прихильно ставляться до парадоксів, коли йдеться про вбивство. Офіційна

версія завжди така: лиходій убиває невинних. Ньєман же тепер намагався довести, що жертви також винні.

Як же діяти в цій ситуації? Кайюа й Серті забрали свої таємниці в могилу. Софі Кайюа не скаже ні слова, а стеження за нею наразі не дало жодного результату. Що ж до матері Філіппа Серті та його колег із лікарні, то їх уже допитали і всі вони знали лише його добропристойний образ. Матері навіть не було відомо про існування складу, хоча він належав її чоловікові, Рене Серті.

І що ж далі?

Зараз Ньєман не міг думати ні про що, окрім однієї загадки, що витіснила з його голови всі решту. Він узяв телефон і подзвонив Барнові.

— Є новини про Жуано?

Юний лейтенант, поліціант-відмінник, який так палко прагнув працювати поруч із «метром», щоб перейняти його знання, досі не з'явився.

— Угу, — промимрив Барн. — Я послав одного зі своїх хлопців до клініки для незрячих, щоб дізнатися, куди він міг піти потім.

— І?

— Жуано полишив клініку близько п'ятої, — утомленим голосом відповів капітан. — Схоже, він вирушив до Аннесі, щоб навідатися до офтальмолога, професора Їєрмонського університету, який лікує пацієнтів тої клініки.

— Ви дзвонили йому?

— Авжеж. І на робочий телефон, і на домашній. Жоден не відповідає.

— У вас є його адреса?

Барн продиктував Ньєманові лише одну адресу: лікар мешкав у будинку, у якому мав робочий кабінет.

— Я швиденько з'їжджу туди, — вирішив Ньєман.

— Але... навіщо? Жуано рано чи пізно з'явиться...

— Я відчуваю себе відповідальним за нього.

— Чому це?

— Якщо хлопчина втнув якусь дурницю, пішов на непотрібний ризик, я певен, він зробив це, щоб показати себе переді мною, вразити мене, розумієте?

— Повернеться ваш Жуано, — заспокійливим тоном відказав жандарм. — Він молодий, ось і взяв собі до голови якесь глупство й тепер іде хибним слідом...

— Я з вами згоден. Але він може опинитися в небезпеці. Сам того не знаючи.

— У... небезпеці?

Ньєман не відповів. Якусь хвилю обидва мовчали. Барн, схоже, не міг збагнути, що має на увазі комісар. Зненацька жандарм вигукнув:

— О! Ледь не забув: Жуано ще телефонував до лікарні. Він хотів зайти глянути на архіви.

— На які архіви?

— Під будівлею Університетського медцентру є величезні підземні галереї, де зберігається вся історія нашого краю: починаючи від народження його мешканців, їхніх хвороб і аж до смерті.

Комісара дедалі сильніше гнітила тривога: отже, світлявий хлопчина іде сам-один власним шляхом. Шляхом, який почався в клініці для сліпих і привів його до офтальмолога в Аннесі, а потім до архівів медцентру. Комісар запитав наостанок:

— Але там, у лікарні, його ніхто не бачив, еге ж?

Барн підтвердив. Ньєман завершив розмову. Одразу ж пролунав новий дзвінок. Тепер уже було не до шифрованих каналів зв'язку, паролів та інших застережних заходів. Тепер усі поспішали. Голос Коста тремтів від хвилювання:

— Мені щойно передали тіло.

— Це Серті?

— Так, це він. Жодних сумнівів.

Комісар видихнув. Усі клаптики інформації, які він зібрав за останні три години, лягли в загальну схему розслідування. Тепер Ньєман міг офіційно надіслати бригаду, щоб ретельно обшукати склад. Кост розповідав далі:

— Є одна важлива відмінність між каліцтвами першої та другої жертв.

— Яка?

— Цього разу вбивця не тільки вибрав очі, але й відрізав обидві кисті рук. Ви цього не зауважили, тому що тіло лежало в позі зародка: кукси були сховані між колінами.

Очі. Руки. Ньєманові здавалося, що між цими частинами тіла має бути якийсь прихований зв'язок. Але яка диявольська логіка поєднувала ці каліцтва, комісар збагнути не міг.

— Це все? — запитав він.

— Наразі все. Я беруся за розтин.

— Скільки часу тобі потрібно?

— Дві години, щонайменше.

— Почни з очей і подзвони мені, коли матимеш щось нове. Я впевнений: там знайдеться якась вказівка для нас.

— У мене таке відчуття, комісаре, ніби я працюю посланцем пекла.

Ньєман перетнув читальну залу. Біля дверей він зауважив присадкуватого поліціанта, що схилився над дисертацію Ремі Кайюа в одній із зашлюбованих кімнат. Комісар вирішив трохи затриматися й сів навпроти хлопчини.

— Як справи?

Поліціант підвів очі.

— Працюю.

Комісар усміхнувся і вказав на грубий стос аркушів.

— Нічого нового?

Поліціант знизав плечима.

— Увесь час про Грецію, олімпіади, спортивні змагання і всяке таке: біг, метання списа, панкратіон¹... Кайюа пише про священний характер фізичної випробови, установлення рекорду... — Поліціант скривив губи, немовби не вірячи в те, що

¹ Давньогрецьке бойове мистецтво та вид спорту, поєднує в собі елементи боротьби й кулачного бою.

розповідав. — Щось на кшталт... спільності з вищими силами. Він стверджує, що в ті часи високі спортивні досягнення розглядали як шлях до спілкування з богами... Наприклад, атлон — тогочасний атлет, — долаючи власні обмеження, міг пробудити сили землі... її родючість, урожайність. Зауважте, щось у цьому є. Коли дивишся на те шаленство, яке діється на деяких футбольних матчах, то справді здається, що спорт пробуджує якісь надприродні сили...

— Що ще важливого ти відзначив?

— Кайюа також пише, що в добу античності атлети водночас були поетами, музикантами й філософами. І цей миршавий бібліотекар особливо наполягає на цій тезі. Він, як видається, шкодує за тими часами, коли душа й тіло були нерозривно поєднані, злиті в тій самій людській істоті. Звідси й така назва його праці: «Туга за Олімпією». Він тужить за часами цих надлюдей, розумних і сильних, розвинутих духовно й фізично. Тій вимогливій добі Кайюа протиставляє наші часи, коли інтелектуали не можуть підняти кількох кілограмів, а в спортсменів голови набиті тирсою. Він бачить у цьому ознаку занепаду, поділу між тілом і духом.

Перед Ньєманом раптом знову постали атлети з його кошмару. Сліпі примари з закам'янілої реальності. Софі Кайюа пояснювала йому, що, на думку її чоловіка, спортсмени Берлінської олімпіади відновили цю глибинну єдність тіла й думки.

А ще поліціант подумав про університетських чемпіонів — викладацьких дітей, що, як розповідав Жуано, досягали найкращих результатів у всьому, навіть у спортивних дисциплінах. Ця надздібна молодь на свій лад також прагнула наблизитися до ідеалу античного атлета. Коли Ньєман розглядав у приймальні ректора світлини цих медалістів, його вразила якась бентежлива молода наснага, що її випромінювали їхні обличчя. Немовби втілення фізичної сили, але водночас і окремого способу мислення. Якоїсь філософії, можливо? Комісар усміхнувся молодому поліціянтові, що стривожено дивився на нього.

— А ти, схоже, непогано в цьому розібрався, — підсумував Ньєман.

— Я читаю по діагоналі. Розумію п'яте через десяте. — Тут він торкнувся кінчика свого носа. — Але в мене є нюх. Я цих фашиків здалеку чую.

— Гадаєш, Кайюа був фашистом?

— Достеменно не скажу... Це видається чимось складнішим... Але оцей міф про надлюдину, про чистих духом атлетів відгонить мені тою вічною маячнею про вищу расу й подібними балачками...

Учергове Ньєман пригадав світлини з Берлінської олімпіади, що висіли в коридорі помешкання Кайюа. За цими знімками, так само, як і за спортивними рекордами Гернона, ховалася якась таємниця. Це все, можливо, було пов'язане між собою. Але яким чином?

— А там ніде не згадуються ріки? — запитав він насамкінець. — Багрянні ріки?

— Що?

П'єр Ньєман підвівся.

— Забудь.

Поліціант підняв очі на високого чоловіка в синьому пальті, а потім сказав:

— Чесне слово, комісарє, ви би краще доручили це якомусь студентові, комусь кваліфікованішому за мене...

— Мені потрібна думка профі. Інтерпретація, яка б лягала в рамки розслідування.

Поліціант знову скривився.

— Ви справді гадаєте, що ця вся нісенітниця відіграє якусь роль у розслідуванні?

Ньєман узявся рукою за край скляної перегородки й схилювався над хлопчиною.

— У розслідуванні кожен елемент грає свою роль. Немає випадковостей, немає некорисних дрібниць. Усе функціонує, як структура атома, розумієш? Читай далі.

Ньєман пішов, покинувши молодого поліціанта з виразом неабиякого спантеличення на обличчі.

Вийшовши надвір, комісар помітив у студмістечку далекі зблиски телевізійних прожекторів. Примружившись, він вирізнув худорляву постать ректора університету Венсана Люїза, який стояв на сходах перед будинком і белькотав щось заспокійливе. Ньєман упізнав характерні логотипи телеканалів: регіональних, національних і навіть із Романдії¹... Журналісти юрмилися довкола ректора, засипали його запитаннями. Почалося: мас-медіа навели свої об'єктиви на Ёрнон. Новина про вбивство розійдеться по всій Франції, і ціле містечко охопить паніка.

І це лише початок.

37

Уже в дорозі Ньєман подзвонив Антуанові Реймсу.

— Є новини про англійця?

— Я саме в лікарні. Англієць досі не прийшов до пам'яті. Лікарі налаштовані доволі песимістично. Посольство Великої Британії спустило на нас цілу зграю адвокатів. Прибули просто з Лондона. Журналісти теж тут. Ти навіть не можеш собі уявити, що тут коїться: хай що б ти не думав — усе набагато гірше.

Супутниковий зв'язок працював бездоганно. Голос Реймса був кришталево-чистий.

Ньєман уявив свого начальника в шпиталі Отель-Дьє на острові Сіте й пригадав себе самого, пригадав, як у лікарняних палатах допитував постраждалих від кулаків сутенерів повій з опухлими мармизами й розсіченими бровами. Він побачив перед собою й закривавлені обличчя підозрюваних, які сам же й підрихтовував. Побачив руки, прикуті кайданками до ліжка, і веремію миготливих вогників у мертвотній блідості кімнати.

¹ Романдія, також Французька Швейцарія, Франкомовна Швейцарія, — франкомовна частина Швейцарської конфедерації, розміщена на заході країни.

Перед очима його постала паперть Собору Паризької Богоматері, така, якою він бачив її, коли о третій годині виходив із Отель-Дье в ясну порожнечу ночі, знесилений, розбитий. П'єр Ньєман був войовником. І спогади його ряхтіли зблисками криці й полум'ям бойовиськ. Раптом він відчув страшну тугу за таким способом життя, якого мало хто прагнув, але який був єдиним сенсом Ньєманового існування на цій землі.

— А як твоє розслідування? — запитав Реймс.

Голос його звучав не так різко, як під час попередньої розмови: професійна солідарність, роки спільної праці й давня приязнь узяли гору.

— Маємо вже два трупи. І жодної зачіпки. Та я йду по сліду. І я знаю, що на правильному шляху.

Реймс нічого не відказав, але Ньєман відчув, що це мовчання означає довіру. Комісар запитав:

— А що там з моєю справою?

— Якою твоєю справою?

— Я питаю, чи у нас в конторі не відкрили провадження у справі того хулігана.

Реймс понуро реготнув.

— Ти про відділ внутрішніх розслідувань? Вони вже довго чекали на таку нагоду. Можуть собі дозволити почекати ще трохи.

— Чого почекати?

— Почекати, доки твій англійчик не гигне. Щоб тоді звинувати тебе в убивстві.

Ньєман дістався Аннесі близько одинадцятої години вечора. Він їхав довгими освітленими алеями, густо обсадженими деревами. Сяйво ліхтарів пестило листя, що мінилося, наче клаптики муару. У глибині кожної алеї, немов у світляному стовпі, поставали невеличкі споруди: кіоски, фонтани, статуї. Здалеку, на відстані кількох сотень метрів, вони здавалися крихтливими фігурками з музичної шкатулки або ж зображеннями на ґратках радіатора. Немовби місто ховало свої skarби в скринях із каменю, мармуру й листя, наставлених у скверах і на майданах.

Комісар їхав уздовж каналів, завдяки яким Аннесі трохи скидалося на Амстердам. Удалині канали впадали в озеро, другий берег якого світився яскравими вогнями. Важко було повірити, що лише за кількадесят кілометрів звідси лежить Ґернон — із трупами й нелюдом-убивцею. Ньєман заїхав у житловий район міста. Вулиця В'язів. Бульвар Вовер¹. Провулок Дужих Вітрів. Ці назви, либонь, відлунювали мешканцям Аннесі мріями про білокам'яні палаци, символами могутності.

Ньєман зупинив машину перед в'їздом до провулку, що круто йшов униз. Високі будинки, пишні й гнітючі воднораз, стояли майже впритул один біля одного, розділені садками, що ховалися за мідно-зеленими мурами.

Будинок, який він шукав, виявився кам'яницею з довгастим дашком над ґанком. Поліціант двічі натиснув на ромбічної форми дзвоник, кнопка якого зображала зіницю. Нижче, на табличці з чорного мармуру, був напис: «Доктор Едмон Шернсе. Офтальмолог-хірург».

Відповіді не було. Ньєман поглянув на замок. Той не становив серйозної перешкоди, і комісар був не від того, щоб ще раз удертися до будинку. Він спритно підчепив зубчики в замок й за якусь мить опинився в передпокої з мармуровою підлогою. Стрілки на стінах показували напрямок до чекальні — уздовж коридору, ліворуч, але поліціант поглянув праворуч, і його очі спинилися на інших дверях, оббитих шкірою.

Кабінет лікаря. Ньєман повернув ручку й зайшов до видоїженої кімнати, а скоріше просторої веранди, стеля й дві стіни якої були повністю зі склоблоків². Десь у темряві чути було дзюрчання води.

¹ Вовер (фр. Vauvert, від "val vert" — «зелена долина») — замок біля Парижа, зведений в XI столітті королем Робертом II Побожним. За легендою, замок населяла нечиста сила.

² Прямокутний будівельний компонент зі скла, що використовується в будівництві напівпрозорих стін. Являє собою виріб із герметично закритою порожниною, яка утворена в результаті з'єднання двох відпресованих скляних пластин-оболонок (напівблоків).

Ньєманові знадобилося кілька секунд, щоб у дальньому кутку приміщення розгледіти постать, яка схилилася над раковиною.

— Лікарю Шернсе?

Чоловік обернувся й поглянув на поліціанта. Ньєман підійшов ближче. Першим, на що він звернув увагу, були руки лікаря — засмаглі, поцятковані коричневими плямками, із мереживом вен, що бігли до дужих зап'ястків. Руки зблискували під струменями води, скидаючись на коріння старого дерева.

— Хто ви?

Голос був низький, спокійний. Невисокий на зріст, проте міцної статури, чоловік, як видавалося, мав понад шістдесят років. Над високим, смаглявим, також позначеним темними цятками чолом буйними хвилями здіймалося сиве, аж біле, волосся. Грубі риси обличчя, дебелий торс — лікар скидався на кам'яну брилу, непохитну й загадкову, і тим дивніше було бачити його, вбраного лише в майку та білі підштаники.

— П'єр Ньєман, комісар поліції. Я дзвонив у двері, але ніхто не відповів.

— А як ви зайшли?

Ньєман ляснув пальцями, наче фокусник у цирку.

— Професійні навички.

Чоловік делікатно всміхнувся, не виказуючи невдоволення такою нахабністю поліціанта. Він закрутив воду, натиснувши ліктем на довгий важіль крана, і зі здійснятими руками пройшов через засклену кімнату до вішака з рушником. У сутіні виднілося приладдя для перевірки зору, мікроскопи, анатомічні таблиці з внутрішньою і зовнішньою будовою ока.

— Сьогодні по обіді до мене вже навідувався один поліціант. Що потрібно вам? — промовив Шернсе беземоційним тоном.

Ньєман стояв за кілька метрів від лікаря. Він усвідомив, що лише тепер зауважив характерну рису цього чоловіка, те, що вирізняло його з-поміж інших. Очі. Погляд Шернсе був безбарвний, а сірі райдужки надавали йому схожості зі зміїним.

Очі скидалися на два крихітні акваріуми, у яких плавали хижі, покриті залізною лускою істоти.

— Я саме хотів би поставити вам кілька запитань щодо нього, — пояснив Ньєман.

Чоловік поблажливо всміхнувся.

— Несподівано! Тепер поліціянти розслідують роботу один одного?

— О котрій годині він приходив до вас?

— Близько шостої вечора, як мені видається.

— Так пізно? Ви пам'ятаєте, про що він вас запитував?

— Так, звісно пам'ятаю. Він розпитував про пацієнтів клініки, що біля Їєрсона. У ній лікуються діти з вадами зору. Вони мої постійні пацієнти.

— Що саме він хотів знати?

Шернсе відчинив шафу з червоного дерева, дістав звідти світлу, з вільними рукавами сорочку й кількома вправними рухами одягнув її на себе.

— Його цікавили причини цих недуг у дітей. Я пояснив, що йдеться про спадкові хвороби. Тоді він зажадав знати, чи можна припустити зовнішню причину таких хвороб, наприклад отруєння або неправильне лікування.

— І що ви відповіли?

— Що це безглуздя. Генетичні захворювання виникають через ізольоване розміщення Їєрсона і шлюби між кривими родичами. Хвороби переносяться з кров'ю й повторюються раз по раз у наступних поколіннях. Це явище добре відоме, воно часто трапляється у відокремлених спільнотах. Наприклад, у регіоні біля озера Сен-Жан у Квебеці або в громадах амішів¹ у Сполучених Штатах. Те саме й у Їєрсоні. Мешканці долини

¹ Консервативна християнська спільнота. Її члени дотримуються відокремленого способу життя. Основна їхня частина відмовляється від будь-яких технічних засобів, що можуть пов'язувати їх із зовнішнім світом. Шлюби беруть лише зі своїми одновітцями.

мають обмаль контактів із зовнішнім світом... Тож я не бачу потреби шукати ще якесь пояснення цьому явищу.

Анітрохи не ніяковіючи через Ньемана, лікар узявся надягати темно-сині штани зі сріблястої, злегка переливчастої тканини. Убирався Шернсе напрочуд елегантно.

— Він запитував вас іще про щось? — провадив далі поліціант.

— Так, про трансплантації.

— Про які трансплантації?

Окуліст захищував сорочку.

— Очні. Я зовсім не зрозумів, про що йому йдеться.

— Він не пояснив, навіщо це йому потрібно?

— Ні, але я докладно відповів на всі його запитання. Скажімо, він хотів знати, чи хтось міг би бути зацікавленим у видавленні очей, щоб пересадити рогівку.

Отже, Жуано взявся за «хірургічний» слід.

— І що?

Лікар закінчив одягатися й провів тильним боком долоні по підборіддю, немов перевіряючи, наскільки відросла щетина. На скляних стінах кімнати танцювали тіні дерев.

— Я пояснив йому, що така операція не має сенсу. Нині рогівку для пересадження знайти неважко. До того ж у виготовленні штучних органів досягнуто значного прогресу. Що ж до сітківки ока, то її досі не навчилися зберігати. Тому про її трансплантацію не може бути й мови... — Лікар злегка скривив губи в посмішці. — Знаєте, ці історії про торгівлю органами — значною мірою лише вигадки простолюду.

— Ще про щось він вас запитував?

— Ні. Мої відповіді його вочевидь розчарували.

— Ви не радили йому звернутися ще кудись? Не давали йому якоїсь адреси?

Шернсе лагідно розсміявся.

— Їй-богу, скидається на те, що ви загубили колегу!

— Прошу вас відповісти. Чи можете ви сказати, куди він подався після зустрічі з вами? Він повідомляв, куди збирається йти?

— Ні. Він мені про це нічого не казав. — Обличчя лікаря спомурніло. — Мені, одначе, хотілося б знати, що відбувається.

Ньєман дістав із кишені полароїдні знімки трупа Кайюа й поклав їх на стіл.

— Ось що.

Шернсе надів окуляри, засвітив невеличку лампу на триніжку й узявся розглядати фотографії: підняті повіки, порожні западини очниць.

— Господи Боже... — прошепотів окуліст.

Здавалося, те, що він побачив, ужахнуло його, але водночас і зачарувало. Ньєман зауважив на другому кінці столу набір хромованих стилетів у старовинному китайському пеналі. Комісар вирішив перейти до нової серії запитань — одного фахівця свого діла іншому.

— У нас дві жертви в такому стані. Як ви гадаєте, цих каліцтв могла завдати рука професіонала?

Шернсе підвів погляд. Обличчя його було всіяне краплинами поту. Кілька довгих секунд він мовчав, а відтак промовив:

— Боже мій... Що ви маєте на увазі?

— Я кажу про видалення очей. Ось знімки великим планом. — Ньєман простягнув йому фотографії очних ямок у наближенні. — Чи впізнаєте ви тут роботу лікаря? Можливо, якісь характерні надрізи? Убивця вийняв очі, але ретельно подбав, щоб не зачепити повіки: це звична практика? Чи потребує така операція вагомих знань в анатомії?

Шернсе знову схилився над світлинами.

— Хто ж міг таке учинити? Що за чудовисько... А де це сталося?

— Неподалік Гернона. Лікарю, прошу вас відповісти на моє запитання: як ви гадаєте, може це бути справою рук професіонала?

Окуліст випростався.

— На жаль, я... я не знаю.

— Як, на вашу думку, діяв убивця під час цієї операції?

Лікар підніс фотографії до очей.

— Гадаю, він просунув під очні яблука якийсь гострий інструмент... перетнув ним зоровий нерв і окорухові м'язи завдяки піддатливості повік. Потім, гадаю, він пласкою частиною леза вивернув око з очниці. Як перевертають монетку, розумієте?

Ньєман заховав світлини до кишені. Лікар стежив за кожним його рухом, здавалося, він досі бачить жажливі картини крізь тканину пальта. Сорочка його потемніла на грудях від поту.

— Я хотів би поставити вам ще одне запитання загального характеру, — мовив Ньєман. — Не поспішайте відповідати, подумайте як слід.

Лікар відступив від столу. По веранді метлялися тіні дерев. Чоловік дав знак поліціянтові казати далі.

— Що спільного, на вашу думку, між очима й долонями людини? Який зв'язок може бути між цими двома частинами людського тіла?

Окуліст пройшовся по кімнаті. До нього поверталися спокій і впевненість науковця.

— Це очевидно, — сказав він по якомусь часі. — І очі, і долоні — це унікальні частини нашого тіла.

Ньєман здригнувся. Від часу розмови з Костом він передчував щось таке, лише не міг чітко сформулювати свою думку. Тепер настала його черга пітніти.

— Що ви маєте на увазі?

— Райдужна оболонка ока неповторна. Тисячі волокон, з яких вона складається, витворюють візерунок, унікальний для кожного з нас. Біологічний маркер, що його визначають наші гени. Райдужка — це така сама важлива ознака людини, як відбитки пальців.

Ось що спільного між очима й долонями: це єдині частини нашого тіла, що містять біологічний або ж — як називають його спеціалісти — біометричний підпис. Позбавте тіло долонь і очей, і ви знищите риси, властиві лише йому. А ким є людина, що помирає без цих рис? Ніким. Безіменним трупом, що втратив свою глибинну ідентичність. А може, й душу. Хто зна... У певному розумінні це, можливо, найстрашніший кінець для

людини, який тільки можна уявити. Шмат мертвої плоті, скинутий до спільної могили.

Полиски світла заломлювалися в скляних блоках веранди й відбивались у безбарвних очах Шернсе, від чого ті здавалися ще прозорішими. Уся кімната тепер скидалася на величезне скляне око. Анатомічні таблички, постать чоловіка, що стояв проти світла, гіллясті тіні дерев — усе рухалося, кружляло, неначе в глибинах химерного дзеркала.

Комісара враз осяяло: він подумав про пальці Кайюа, що не лишали відбитків, — ось чому вбивця не відігнув йому рук. Вони його вочевидь не цікавили, адже однаково були анонімними.

Убивця позбавляв своїх жертв біологічних ознак їхньої особистості.

— Як на мене, — мовив далі окуліст, — очі дозволяють ідентифікувати особу навіть точніше, ніж відбитки пальців. Вашим фахівцям там, у поліції, слід було б замислитися над цим.

— Чому ви так гадаєте?

Шернсе всміхнувся в півтемряві. До нього вже повністю повернулася його професорська манера поведінки.

— Деякі науковці вважають, що з райдужки можна дізнатися не тільки стан здоров'я людини, але й усю історію її життя. Адже ці крихітні обідки, що зблискують довкола наших зіниць, містять у собі весь наш генезис... Ви ніколи не чули про іридологію¹?

Невідь-чому Ньєман відчув упевненість, що ці лікареві слова кидають на розслідування світло з іншого боку. Комісар ще не знав, куди це веде, але відчував, що вбивця поділяв переконання окуліста.

— Ця галузь науки виникла наприкінці XIX століття, — розповідав далі Шернсе. — Один німець, дресирувальник орлів, помітив дивну річ: коли один із птахів зламав лапу, на його райдужці з'явилася золотиста плямка. Немовби цей випадок лишив слід на оці хижака. І такі фізичні відбитки існують,

¹ Сфера медицини, що вивчає діагностування здоров'я за райдужною оболонкою очей.

пане комісарє. Я в цьому певен. Хто зна, може, ваш убивця вирізає очі у своїх жертв, щоб знищити сліди якоїсь події, про котру можна було б довідатися з райдужки ока?

Ньєман відступив, і лікарева тінь видовжилася, займаючи порожнє місце. Поліціант поставив останнє запитання:

— Чому сьогодні вдень ви не відповідали на телефонні дзвінки?

— Бо я відімкнув телефон, — усміхнувся окуліст. — У понеділок я не приймаю і вирішив присвятити день упорядкуванню свого кабінету...

Шернє знову підійшов до шафи, дістав звідти піджак і одягнув його одним широким, точним рухом. Разом зі штанами піджак утворював вільний темно-синій костюм прямого крою. Немов лише тепер збагнувши причину Ньєманового візиту, окуліст промовив:

— То ви намагалися зв'язатися зі мною? Щиро перепрошую. Це все я міг би розповісти й телефоном. Мені дуже прикро, що змусив вас даремно витратити свій час.

Йому не було прикро анітрохи. Його смагляве обличчя виражало тільки себелюбство й цілковиту байдужість. Либонь, він уже й забув про жажливі дірки на місці очей Ремі Кайюа.

Ньєман ще раз глянув на анатомічні малюнки: кровonosні судини танцювали на білку ока, немов наслідуючи гіллясті тіні, що падали крізь грубе скло стін і стелі.

— Ні, — пробурмотів він. — Я витратив свій час не даремно.

На вулиці комісара чекала нова несподіванка. Спершись на його автомобіль, у саяві ліхтаря стояв якийсь чоловік і, схоже, дождався Ньємана. Чоловік — на вигляд араб — був такий самий високий, як і комісар, мав довгі растаманські коси, пістряву шапочку й мефістофельську борідку.

Досвідчений поліціант уміє розпізнати небезпечного чоловіка, коли натрапляє на такого. Цей довготелесий тип, попри свою невимушену позу, вочевидь належав до цієї категорії. Він скидався на тих наркодилерів, за якими комісар так часто

ганявся під покрывом паризьких ночей. Ньєман міг закласти-ся, що цей довгань має десь схований пістолет. Комісар поклав руку на свій «MR-73», рушив уперед і не повірив своїм очам: араб йому всміхався.

— Комісарє Ньєман? — запитав чоловік, коли поліцієнт був уже за кілька кроків від нього, а потім, не чекаючи на відповідь, сягнув рукою під куртку.

Ньєман нараз вихопив пістолет і прицілився.

— Ані руш!

Чоловік з обличчям, схожим на сфінксове, насмішкливо вищирився з такою впевненістю в собі, яку Ньєман нечасто бачив навіть у найзапекліших злочинців, а потім незворушним голо-сом промовив:

— Спокійно, комісарє. Мене звати Карім Абдуф, я лейтенант поліції. Капітан Барн сказав, що я зможу застати вас тут.

Блискавичним рухом араб дістав руку з-за пазухи й пома-хав на світлі поліційним посвідченням. Ньєман, досі вагаю-чись, заховав зброю й придивився до дивного поліцієнта, у чіїх вухах, із-під кіс, зблискували кульчики.

— Ти ж не з аннесійської бригади? — недовіжливо запитав комісар.

— Ні, я із Сарзака. Департамент Ло.

— Не чув про такий.

Карім сховав посвідчення.

— Наше існування покрите мороком таємниці.

Ньєман усміхнувся і ще раз зміряв довганя очима.

— То що ж ти за коп?

Сфінкс відважив щигля по антені автомобіля.

— Я той самий коп, якого вам бракує, комісарє.

38

Обидва поліцієнти пили каву в невеличкому придорожному кафе на автостраді N 56, де вони зупинилися, повертаючись до Гернона. Удалині блимали вогники жандармської застави

й фари машин, що гальмували перед загородженнями з проблисковими маячками.

Нъеман уважно слухав поквапливу розповідь Абдуфа, поліціанта, який з'явився нізвідки і чиє неймовірне розслідування несподівано виявилось пов'язаним з убивствами в Герноні. Однак історія, що її розповів араб, видавалася малозрозумілою. Таємнича жінка, що разом із донькою, яку видає за сина, утікає від демонів, що прагнуть знищити обличчя дитини, вважаючи його небезпечним доказом своїх злочинів... Усе це скидалося б на марення божевільного, коли б серед цього нагородження нісенітниць молодий лейтенант поліції із Сарзака не надав йому свідчення того, що Філіпп Серті вночі з неділі на понеділок осквернив могилу на цвинтарі невеличкого містечка в департаменті Ло.

А інформація ця була вкрай важлива.

Філіпп Серті — найпевніше — був той, хто вдерся до гробівця. Звісно, потрібно буде ще порівняти частинки гуми, знайдені в Сарзаку, із шинами «Лади». Але якщо здогади цього араба підтвердяться, то Нъеман матиме перший конкретний доказ провини однієї з жертв.

З іншого боку, комісар не знав, як припасувати до свого розслідування решту історії: всю ту маячню про дівчинку та її матір, яких переслідували «демони».

— І який твій висновок? — запитав Каріма Нъеман.

Молодий араб нервово вертів у руках грудку цукру.

— Я гадаю, минулої ночі демони прокинулися, чому — не знаю. Серті приїхав до моєї діри й пробрався до школи та до гробівця, щоб перевірити щось, пов'язане з втечею тої жінки у вісімдесят другому році.

— Тобто Серті — один із твоїх демонів?

— Саме так.

— Але ж це безглуздя, — відказав Нъеман. — У вісімдесят другому Філіппові Серті було дванадцять років. Ти справді гадаєш, що такий недоліток може налякати дорослу жінку, матір родини, і буде ганятися за нею по всій Франції?

Карім Абдуф насупився.

— Знаю. Не все ще сходиться.

Нъеман усміхнувся й замовив ще одну каву. Він поки не вирішив, чи слід вірити всьому тому, що розповів йому Карім. Не вирішив він і те, чи слід довіряти цьому довганеві — метр вісімдесят п'ять на зріст — із растаманськими дредами, що носить нестатутний автоматичний пістолет і роз'їжджає на вочевидь краденому «Ауді». Але історія Абдуфа видавалася не більш божевільною, ніж його власне припущення про те, що вбиті були винні в якомусь злочині. До того ж пристрасний запал молодого араба був збіса заразливий.

Урешті-решт Нъеман вирішив довіритися цьому молодикові. Він дав йому ключ від свого особистого «кабінету» в університеті, де Карім міг ознайомитися з матеріалами справи, а потім утаємничив його в приховані аспекти свого розслідування.

Приглушеним голосом комісар розповів йому про своє глибоке переконання в тому, що жертви вчинили якийсь злочин, — може, й не один, — а вбивця прагнув їм помститися. Нъеман навів ті мізерні докази, що підтверджували це припущення: шизофренія і грубе поводження з дружиною Ремі Кайюа, покинутий склад і зошит Філіппа Серті. Згадав комісар і про «багрянні ріки», зізнавшись, що не розуміє значення цієї дивної фрази, а відтак пояснив поточну ситуацію: він чекає на результати другого розтину, адже труп може містити нове повідомлення від убивці.

Крім того, були також непевні сподівання, що на вудки, закинуті по всій місцевості, спіймається щось суттєве. Зрештою, стишивши голос ще сильніше, комісар розповів про Еріка Жуано і свою стривоженість його тривалою відсутністю.

Абдуф поставив кілька уточнювальних запитань: схоже, його неабияк зацікавило зникнення лейтенанта. Нъеман своєю чергою запитав:

— Маєш якусь гадку щодо цього?

Молодий поліціант утомлено всміхнувся.

— Ту саму, що й ви, комісарє. Боюся, ваш хлопчина вскочив у халепу. Він натрапив на слід і захотів розібратися у всьому сам, щоб похизуватися перед вами. Мабуть, наштотхнувся на щось справді важливе, але ця знахідка коштувала йому голови. Я хотів би помилитися, але скидається на те, що ваш Жуано — можливо — дізнався, хто вбивця, і — можливо — поплатився за це життям.

Запала мовчанка. Ньєман дивився на далекі вогні поліційної застави. Відтоді як прокинувся в бібліотеці, він думав те саме, хоч і не наважувався зізнатися собі в цьому.

— Не вважайте мене циніком, комісарє, — озвався знову Карім. — Сьогодні від самого ранку я потрапляю з одного жахиття до іншого. І ось я тут, у Герноні, де орудує вбивця, що видає своїм жертвам очі. Та ще й сиджу навпроти вас, П'єра Ньємана, славетної людини, видатного поліціанта Франції, який, схоже, так само спантеличений цим усім, як і я... Тому я вже нічому не здивуюся. Я гадаю, що ці вбивства прямо пов'язані з моїм розслідування, і, повірте, я готовий пройти його до кінця.

Поліціанти вийшли з кафе.

Було вже по півночі. Надворі сіявся дрібний дощ. Віддалік, незважаючи на мрячку, жандарми й далі перевіряли машини, що терпляче чекали на дозвіл проїхати. Декотрі водії визирали з напівопущених віконць, обережно поглядаючи на поліційні автомати, що зблискували під дощем.

За звичкою комісар скинув оком на пейджер. На екрані світився виклик від Коста. Ньєман негайно зателефонував судовому медикові.

— Що сталося? Ти закінчив розтин?

— Не зовсім. Але я хотів би вам дещо показати. Тут, у лікарні.

— Телефоном розповісти не можеш?

— Ні. До того ж я чекаю результатів інших аналізів, вони мають бути з хвилини на хвилину. Приїжджайте. Я буду готовий до вашого приїзду.

Ньєман завершив розмову.

— Є новини? — запитав Карім.

— Можливо. Мені треба побачити нашого судмедексперта. У тебе які плани?

— Я приїхав сюди, щоб допитати Філіппа Серті. Він мертвий, тож я перейду до наступного етапу.

— А саме?

— Треба визначити обставини смерті батька Жюдіт Еро. Він помер тут, у Їєрноні, і я майже впевнений, що мої демони доклали до цього руку.

— Гадаєш, убивство?

— Цілком імовірно.

Ньєман із сумнівом похитав головою.

— Я перерив архіви всіх жандармерій і комісаріатів у цій місцевості за двадцять п'ять років і не знайшов нічого, що викликало б підозру. Знову ж таки, Серті був хлопчиком, коли...

— І все ж я перевірю. У кожному разі я впевнений, що між цією смертю та кимось із ваших жертв існує зв'язок і я його знайду.

— З чого почнеш?

— Із цвинтаря. — Карім усміхнувся. — Відвідування цвинтарів уже стало моєю звичкою, я на цьому спеціалізуюсь. Хочу пересвідчитися, що Сільвен Еро справді похований у Їєрноні. Я вже зв'язався з Таверле й розвідав про Жюдіт Еро, єдину доньку Фаб'єнн і Сільвена Еро, що народилася в 1972 році тут, в Університетському медцентрі. Так сказано в свідоцтві про її народження. Лишилося тепер глянути на свідоцтво про смерть її батька.

Ньєман простягнув йому клаптик паперу з номерами свого мобільного й пейджера.

— Для конфіденційної інформації користайся пейджером.

Карім Абдуф сховав аркушик до кишені й напівповчальним-напівнасмішкуватим тоном прорік:

— «Під час розслідування кожен факт, кожен свідок — це дзеркало, у якому відображається справжня суть злочину...»

— Що ти верзеш?

— Я був на одній із ваших лекцій, комісаре, коли вчився у школі інспекторів.

— І що з того?

Карім підняв комір куртки.

— А те, що, згідно з вашою теорією дзеркал, наші розслідування стоять так. — Він звів долоні й поволі розташував їх одна проти одної. — Кожне з них відзеркалюється в іншому, тямите? А в «мертвій зоні» — чорт забирай, я у цьому впевнений! — на нас чекає убивця.

— Як я зможу з тобою зв'язатися?

— Я сам вам подзвоню. Я просив собі мобільний телефон, але в бюджеті Сарзака на дев'яносто сьомий рік таких видатків не передбачено.

Молодий слідець схилився на прощання по-арабськи та зник, блискавичний, наче клинок шпаги.

Ньєман підійшов до своєї машини, кинувши останній погляд на блискучий «Ауді», що рвонув із місця, розтанувши в дощовій млі. Комісар зненацька відчув себе надто старим, надто знесиленим, немов придавленим тягарем ночі, років, невпевненості. Присмак небуття стояв у горлі. Та водночас він чувся сильнішим: тепер у нього був союзник.

І то небиякий.

39

Кристали вигравали кольорами веселки: червоним, блакитним, зеленим, жовтим. Переломлене в призмі різнобарвне світло, наче в калейдоскопі, мінилося під прозорим скельцем. Ньєман звів очі від мікроскопа й запитав Коста:

— Що це таке?

Судовий медик відповів здивованим тоном:

— Це скло, комісарє. Цього разу вбивця помістив на труп скляні крихти.

— Куди саме помістив?

— Знову в очниці. Під повіки. Немовби дрібні затверділі сльозинки, що пристали до плоті.

Вони перебували в лікарняному морзі. На молодому патологоанатому був закривавлений робочий халат. Ньєман уперше

побачив його вдягнутого так, серед фаянсової білості покійницької. Одежа й місце надавали судовому медикові крижаной авторитетності. Очі Коста всміхнулися з-за окулярів.

— Вода, лід, скло. Спорідненість речовин очевидна.

— І сам бачу, — буркнув Ньєман, підходячи до трупа, що лежав на столі посеред приміщення, накритий простирадлом. — Що це означає? Я маю на увазі: на що вказують нам ці шматочки скла? У них є якісь особливості?

— Я чекаю на Аст'є. Він подався до себе в лабораторію, щоб докладно дослідити це скло й визначити його точне походження. Заразом він має привезти результати аналізу того порошку й шматочків металу, які ви знайшли на складі. Однак Аст'є вже має відповідь щодо чорнила в тому зошиті. На жаль, ви будете розчаровані: йдеться про звичайне чорнило. Нічого особливого. Що ж до цифр, якими списані сторінки, ми не можемо нічого сказати, доки не матимемо більше інформації... Єдине, нам вдалося визначити почерк: це рука Серті, жодних сумнівів.

Ньєман провів долонею проти йоржика волосся: він мало не забув про свої знахідки на складі. Запала мовчанка. Поліціант звів голову й раптом помітив, як очі Коста зблиснули розумінням, немовби йому нарешті вдалося розв'язати складну математичну задачу.

— Що таке? — роздратовано запитав комісар.

— Та нічого. Просто... Вода, лід, скло. Це все речовини кристалічної будови...

— Я ж сказав тобі, що й сам це бачу.

— ...які відповідають кожна різній температурі.

— Тобто?

Кост склав долоні докупи.

— Структура цих речовин формується на різних щаблях температурної шкали, комісаре. Холод криги. Кімнатна температура води. Лютий жар, щоб перетопити пісок на скло.

Ньєман розсерджено махнув рукою, відкидаючи цей висновок.

— То й що з цього? Як це нам допоможе?

Кост втягнув голову в плечі, немовби повертаючись у свою мушлю неспіливості.

— Та то так... Лише думка вголос...

— Розкажи мені краще про каліцтва, яких завдано жертві.

— За винятком відтятих до зап'ястка рук, труп має такий самий вигляд, як і труп Кайюа. Лише відсутні сліди тортур.

— Серті не кували?

— Ні. Убивця, очевидно, уже знав те, що хотів знати, і відразу взявся до справи. Вирізав очі й відтяв руки. Потім задушив. Але Серті, схоже, зазнав жакливих мук. Адже вбивця, як видається, спершу скалічив його: відрізав руки, видер очі — і лише потім кінчив його.

— А як його задушили?

— Так само, комісарє. Металевим дротом. Яким спочатку зв'язали. Як і першого разу. Сліди на кінцівках ідентичні.

— А руки? Як йому відітнули зап'ястки?

— Важко сказати. У мене таке враження, що вбивця знову ж таки використав дріт, яким ріжуть масло. Він обкрутив його довкола зап'ястка, а потім затягував із неймовірною силою. Нам треба шукати справжнього велета, комісарє. Наділеного надприродною міццю.

Ньєман замислився. Попри всі ці деталі, які дещо прояснювали обставини вбивства, йому ніяк не вдавалося уявити вбивцю. Навіть його силуету. Щось заважало комісарові побачити конкретну людину. Убивця видавався йому скоріше якимось загальним явищем, стихією, глобальною енергією.

— Час убивства? — запитав він.

— Забудьте про це. Через те, що тіло перебувало в холоді льодовика, немає жодної можливості визначити, коли Серті було вбито.

Раптом двері моргу розчахнулися. На порозі постав довготелесий чоловік із малокровним обличчям, приплесканим носом і світлими витрішкуватими очима. Кост представив комісарові Патріка Аст'є. Хімік виклав на стіл пластиковий пакетик і відразу ж перейшов до справи:

— Я визначив склад: пісок із Фонтенбло, натрій, свинець, поташ, бура¹. На підставі пропорції цих складників можна зробити висновок про походження скла. Із такого скла виготовляли склоблоки, знаєте, такі, як у басейнах. Або в будинках тридцятих років. Убивця скеровує нас до якогось місця, заведеного таким чином...

Ньєман різко обернувся й кинувся до дверей. Сліпучим спалахом майнула здогадка: він пригадав стелю й стіни окулістового кабінету. Комісар подумки вилаявся. Це не могло бути збігом: Едмон Шернсе був наступною жертвою убивці.

— Куди ви? — покликав його Марк Кост, коли Ньєман уже розчиняв двері.

— Здається, я знаю, на кого цього разу націлився вбивця. Якщо тільки ще не запізно...

Поліціант вискочив у коридор, але його нагнав Аст'є і схопив за рукав.

— Комісаре, я ще маю розповісти вам про аналіз порошку...

П'єр Ньєман глянув на хіміка крізь запітнілі скельця окулярів.

— Що? Якого порошку?

— Ну, того, що ви зібрали на складі...

— І?

— Це подрібнені кістки, комісаре. Кістки тварин.

— Яких тварин?

— Схоже, щурів. Це видається маячнею, але, по-моєму, ваш Серті розводив гризунів...

Ньємана знову обсипало холодом.

— Пізніше, — витиснув він. — Коли повернуся.

Ньєман мчав автострадою зі швидкістю понад сто п'ятдесят кілометрів за годину, до болю стискаючи кермо.

Якщо Едмон Шернсе — наступна жертва вбивці, отже, він третій, винний у чомусь.

Разом із Ремі Кайюа.

¹ Бура (тетраборат натрію) — натрієва сіль борної кислоти.

Разом із Філіппом Серті.

А якщо Шернсе винен у якомусь злочині, то значить Еріка Жуано вбив саме він.

Трясця ж його матері! Комісар кусав губи, щоб не закричати. Він знову й знову обмірковував помилки, яких припустився від самого початку, підсумовував власну некомпетентність. Він не схотів поїхати до клініки сліпих через цей свій дурний страх собак. Ось де він уперше втратив слід!

Ось коли він остаточно збився з дороги!

Поки він повільно, наче слимак, просувався у своєму розслідуванні, поки бавився в альпініста на льодовику чи допитував матір Філіппа Серті, Ерік Жуано подався до клініки й виявив там щось важливе. Щось, що привело його просто до Шернсе. Однак юний лейтенант діяв надто гарячково й не зумів оцінити наслідків свого відкриття. Хлопчина не виявив обережності й, розпитуючи лікаря, підійшов упритул до небезпечної для окуліста правди. Вочевидь саме тому Шернсе й прибрав його.

У Ньємановій голові помалу викристалізувалася нова думка, страхітлива впевненість, дарма що він не мав жодного доказу на її підтвердження, лише власне чуття: Кайюа, Серті й Шернсе замислили були щось разом. Їх пов'язувала спільна провина.

Смертельна провина.

МИ ГОСПОДАРІ, МИ РАБИ.

МИ ВСЮДИ, МИ НІДЕ.

МИ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКИ.

МИ ВОЛОДАРІ БАГРЯНИХ РІК.

Чи можливо, що «ми» означає цих трьох чоловіків? Чи можливо, що Кайюа, Серті й Шернсе і були ті володарі «багряних рік»? Що вони змовилися проти всього міста і змова ця стала мотивом їхнього вбивства?

Вхідні двері цього разу були прочинені. Зайшовши всередину, Ньєман відразу повернув праворуч і опинився в заскленій веранді. Сутінь. Тиша. Чванливі обриси оптичного приладдя. Поліціант дістав револьвер і, стиснувши його руків'я, обійшов приміщення. Нікого. Лише тіні дерев, проймаючись крізь прозорі склоблоки, далі танцювали на підлозі.

Ньєман повернувся до житлової частини будинку. Зазирнув до чекальні, зануреної в морок, відтак перетнув мармуровий передпокій; у кошику стояли ціпки з головками з рогу чи слонової кістки. Він зайшов до вітальні, заставленої масивними меблями й завішеної важкими порт'єрами, потім до кількох старомодних спалень, де здійсмалися ліжка з лакованого дерева. Нікого. Жодних слідів боротьби. Жодних слідів утечі.

Не опускаючи револьвера, Ньєман рушив до сходів і піднявся на горішній поверх. Заглянув до невеличкого кабінету, в якому пахло паркетним воском і сигарами. На потертому килимі стояли валізи з м'якої шкіри і з золоченими замками.

Поліціант ступив кілька кроків уперед. Від місця тхнуло грозою, смертю. Крізь овальне вікно він побачив верхівки високих дерев, які невпинно шарпав лютий вітер. Поміркувавши, Ньєман збагнув, що це віконце мало б виходити просто на скляний дах веранди. Він рвучко розчахнув його й кинув погляд на прозору покрівлю.

У жилах йому захолола кров. У забризканих дощем прямокутниках скла мерехтіло злегка викривлене відображення тіла Шернсе. Розкинуті руки, зведені до купи ноги — поза розіпнутого Христа. Мученика, що відзеркалюється в озері зеленавої гуаші.

Ньєман задавив крик люті, що мало-мало не вихопився з його горла, і ще раз глянув на жахливий образ, намагаючись визначити, де ж насправді є тіло. Раптом він збагнув і, висунувшись із вікна, поглянув угору. Труп гойдався просто над віконцем.

Едмон Шернсе, немов моторошна ліпнина на фасаді будинку, висів розіпнутий на стіні під вітром і дощем.

Комісар вискочив із маленького кабінету й, затинаячись, вибіг вузькими дерев'яними сходами на горище. Розчахнувши дахове вікно, поліціант схопився за ринву й висунувся якомога далі, щоб поглянути на труп Едмона Шернсе зблизка.

Очей на обличчі мерця не було. Порожні очниці заливав дощ. Широко розкинуті руки закінчувалися кривавими оцупками. Труп у цій позі тримали звої блискучого дроту, скрученого так сильно, що він в'їдався в задубіле смагляве тіло. Ньєман, якому вітер шмагав обличчя бризками дощу, підбив підсумок.

Ремі Кайюа.

Філіпп Серті.

Едмон Шернсе.

У голові вихором проносилися думки, у яких тепер він був цілковито певен. Ні, убивства вчинив не збоченець-гомосексуаліст, який шукав молодиків із характерним обличчям чи зовнішністю. Ні, це не був серійний убивця, що в нападі сліпої люті приносив у жертву випадкових, ні в чому не винних людей. Тут ішлося про вбивцю з раціональним мисленням, який позбавляв своїх жертв найважливіших біологічних ознак, ознак особистості. І керував ним конкретний мотив — помста.

Відпустивши ринву, комісар повернувся всередину горища. У всьому мертвому будинку панувала тиша, чути було тільки калатання Ньєманового серця. Комісар знав, що його пошуки тут ще не закінчені. Цей кошмар мав ще один логічний висновок: тіло Жуано було десь тут, у цьому будинку.

За кілька годин до того, як вбили його, Шернсе вбив сам.

Ньєман оглянув кожну кімнату, зазирнув до кожної шафи, кожного закутка. Він перевернув догори ногами кухню, вітальню, спальні. Обшукав садок, перекинув усе в хижці, що стояла попід деревами. Лише після цього він виявив на першому поверсі, під сходами, заклеєні шпалерами двері. Ньєман висадив їх, зірвавши з завіс. За дверима виявився вхід до підвалу.

Комісар збіг східцями, подумки відтворюючи послідовність подій. Якщо він застав лікаря в підштаниках і майці об оди-

надцятій, отже, той саме завершив свою криваву операцію — убивство Жуано. Саме тому Шернсе вимкнув телефон. Саме тому він старанно прибирав кабінет, де, мабуть, і зарізав юного лейтенанта одним із тих хромованих стилетів, які лежали в китайському пеналі. І саме тому він передягнувся в новий костюм і зібрав валізи.

Сліпий дурень, Ньєман допитував ката, який щойно закінчив своє криваве діло.

У підвалі комісар побачив обсновані павутиною залізні стелажі, на яких стояли сотні пляшок із вином. Темні денця, червоний віск, жовто-коричневі етикетки. Поліціант обнишпорив кожен закапелок, пересовуючи бочки й перекидаючи стелажі, з яких гамузом падали пляшки, розбиваючись на друзки. Від калюж вина линули хмільні випари.

Обливаючись потом, лаючись і відпльовуючись, Ньєман урешті помітив на підлозі дві залізні стулки. Збивши замка, він розчахнув їх.

Тіло Жуано лежало в ямі, наполовину занурене в чорну їдку рідину. Довкола нього плавали зелені пластикові пляшки з-під засобу для чищення каналізації. Хімічні сполуки вже почали свою страшну роботу, вбираючи з тіла газу, роз'їдаючи плоть, перетворюючи її на густу кашу й знищуючи поступово те, що ще недавно було Еріком Жуано, лейтенантом кримінальної поліції Гренобля. Широко розплющені очі юнака, що, здавалося, дивились просто на комісара, блищали з глибини цієї жахливої могили.

Ньєман поточився назад і несамовито скрикнув. Він відчув, як ребра розпирають йому грудну клітку, наче парасолька, що розгортається. Схопившись рукою за стелаж, під брязкіт і гуркіт пляшок він вивергнув із себе всі нутрощі, усю лють і всі докори сумління.

Він не пам'ятав, скільки часу пробув там, серед випарів вина й кислоти. Але десь із глибин його свідомості, немов припливна хвиля, чорна й руйнівна, здіймалася й міцніла впевненість,

остаточна істина, що не мала нічого до вбивства Жуано, проте кидала нове світло на серію вбивств у Герноні.

Марк Кост указав був на спорідненість трьох речовин, що позначали кожне з убивств: вода, лід, скло. Тепер Ньєман розумів, що важило не це. Важило те, як знаходили кожне тіло.

Ремі Кайюа було знайдено через відображення у воді річки.

Філіппа Серті — через відображення у кризі льодовика.

Едмона Шернсе — через відображення в скляному даху.

Убивця розміщував трупи так, щоб *спершу* побачили їхнє відображення.

Що це значило?

Навіщо вбивця завдавав собі стільки клопоту, щоб створити цей ефект роздвоєння?

Ньєман не міг пояснити причин такої поведінки, та він відчував зв'язок між цією подвійністю, відзеркаленнями й позбавленням тіла його глибинної ідентичності, його унікальних ознак — очей і долонь. Він відчував, що ці дві дії спрямовані на виконання присуду, що його виніс неможливий суддя: цілковите знищення ОСОБИСТОСТІ засуджених.

Що ж такого вчинили ці трое? За що їх перетворено на невиразні відображенні самих себе й позбавлено всіх відмінних прикмет?

VIII

41

Гернонський цвинтар не був схожий на сарзацький. Стели з білого мармуру здіймалися на темно-зелених моріжках, наче шерехи невеличких симетричних айсбергів. Хрести тягнулися вгору, наче цікаві глядьки, що зіпнулись навшпиньки. Лише мертве листя — жовті мазки на смарагдовій травичці газонів — уносило дрібку безладу. Карім Абдуф оглядав могили, методично, терпляче, читаючи імена й епітафії, викарбувані на мармурі, камені чи залізі.

Могили Сільвена Еро він поки що не знаходив.

Ходячи поміж рядами, лейтенант розмірковував про своє розслідування і про крутий поворот у ньому, який відбувся за останні кілька годин. Щоб якомога швидше примчатися в це містечко, він, не вагаючись, «позичив» розкішний «Ауді». Карім гадав, що їде затримувати осквернителя могили, а натомість утелефався в розслідування серії вбивств. Тепер, прочитавши й обмізкувавши всі Ньєманові матеріали, він намагався переконати себе, що його розслідування є складовою частиною цієї більшої справи. Випадки в Сарзакі — проникнення до школи й осквернення гробівця — відкрили йому трагічну долю родини Еро. А тепер виявлялося, що доля ця пов'язана із серією вбивств у Герноні. Серті відігравав роль містка між цими двома справами, і Карім вирішив іти власною дорогою, доки не відшукає інші точки дотику, інші зв'язки між цими історіями.

Утім, найдужче захоплювала його не ця нескінченна спіраль подій. Найдужче вабила його можливість працювати пліч-о-пліч із П'єром Ньєманом, комісаром, що своїми лекціями справив на Каріма таке сильне враження в Канн-Еклюзі. Поліціантом,

який висунув теорію дзеркальних відображень і атомної структури злочинів. Людиною дії, жорсткою, нестримною, затятою. Блискучим слідцем, який здобув повагу в поліційному світі, але якого зрештою позбулися через норовливий характер і напади некерованої жорстокості. Карім не міг перестати думати про співпрацю з Ньєманом. Він пишався цим, еге ж. Він був у захваті! Як дивно, що сьогодні, лише за кілька годин до їхньої зустрічі, він саме думав про цього чоловіка!

Карім оглянув останній ряд. Могили Сільвена Еро не було. Лишалось хіба що навідатися до крематорію, будівлі, яка скидалася на каплицю і яку підтримували дві ветхі колони. Кілька швидких кроків — і лейтенант опинився перед дверима. Завжди потрібно перевіряти кожен можливість, кожен. Перед ним розгорнувся довгий коридор із комірками, під якими було зазначено імена й дати. Карім зайшов до крематорію, кидаючи швидкі погляди ліворуч і праворуч. Невеличкі, схожі на поштові скриньки ніші з дверцятами бігли рядками, привертаючи увагу різноманітним характером написів і оформлення. Де-не-де у заглибленнях комірок лежали різнобарвні букетики зів'ялих квітів, порушуючи сіру одноманітність крематорію. Наприкінці коридору на мармуровій плиті були вирізьблені слова якоїсь молитви.

Карім пройшов ще трохи. Поміж стінами гуляв протяг, вологий і мінливий. Під ногами поліціанта плуталися невеличкі гіпсові стовпці, підлогу встеляли сухі пелюстки.

Аж тут він побачив табличку.

Поліціант підійшов ближче й прочитав: «Сільвен Еро. Лютий 1951 — серпень 1980». Карім не очікував, що батька Жюдїт кремують. Це не надто пасувало до релігійних переконань Фаб'єнн.

Але найбільше вразило його інше: у глибині комірки лежав букет живих квітів — пишних червоних троянд із крапельками роси на пелюстках. Карім помацав їх — квіти були зовсім свіжі. Поліціант крутнувся довкола своєї осі й, зупинившись, ляснув пальцями.

Новий слід.

Абдуф вийшов із цвинтаря й попрямував уздовж муру, шукаючи будинок сторожа. Невдовзі він натрапив на маленьку похмуру халабудину, що прилягала з лівого боку до кладовища. В одному з вікон жевріло тьмяне світло.

Карім безгучно відчинив хвіртку й зайшов до садка, угорі над яким була натягнута металева сітка. Десь усередині цього велетенського вольєра чулося туркотіння. Що за чергова мана?

Карім ступив кілька кроків — горлове туркотіння стало голоснішим, тишу, наче канцелярським ножем, розітнуло тріпотіння крил. Поліціант придивився до стіни з багатьма заглибленнями, що нагадала йому крематорій, і збагнув, у чому річ. Голуби. У невеличких темно-зелених комірках дрімали десятки сірих голубів. Поліціант піднявся на три сходинки й подзвонив у двері. Ті відчинилися майже миттєво.

— Чого тобі треба, лайдаче?

Чоловік тримав у руках націлену на Каріма помпову рушницю.

— Я з поліції, — спокійним голосом відказав Абдуф. — Дозвольте я покажу вам своє посвідчення...

— Де ж пак, з поліції! А я тоді Дух Святий! Ані руш, мавпо!

Карім, задкуючи, зійшов із ганку. Образа вдарила, немов елекричним струмом. Йому досить було б і меншого, щоб відчути бажання вбивати.

— Ані руш, я сказав, — загорлав сторож, наставляючи рушницю поліціантові в обличчя.

У кутиках чоловікового рота бульбашками бралася слина.

Повільно Карім відступив ще на кілька кроків. Сторож тремтів. Він своєю чергою спустився на одну сходинку, потрясаючи зброєю, наче бравий селянин, що наміряється проштрикнути вилами вампіра в якомусь другосортному фільмі. Голуби залопотіли крилами за Карімовою спиною, немовби відчуваючи напругу, що повисла в повітрі.

— Я тобі зараз мізки рознесу, я...

— Сумніваюся в цьому. Рушниця-то в тебе, діду, не заряджена.

Старий слинько вишкірився:

— А то чого ж би? Сьогодні ввечері заряджав...

— Може, й заряджав, але кулю в дуло-то не загнав.

Чоловік кинув короткий погляд на рушницю, і Карім цим скористався. Одним стрибком він подолав дві сходинки й лівою рукою відштовхнув масне дуло, водночас правою дістаючи свій «Глок». Пхнувши сторожа в дверний прохід, поліціант притис його зап'ясток до одвірка.

Чоловік скрикнув від болю й випустив зброю. Коли він підвів очі, то побачив чорне жерло пістолета за кілька сантиметрів від свого чола.

— А тепер слухай мене уважно, недоумку, — прошипів Карім. — Мені потрібна інформація. Ти відповиси на мої запитання, і я піду собі, тихо-мирно. Спробуєш викинути якогось коника, і все ускладниться. Дуже ускладниться. Насамперед для тебе. То як? Ми домовилися?

Сторож кивнув, вирячивши від жаху очі. Уся агресивність спала з його обличчя, її заступив гарячий, як жар, рум'янець. Карім добре знав цей «панічний рум'янець». Він стиснув сторожа за зморшкувату горлянку.

— Сільвен Еро. Серпень вісімдесятого. Кремований. Розповідай про нього.

— Еро? — пробелькотів сторож. — Не знаю такого.

Карім притягнув його до себе, а потім пожбурих знову на ребро стіни. Сторож скривився: там, де його потилиця вдарилася об цеглу, показалася кров. Голуби в паніці зірвалися зі своїх місць і стали шугати по всьому вольєру. Поліціант просичав:

— Сільвен Еро. Його дружина — височенна. Темне кучеряве волосся. Окуляри. І дуже вродлива. Як і їхня маленька донечка. Пригадуй!

Слинько нервово затрусив головою.

— Гаразд, гаразд, я згадав... дивний був похорон... ніхто не прийшов...

— Як це: ніхто?

— А ось так: не було навіть його подружниці. Оплатила мені все наперед, і більше її в Герноні не бачили. Я... я й спалив труп. Крім мене, більше нікого не було.

— Як він помер?

— Не... нещасний випадок. ДТП.

Арабові пригадалась автострада й жахливі світлини понівеченого тіла дитини. Жорстокість дороги — новий лейтмотив, новий елемент розслідування, що повторюється раз по раз. Абдуф відпустив сторожа. Голуби кидалися по вольєру, мов очманілі, розбиваючись у кров об сітку.

— Мені потрібні подробиці. Що саме сталося?

— Його... його збила машина на бельдоннській дорозі. Їхав на велосипеді... на роботу... Водій, мабуть, п'яний був... Я...

— Розслідування проводилось?

— Я не знаю... У будь-якому разі ніхто так нічого й не дізнався... Тіло знайшли на шосе, розчавлене, наче котком.

— Кажеш, їхав на роботу? — спантеличено перепитав Карім. — Яку роботу?

— Він гарував у горах... був криштальником.

— Це хто такий?

— Ну, це хлопці, які шукають коштовний кришталь на гірських вершинах... Казали, він був найкращий, ризикував тільки занадто...

— Чому ніхто з Гернона не прийшов на похорон? — змінив тему Карім.

Чоловік тер шию, яка горіла так, ніби його щойно вийняли із зашморгу, і кидав налякані погляди на покалічених голубів.

— Так вони ж не тутешні були... Приїхали з якогось іншого закутня... З Таверле, здається... Це в горах... Тому нікого й не було на похороні.

Карім поставив останнє запитання:

— Перед його урною лежать квіти. Хто їх туди поклав?

Чоловік, наче зацькований звір, водив очима. На голову йому впала зранена пташка. Сторож мало не скрикнув, а потім забелькотів:

— Там завжди лежать квіти...

— Хто їх туди кладе? — повторив запитання Карім. — Висока жінка? Жінка з гривною чорного волосся? Сама Фа-б'єнн Еро?

Старий поспішно замотав головою.

— Хто тоді?

Сторож вагався, мовби не наважуючись вимовити ім'я, яке тремтіло на губах його слинявого рота. Пір'я, немов сірий сніг, кружляло в повітрі. Нарешті слинько пробелькотів:

— Софі... Софі Кайюа.

Поліціант стояв, наче громом ударений. Між двома справами несподівано простяглася ще одна ниточка. Ниточка, яка затягнулася довкола Карімої горлянки, не даючи змоги дихати. Наблизившись до старого майже впритул, він перепитав:

— ХТО?

— Та кажу ж бо... — схлипнув той. — Жі... жінка Ремі Кайюа. Вона приходить щотижня. Іноді й частіше... Коли я почув по радіо про вбивство, то хотів сказати жандармам... Присягаюся, хотів... Я збирався повідомити... Може, це якось стосується вбивства... Я...

Карім пхнув старого на сітку голубника, розчохнув хвіртку й побіг до машини. Серце гупало в грудях ковальським молотом.

42

Він підїхав до центрального корпусу університету й відразу ж помітив біля головного входу поліціанта, якому вочевидь до-ручили пильнувати Софі Кайюа. Карім, анітрохи не збенте-жившись, проїхав далі, завернув за ріг і побачив ще один вхід — двостулкові двері з темного скла під пощербленим бе-тонним дашком, так-сяк підлатаним пластиковим брезентом. Поліціант зупинив машину метрів за сто від входу й дістав план будівлі, по який він заїжджав до Ньєманової штаб-квар-тири. На плані було позначено важливі об'єкти, зокрема й квар-тира подружжя Кайюа — № 34.

Карім вийшов із машини під дощ і попрямував до дверей. Підійшовши, він склав руки довкола очей на кшталт бінокля й притулив до скла, зазираючи всередину. Стулки дверей були скріплені залізною скобою — старим противикрадним замком до мотоциклів. Дощ посилився й гучно затарабанив по брезенту в ритмі «техно». Такий шум забезпечував чудове прикриття. Карім відступив і одним ударом ноги вибив шибку.

Він пройшов вузьким коридором і опинився в просторій темній залі. Глянувши у вікно, Карім побачив того самого вартового, що мерз під дощем. Лейтенант повернув праворуч, до сходової клітки, і вибіг нагору, перестрибуючи через кілька сходинок одразу. Вказівники до аварійного виходу давали йому змогу знаходити дорогу, не вмикаючи світла. Карім намагався ступати так, щоб не двигтіли ані висні сходи, ані вертикальні металеві перегородки, що розділяли прогін посередині.

На дев'ятому поверсі, де мешкали інтерни, панувала тиша. Карім заглибився в коридор, далі керуючись позначками на Ньємановому плані. Поліціант просувався вперед, вдивляючись у імена над дзвониками. Під ногами відчувався здутий лінолеум.

Навіть о другій годині ночі він очікував почути в гуртожитку музику, радіо — будь-яку ознаку студентського самотницького життя. Ба ні, не чути було нічого. Мабуть, студенти затаїлися, кожен у своїй комірці, нажахані думкою, що до них може завітати вбивця, який вириває людям очі. Карім пройшов ще трохи й нарешті побачив квартиру, яку шукав. На якусь мить він завагався, чи не подзвонити, але потім усе ж злегка постукав у дерев'яні двері.

Відповіді не було.

Він постукав ще раз, так само легенько. І знову жодної відповіді. За дверима було тихо. Ані найменшого шелесту. Дивно: присутність вартового внизу означала, що Софі Кайюа мала би бути вдома.

Керований рефлексом, Карім дістав пістолет і оглянув замок. Двері не були зачиненими на засув. Поліціант натягнув латексні

рукавички й дістав із кишені набір стрижнів із полімеру. Засунувши один із них у замкову щілину й провернувши, він водночас натиснув на двері, тягнучи їх догори. За кільки секунд замок відчинився. Карім безшелесно прослизнув досередини.

Він зазирнув до кожної кімнати. Нікого. Якесь шосте відчуття підказувало йому, що жінка втекла й більше сюди не повернеться. Карім узявся до щонайретельнішого обшуку. На стінах він побачив дивні чорно-білі світлини — атлети з фашистськими пиками висіли на кільцях або бігли довкола стадіону. Карім оглянув шафи, пошукав у шухлядах. Марно. Софі Кайюа не лишила ніякого повідомлення, нічого, що виказувало б її втечу, але Карім нюхом чув, що панянка наживала п'ятами. Однак піти звідти він не міг. Щось — він не розумів що — тримало його. Поліціант вертівся, крутився, намагаючись відшукати ту піщинку, яка заважала логічному ходу миті.

І зрештою таки знайшов.

У квартирі стояв різкий запах клею. Клею для шпалер, який ледве встиг висохнути. Карім рушив уздовж стін, пильно оглядаючи кожну. Може, Ремі й Софі Кайюа просто вирішили оновити шпалери за кілька днів перед початком убивств? Простий збіг? Карім відкинув цю думку: у такій справі не могло бути збігів, кожна дрібничка мала своє місце в загальній структурі цього жахіття.

Підкорюючись пориву, поліціант відсунув шафу й здер крайню смугу шпалер. Нічого. Карім зупинився: він перевищив свої повноваження, у нього не було ордера на обшук, а він плюндрує помешкання жінки, яка має стати головною підозрюваною. Він повагався ще якусь мить, ковтнув слину, а потім здер наступну смугу. Нічого. Лейтенант обернувся до протилежної стіни, просунув пальці під шпалери й відірвав чималий шмат паперу, відслоняючи попередній шар.

Карім побачив на стіні одне слово — очевидно, кінець якоїсь фрази, — написане коричнюватими літерами: «РІК». Він негайно здер решту шпалер зліва. Під смугами засохлого клею з'явився весь напис:

Я ПОВЕРНУСЯ ДО ДЖЕРЕЛ БАГРЯНИХ РІК

ЖЮДІТ

Почерк був дитячий, а замість чорнила використано кров. Напис було видряпано в гіпсі чимось гострим на кшталт ножа. Убивство Ремі Кайюа. «Багряні ріки». Жюдїт. Тепер уже мова не йшла про зв'язок чи відлуння між цими справами. Відтепер ці дві справи становили одну.

Раптом позаду почувся легкий шерех.

Карім рвучко обернувся, виставивши «Ілока» перед собою, стискаючи його обіруч. Він ледве встиг помітити тїнь, що вислизнула в прочинені двері. Карім скрикнув і кинувся за нею.

Постать уже зникла за поворотом коридору. Тупїт покvapних кроків пробудив панїку серед мешканців гуртожитку, які, здавалося, тільки й чекали натяку на небезпеку, щоб виявити ознаки життя. Двері відчинялися, з них потайки визирали налякані обличчя.

Полїціант добїг до повороту, відштовхнувся плечем від стїни й помчався коридором далі. Чути було, як двиготять висні сходи.

За якусь мить Карім був там. Увесь прогїн ходив ходором, а тїнь уже збїгала гранїтними сходами. Полїціант кинувся за нею, перестрибуючи за раз через три-чотири сходинок.

Поверхи проносилися повз нього. Карім наздоганяв незнайомця, їх відділяло вже кілька кроків. Вони були на одному поверсі по різні боки від центральної вертикальної перегородки. Лїворуч унизу перед полїціантом уже миготїла спина в чорному блискучому дощовику. Карім просунув руку крізь металеву перегородку і схопив незнайомця за плече. Але недостатньо міцно, і втікач вирвався, а Карїмову руку затисло між ґратками. Тїнь зникла. Полїціант не полишав погоні, але він втратив кілька дорожочїнних секунд.

Він опинився у просторїй залі. Ані душі. Ані звуку. Карім побачив крізь вікно вартового, що досі стовбичив на своєму

місці. Лейтенант метнувся до чорного входу, крізь який потрапив був до будинку. Нікого. Дощова завіса заважала бачити як слід, що відбувається надворі.

Карім вилаявся. Він проліз крізь розбиту шибку й став роззиратися по студмістечку, засланому миготливо-сірою пеленою. Жодної людини, жодної машини. Тільки брезент на дашку несамовито хльоскотів на вітрі. Карім опустив зброю й обернувся. Лишалася одна надія: утікач міг бути ще всередині.

Зненацька щось із силою пожбурило його на розбиті двері. На якусь хвилю він розгубився й випустив зброю. Хвиля крижаної води ринула на нього. Скулившись на землі, Карім глянув угору й зрозумів, що накриття з пластикового брезенту не витримало ваги води.

Випадковість, спершу подумав він.

Однак із-за пластикового полотнища, яке тепер звисало з дашка на двох мотузочках, виступила тінь, темна й блискотлива. Чорний дощовик, полікарбонатні наколінники, балаклава, що ховала обличчя, і мотоциклетний шолом, який вилискував, наче головка скляного джмеля, — тінь тримала обіруч Карімів «Глок», націливши його поліціянтові просто в обличчя.

Карім розтулив рота, однак не міг здобути на слова.

Ураз тінь натиснула на гачок. Із оглушливим гуркотом посипалося скло. Карім зіщулювався, затуляючи голову руками. Він кричав надламаним голосом, а гуркіт пострілів змішувався із дзенькотом скла й шумом зливи.

Машиналино Карім відрахував шістнадцять пострілів. Коли остання гільза впала на землю, він через силу підвів голову й ледве встиг помітити руку, яка кинула зброю. За мить нападник уже щезнув за завісою дощу. Це була засмагла рука з вузлами м'язів і короткими нігтями, вкрита подряпина й заклеєна де-не-де пластирем.

Жіноча рука.

Карім кілька хвилин дивився на пістолет, із затвора якого досі здіймався димок. Потім перевів погляд на карбоване крихтними ромбами руків'я. У вухах ще стояв гуркіт пострілів,

а в ніздрях — різкий запах пороху. За кілька секунд зі зброєю в руках нарешті прибіг поліціант, що вартував біля головного входу.

Але Карім не чув ні його попереджувальних вигуків, ні панічних криків. Серед усього цього апокаліпсису він осягнув дві важливі речі.

Перша: жінка-вбивця дарувала йому життя.

Друга: у нього тепер є її відбитки пальців.

43

— Що ви робили в квартирі Софі Кайюа? Ви перевищили свої повноваження, ви порушили найелементарніші правила, ми могли б...

Карім дивився на лису маківку й червоне обличчя розлюченого капітана Вермона й поволі кивав головою, силкуючись прибрати покайного вигляду.

— Я вже все пояснив капітанові Барну, — промовив він. — Убивства в Ґерноні пов'язані з випадком, який я розслідую... Випадок, який стався в моєму місті, Сарзаку, у департаменті Ло.

— Страшенно цікаво. І все ж це не пояснює, чому ви вирішили вдертися до квартири важливого свідка.

— Я домовився з комісаром Ньєманом, що...

— Забудьте про Ньємана. Його усунуто від справи. — Вермон кинув на стіл судове доручення. — Щойно прибули хлопці з ґренобльської криміналки.

— Справді?

— Комісар Ньєман потрапив під приціл внутрішньої поліції. Учора ввечері він побив на яєчню англійського вболівальника після матчу на «Парк-де-Пренс». Справа набрала неприємного характеру. Його викликають до Парижа.

Тепер Карім зрозумів, чому Ньєман узявся за це розслідування. Залізний комісар вочевидь прагнув перечекати тут, доки забудеться його чергове надужиття силою. Але Карім не думав, що Ньєман сьогодні повернеться до Парижа. Ні. Комісар не покине справи, а надто для того, щоб стати до відповіді перед

внутрішньою поліцією або й навіть у Бурбонському палаці¹. П'єр Ньєман спершу мусить вирахувати вбивцю та збагнути його мотиви. І він, Карім, буде поруч. Зараз, утім, граючи на полі Вермона, він не став йому заперечувати.

— Криміналісти вже почали слідство?

— Ще ні, — відказав Вермон. — Ми маємо ознайомити їх зі справою.

— Схоже, ви не надто сумуватимете за Ньєманом.

— Ви помиляєтесь. Цей чоловік божевільний, але він принаймні чудово знає кримінальний світ. Почувається в ньому, як риба в воді. А тепер із цими хлопцями з Ґренобля нам усе доведеться починати з нуля. Далеко ми так зайдемо, я вас запитую?

Карім сперся обома кулаками на стіл і нахилився до капітана.

— Подзвоніть у поліцію Сарзака, комісарові Анрі Крозьє. Він підтвердить вам те, що я розповів. Хай там як, перевищив я повноваження чи ні, а моя справа таки пов'язана з убивствами в Ґерноні. Один із убитих, Філіпп Серті, минулої ночі, перед самою смертю, осквернив могилу на цвинтарі в моєму містечку.

Вермон недовіжливо скривився.

— Пишіть рапорт. Жертви вбивства, що оскверняють цвинтарі. Копи, що лізуть звідусіль. Коли ви гадаєте, що ця справа ще недостатньо заплутана...

— Я...

— Убивця завдав чергового удару.

Карім обернувся: у дверному отворі стояв Ньєман. Обличчя його було мертвотно-блідє, спустошене. Арабові спали на думку ті цвинтарні скульптури, яких він надивився за останні кілька годин.

— Едмон Шернсе, — мовив далі Ньєман. — Офтальмолог з Аннесі. — Комісар підійшов до стола, глянув на Каріма, потім перевів погляд на Вермона. — Задушений дротом. Нема очей. Нема рук. Ця серія ще не закінчилася.

¹ Бурбонський палац (фр. Palais Bourbon) — місце засідань Національної асамблеї, нижня палата парламенту Франції.

Вермон посунувся разом зі своїм кріслом, доки не вперся в стіну.

— Вам же казали... Усі вам казали... — за кілька секунд проскиглив він.

— Що? Що мені казали? — завівся Ньєман.

— Що це серійний убивця. Злочинець-психопат. Як в Америці! Треба було діяти їхніми методами. Скликати спеціалістів. Скласти психологічний портрет... Не знаю... Навіть я, жандарм з провінції...

— Це серія убивств, але не серійний убивця! — криком обізвав його Ньєман. — Це не божевільний. Він мстить. У нього є раціональний мотив, який стосується саме цих жертв. Між цими трьома чоловіками існує якийсь зв'язок, що й став причиною їхнього вбивства! Чорт забирай! Саме це нам треба з'ясувати!

Вермон замовк і лише знесило розвів руками. Мовчанкою скористався Карім.

— Комісар, дозвольте мені...

— Не зараз.

Ньєман випростався й нервовим жестом розправив поли свого пальта. Така увага до зовнішності не надто в'язалася з його фізіономією непробивного копа. Карім, однак, не відступався.

— Софі Кайюа втекла.

Очі за круглими скельцями окулярів уп'ялися в нього.

— Як утекла? Ми ж поставили там людину...

— Він нічого не бачив. І мені видається, що панянка вже далеко.

Ньєман далі дивився на Каріма. Немов на дивного звіра, існування якого заперечує всі закони природи.

— Що це ще за нова дурня? — запитав він. — Навіщо ж їй було втікати?

— Бо ви мали рацію від самого початку. — Карім звертався до комісара, але дивився під час цього на Вермона. — Убитих пов'язувала якась таємниця. Таємниця, яка стала причиною

їхнього вбивства. Софі Кайюа втекла, тому що знала про цей зв'язок. І тому, що, ймовірно, вона — наступна жертва вбивці.

— Отакої...

Ньєман поправив окуляри. Якусь мить він іще, схоже, обмірковував, а відтак, кивнувши підборіддям, наче боксер, дав Карімові знак розповідати далі:

— Маю ще для вас новини, комісаре. На стіні в помешканні Кайюа був напис. Там мовилося про «багряні ріки», а підписано було «Жюдіт». Ви шукали щось спільне між жертвами. Я вам можу назвати те, що поєднувало Кайюа й Серті. Це Жюдіт, моя дівчинка без обличчя. Її могилу осквернив Серті. А повідомлення, підписане її ім'ям, з'явилося в квартирі Кайюа.

Комісар рушив до дверей.

— Ходімо зі мною.

Розлючений Вермон схопився зі свого місця.

— Авжеж, авжеж! Забирайтеся звідси, обидва! З усіма вашими таємницями!

Ньєман уже виштовхував Каріма в коридор. Навздогін їм нісся крик капітана:

— Ви більше не провадите цього слідства, Ньємане! Вас усунули! Ви це розумієте? Ваша думка більше нічого не важить... Нічого! Ви тепер ніхто! Порожнє місце! Можете собі скільки завгодно слухати маячню цього пройдисвіта... Цього прибулуди... Пречудова команда зібралася! Я...

Ньєман зайшов до порожнього кабінету, за кілька дверей від Вермонового. Затягнув туди Каріма, увімкнув світло й зачинив двері, обриваючи потік жандармових вигуків. Узявши стілець, він присунув його Карімові і просто сказав:

— Розповідай.

44

Карім не сів, натомість узявся гарячково оповідати:

— На стіні було написано: «Я повернуся до джерел багряних рік». Літери видряпали чимось гострим і використали кров

замість чорнила. Таке побачити — потім ціле життя кошмари снитимуться. А ще й підписано: «Жюдіт»! Мається на увазі «Жюдіт Еро», жодного сумніву. Ім'я мертвої дівчинки, комісаре, яка загинула у вісімдесят другому.

— Нічого не розумію.

— Я теж, — зітхнув Карім. — Але я можу приблизно відтворити послідовність подій, що відбувалися цими вихідними.

Ньєман, який теж не сідав, повільно кивнув головою. Араб мовив далі:

— Отже. Спочатку — ймовірно, у суботу — вбивця прибирає Ремі Кайюа. Нівечить тіло, а потім запихає його в ущелину. Навіщо вся ця вистава, не маю жодної гадки. Наступного дня він затаюється десь у студмістечку й спостерігає за тим, що робить Софі Кайюа. Попервах дівчина сидить удома. Потім, нарешті, виходить, скажімо, десь ближче до полудня. Може, вона подалась у гори шукати свого чоловіка, може, кудиінде, не знаю. Поки Софі не було, убивця пробирається до її помешкання й лишає на стіні повідомлення про свій злочин: «Я повернуся до джерел багряних рік».

— Кажі далі.

— Далі Софі Кайюа приходить додому й бачить напис. Вона розуміє, що значать ці слова, та усвідомлює, що минуле пробудилося і що її чоловік, найпевніше, убитий. Жінка впадає в паніку, зриває з таємниці печать мовчання й телефонує Філіппу Серті, який є або був спільником її чоловіка.

— Звідки ти це все взяв?

Карім нахилився до комісара й півголосом промовив:

— Я гадаю, що Кайюа, його дружина та Серті були друзі дитинства й утрюх скоїли якийсь злочин, коли були малі. Щось, що пов'язане зі словами «багряні ріки» й родиною Жюдіт.

— Каріме, повторюю тобі ще раз: на початку вісімдесятих Кайюа й Серті мали років по десять. Невже ти гадаєш...

— Дозвольте, я закінчу. Філіпп Серті приїздить до помешкання Кайюа і своєю чергою бачить напис. Він теж розуміє, на що натякають «багряні ріки», і не на жарт лякається. Але не

можна гаяти ні секунди: треба сховати цей напис, який наводить на якусь таємницю, якої ніхто ніколи не повинен дізнатися. Я переконаний: попри смерть Кайюа, попри страх перед убивцею, який підписався іменем Жюдїт, тої миті Серті й Софі Кайюа думають лише про те, щоб приховати сліди власного злочину. Санітар їде за шпалерами, а потім заклеює ними видряпані на стіні літери. Ось чому в квартирі стояв запах клею.

Ньеманові очі зблиснули. Карім зрозумів, що досвідчений слідець теж зауважив цю деталь, певно, під час розмови з жінкою.

— Протягом усієї неділі вони чекають, — вів далі лейтенант. — А може, намагаються відшукати Ремі, не знаю. Урешті-решт надвечір Софі Кайюа вирішує повідомити про зникнення чоловіка в поліцію. У цей самий час його труп знаходять в ущелині.

— І що далі?

— Тої самої ночі Серті мчить до Сарзака.

— Навіщо?

— Бо вбивця Ремі Кайюа підписався іменем Жюдїт, яка вмерла майже п'ятнадцять років тому й похована в Сарзаку. І Серті це відомо.

— Усе це притягнуто за вуха.

— Можливо. Але минулої ночі Серті разом зі спільником — цілком імовірно третьою жертвою, Шернсе — був у моєму місті. Вони перерили шкільні архіви, а потім подалися на цвинтар і пробралися до гробівця Жюдїт. Куди йдуть найперше, коли шукають мерця? До його могили.

— Нехай так.

— Я не знаю, що Серті та його спільник знайшли в Сарзаку. Не знаю, чи відчиняли вони труну. У мене не було змоги як слід оглянути гробівець. Але можу припустити, що вони не знайшли нічого, що їх би заспокоїло. Вони повертаються до Ґернона, налякані до краю. Чорт забирай, лишень уявіть собі: містом тиняється привид, який заповзався знищити всіх, хто заподіяв йому зло...

— У тебе немає жодних доказів цього всього.

Карім пустив повз вуха комісарові слова.

— Настає ранок понеділка, Ньємане. Серті повертається до міста й потрапляє до рук привидові. Відбувається друге вбивство. Цього разу без катувань. Адже привид уже знає все, що хотів знати. Тепер йому йдеться лише про помсту. За допомогою канатної дороги він піднімає тіло в гори. Усе продумано наперед, убивця навіть уже залишив своє послання на тілі першої жертви. І залишить ще одне на тілі другої. І він не зупиниться. Ось я й розвинув вашу теорію про помсту, Ньємане.

Комісар сів, відчувши страшенну втому. Він був увесь мокрий від поту.

— Помста за що? І хто вбивця?

— Жюдіт Еро. Точніше, хтось, хто видає себе за неї.

Комісар мовчав, похиливши чоло. Карім нахилився до нього ще ближче.

— Я відшукав місце поховання Сільвена Еро, Ньємане. У крематорії, на цвинтарі. Про саму його смерть я не дізнався нічого особливого. Його роздавила машина. Можливо, й варто тут покопати, я ще не знаю... Але в крематорії я знайшов нову зачіпку. У ніші з урною лежав букет свіжих квітів. Мені вдалося з'ясувати, хто їх туди приносить щотижня вже протягом багатьох років. Знаєте хто? Софі Кайюа.

Ньєман замотав головою, немов відганяючи памороки.

— І як ти це пояснюєш?

— Я гадаю, її гризуть докори сумління.

Комісар не спромігся на відповідь. Абдуф випростався й закричав:

— Та все ж сходиться, чорт забирай! Я не можу собі уявити, щоб Софі Кайюа була справді винною в чомусь злочинному. Але вона знала таємницю свого чоловіка й тримала рот на замку через любов, страх чи бозна-що ще. Проте багато років по-тай носила квіти до урни Сільвена Еро, бо хотіла спокутувати кривду, яку її чоловік учинив цій родині.

Карім присів навпочіпки, його коси мало не торкалися комісарового обличчя.

— Поміркуйте лишень, Ньємане, — попросив він. — Щойно знайдено труп її чоловіка. Підпис «Жюдїт» свідчить про те, що це помста, якимось чином пов'язана з давно померлою дівчиною. Але, попри все це, жінка вбитого йде сьогодні до крематорію, щоб покласти квіти перед урною з прахом батька цієї дівчинки. Убивства не пробуджують ненависті в серці Софі Кайюа. Лише посилюють її спогади. І докори сумління. Хай мені грець, Ньємане! Я впевнений, що маю рацію! Перш ніж зникнути, панянка захотіла востаннє віддати шану родині Еро.

Коротко стрижений поліціант не відповідав. Риси його обличчя загострилися так, що глибокі тіні, які пролягли на ньому, здавалися тріщинами. Минали довгі секунди. Урешті Карім підвівся й промовив хрипким голосом:

— Я уважно прочитав усі ваші матеріали, Ньємане. І там є ще інші вказівки, інші деталі, які ведуть до Жюдїт Еро.

Комісар зітхнув.

— Я тебе слухаю. Не знаю, що це мені дасть, але я тебе слухаю.

Лейтенант кинувся ходити туди-сюди по кімнаті, наче тигр у клітці.

— З ваших документів випливає, що напевне про вбивцю відомо лише одне: він має бути вмілим альпіністом. А ким був Сільвен Еро? Шукачем гірського кришталю. Здіймався за ним на верхівки гір. Батько Жюдїт був винятковим альпіністом. Усе своє життя він провів серед урвищ і льодовиків, подібних до тих, де знайшли два перших трупи.

— Як і сотні інших досвідчених альпіністів цього краю. Це все?

— Ні, є ще вогонь.

— Який вогонь?

— У висновку про перший розтин я зауважив одну дивну деталь, яка відтоді не дає мені спокою. На тілі Ремі Кайюа було знайдено сліди опіків. Кост зазначив, що вбивця розбризкував палку рідину на рани жертви. Він припустив, що це може бути імпортований аерозоль, на кшталт «Керхера».

— То й що з цього?

— А те, що в мене є інше пояснення. Убивця міг бути видихачем вогню й випорскувати займисту речовину з власного рота.

— Я не вхопив твоєї думки.

— Бо ви дечого не знаєте. А саме, що Жюдіт Еро вміла видмухувати вогонь. Це здається неймовірним, але це так. Я розмовляв із одним вогневи́ком, який навчив її цього, за кілька тижнів до смерті дівчинки. Вона була в захваті від цього фокуса. Казала, що хоче його навчитися, щоб «захистити маму».

Ньєман помасував потилицю.

— На Бога, Каріме, Жюдіт мертва!

— Є ще одна вказівка, комісаре. Ще непевніша, вона, однак, добре вписується в цю заплутану справу. У тому ж самому висновку патологоанатом написав про знаряддя, яким задушили жертву: «Металевий дріт. На кшталт гальмівного тросика або струни фортепіано». Серті було задушено так само?

Комісар кивнув.

— Можливо, це нічого не значить, — вів далі Карім, — але Фаб'єнн Еро була піаністкою. Віртуозною піаністкою. Уявіть на хвилю, що трьох жертв справді задушила фортепіанова струна. Чи немає тут певного символічного зв'язку? Струна, що з плином часу натягнулася до краю...

Цього разу П'єр Ньєман зірвався на рівні й загорлав:

— Куди ти хилиш, Каріме? Кого нам шукати? Привида?

Карім, наче присоромлений шибеник, зіщулювся у своїй шкірянці.

— Я не знаю.

Ньєман своєю чергою взявся ходити по кімнаті.

— Ти думав про матір? — запитав він.

— Авжеж, звісно, що думав, — відказав Карім. — Але це не вона. — Він стишив голос. — Я ще не все вам розповів, комісаре. Найцікавіше я приберіг насамкінець. Коли я був у квартирі Кайюа, мене там зненацька заскочив привид. Я погнався за ним, але він утік.

— Що?

Карім скрушно посміхнувся.

— Знаю, я зганьбився.

— Який він мав вигляд? — квапливо запитав Ньєман.

— Який *вона* мала вигляд — це була жінка. Я бачив її руки. Чув її дихання. Жодних сумнівів. На зріст приблизно метр сімдесят. Вона видалась мені доволі міцної статури, але це не мати Жюдїт. Та була справжньою велеткою. Понад метр вісімдесят зросту, плечі — як у вантажника. Кілька свідків підтвердили мені це.

— Тоді хто?

— Не знаю. На ній був чорний дощовик, балаклава й мотоциклетний шолом. Це все, що я можу сказати.

Ньєман підвівся.

— Треба розіслати опис.

Карім стримав його за руку.

— Який опис? Мотоциклістки, що зникає в темряві ночі? — Карім усміхнувся. — У мене є дещо краще.

Він дістав із кишені прозорий пакет, у якому лежав його «Глок».

— На ньому її відбитки пальців.

— Вона тримала твою пушку?

— Не тільки тримала, а ще й розрядила в мене над головою. Своєрідна убійниця, еге ж, комісарє? Вона мститьсє, наче психопатка, але, я певен, не хоче завдати кривди нікому, окрім своїх жертв.

Ньєман рвучко розчахнув двері.

— Піднімисє на другий поверх. Криміналісти привезли з собою ідентифікатор відбитків пальців, нову модель, під'єднану просто до бази даних МОРФО. Але вони не вміють із ним працювати. Їм допомагає один працівник наукового відділу — Патрік Аст'є. Зайди до нього. З ним ще може бути Марк Кост, суд-медексперт. Ці обидва хлопці працюють зі мною. Відведи їх убік, поясни все й порівняй відбитки пальців з тими, що є в МОРФО.

— А якщо відбитки нам нічого не дадуть?

— Тоді шукай матір. Вона наш головний свідок.

— Я шукаю цю жінку вже майже добу, Ньємане. Вона ховається. І ховається вельми вміло.

— Перевір усе спочатку. Може, ти щось пропустив.

— Нічого я не пропустив! — спалахнув Карім.

— Таки пропустив. Ти сам мені про це сказав. За могилою дівчинки в цій твоїй дірі хтось старанно доглядає, хтось регулярно приходить туди. Хто? Авжеж не Софі Кайюа. Знайди відповідь на це запитання, і ти знайдеш матір дівчинки.

— Я розпитував сторожа. Він нікого не бачив...

— Може, вона сама не приходить. Може, найняла когось із похоронного бюро, не знаю. Шукай, Каріме. У будь-якому разі тобі треба повернутися до Сарзака, щоб відчинити труну.

Араб здригнувся.

— Відчинити труну?

— Ми мусимо знати, що там шукали осквернителі. І що знайшли. А ще всередині домовини ти побачиш адресу похоронного бюро. — Ньєман зловісно підморгнув Карімові. — Труна — як светр, усі позначки — на споді.

Карім натужно ковтнув слину. Він відчував, як йому мліють ноги від думки, що треба повертатися на сарзацький цвинтар і знову лізти до гробівця, та ще й уночі. Але Ньєман підсумував незаперечним тоном:

— Спершу відбитки пальців. Потім цвинтар. Маємо часу до світанку, щоб розплутати цю справу. Ти і я, Каріме. Більше ніхто. Опісля нам доведеться повернутися в лоно своїх відомств і стати до відповіді.

Карім підняв комір.

— А ви що будете робити?

— Я? Я «повернуся до джерел багряних рік», слідами юного Еріка Жуано. Він був тим, кому вдалося частково розплутати цю справу.

— Був?

Ньєманове обличчя болісно скривилося.

— Шернсе вбив його, перед тим як із ним самим покінчив — чи покінчила — убивця. Я знайшов тіло Жуано в ямі з хімічним розчинником у лікаревому підвалі. Шернсе, Кайюа й Серті були покидьками, Каріме. Тепер я в цьому цілковито

переконаний. І, думаю, Жуано напав на їхній слід і поплатився за це життям. Дізнайся, хто вбивця, Каріме, а я дізнаюся його мотив. Дізнайся, хто ховається за привидом Жюдїт. А я дізнаюся значення цих слів — «багрянні ріки».

Обидва вийшли в коридор, не звертаючи жодної уваги на жандармів.

45

— Нічого не працює, хлопці. Анічогісінько!

— Однаково в нас нема жодних відбитків, тож...

На порозі невеличкого кабінету на другому поверсі жандармерії стояла купка поліціантів, що збентежено дивилися на комп'ютер із рухомою лупою, під'єднаний плетивом кабелів до сканера.

Перед екраном сидів високий блондин із витрішкуватими, наче в сови, очима й силкувався налаштувати програму. Карім розпитав: виявилось, що це Патрік Аст'є власною персоною. Коло нього стояв Марк Кост — сутулий брюнет у великих завітнілих окулярах.

Поліціанти, юрмлячись, виходили з приміщення, обмінюючись глибокодумними репліками про ненадійність новітніх технологій. На Каріма вони навіть не глянули.

Той підійшов до Коста й Аст'є і представився їм. З перших слів усі троє зрозуміли, що вони на одній хвили. Молоді й затяті, вони знехтували своїм страхом і поринули з головою в розслідування. Коли Карім розповів, що саме привело його сюди, Аст'є не стримав схвильованого вигуку:

— Чорт забирай! Відбитки пальців убивці, усього-на-всього? Згодуймо їх мерщій нашому комп'ютерові!

— Хіба він працює? — здивувався Карім.

Експерт усміхнувся. Немов тоненька тріщинка з'явилася на порцеляновому обличчі.

— Певно, що працює. — Він кивнув у бік криміналістів, уже зайнятих іншими справами. — То в них голови не працюють...

Кількома швидкими рухами Аст'є відчинив одну з нікельованих валізок, які Карім запримітив був у кутку. У валізці лежало приладдя для виявлення й збору латентних відбитків пальців¹. Експерт дістав магнітний пензлик, надів латексні рукавички й занурич намагнічений інструмент у коробочку з порошком оксиду заліза. Крихітні частинки миттєво зібралися в рожеву кульку на кінчику магніта.

Аст'є взяв «Глока» й легенько провів пензликом по руків'ю. Потім відразу ж наліпив на це місце прозору плівку, яку своєю чергою приклеїв до картонної основи. Під плівкою негайно проявилися сріблясті візерунки.

— Яка краса! — видихнув Аст'є.

Він засунув дактилоскопічну картку в сканер, знову всівся перед екраном і відхилив прямокутну лупу набік. Пальці його забігали по клавіатурі. Майже відразу на моніторі з'явилися папілярні лінії.

— Відбитки — чудової якості, — прокоментував Аст'є. — Нам вдалося відцифрувати двадцять одну точку — усі можливі...

На відбитках заблимали темно-червоні цятки, поєднані між собою скісними лініями. Комп'ютер у лад із блиманням коротко й гучно попискував, подібно до апаратури в операційній палаті. Аст'є, немов сам до себе, пробурмотів:

— Погляньмо тепер, що нам скаже МОРФО.

Карім уперше бачив, як працює ця система. Аст'є мимохідь пояснював наставницьким тоном: МОРФО — це величезна база даних, у якій зберігаються відбитки пальців злочинців із більшості європейських країн. Завдяки зв'язку через модем програма здатна мало не за секунду порівняти будь-які нові

¹ Латентні відбитки пальців — будь-які випадкові відтиски папілярного візерунка шкіри на поверхні, незалежно від їхньої видимості чи невидимості на момент утворення. Патентні — очевидні випадкові відтиски папілярного візерунка, залишені завдяки перенесенню чужорідної речовини з пальця на поверхню. Через те, що їх видно неозброєним оком, такі відбитки зазвичай фотографують, а не оброблюють, на відміну від латентних.

відбитки з тими, що вже є в базі. Комп'ютер тим часом гудів, виконуючи завдання.

Нарешті він видав відповідь: збігів не знайдено. Відтиски пальців «тіні» не відповідали відбиткам жодного з відомих злочинців. Карім випростався й зітхнув. Він був готовий до того, що та, хто скоїла ці вбивства, не належить до світу звичайних злочинців.

Раптом йому стрільнула думка. Із кишені куртки він дістав свій джoker — картонну картку з відбитками пальців Жюдіт Еро, узятими після автокатастрофи, чотирнадцять років тому.

— Можеш відсканувати й порівняти ці відбитки? — звернувся він до Аст'є.

Той обернувся на стільці й узяв картку.

— Жодних проблем.

Експерт тримався так прямо, наче проковтнув списа. Він кинув короткий погляд на нові візерунки, на якусь хвилю начебто замислився, а відтак звів ясно-голубі очі на Каріма.

— Де ти взяв ці відбитки?

— У базі дорожнього поста. Вони належать дівчинці, що загинула в автомобільній аварії у вісімдесят другому році. Але хто зна... Може, якась подібність...

— Вона справді померла? — перервав його експерт.

— Що?

Аст'є засунув карточку під лупу-екран. У райдужних переписах показалися у великому збільшенні виразні рівчачки папілярних візерунків.

— Немає потреби відцифровувати й аналізувати ці відбитки. Я тобі й без комп'ютера можу сказати, що це ті самі відбитки, що й на руків'ї твоєї пушки. Однакові поперечні гребінці. Однакові закрутки, ось тут, під гребінцями.

Карім був ошелешений. Патрік Аст'є посунув лупу до екрана комп'ютера так, щоб два візерунки опинилися поруч.

— Це відбитки тої самої людини, — повторив він, — тільки різного віку. На картці — відбитки дитини, на пістолеті — дорослого.

Карім, утупившись очима в два візерунки, намагався переконати себе в неможливому.

Жюдїт Еро померла в 1982 році, серед уламків розтрощеної машини.

Жюдїт Еро в дощовику й мотоциклетному шоломі нещодавно розрядила Карімів «глок» у нього над головою.

Жюдїт Еро була мертва й жива водночас.

46

Настав час зв'язатися з давніми друзями.

Фабріс Моссе. Працівник наукового відділу паризької поліції. Першокласний фахівець з відбитків пальців, із яким Карім познайомився під час однієї вельми заплутаної справи, коли стажувався в комісаріаті XIV округу на Авеню-дю-Мен. Геній, який стверджував, що, глянувши тільки на відбитки пальців, може визначити, є ці люди близнюками чи ні. Він вважав, що його метод такий самий надійний, як і ДНК-аналіз.

— Моссе? Це Абдуф. Карім Абдуф.

— Здоров, як ся маєш? Далі сидиш у своїй дірі?

Співучий голос товариша, здавалося, звучав на відстані світових років від цього кошмару.

— Авжеж, сиджу, — пробуркотів Карім. — А точніше перебираюся з однієї діри до другої.

Фахівець розсміявся.

— Як кріт?

— Еге ж, як кріт. Моссе, є одна загадка, як видається, нерозв'язна. Я хочу, щоб ти мені сказав свою думку, неофіційну. І то зараз, гаразд?

— Проведиш якесь слідство? Звісно, я тебе слухаю.

— У мене є два ідентичні відбитки. Один належить дівчинці, що загинула чотирнадцять років тому. Другий — узятий сьогодні, належить невідомій дорослій жінці, підозрюваній у вбивстві. Що ти на це скажеш?

— Ти впевнений, що дівчинка померла?

— Цілком упевнений. Я розмовляв із чоловіком, який прикладав пальці трупа до чорнила.

— Тоді ось що я тобі скажу: це помилка в поліційному протоколі. Ти або твої колеги щось наплутали, коли брали відбитки на місці злочину. Дві різні людини не можуть мати однакові відтиски пальців, це неможливо. НЕ-МОЖ-ЛИ-ВО.

— А близькі родичі? Близнюки? Я пригадую, що ти працював над цим...

— Лише відбитки пальців однойцевих близнюків можуть мати схожі риси. Закони генетики неймовірно складні: існують тисячі параметрів, які впливають на остаточний рисунок папілярних ліній. Потрібен божевільний збіг, щоб ці візерунки були подібні так, що...

— У тебе вдома є факс? — перервав його Карім.

— Я не вдома, я ще в лабораторії. — Він зітхнув. — Ніхто нас, науковців, не шкодує.

— Можна надіслати тобі ці відбитки?

— Я не скажу тобі нічого нового.

Лейтенант мовчав. Моссе знову зітхнув:

— Гарзд. Іду до факса. Набери мене, щойно надішлеш.

Карім вийшов із кімнатки, у якій був усамітнися, щоб подзвонити, відіслав два факси й, повернувшись, натиснув кнопку «Повтор» на телефонному апараті. Жандарми сновигали туди-сюди. Серед загального гармидеру ніхто на нього не звертав уваги.

— Це вражає, — пробурмотів Моссе. — Ти впевнений, що перші відбитки належать померлій?

Карім пригадав чорно-білі світлини аварії. Тендітні ручки дівчинки, що визирають з-під уламків потрощеного заліза. Пригадав обличчя старого дорожника, який зберіг дактилоскопічну картку.

— Упевнений, — відказав він.

— Отже, сталася якась помилка, коли знімали відбитки й підписували картку. Таке часто трапляється, ти ж знаєш, ми...

— Ти нічого не тямиш, — відбуркнув Карім. — Не важливо, що там написано на картці. Не важливі ані ім'я, ані вся та

писанина. Я тобі намагаюся пояснити, що рука загиблої дівчинки має такі самі відбитки, як і рука, що тримала пістолет цієї ночі. Це й усе. Господи Боже, та мені начхати, хто вона. Йдеться лише про те, що це та сама рука!

У слухавці запала напружена мовчанка. Урешті Моссе розсміявся.

— Така штука неможлива. Це все, що я можу тобі сказати.

— А я гадав, у тебе фантазії більше. Мусить же бути якесь пояснення!

— Якесь завжди є. Ти знаєш це не гірше за мене. І я впевнений, що ти його знайдеш. Подзвони мені, коли твоя справа проясниться. Люблю історії зі щасливим кінцем. І раціональним поясненням.

Карім пообіцяв зателефонувати й поклав слухавку. Трибки в його голові прокручувались на неробочому ході.

У коридорі він знову перестрів Марка Коста й Патріка Аст'є. Судовий медик ніс шкіряну сумку й був геть блідий.

— Їду до лікарні в Аннесі, — пояснив він і глянув на свого товариша, немов не вірячи в те, що відбувається. — Ми... ми тільки-но довідалися, що там два трупи. Чорт забирай! Того молодого лейтенанта... Еріка Жуано... теж... Це вже не розслідування, а кривава бійня.

— Я вже знаю про це. Скільки часу це забере?

— До світанку, щонайменше. Але там уже працює ще один судмедексперт. Справа набирає розмаху.

Карім вивчав загострені риси медикового обличчя, юнацькі й невловні водночас. Чоловік боявся, але Абдуф відчував, що його присутність додає патологоанатомові впевненості.

— Косте, мені тут дещо спало на думку... Хочу тебе розпитати.

— Я тебе слухаю.

— У своєму висновку про перший розтин ти написав, що вбивця задушив жертву металевим дротом — гальмівним тросиком або струною від фортепіано. Як гадаєш, Серті задушили тим самим знаряддям?

— Авжеж, тим самим. Ті самі волокна. Та сама товщина.

— Якби це справді була струна від фортепіано, ти зміг би визначити ноту?

— Ноту?

— Еге ж. Музичну ноту. Чи можеш ти виміряти діаметр дроту й на основі цього визначити точну ноту й октаву, якій мала б відповідати струна?

Кост недовіжливо всміхнувся.

— Я розумію, про що ти. Я знаю діаметр. Ти хочеш, щоб я...

— Ти чи твій помічник. Ці нюанси мені не важливі.

— Ти напав на слід?

— Ще не знаю.

Судовий медик поправив окуляри.

— Як із тобою зв'язатися? У тебе є мобільник?

— Нема.

— Тепер є. — Аст'є сунув Карімові в руку крихітний мобільний телефон, чорний і хромований.

Араб здивовано глянув на нього. Експерт усміхнувся.

— У мене було два. Думаю, найближчими годинами він тобі знадобиться.

Вони обмінялися номерами, і Марк Кост пішов. Карім звернувся до Аст'є:

— А ти над чим працюватимеш?

— Ні над чим особливим. — Він розвів довгими руками. — Мені більше нема чого згодувати своїм приладам.

Карім відразу ж запитав експерта, чи не згодиться він допомогти з розслідуванням і виконати два завдання.

— Два? Та скільки завгодно! — завзято вигукнув Аст'є.

— Спершу треба переглянути архіви Університетського медцентру, а саме свідоцтва про народження.

— І що там шукати?

— Під датою 23 травня 1972 року знайдеш ім'я Жюдіт Еро. Перевір, чи не було в неї сестри-близнючки або брата-близнюка.

— Це та дівчинка, якій належать відбитки пальців?

Карім кивнув.

— Ти думаєш, була інша дитина з такими самими відбитками? — знову запитав Аст'є.

Поліціант ніяково всміхнувся.

— Я знаю. Це не тримається купи. Але перевір усе одно.

— А друге завдання?

— Батько дівчинки загинув у ДТП.

— Він теж?

— Так, він теж. Лише, на відміну від доньки, він їхав на велосипеді і його збила машина. Це сталося в серпні вісімдесятого. Його звали Сільвен Еро. Пошукай тут, у поліційних архівах. Я впевнений, ти знайдеш його справу.

— І що саме тебе цікавить?

— Точні обставини того випадку. Чоловіка роздавила машина, а водій зник із місця пригоди. Досліди кожну деталь. Можливо, там знайдеться щось підозріливе.

— Тобто якісь указівки на те, що нещасний випадок було підлаштовано?

— Атож, щось на кшталт цього.

Карім зібрався йти, але Аст'є покликав його:

— А ти куди подасися?

Лейтенант обернувся легким рухом і, маскуючи за невимущеним, трохи не насмішкуватим виразом обличчя страх перед тим, що чекало на нього, відказав:

— Я? Я повертаюся на лінію старту.

IX

47

Клініка для сліпих містилась у світлій будівлі біля підніжжя гірського масиву Сет-Ло. На відміну від гернонських будинків зі своїми залишками білості, клініка аж блищала під струменями дощу. Ньєман підступив до ганку.

Була третя година ночі. Ніде не світилося. Комісар подзвонив у двері, оглядаючи довгі спадисті моріжки довкола будинку. Він зауважив фотоелектричні комірки на невисоких стовпчиках, розставлених по периметру. Ця невидима огорожа вочевидь мала попереджати не про злодіїв, а скоріше про незрячих пацієнтів, коли ті відходили задалеко від своєї обителі.

Ньєман подзвонив знову.

Нарешті йому відчинив заскочений спросоння сторож. Чоловік вислухав Ньєманові пояснення, схоже, нічого не розуміючи, однаке провів поліціанта до просторої кімнати й вирушив будити директора.

Комісар став терпеливо чекати. У кімнаті не горіла жодна лампа, світло падало лише з вестибюля. Чотири стіни з білого бетону, гола підлога, теж біла. У глибині подвійні сходи з поруччям із необробленого світлого дерева, що здіймалися на кшталт піраміди.

Лампи, вмонтовані в затягнуту полотном стелю. Панорамні вікна без клямок із краєвидом на гори. Усе скидалося радше на сучасний санаторій, чистий і живлющий, зведений архітекторами із мінливим настроєм.

Ньєман знову помітив фотоелементи — незрячі пацієнти, отже, пересувалися постійно в обмеженому просторі. На стінах мерехтіли тіні від струминок води, що збігали шибками.

У приміщенні стояв запах мастики й цементу; було вогкувато: цьому місцю явно бракувало тепла.

Комісар ступив кілька кроків. Його дещо зацікавило: частину кімнати було заставлено мольбертами з аркушами паперу, вкритими загадковими знаками. Здалеку ці рисунки скидалися на математичні рівняння. Підійшовши ближче, Ньєман побачив, що це примітивні зображення невеличких людських фігурок із наляканими обличчями. Поліціант здивувався: він не очікував натрапити на художню майстерню посеред притулку для незрячих дітей. Але насамперед він відчував глибоке полегшення, таке, що аж волосся на його шкірі відпружилося: відтоді як Ньєман зайшов сюди, він не почув ані гавкання, ані звіриного шарудіння. Невже тут, у притулку для сліпих, немає собак?

Раптом мармуровою підлогою розляглися гучні кроки. Поліціант збагнув, чому не було килимів: приміщення облаштували так, щоб люди, які залежать від кожного звуку, могли орієнтуватися в ньому. Ньєман обернувся й побачив перед собою дебелого чолов'ягу з білою, наче в патріарха, бородою, червоними щоками й заспанними очима. Убраний він був у кардиган пісочного кольору. Комісар із першого погляду відчув до нього симпатію: чуття підказувало, що на цього чоловіка можна звіритися.

— Я лікар Шампла, директор цієї клініки, — басовито оголосив крем'язень. — Якого дідька вам тут треба посеред ночі?

Ньєман показав посвідчення.

— Головний комісар поліції П'єр Ньєман. Я прийшов, щоб поговорити з вами про вбивства в Ґерноні.

— Знову?

— Атож, знову. Я саме хотів розпитати вас про той перший візит, коли до вас приходив лейтенант Ерік Жуано. Я думаю, ви повідомили йому інформацію, украй важливу для слідства.

Шампла, здавалося, занепокоївся. У його білому, як сніг, волосі крихітними струмочками зміїлися відсвіти дощу. Чоловік глянув на кайданки, на зброю, прикріплену до комісарового пояса, відтак звів очі.

— Господи Боже... та я ж лише відповідав на його запитання.

— Ваші відповіді привели його до Едмона Шернсе.

— Ну так, а що?

— А те, що вони обидва — мертві.

— Мертві? Як мертві? Це неможливо... Це...

— Мені шкода, але в мене немає часу вам усе пояснювати.

Я прошу вас якомога точніше відтворити вашу розмову з лейтенантом Жуано. Ви, навіть сам цього не знаючи, можете володіти інформацією, що має величезну вагу для нашої справи.

— Але що саме ви хочете...

Чоловік раптово замовк і рвучким рухом потер руки чи то від холоду, чи то від тривоги.

— Що ж... мабуть, мені треба остаточно прокинутися.

— Мабуть, треба.

— Будете каву?

Ньєман кивнув і пішов коридором із високими вікнами за білобородим патріархом. Час від часу спалахували блискавки, потім знову западала темрява, яку розтинали тільки струмені дощу.

Комісарові здавалося, ніби він продирається крізь джунглі, обплетені фосфоресцентними ліанами. На стінах коридору, навпроти вікон, також висіли малюнки, цього разу пейзажі. Сtribкуваті обриси гір. Річки, намальовані пастеллю. Велетенські, з грубою лускою і неприродно довгими хребтами тварини, що, здавалося, походили з кам'яної доби, доби чудовиськ, проти яких людина була комахою.

— Я гадав, ваш притулок лише для сліпих дітей.

Директор зупинився й підійшов до Ньємана.

— Не лише. Ми лікуємо всі види очних хвороб.

— Наприклад?

— Пігментний ретиніт, дальтонізм...

Чоловік указав дужою рукою на одну з картин.

— Ці малюнки незвичні. Діти, що лікуються тут, не бачать довколишній світ так, як бачимо його ми з вами. Вони не бачать навіть власних малюнків. Істина — їхня істина — втілюється не в реальному пейзажі, і не на цьому аркуші паперу.

Вона — у їхній голові. Лише вони знають, що прагнуть виразити, а нам, із нашим звичайним зором, лишається тільки здогадуватися про це з їхніх нарисів. Це трохи бентежить, чи не так?

Ньєман невизначено махнув рукою. Він не міг відірвати очей від цих дивних малюнків. З розмитими, немов розчавленими чимось важким, контурами. З різкими, яскравими кольорами. Малюнки скидались на поле битви між лініями й відтінками, але водночас вони дихали якоюсь ніжністю, меланхолією давно забутих дитячих лічилок.

Директор клініки дружньо плеснув Ньємана по спині.

— Ходімо. Філіжанка кави вам не завадить. Вигляд у вас не найкращий.

Вони зайшли до просторої кухні, де все вмеблювання й приладдя було з неіржавної сталі. Глянсовими стінами приміщення скидалося Ньєманові на морг.

Директор уже наливав дві чашки з блискучої кавоварки, в якій містилася скляна куляста посудина з водою, що постійно підігрівалася. Він простягнув філіжанку поліціянтові й усівся за один із металевих столів. І знову Ньєман подумав про розітнуті трупи; перед ним постали обличчя Кайюа й Серті. Порожні темні очниці — немов чорні діри в просторі й часі.

Шампла промовив із сумнівом у голосі:

— Я все ж ніяк не можу повірити в те, що ви мені сказали... Обидва мертві? Але як?

Ньєман залишив його запитання без відповіді.

— Що ви розповідали Жуано?

Лікар знизав плечима, помішуючи каву.

— Він розпитував мене про хвороби, які ми тут лікуємо. Я пояснив, що найчастіше ми маємо справу зі спадковими захворюваннями і що більшість наших пацієнтів — із Гернона.

— А більш конкретні запитання він ставив?

— Так, ставив. Він хотів знати, як набуваються такі захворювання. Я коротко пояснив йому про рецесивні гени.

— Поясніть і мені.

Лікар зітхнув, а потім промовив, утім, без роздратування:

— Усе дуже просто. Певні гени є носіями хвороб. Це дефективні гени з помилками в коді, вони є у всіх нас, але, на щастя, їх не досить, щоб викликати захворювання. Однак коли обое батьків — носії того самого гена, ситуація погіршується. Хвороба може проявитися в їхніх дітей. Гени сполучаються й передають захворювання, як електрична вилка й розетка передають струм, розумієте? Ось чому кажуть, що спорідненість кров псує. Іншими словами, батьки, що є кривими родичами, із більшою ймовірністю можуть передати своїм дітям хвороби, які вони самі мають у прихованому стані.

Шернсе також згадував про це явище. Ньєман запитав:

— Спадкові захворювання мешканців Гернона пов'язані зі шлюбами між близькими родичами?

— Поза всяким сумнівом. Багато пацієнтів, що лікуються в нашій клініці, — чи то стаціонарно, чи то амбулаторно, — саме з цього міста. Це діти передусім викладачів і наукових працівників університету, які є гернонською елітою і, як наслідок, утворюють украй ізольовану суспільну групу.

— Розкажіть про це докладніше, будь ласка.

Шампла склав руки на грудях і, немов набираючи розгону, узявся оповідати:

— У Гернонському університеті існує одна вельми давня традиція. Цей навчальний заклад, як мені відомо, заснували у вісімнадцятому столітті спільно зі швейцарцями. Тоді університет містився в будівлі, де зараз медцентр... Одне слово, протягом ось уже майже трьох століть викладачі й наукові працівники університету живуть своїм окремішнім життям і беруть шлюби лише поміж себе. Це дало життя кільком поколінням видатних інтелектуалів, але нині їхня лінія виснажилася, вичерпалася генетично. Гернон, як усі міста, загублені серед гір, і без цього відгороджений від зовнішнього світу. А університет утворив ізоляцію всередині ізоляції, розумієте? Справжній мікрокосм.

— І цієї ізоляції досить, щоб пояснити загострення генетичних хвороб?

— Гадаю, що так.

Ньєман не міг збагнути, як ця інформація стосується до його розслідування.

— Що ще ви повідомили Жуано?

Шампла глянув скося на комісара й промовив своїм басовитим голосом:

— Я розповів йому про одне дивне явище.

— Кажіть.

— В останньому поколінні цих сімей із виснаженою кров'ю почали з'являтися зовсім інакші діти. Не лише з винятковими розумовими здібностями, але і з небагненною фізичною міццю. Більшість із них перемагають у всіх спортивних змаганнях і за вигравши досягають щонайвищих результатів у всьому.

Ньєман подумав про світлини в приймальні ректора: юні усміхнені чемпіони, що завоювали всі кубки, усі медалі. Пригадалися йому й зображення Олімпійських ігор у Берліні, а також товстезна дисертація Кайюа, просякнута ностальгією за духом Олімпії. А що як ці елементи справді сплітаються в якесь незвичайне пояснення?

Поліціант, удаючи наївного, запитав:

— Але ж усі ці діти мали скоріше народитися з хворобами, адже ж так?

— Це не є твердим правилом, але логічно припустити, що вони мали б вирізнятися слабкою тілобудовою і певними спадковими вадами здоров'я, як, приміром, ті діти, що лікуються в нашій клініці. Натомість нічого такого не відбувається. Навпаки! Видається так, наче ці вундеркінди загарбали собі весь фізичний хист цілої громади, генетичні вади лишивши іншим. — Шампла, насупившись, глянув на Ньємана. — Ви зовсім не п'єте вашої кави.

Ньєман згадав про філіжанку, яку тримав у руці. Він відсморбнув ковток гарячої рідини й навіть не відчув смаку. Уся його істота перетворилася на автоматичний механізм, який прагнув лише одного: вловити бодай найменший знак, найменший блищик світла.

— Ви, мабуть, ретельно вивчали це явище? — запитав він.

— Ось уже близько двох років я проваджу своє невеличке дослідження. Насамперед я перевірів, чи ці переможці змагань справді походили з університетських родин. Ходив до цивільного реєстру, мерії... Усе підтвердилося.

Потім я детально дослідив генеалогічне дерево кожного з них, ознайомився з їхніми медичними справами в пологовому будинку. Я переглянув навіть справи їхніх батьків, дідусів і бабусь у пошуках якогось знаку, якоїсь особливої вказівки. Але не виявив нічого суттєвого. Навпаки, декотрі з їхніх предків були носіями спадкових вад, як це траплялося в тих сім'ях, з яких походили мої пацієнти... Одне слово, усе це вочевидь дуже дивно.

Ньєман убирав кожне лікареве слово: він знову мав якесь непоясненне відчуття, що ця інформація наближає його до чогось украй важливого для слідства.

Шампла тепер міряв кроками приміщення, через що глянсове убрання кухні легенько двигтіло.

— Крім того, — розповідав він далі, — я порозпитував лікарів і акушерів у медцентрі й дізнався ще одну дивовижну річ. Протягом приблизно останніх п'ятдесяти років у родинах селян, що живуть у горах довкола долини, спостерігається аномально високий рівень смертності серед немовлят. Діти несподівано помирали майже відразу після народження, хоча зазвичай саме вони мали б відзначатися міцним здоров'ям. Неначе все обернулося навспак, розумієте? Кволі діти з університетських родин, немов якимись чарами, стають міцними й здоровими, тимчасом як селянські діти хиріють і помирають...

Я також дослідив медичні справи цих раптово померлих немовлят, дітей пастухів і шукачів кришталю. І знову безрезультатно. Я розмовляв із персоналом лікарні й кількома науковцями з медцентру, фахівцями з генетики, але ніхто не зміг пояснити мені цей феномен. Урешті-решт, хоч і з прикрістю, та я покинув цю справу. Як би це сказати... Видається так, наче університетські немовлята вкрали життєву енергію у своїх маленьких сусідів по яслах.

— Чорт забирай, що ви маєте на увазі?

Шампла негайно здав свої, такі непевні, позиції.

— Забудьте, що я сказав. Це ненаукова маячня. Цілковита нісенітниця.

Може, й нісенітниця, але Ньєман набув твердої впевненості в тому, що загадкова поява цих надздібних дітей не може бути звичайним випадком. Це одна з ланок загального жакіття.

— Це все? — запитав поліціант безбарвним голосом.

Лікар вагався.

— То все чи ні? — повторив комісар трохи голосніше.

Шампла здригнувся.

— Ні, є ще дещо. Цього літа історія дістала дивне продовження. Випадок незначний, але водночас украй бентежливий... Минулого липня в Університетському медцентрі відбувалося капітальне оновлення, зокрема й інформатизація архівів.

До підземних приміщень, де зберігалися цілі стоси записаних медичних справ, спустилися фахівці, щоб оцінити масштаби роботи. У зв'язку з цим вони оглянули й інші лікарняні підвали, ті, де зберігалася документація старого університету, а саме бібліотечні архіви до сімдесятих років.

Ньєман весь обернувся на увагу.

— Під час цього огляду, — вів далі лікар, — експерти здійснили цікаве відкриття. Вони натрапили на картки новонароджених за останні п'ятдесят років — перші сторінки з медичних справ, які заводять у пологовому відділенні. Але самих справ не було, немов... немовби ці сторінки вирвали з них і викрали.

— Де знайшли ці документи? Я маю на увазі, де саме?

Шампла знову перетнув кухню. Він намагався поводитися так, наче йому байдуже, але голос зраджував його неспокій.

— Це й було найдивніше з усього... Картки лежали в особистій шафці одного з працівників бібліотеки.

Ньєман відчув, як кров швидше заструменіла його жилами.

— Ім'я цього чоловіка?

Шампла боязко глянув на комісара. Губи його тремтіли.

— Кайюа. Етьєн Кайюа.

— Батько Ремі?

— Саме так.

Поліціант зірвався на ноги.

— І ви кажете про це лише зараз? Знаючи те, чий труп знайшли вчора в Герноні?

Директор скинув голову.

— Мені не подобається ваш тон, комісарє. Прошу мене не плутати з вашими підозрюваними. Крім того, я розповідаю вам про дріб'язковий випадок у діловодстві. Яким робом він може стосуватися до вбивств у Герноні?

— Це вже мені вирішувати яким.

— Нехай. Але ж у будь-якому разі я вже розповідав усе це вашому лейтенантові. Тому прошу вас заспокоїтися. До того ж я не відкрив вам жодної таємниці. Цю історію вам міг розповісти будь-хто в місті. Усі її знали. Про неї навіть писали в місцевих газетах.

Ньєман не хотів би побачити себе в дзеркалі цієї миті. Комісар знав, що обличчя його спотворене такою лютою, такою напруженою гримасою, що він не пізнав би свого відображення. Поліціант витер рукавом чоло й промовив спокійнішим тоном:

— Даруйте мені. У цій справі сам чорт в'язи скрутить. Убивця завдав уже три удари, і він не зупиниться. Важить кожна хвилина, кожен клаптик інформації. Де тепер ці старі картки?

Лікар підніс брови, трохи відпружився й сперся на край столика з неіржавної сталі.

— Їх повернули на місце, до лікарняного підвалу. Поки інформатизацію паперів не закінчили, усі архіви зберігаються в повному обсязі.

— І, гадаю, серед цих карток є ті, що стосуються маленьких вундеркіндів, чи не так?

— Не їх безпосередньо — документи належать до періоду перед сімдесятима роками. Але є картки їхніх батьків або дідусів і бабусь. Саме це мене й збентежило. Адже я досліджував уже ці документи. І в офіційних справах нічого не бракувало, розумієте?

— Тобто вкрадені документи — лише копії?

Шампла знову заходив по кухні. Незвичність історії тримала в напрузі.

— Копії... або оригінали. Може, Кайюа підмінив справжні картки новонароджених фальшивими, а оригінали сховав до себе в шафку.

— Мені ніхто нічого не казав про цю справу. Хіба не провадилося розслідування?

— Ні, це сприйняли як не варту уваги дрібницю, помилку в діловодстві. До того ж імовірний підозрюваний, Етьєн Кайюа, помер три роки тому. Правду кажучи, ця історія, схоже, не зацікавила нікого, крім мене.

— Атож. І вам не схотілося поглянути на ці знайдені картки? Порівняти їх із тими, що в офіційних справах?

Шампла силувано всміхнувся.

— Схотілося, але мені забракло часу. Ви навіть не уявляєте, про який ґатунок документів ідеться. Одна картка — це фотокопія на окремому аркуші кількох стовпчиків із числами, що означають вагу, зріст чи групу крові новонароджених... Наступного дня цю інформацію переносять до журналу здоров'я немовляти. Ці картки — перша ланка в медичному досьє дитини.

Ньєман пригадав, що Жуано хотів навідатися до лікарняних архівів. Ці картки, дарма що здавались дріб'язком, цікавили комісара дедалі сильніше. Він різко змінив тему:

— А який стосунок до цього всього має Шернсе? Чому Жуано від вас поїхав відразу до нього?

Директор клініки миттю знову збентежився.

— Едмон Шернсе дуже цікавився дітьми, про яких я вам розповідав...

— Чому?

— Шернсе є... тобто був офіційним працівником нашої клініки. Він досконало знав генетичні захворювання наших маленьких пацієнтів. Тому не дивно, що його зацікавило, чому їхні двоюрідні чи троюрідні брати й сестри народжуються такими іншими. До того ж він захоплювався генетикою. Вважав, що

генетичну історію людини можна прочитати з її зіниць. У певному розумінні він був доволі своєрідний лікар...

Перед очима поліціянта постало обличчя чоловіка з поцяткованим чолом. Слово «своєрідний» пасувало йому щонайкраще. Згадав Ньєман і труп Жуано, який пожирала кислота.

— Ви не цікавилися його професійною думкою щодо цього питання? — запитав комісар.

Шампла чудернацьки вигнувся, немов одяг кусав його.

— Ні, не цікавився. Я... я не наважився. Ви не знаєте, як у нашому місті все влаштовано. Шернсе належав до університетських вершків, розумієте? Один з найвизначніших офтальмологів нашого краю. Шанований професор. Я ж лише хранитель цього місця...

— Гадаєте, Шернсе міг ознайомитися з тими самими документами, що й ви, — офіційними справами новонароджених?

— Гадаю, міг.

— Можливо, навіть раніше за вас?

— Можливо.

Директор стояв, опустивши очі. Його червоне обличчя було вкрите потом. Ньєман не відступався від нього:

— Як гадаєте, він міг виявити, що картки підроблено?

— Я... звідки мені знати?! Я не розумію, до чого всі ці запитання!

Ньєман не наполягав. Тепер він збагнув ще один бік цієї історії: Шампла не наважився перевірити викрадені картки, тому що боявся виявити якісь махінації університетських викладачів. Викладачів, які заправляли в цьому містечку й тримали у своїх руках долі таких людей, як він.

Комісар підвівся.

— Що ще ви сказали Жуано?

— Більше нічого. Лише те, що тільки-но розповів вам.

— Подумайте добре.

— Це все. Запевняю вас.

Ньєман став перед лікарем.

— Вам щось говорить ім'я Жюдїт Еро?

— Ні.

— А Філіпп Серті?

— Здається, так звали другого вбитого.

— Ви колись чули про нього раніше?

— Ні.

— А фраза «багряні ріки» пробуджує щось у вашій пам'яті?

— Ні. Направду, я...

— Дякую вам, лікарю.

Ньєман попрощався з приголомшеним директором клініки й обернувся до виходу. Він уже ступив за поріг, коли раптом зупинився й кинув через плече:

— Останнє запитання, лікарю: я не бачив і не чув тут жодного собаки. Невже у вас їх тут нема?

Шампла геть розгубився.

— Кого нема? Собак?

— Так, собак-поводирів для сліпих.

Чоловік нарешті збагнув і знайшовся на силі всміхнутися.

— Собаки можуть придатися тим сліпцям, що живуть самотою і не мають жодної сторонньої допомоги. Наша ж клініка обладнана новітніми електронними системами, які скеровують наших пацієнтів і попереджають про найменшу перешкоду... Собаки тут не потрібні.

Вийшовши надвір, Ньєман обернувся до будівлі зі світлими стінами, що мерехтіли під дощем. Від ранку він уникав візиту сюди через триклятих псів, яких тут не було. Він послав сюди Жуано лише через свій страх, через приви́дів, які валували тільки в його голові.

Комісар відчинив дверцята машини і сплюнув на землю.

Його примари коштували життя юному лейтенантові.

Ньєман їхав дорогою, що стрімко спускалася зі схилів Сет-Ло. Дощ посилювався. Асфальт парував та іскрився у світлі фар. Час від часу на дорозі траплялися калюжі багнюки, що розбризкувалися

під колесами машини з шумом невеличкого водоспаду. Ньєманові, що міцно стиснув кермо, ледве вдавалося вирівнювати сидан, який постійно заносило до краю провалля.

Раптом у кишені задзвонив пейджер. Однією рукою комісар увімкнув його: на екрані світилося повідомлення від Антуана Реймса. Тою самою рукою Ньєман вихопив телефон і набрав із пам'яті номер. Щойно впізнавши голос, Реймс повідомив:

— Англієць помер, П'єре.

Ньєман, занурений із головою в розслідування гернонської справи, спробував зосередитися на цій новині й оцінити її наслідки, але не зміг.

— Де ти зараз? — запитав начальник.

— В околицях Гернона.

— Видано наказ про твій арешт. Теоретично тебе мали б узяти під варту, забрати зброю та покласти край твоїй кар'єрі поліціанта.

— Теоретично?

— Я розмовляв із Терпантом. Ваше розслідування тупцює на місці, і схоже на те, що буде ще гірше. До вашої діри злетілися всі журналісти. Завтра вранці Гернон стане найвідомішим містом у Франції. — Реймс помовчав, а потім додав: — Тебе всі шукають.

Ньєман промовчав. Він пильно вдивлявся в дорогу, яка звивалася, немов угвинчуючись у завісу дощу, який, здавалося, закручувався в протилежному напрямку. Коловорот проти коловороту. Першим знову заговорив Реймс:

— П'єре, ти готовий затримати вбивцю?

— Ще не знаю. Але повторюю: я вийшов на правильний слід. Я в цьому переконаний.

— Гаразд, тоді порахунки з тобою зачекають. Я з тобою не розмовляв. Ти зник, тебе не можуть знайти. У тебе є ще одна-дві години, щоб розгребти це лайно. Після цього я вже нічого не зможу зробити для тебе. Хіба допоможу знайти доброго адвоката.

Ньєман буркнув щось і вимкнув телефон.

Саме цієї миті фари вихопили з темряви машину, яка вискочила справа. Поліціантові забракло якоїсь секунди, щоб зреагу-

вати. Автомобіль із розгону вривався в праве крило його седана. Кермо вирвалося Ньєманові з рук, машину вдарило об скелю. Поліціант заревів, силкуючись повернути собі керування. За якусь мить йому це вдалося, і він ошелешено глянув на другу автівку. Темний джип із вимкненими фарами готувався до нової атаки.

Ньєман дав задній хід. Масивний автомобіль здав і собі, а потім вильнув ліворуч, змушуючи поліціанта різко загальмувати. Ньєман знову рвонув уперед. Джип мчав тепер перед ним на повній швидкості, блокуючи дорогу. Номери його були заляпані болотом. Морально виснажений, поліціант пришвидшився й спробував обігнати джип зовнішньою смугою. Марно. Темна машина позбавляла найменшої крихти простору, штовхаючи седан у ліве крило в напрямку до смертельного урвища.

Що цьому ненормальному треба? Зненацька Ньєман скинув швидкість, відпустивши невідомий автомобіль уперед на кілька десятків метрів. Джип відразу ж сповільнився й собі, змушуючи седан наблизитися до нього. Але поліціант скористався з цієї зміни швидкостей і різко натиснув на газ. Цього разу він спробував обігнати джип ліворуч і останньої секунди йому таки вдалося пророскочити.

Комісар подвоїв швидкість, надавивши на педаль до відпори. У дзеркалі заднього огляду він побачив, як ніч поглинає бездорожжик. Не розмірковуючи над тим, що сталося, і не скидаючи швидкості, Ньєман проїхав ще кілька кілометрів.

Він знову був сам-один на шосе.

Він далі їхав на повній швидкості асфальтованою трасою, що бігла під склепінням ялиць, звивиста, ледь видна крізь імлисту дощову завісу. Що ж сталося? Хто його атакував? І чому? Що він тепер знає такого цінного, що його за це ладні вбити? Напад був такий несподіваний, що поліціант навіть не встиг роздивитися силует людини за кермом.

Виїхавши з чергового віражу, Ньєман побачив попереду підвісний міст: шість кілометрів бетонної дороги, що трималася на пілонах понад сто метрів заввишки. Отже, до дому, до Гернона, лишилося не більше ніж десять кілометрів.

Комісар додав швидкості.

Він в'їжджав на міст, коли спалах білого світла, що залило заднє скло машини, осліпив його. Джип, тепер уже ввімкнувши фари, знову наїдає на нього. Ньєман опустил дзеркало заднього огляду, щоб не сліпило, і вп'яв погляд у бетонну дорогу, яка висіла над проваллям у темряві. У голові промайнула чітка думка: «Я не можу померти. Тільки не так». І він натиснув на педаль газу.

Світло фар невідступно горіло позаду. Зігнувшись над кермом, Ньєман вдивлявся тільки в захисне огородження, що зблискувало в світлі його власних фар, які охоплювали дорогу вогняними обіймами, гримотливим ореолом, огорнутим пеленою дощу.

Метри, виграні в часу.

Секунди, викрадені в Землі.

Дивна думка промайнула в нього, незбагненна впевненість: доки він мчить цим мостом, доти нічого з ним не може статися. Він живий. Він невагомий. Він невразливий.

Від удару йому забило дух.

Голову кинуло вперед, на лобове скло, немов із пращі. Дзеркало заднього огляду розлетілося на друзки, а його композитний тримач, наче цвях, роздер Ньєманові скроню. Поліціант випрямився, стогнучи й притискаючи руки до голови. Він відчув, як машину занесло ліворуч, потім праворуч, потім розвернуло... Кров заливала йому півобличчя.

Новий поштовх — і раптовий ляпас сталевого дощу. Безмежний холод ночі.

Тиша. Пітьма. Секунди.

Коли Ньєман розплющив очі, то не повірив їм: під ногами в нього чорніло небо, спалахували блискавки, а сам він летів кудись крізь вітер і зливу.

Його машина, вдарившись об парапет, викинула комісара, наче з катапульти, у порожнечу, через перила моста. Зараз він повільно, безгучно падав, мляво вимахуючи руками й ногами і безглуздо запитуючи себе, що він відчує останньої миті перед смертю.

Відповідь прийшла миттєво разом із хвилиною болю. Галуззя шмагало Ньємана по обличчю. Гостра глиця впивалася в тіло, роздираючи його на тисячі шматків...

Потім удар, і майже відразу — ще один.

Спершу відбулось його падіння на землю, пом'якшене густим віттям дерев. Відтак — страшний гуркіт, від якого здригнулося все довкола. Немовби якась велетенська накривка враз упала на його тіло. Секунди вибухнули веремією суперечливих відчуттів. Залізні лещата холоду. Пекуча пара. Вода. Каміння. Морок.

Потьмарення.

Минув час. Ньєман знову розплющив очі. За покривом повік виявився ще один — покрив темряви, покрив лісу. Помалу, наче з того світу, до нього поверталася притомність. Із надр свідомості поступово спливла впевненість: «Живий! Я живий!»

Зібравши докупи всі уламки своїх думок, комісар спробував збагнути, що ж сталося.

Він пролетів крізь гілля дерев і щасливим випадком потрапив у водозбіг біля одного з пілонів, повний дощової води. Його машина, наче штурмовий танк, злетіла з моста тою ж траєкторією і приземлилася просто в Ньємана над головою, його самого, однак, не зачепивши: широке шасі седана не пустило далі краї водозбігу.

Справжнє диво.

Ньєман стулив очі. Безліч ран мордували його тіло, але найсильніше біль пульсував у правій скроні, що горіла вогнем. Комісар подумав, що тримач дзеркала, мабуть, глибоко розітнув йому шкіру над вухом. З іншого боку, добре, що хоч після падіння він лишився відносно цілий.

Із підборіддям, притиснутим до грудей, Ньєман поглянув угору, на радіатор своєї машини, який досі димів. Поліціант був похований під купою гарячого заліза в порожнині водозбігу, наче в бетонному саркофазі. Він повернув голову праворуч, потім ліворуч і побачив, що уламок бампера заважає йому вибратися з пастки.

Відчайдушним зусиллям Ньєман посунувся вбік. Біль, що мордував усе тіло, тепер зіграв йому на користь, перетворившись на мертващу нечулисть.

Поліціянтові вдалося пролізти під бампером і видобутися зі своєї домовини. Вивільнивши руки, він одразу торкнувся рани на скроні, звідки густим потоком плинула кров. Комісар застогнав, відчувши солодкавий запах теплої рідини на зболілих пальцях. Він подумав про птаха з дзьобом, заліпленим мазютом, і очі його наповнилися слізьми.

Ньєман звівся на ноги, спираючись на борт водостоку, але відразу ж упав на землю. Затьмарену свідомість різонула ще одна думка.

Убивця повернеться. Щоб закінчити свою справу.

Тримаючись за машину, комісар зіп'явся знову. Ударом кулака відчинив пом'ятий багажник, дістав звідти помпову рушницю й зібрав розкидані набой. Затинувши зброю ліктем лівої руки, яку він досі тримав біля скроні, Ньєман правою зарядив рушницю. Він зробив це навпомацки, майже нічого не бачачи: окуляри він загубив, а темрява була непроглядна.

Комісарове обличчя було все в крові й багнюці, а тіло знемагало від болю. Він обернувся, тримаючи рушницю наготові. Довкола — ані шерхоту. Ані руху. Зненацька наринаула млість. Ньєман зсунувся по корпусу машини і знову впав у бетонний канал. Цього разу він відчув дошкульний доторк холодної води й отямився. Він сповзав бетонним ложем у напрямку до річки.

Зрештою, чому б і ні?

Ньєман притиснув рушницю до грудей і дозволив воді нести себе, немов фараона, що пливе рікою до Країни мертвих.

Течія довго несла Ньємана. Він плів із розплющеними очима й крізь просвіти в гіллі бачив громаддя темного беззоряного неба. Обабіч нього тяглися береги з червоної глини, обплутані

галуззям і корінням дерев, що утворювали справжні мангрові зарості.

Невдовзі струмок розширився, убрався в силу й у голос. Чоловік, закинувши голову, плив за течією. Від холоду судини звузилися й рана на голові кривавила вже не так сильно. Ньєман сподівався, що потік винесе його до Гернона, до університету.

Утім дуже скоро, він зрозумів, що його сподівання марні. Річка нікуди його не винесе: вона не текла до студмістечка. Заблукавши в лісі, вона петляла серед дерев, дедалі більше звужуючись і сповільнюючись.

Зрештою плин її зупинився остаточно.

Ньєман підплив до берега й, тяжко відсапуючи, видобувся з води, такої мулистій й каламутній, що в ній не відображалося нічого. Поліціант простягнувся на вогкій, устеленій опалим листям землі. Ніздрі його наповнилися затхлим смородом — цим характерним запахом ґрунту, суміші зітлілої деревини, перегною й комах.

Ньєман перевернувся горілиць і став розглядатися довкола. Рослинність не була густою, непролазною, навпаки — тут панувало рідколісся, дерева росли вільно, не заважаючи одне одному. Однак пітьма була такою непроглядною, що неможливо було навіть роздивитися чорні громаддя гір. А Ньєман не знав, ні як довго річка несла його, ні в якому напрямку.

Долаючи біль, долаючи холод, він підповз до дерева й сів, прихилившись спиною до стовбура. Відтак змусив себе зібрати думки докупи й спробував відтворити в пам'яті карту цього регіону, на якій позначав місця, важливі для слідства. Він пригадав, що Гернонський університет розміщений на північ від масиву Сет-Ло.

На північ.

Але як визначити, де північ, коли не маєш жодної гадки, де ти зараз? У нього не було ні компаса, ні будь-якого іншого приладу. Удень можна було б зорієнтуватися за сонцем, а що робити вночі?

Ньєман замислився. Рана на чолі знову кривавила, а холод уже починав сковувати кінцівки. За такого стану справ у нього є ще години дві-три, не більше.

Зненацька його осяяло. Навіть зараз, посеред ночі, він зможе визначити сторони світу. Завдяки рослинності. Комісар нічого не тямив у ботаніці, але знав те, що відомо кожному: деякі види мохів і лишайників, що люблять вологу, ростуть тільки в затінку, із північного боку дерев, уникаючи сонячного проміння.

Ньєман став навколішки й намацав у кишені мокрого пальта протиударний футляр, у якому завжди носив запасні окуляри. Окуляри виявилися цілими, і, надівши їх, комісар докладно оглянув місцевість.

Відтак узявся за пошуки під ялицями вздовж пагорка. По кількох хвилинах нишпорення обмерзлимими й перемашеними землею пальцями він зрозумів, що мав рацію: маленькі прохолодні подушечки смарагдового моху росли біля прикорення весь час із того самого боку. Ці крихітні, волокнисті й м'які на доторк кущики — джунглі в мініатюрі — повідомляли йому, де північ.

Тамуючи біль, Ньєман підвівся й рушив у напрямку, який указував мох.

Він плентався, заточуючись і грузнучи в м'якій землі, і відчував, як серце мало не вистрибує з грудей. Калюжі, шорстка кора, шпичакувате гілля ялиць пропливали повз нього. Поліціант ступав нерівною крем'янистою поверхнею, порослою рідкими травами й поритою вибоїнами, засипаними опалою глищею — він ішов за мохом. Іншим разом ноги його провалювались у підмерзлі мочарі, що проорали солончакові борозни на схилах пагорків. Попри втому й рани, він простував дедалі швидше, черпаючи сили із запахів, якими було насичене повітря. Йому здавалося, що він відчуває дихання дощу, який зупинився, неначе щоб звести дух.

Нарешті показалося шосе.

Зблиснув рятівний асфальт. Ньєман знову пошукав очима кущики моху на узбіччі, щоб якомога точніше визначити

правильний напрям. Аж тут, блимаючи фарами, з-за повороту виїхав поліцейний фургон.

Машина відразу ж зупинилася. Люди кинулись на допомогу Ньєманові, що безсило похилився на рушницю.

Він відчував руки жандармів, що підхопили його. Чув невиразне бубоніння, вигуки, шурхіт дощовиків. Скісними лініями танцювали фари. Уже в машині один із чоловіків загорлав до водія:

— Жени до лікарні!

Ньєман, ледь притомний, пробурмотів:

— Ні, до університету.

— Куди? Та на вас живого місця нема...

— До університету. Я... я маю там де з ким побачитися.

50

Двері відчинилися, і назустріч йому блиснула усмішка.

П'єр Ньєман опустив очі. Він побачив сильні смагляві зап'ястки дівчини. Погляд його піднявся вище, по рукавах грубого в'язаного светра, ковзнув по коміру й перейшов на шию, де ніжні кучерики волосся на потилиці здавалися імливим ореолом. Комісар подумав про магію цієї шкіри, такої гарної, такої гладенької, що перетворювала будь-яку одєжину у вишукані шати. Фанні позіхнула.

— Ви спізналися, комісаре.

Ньєман спробував усміхнутися.

— Ви... ви ще не спали?

Дівчина заперечно похитала головою й відступила вбік, пропускаючи комісара всередину. Він вийшов на світло, і обличчя Фанні закам'яніло: вона лише зараз помітила закривавлену голову поліціянта. Дівчина відступила й скинула поглядом на пошарпану Ньєманову постать, миттю оцінивши його стан. Пальто мокре, хоч викрути. Порвана краватка. Пропалені штани.

— Що з вами сталося? Аварія?

Ньєман коротко кивнув.

Відтак обвів поглядом невеличку кімнату. Попри те, що його лихоманило, попри те, що серце стрибало в грудях, він був радий опинитися тут. Чисті стіни в постельних кольорах. Робочий стіл із комп'ютером, завалений книгами й паперами. Каміння й кристали на полицях. Скинуте гамузом альпіністське приладдя й флюоресцентний одяг. Оселя молодої дівчини — домосідки й спортсменки водночас, любительки домашнього затишку й пригод. Раптом Ньєманова кров зануртувала: на якусь мить уся їхня спільна мандрівка на льодовик промайнула перед його очима. Зблиснула, наче сніжинка інею.

Ньєман тяжко сів на стілець. Надворі знову пустився дощ. Чути було стукотіння крапель по даху й притлумлені звуки від сусідів. Скрип дверей. Кроки. Нічне життя наляканих студентів, що поховалися у своїх номерах.

Фанні зняла з комісара пальто, потім ретельно оглянула рану на скроні. Здавалося, видовище закипілої крові й роздертої, темної плоті не викликає в неї жодної відрази. Вона аж присвиснула крізь зуби:

— Добряче вас поранило. Сподіваюся, скроневу артерію не зачепило. Сказати важко: з голови завжди так юшить... Як це сталося?

— Потрапив у ДТП, — лаконічно відказав Ньєман.

— Я відвезу вас до лікарні.

— Нема й мови. Я мушу закінчити розслідування.

Фанні пішла до іншої кімнати й невдовзі повернулася з цілою купою марлевих серветок, ліків і пакетиків зі шприцами й сироваткою. Вона надірвала зубами кілька пакетиків, а потім насадила голку на пластиковий шприц. Ньєман підвів очі й глянув на ампулу. Фанні втягнула її вміст у шприц. Комісар напружився і взяв упакування з назвою ліків.

— Що це таке?

— Анестетик. Не бійтеся, це заспокоїть ваш біль.

Ньєман схопив її за руку.

— Зачекайте.

Поліціант перебігся очима по складниках. Ксилокаїн. Анестетик із адреналіном — це його не вирубить, а біль мало б угамувати. Ньєман відпустив зап'ясток дівчини на знак згоди.

— Не бійтеся, — прошепотіла Фанні. — Ці ліки до того ще й спинять кровотечу.

Ньєман сидів, опустивши голову, і не бачив рук дівчини. Здається, вона зробила кілька уколів довкола рани. По якомусь часі біль утих.

— У вас є чим зашити рану? — невиразно запитав він.

— Певно, що ні. Вам треба до лікарні. Скоро кровотеча відновиться...

— Тоді зробіть пов'язку, якомога тугішу. Будь із чого. Я мушу провадити розслідування з ясною головою.

Фанні знизала плечима й узялася збризкувати марлю якимось медичним аерозолем. Ньєман глянув на дівчину. Джинси щільно обтискали її стегна, сласні вигини яких викликали в комісара притлумлене збудження, навіть у теперішньому його стані.

Він замислився над суперечливою вдачею дівчини. Як їй вдавалося бути такою ефемерною і водночас такою реальною? Такою лагідною й такою шорсткою? Такою близькою і такою далекою? Ця суперечливість відображалась навіть у її погляді: викличний блиск очей і безмежно ніжні вигини брів. Удиhaючи різкий запах антисептиків, Ньєман запитав:

— Ви мешкаєте тут сама?

Фанні обробила рану кількома швидкими рухами. Поліціантові майже не пекло: знеболювальне починало діяти. Дівчина знову всміхнулася:

— А ви не втрачаєте жодної нагоди, щоб підбити клинці, еге ж?

— Ви... вибачте... Моє запитання нетактовне?

Фанні зосереджено перев'язувала рану. Обличчя її було зовсім близько від Ньєманового.

— Я живу сама. У мене нікого немає, якщо ви це хотіли дізнатися, — прошепотіла вона йому на вухо.

— Я... Але... чому в університеті?

— Лабораторії, аудиторії — все поряд...

Ньєман хотів було повернути голову, але дівчина з невдоволенням вигуком стримала її. Поліціант з опущеним додолу обличчям промовив:

— Справді, я й забув. Наймолодший доктор наук у Франції. Донька й онучка заслужених викладачів. Отже, ви належите до цих дітей...

— Дітей? Яких дітей? — різко обірвала його Фанні.

Ньєман злегка покрутив тулубом.

— Та ні, нічого такого... Я лише мав на увазі, що ви одна з тих університетських вундеркіндів, які є також переможцями всіх спортивних змагань...

Обличчя дівчини закам'яніло.

— Що ви хочете винишпорити? — У її голосі звучала різка підозрілива нотка.

Поліціант нічого їй не відповів, попри шалене бажання розпитати Фанні про її походження. Але ж чи личить розпитувати молоду дівчину, де вона взяла свою генетичну міць, звідки походять її хромосоми? Його співрозмовниця заговорила сама:

— Комісарє, я не розумію, чому ви в такому стані вирішили приволоктися до мене. Але якщо у вас є запитання, ставте їх.

Тон її був різкий, неприємний. Ньєман більше не відчував болю, але він волів би, щоб його радше мучила рана, ніж цей голос. Комісар збентежено всміхнувся.

— Я лише хотів поговорити з вами про університетську газету, для якої ви пишете...

— «Темпо»?

— Саме так.

— Я вас слухаю.

Ньєман якусь хвилю помовчав. Фанні поскладала марлеві серветки до пластикового пакета, а потім обв'язала Ньєманові голову. Поліціант промовив, відчуючи, як пов'язка стиснула череп:

— Я подумав, чи ви часом не писали про один дивний випадок, який стався в липні, у лікарняному підвалі...

— Що за випадок?

— В особистій шафці Етьєна Кайюа, батька Ремі, знайшли картки новонароджених.

— А, та історія... — немовби розчаровано протягнула Фанні.

— То ви писали про неї?

— Так, здається, писала... кілька рядків.

— Чому ви не розповіли мені про це?

— Ви хочете сказати... це може бути пов'язано з усіма тими вбивствами?

Ньєман звів голову й повторив голосніше:

— Чому ви не сказали мені про цю крадіжку?

Фанні невизначено стонула плечима, далі бинтуючи поліційтові голову.

— Немає жодних доказів, що то справді була крадіжка... Там справжній хаос серед тих архівів, щось губиться, щось знаходиться. Невже це так важливо?

— А ви бачили ці картки на власні очі?

— Так, я ходила туди, де зберігаються коробки з документами.

— Ви не зауважили чогось незвичного в тих документах?

— Наприклад?

— Ну, не знаю. Ви не порівнювали їх з оригіналами?

Фанні відступила. Пов'язка була готова.

— Це були окремі аркуші з карлючками медсестер, — відказала дівчина. — Нічого цікавого.

— Скільки їх було?

— Кілька сотень. Я не розумію, що ви...

— Ви згадували у своїй статті імена, зазначені на тих картках, родини немовлят?

— Кажу ж вам, я написала про це кілька рядків.

— Можна глянути на вашу статтю?

— Я не зберігаю своїх статей.

Вона стояла, випроставшись, склавши руки на грудях.

— Як гадаєте, хтось міг ознайомитися з цими документами? — розпитував далі Ньєман. — Хтось, хто міг побачити в них своє ім'я або імена своїх батьків?

— Я ж сказала вам, що не називала жодних імен.

— Як ви гадаєте, це можливо? Що хтось спускався туди?

— Не думаю. Зрештою, там усе замкнено на ключ... Але яке це має значення? Як це пов'язане з вашим розслідуванням?

Ньєман не відповів. Натомість, уникаючи дивитися на Фанні, він поставив наступне запитання — неначе завдав удару нижче пояса:

— А ви детально ознайомилися з цими картками?

Запала мовчанка. Поліціант підвів очі: Фанні не рушила з місця, але, здавалося, думками була десь дуже далеко. Нарешті дівчина відповіла:

— Я ж вам уже сказала, що так. Що ще вам потрібно знати?

Ньєман завагався на якийсь змиг ока, а потім запитав:

— Я хотів би знати, чи ви знайшли там картки з іменами ваших батьків. Або ваших дідусів і бабусь.

— Ні, не знайшла. Чому ви питаєте?

Комісар, нічого не відповівши, підвівся. Вони стояли одне навпроти одного, немов вороги на протилежних полюсах. У дзеркалі наприкінці кімнати Ньєман побачив свою перев'язану голову. Глянувши на дівчину, він зітхнув і вибачливим тоном промовив:

— Дякую. І пробачте за цей допит.

Він узяв своє пальто й додав:

— Хоч як це дивно може видаватися, я гадаю, що ці картки коштували життя одному з поліціантів, що працював над справою. Юному лейтенантові, який тільки-тільки робив перші кроки. Він хотів ознайомитися з цими паперами. І його вбили, гадаю, щоб завадити зробити це.

— Якесь безглуздя.

— Що ж, подивимося. Я збираюся поглянути на ці картки й порівняти їх із медичними справами немовлят.

Він став надягати своє мокре й подерте пальто, коли дівчина його спинила.

— Ви ж не підете в цьому жахливому лахмітті! Зачекайте.

Фанні вийшла з кімнати й повернулася за якусь мить із байковою сорочкою, светром, теплою поларовою курткою і непромокальними штанами.

— Це не ваш розмір, — промовила вона, — але принаймні одяг сухий і теплий. А найголовніше, надіньте оце...

Одним рухом вона натягнула на його забинтовану голову балаклаву з поліестеру¹, закасавши краї аж над вуха. Ньєман, здивувавшись, кумедно закотив очі під цим дивним головним убором. Відтак вони обоє вибухнули гучним реготом.

Близькість і порозуміння миттєво повернулися, немов вихоплені з матерії ночі. Але комісар промовив серйозним голосом:

— Мені треба йти. Провадити далі розслідування. Переглянути архіви.

Ньєман не встиг зреагувати. Фанні обійняла його й поцілувала. Він заціпенів. Його знову кинуло в жар. Він так і не збагнув, чи це повернулася лихоманка, чи у всьому винен цей солодкий і гарячий, як вогонь, язичок, що розсунув йому губи. Ньєман заплющив очі й пробурмотів:

— Розслідування. Мені треба проводити далі розслідування. Але він уже лежав навznak на підлозі.

¹ Синтетична тканина з поліефірних волокон. Зовнішнім виглядом схожа на шерсть, а своїми властивостями на бавовну.

Карім зірвав огорожувальну стрічку й присів перед досі прочиненими дверцятами до гробівця. Він надів рукавички, просунув пальці в шпарину й шарпнув що було сили. Двері відсунулися. Поліціант, не вагаючись, засвітив ліхтарика й ковзнув досередини. Зігнувшись під низьким склепінням, він спустився сходами. Промінь світла відбився від чорної блискучої поверхні: дощова вода, яка потрапила до гробівця крізь відчинені двері, залила його до половини, перетворивши на справжній басейн.

«Що ж, вибору в мене нема», — мовив сам до себе Карім. Він затамував дихання й увійшов у воду. Тримаючи ліхтарик лівою рукою, він поплив на боці, індіанським стилем. Пасмо світла розтинали темряву. Що далі в глиб просувався Карім, то глухішим ставав стукіт дощу й посилювався запах цвілі й гнилизни. Тримаючи обличчя обернутим до стелі, поліціант відпльовувався й борсався, затиснутий між водою та низьким склепінням.

Раптом голова його стукнулася об труну. Карім скрикнув у паніці, відтак обернувся й сповільнив рухи, намагаючись заспокоїтися. Маленька домовина гойдалася на воді, наче човник.

«У мене немає вибору», — подумки повторив Карім. Затиснувши ліхтарик у зубах, він обплив труну, оглядаючи її з кожного боку. Віко було прикріплене кількома гвинтами, але цього разу він помітив те, що не встиг зауважити вчора вранці, коли його заскочив зненацька сторож. Деревина довкола гвинтів була трохи розкришена, а фарба злуцилася. Хтось — можливо — відчиняв труну. «У мене немає вибору». Карім дістав із кишені складані общеньки, які можна було застосувати і як викрутку, і взявся відкручувати віко.

Дерев'яна накривка поступово відставала. Нарешті він викрутив останній гвинт. Ударившись головою об склепінчасту стелю — вода прибувала далі, сягаючи йому вже до плечей, — Карім відсунув віко. Витерши рукавом очі, він зазирнув у труну, готуючись затримати дихання.

Марно: Карімові здалося, наче він сам уже помер.

У труні не було скелета дитини. Як і слідів осквернення. Але й порожньою домовина не була: її вщерть виповнювали крихітні кісточки, гострі й білі. Справжнє кладовище якихось дрібних звірків. Тисячі висохлих скелетиків. Тисячі крейдіяно білих гострих, наче стилети, черепів. Тисячі реберець, загнутих, наче кігті. Безліч тоненьких, як сірники, стегових, гомілкових і плечових кісток.

Усі Карімові м'язи тремтіли. Не відпускаючи краю труни, він простягнув руку до цієї кістниці. У світлі ліхтаря міради скелетів, здавалось, відблискували саявом давноминулих епох.

Аж тут за його спиною пролунав голос, що перекрив стукіт дощу:

— Тобі не слід було повертатися сюди, Каріме.

Поліціянтові не потрібно було обертатися, щоб дізнатися, хто говорить. Стиснувши руки в кулаки й похиливши голову над кістками, він промовив:

— Тільки не кажіть мені, Крозьє, що ви в цьому теж замішані...

— Даремно я дозволив тобі вести слідство, — відказав голос.

Карім метнув швидкий погляд на вхід до гробівця: у дверному отворі чітко вимальовувалася постать Анрі Крозьє. Карімів начальник тримав у руці «Манюрен» тої самої моделі, «MR-73», що й у Ньємана. Шість набоїв у барабані. У кишені — магазини для швидкої перезарядки. За кілька секунд можна вистріляти всі набої й зарядити нові без жодного ризику, що револьвер затнеться. Усе, як книжка пише.

— То як же ви вплутались у це паскудство? — запитав лейтенант.

Начальник не відповів йому. Карім підняв мокрі руки.

— Можна мені принаймні вилізти з цього лайна?

Крозьє повів дулом револьвера.

— Вилазь. Тільки повільно. Дуже-дуже повільно.

Покинувши відчинену труну, Карім поплив до сходів. Ліхтарик, який він знову затиснув зубами, кидав жмутки світла, що стрибали на кам'яному склепінні, наче в божевільному танці.

Лейтенант дістався сходів і став підніматися. Крозьє тим часом відступав, тримаючи Каріма на мушці. Дощ бурхав шквальними поривами. Араб, мокрий до рубця, випрямився, подивився комісарові в очі й знову запитав:

— То яка ваша роль у цьому всьому? Що саме вам відомо?

— Це сталося в 1980 році, — нарешті відповів Крозьє. — Коли вона приїхала, я відразу її зауважив. Це моє місто, хлопче. Моя територія. А на той час я був чи не єдиним копом у Сарзаку. Ця жінка, надто вродлива, надто висока, приїхала до нас, щоб учителювати... Я відразу здогадався, що тут щось не так...

— Крозьє — всевидюче око Сарзака, — гмикнув араб.

— Атож. Я провів невеличке розслідування й довідався, що разом із нею живе дитина... Мені вдалося завоювати її довіру, і вона все мені розказала. Вона розповіла, що демони прагнуть убити її дитину.

— Це все я знаю.

— Але ти не знаєш, що я вирішив захистити її сім'ю. Я роздобув їм фальшиві документи...

Каріма охопило відчуття, наче він стоїть на краю безодні.

— Хто були ці демони?

— Одного разу в місті з'явилися двоє. Буцімто шукали старі шкільні журнали по всіх школах. Ці чоловіки були з Гернона, міста, з якого приїхала Фаб'єнн. Я відразу дотямив, що це і є демони...

— Як їх звали?

— Кайюа й Серті.

— Що ви з мене дурня робите? Ремі Кайюа й Філіппу Серті тоді було років десять!

— Вони мали інші імена. Етьєн Кайюа й Рене Серті. Обидва мали років по сорок. Кістляві пики, а очі, як у фанатиків.

У горлі Карімові став гіркий клубок. Як же він сам не здогадався? Провина «багряних рік» лежала не на одному поколінні. Перед Ремі Кайюа був Етьєн Кайюа. Перед Філіппом Серті був Рене Серті.

— Що далі? — витиснув із себе Карім.

— Я вчинив їм допит, як за інквізиції. Перевірив документи і все таке. Але причепитися я не мав до чого. Вони були чисті-чистісінькі, саме втілення закону й порядку. «Демони» поїхали, не встигнувши розшукати Фаб'єнн та її дитину. Принаймні так думав я. Але Фаб'єнн, коли дізналася, що вони навідувались до Сарзака, відразу ж вирішила втікати. І знову я ні про що її не запитував. Ми знищили документи, повидирали сторінки з журналів — стерли всі сліди... Фаб'єнн змінила дитині ім'я, але...

Карім урвав його. Їх розділяла стіна колючого дощу.

— Уночі з неділі на понеділок Серті-молодший повертався сюди. Вам відомо, що він шукав у цьому гробівці?

— Ні.

Абдуф кивнув головою у бік склепу.

— Ця клята труна наповнена кістками якихось мишей. Справжнє жажіття. Що це все значить?

— Я не знаю. Але тобі не слід було відчиняти труну. Це неповага до мертвих...

— Яких мертвих? Де рештки Жюдіт Еро? А чи справді вона померла?

— Померла й похована, хлопче. Я сам улаштовував похорон. Араб аж стенувся.

— То це ви доглядаєте за могилою?

— Я. Ночами.

Карім несамовито загорлав, кинувшись просто на дуло револьвера:

— Де вона? Де тепер Фаб'єнн Еро?

— Я не дозволю тобі її скривдити.

— Комісарє, ця справа давно вже вийшла за межі простого осквернення могили. Ідеться про вбивства!

— Знаю.

— Звідки ви знаєте?

— Про це повідомили всі канали. В останніх випусках новин.

— Тоді вам відомо, що йдеться про цілу серію вбивств із тортурами, каліцтвами й трупами в моторошних позах... Крозьє, скажіть мені, де знайти Фаб'єнн Еро!

Обличчя Крозьє ховалося в темряві. Його револьвер досі був націлений арабові в груди.

— Я не дозволю тобі її скривдити.

— Ніхто не збирається її скривдити, Крозьє! Але зараз Фаб'єнн Еро — єдина, хто може пояснити мені щось у цій клятій справі. Усе свідчить проти її доньки, тямите? Проти Жюдїт Еро, яка мала б спочивати в цій могилі!

Кілька секунд Крозьє нерухомо стояв під дощем, відтак повільно опустив зброю. Карім збагнув, що настала саме та мить, коли треба замовкнути й чекати. Нарешті комісар здійняв голос:

— Фаб'єнн живе за двадцять кілометрів звідси, на пагорбі Ер-зін. Я їду з тобою. Якщо ти її скривдиш, я тебе вб'ю.

Карім усміхнувся й відступив. Відтак різко розвернувся й ударив комісара ногою в горло. Старого відкинуло на мармурову стелу.

Араб підійшов і схилився над непритомним Крозьє. Заціпнув йому капюшон, посадив, прихиливши спиною до гранітного надгробка, і подумки попросив пробачення.

Але в цій справі Карімові потрібні були вільні руки.

52

— Тепло, Абдуфе! Навіть гаряче!

Голос Патріка Аст'є пробивався крізь хуртовину статичних перешкод. Телефон у Карімовій кишені заззвонив, коли він їхав пустинної рівниною, сірою та кам'янистою. Поліціант аж підскочив і мало не в'їхав у вибоїну на дорозі.

— Ті твої два доручення виявилися бомбами сповільненої дії, — збуджено казав далі Аст'є. — І вони вибухнули просто в мене перед очима.

Карім відчув, як його нерви напинаються під шкірою, наче сталеві линви.

— Я слухаю, — промовив він, з'їжджаючи на узбіччя й вимикаючи фари.

— Спершу про загибель Сільвена Еро. Я знайшов справу. Твоя інформація підтвердилася. Сільвен Еро їхав на велосипеді дорогою D17 і загинув під колесами машини, яку так ніколи й не ідентифікували. Темна справа. Так і лишилася нерозкритою. Жандарми тоді провели шаблонне розслідування. Жодних свідків не знайшлося. Жодних причин для якихось інших версій, окрім нещасного випадку...

Тон його голосу вимагав запитання, і Карім слухняно підіграв:

— Але?

— Але, — відказав експерт, — від тої давньої пори ми здійснили гігантський прорив у галузі роботи зі світлинами...

Карім, передчуваючи, що зараз доведеться вислухати нову лекцію про здобутки науки, урвав його:

— Зглянься на мене, Аст'є! Переходь до суті!

— Гаразд. У тій справі я знайшов фотографії. Чорно-білі знімки, які зробив фотограф місцевої газетки. На них видно сліди велосипедних шин упереміш із автомобільними. Але все таке дрібне й розмите, що незрозуміло, навіщо взагалі зберігали ці знімки.

— І що з того?

Експерт помовчав для більшого ефекту й промовив:

— А те, що Гернонський університет може похизуватися надсучасною лабораторією оптичних досліджень.

— А бодай тобі, Аст'є! Ти ще довго збираєшся...

— Зачекай. Так ось, хлопці з цієї лабораторії здатні витворяти із зображенням такі дива, що ти собі навіть уявити не можеш. Завдяки цифровим методам вони збільшують зображення, додають контрасту, прибирають усе зайве, міняють растр...

Словом, вони можуть виявити деталі, яких неозброєним оком не побачиш. Я добре знаю цих спеціалістів, тож і подумав, чи не варто розбудити їх і залучити до справи. Я скористався ідентифікатором відбитків замість сканера й надіслав їм фотографії. Ці хлопці — генії, навіть якщо висмикнути їх із ліжка посеред ночі. Вони відразу ж узялися до справи, і...

— І ЩО?

Знову багатозначна пауза від Астє.

— Результати їхнього дослідження свідчать, що все було зовсім не так, як описано в поліційному звіті. Хлопці збільшили зображення слідів велосипедних і автомобільних шин, додали контрасту й за відбитками протекторів на асфальті змогли визначити напрям руху. Перший їхній висновок такий: Еро їхав не на роботу, у гори, як то зазначено в справі, а в протилежному напрямку, до університету. Я сам перевіряв на карті.

— Але... але що сказала його дружина, Фаб'єнн...

— Фаб'єнн Еро збрехала. Я читав її свідчення. Вона просто підтвердила версію поліції: нібито її чоловік прямував до Бельдоннського піку. А це очевидна неправда.

Карім стиснув зуби. Нова брехня, нова таємниця. Астє провадив далі:

— Це ще не все. Хлопці також добре роздивилися сліди автомобіля. — І знову експерт зробив паузу, після чого промовив: — Вони йдуть в обох напрямках, Абдуфе! Водій наїхав на велосипедиста один раз, потім дав задній хід і переїхав тіло ще раз. Що це, коли не бісове вбивство? Скоєне з такою холоднокрівністю, з якою змія пожирає свою жертву.

Карім уже не слухав. Серце лунко гупало йому в грудях. Нарешті він дізнався мотив для помсти з боку членів родини Еро. Перед утечею матері з донькою, перед їхнім життям, сповненим страху й переслідувань, що зрештою побічно спричинилися до загибелі Жюдїт, — перед усім цим було ще одне вбивство. Убивство Сільвена Еро. Демони спочатку знищили чоловіка, «голову родини», а потім узялися до жінок.

Фаб'єнн Еро. Жюдїт Еро. Карімові думки стрибали в різні боки.

— А лікарня? — запитав він.

— Це бомба номер два. Я переглянув журнал зі списками дітей, що народилися в сімдесят другому. Сторінку за двадцять третє травня вирвано.

Карімові здалося, наче все це з ним уже було, — наче відгомін якогось іншого життя, прожитого за кілька годин.

— Але найдивніше не це, — розповідав далі Аст'є. — Я заглянув також до архіву, де зберігаються медичні справи дітей. Справжній лабіринт, та ще й підмочений водою. Цього разу мені вдалося знайти документи Жюдіт. Без жодних проблем. Тямиш, що це значить, еге ж? Видається так, ніби тої ночі щось сталося. Щось, що зазначили в головному журналі, але оминули в особовій справі дитини. Хтось вирвав ту сторінку, щоб стерти сліди цього таємничого випадку, а не для того, щоб приховати народження твоєї дівчинки. Я спробував порозпитувати кількох медсестер, але вони хотіли спати, а до того ж були надто молоді, щоб слухати історії дядечка Аст'є...

Карім знав: експерт фанфаронить, щоб притлумити свій страх. Але поліціант відчував його тривогу, навіть попри далеке тріскотіння в слухавці. Він подякував Аст'є й завершив розмову.

За чотириста метрів перед ним вимальовувався порослий травою пагорб Ерзін.

Там, на його темному схилі, на Каріма чекала правда.

53

Будинок Фаб'єнн Еро.

Вершина пагорба. Стіни з каменю. Мертві вікна.

Дощ припинився, і тепер тяжким небом сунули бліді хмари. Смарагдовими схилами неквапно сповзали клапті туману. Довкола, аж до виднокраю, простяглася пустка. Самі лише нагромадження кам'яних брил. Ані живої душі в радіусі двадцяти кілометрів.

Карім запаркував машину й видерся трав'янистим узгір'ям. Оселя здалася йому схожою на ту, в якій жінка мешкала колись

раніше, в околицях Сарзака, — грубе каміння, з якого було муровано стіни будинку, надавало йому вигляду кельтського святилища. На даху Карім зауважив величезну білу сателітарну антену. Він дістав пістолет і пересвідчився, що набій у набійнику. Це його заспокоїло.

Перш ніж підійти до дверей, він заглянув у гараж. Там стояв універсал «Вольво», накритий прозорим чохлам. Не замкнений. Карім відчинив капот і кількома вмільми рухами вивів з ладу блок плавких запобіжників. Тепер, якби щось пішло не так, Фаб'єнн Еро не зможе нікуди втекти на машині.

Поліціант підступив до дверей і кілька разів тихо постукав. Тримавши зброю наготові, став збоку. По якійсь хвилі двері відчинилися. Без клацання замків, без брязкоту засува. Фаб'єнн Еро більше не боявся.

Карім, затуляючи зброю, виступив на світло.

У дверному отворі лейтенант побачив постать жінки, майже такої самої високої, як він. Очі її виключно дивилися на Каріма. Широченні плечі, ясне, з бездоганными рисами обличчя, ореол темного хвилястого, аж кучерявого, волосся. Окуляри в грубій, наче бамбукова тростина, оправі. Карім не зміг би описати вираз цього обличчя, злегка мрійливий, майже відсутній.

Він представився, намагаючись опанувати свій голос:

— Лейтенант Карім Абдуф. Поліція.

Жінка не виявила жодного здивування. Вона лише дивилася на Каріма з-поза окулярів, легенько похитуючи головою. Потім скинула поглядом на його руку, що ховала «Глока». Абдуфові здалося, ніби він помітив, як в її очах за скельцями промайнув насмішкуватий вогник.

— Чим я можу вам допомогти? — запитала вона теплим голосом.

Карім стояв незрушно, заворожений нічним безгомінням сільської місцевості.

— Упустити мене всередину. Для початку.

Жінка всміхнулася й пропустила його.

Віконниці були позачинювані, більшість меблів — накриті строкатими покривалами. Телевізор із чорним екраном, фортепіано з лакованими клавішами. Карім зауважив розгорнуту партитуру й прочитав назву: соната сі-бемоль мінор¹, Фридерик Шопен. У кімнаті панував тремтливий півморок, який підтримували кільканадцять свічок.

Простеживши за поліціантовими очима, Фаб'єнн Еро тихо промовила:

— Я живу віддалік людей і віддалік часу. Цей будинок я облаштувала на свій смак.

Карім пригадав сестру Андре та її усамітнення в темряві.

— А сателітарка?

— Я маю підтримувати хоч якийсь контакт із зовнішнім світом. Я маю знати, коли пролунає правда.

— Вона ось-ось вибухне, пані.

Жінка, не змінившись на виду, кивнула. Її спокій, її усмішки й приязний голос бентежили поліціанта: він аж ніяк не очікував такого. Карім підніс пістолет, хоч і відчув сором через те, що мусить погрожувати ним жінці.

— Пані, — видихнув він, — у мене мало часу. Я мушу побачити світлини вашої доньки, Жюдіт.

— Світлини моєї...

— Будьте ласкаві. Ось уже двадцять годин я йду вашим слідом. Крок за кроком дізнаюся вашу історію й намагаюся зрозуміти, навіщо ви влаштували це все, навіщо прагнули стерти обличчя своєї доньки. Наразі мені відомо лише дві речі. По-перше, Жюдіт не була потворна, як я гадав спочатку. Навпаки, тепер я думаю, що вона була справжня красуня. По-друге, обличчя вашої доньки — це ключ до якогось жахіття. Жахіття, яке багато років тому змусило вас утікати і яке пробудилося

¹ Соната для фортепіано № 2 сі-бемоль мінор, ор. 35 — соната Фридерика Шопена, закінчена в 1839 році, уперше опублікована в 1840. Найбільш відома її третя частина — Похоронний марш. Під цю музику ховали самого композитора на кладовищі Пер-Лашез, а в XX столітті — таких відомих політичних лідерів, як Дж. Кеннеді та Л. І. Брежнев.

знову, наче лиходійний вулкан. Тож покажіть мені ці світлини й розкажіть вашу історію! Я хочу знати все: дати, подробиці, пояснення. Я хочу збагнути, як і чому маленька дівчинка, що померла чотирнадцять років тому, убиває людей в університетському містечку біля підніжжя Альп!

Якусь хвилю жінка стояла незрушно, відтак широченними кроками рушила коридором. Карім пішов за нею, стискаючи в руці пістолет і кидаючи погляди ліворуч і праворуч. Інші кімнати, інші покривала, інші кольори. Карім не міг визначитися, яка атмосфера панувала в будинку: чи то жалоби, чи то карнавалу.

Зайшовши до невеличкого покою, Фаб'єнн Еро відчинила шафу й дістала звідти залізну коробку. Карім схопив її за руку, стримав і відчинив скриньку сам.

Там були світлини. Самі лише світлини.

Жінка запитально глянула на нього, а відтак занурила руку в стосик фотографій, що заблищали на світлі, наче джерельна вода. Нарешті, діставши звідти світлину, Фаб'єнн простягнула її поліціантові.

Карім мимоволі всміхнувся.

Зі знімка на нього дивилася маленька дівчина з овальним матовим обличчям, облямованим короткими темними кучериками. Ясні блакитні очі сяяли на вродливому личку, ховаючись у затінку довгих, дещо загустих брів. Ця трохи чоловіча риса поєднувалася з мало не агресивним блиском блакиті в її погляді.

Карім розглядав світлину. Йому здавалося, що він знав це обличчя давно, дуже давно. Усе своє життя.

Але дива не сталося. Сподівання поліціанта, що обличчя дівчинки тим чи тим способом прояснить йому все, не справилися. Фаб'єнн тихо промовила своїм теплим голосом:

— Цю світлину було зроблено за кілька днів до її смерті. У Сарзаку. Вона тоді мала коротке волосся, ми...

Карім звів очі.

— Щось тут не сходиться. Цей знімок, це обличчя мало дати мені вказівку, пояснити все. А я бачу лише гарненьку дівчинку.

— Це тому, що фотографія неповна.

Поліціант здригнувся. Жінка тим часом простягнула йому іншу світлину:

— Це остання шкільна фотографія, зроблена в Герноні. Школа імені Ламартіна¹, другий початковий клас. Незадовго перед нашим від'їздом до Сарзака.

Поліціант глянув на усміхнені дитячі лиця. Знайшов обличчя Жюдіт і раптом осягнув приголомшливу правду. Він чекав цього. Це було єдине можливе пояснення. А проте він не розумів.

— Жюдіт не була ваша єдина донька? — пробурмотів він.

— І так, і ні.

— І так, і ні? Що... що ви маєте на увазі? Поясніть мені.

— Я нічого не можу вам пояснити, парубче. Я можу лише розказати, як незбагненні події зламали моє життя.

¹ Альфонс Марі Луї де Прат де Ламартін (фр. Alphonse Marie Louis de Prat de Lamartine, 1790—1869) — французький письменник і політичний діяч, представник французького романтизму.

XI

54

У підземних архівах лікарні містився справжній паперовий океан. Цілі стоси напхом напханих, перев'язаних мотузками течок затопили найближчі стіни підвалу. Пачки паперів на підлозі захаращували майже весь прохід. Далі у світлі неонових ламп білястими мурами тяглися стелажі з документами й губилися десь у глибині приміщення.

Ньєман переступив через купу паперу й заглибився до першого проходу між полицями. Гори течок із боків було огорожено сіткою, щоб запобігти їхньому обвалу. Пробираючись поміж стелажми, поліціант не переставав думати про Фанні, про ту казкову годину, яку щойно пережив із нею. Він згадував обличчя дівчини, що усміхалося в півтемряві. Її подряпану руку, що вимкнула лампу. Доторки її смаглявої шкіри. Два маленькі голубі вогники, що світилися в темряві, — очі Фанні. Близькість тіл і легкість візерунків, рухи й шепотіння, одна мить і ціла вічність...

Скільки ж часу він провів у обіймах Фанні? Ньєман не зміг би відповісти на це запитання. Але він відчував, що на його губах, на всьому його збитому тілі лишився тривкий, наче татування, слід, і це дивувало його самого. Фанні вдалося повернути всю його істоту, виявивши в ньому давно втрачені таємниці, пробудивши давно забуті поривання. Чи ж можливо таке, що посеред цього жахіття, посеред цього кошмарного розслідування в ньому спалахнув солодкий вогонь кохання?

Ньєман повернувся до реальності. Він знав, де шукати потрібні йому документи, — архівіст, дарма що комісар розбудив його телефонним дзвінком посеред ночі, дав йому цілком точні

вказівки. Ньєман ішов прямо, повернув, потім знову прямо. Нарешті він відшукав картонну коробку, сховану в комірчині з ґратованими дверцятами, на яких висів чималий замок. Ключ комісар узяв у лікарняного сторожа. Якщо ці старі документи справді «не мали жодного значення», навіщо ж тоді їх так ховати?

Ньєман зайшов до комірки й присів на пачку старих паперів, що валялися на підлозі. Він розкрив коробку, узяв звідти кілька карток і став читати. Імена. Дати. Звіти медсестер. На цих аркушах було зазначено прізвище кожної дитини, її вагу, зріст і групу крові. А також кількість пляшечок випитого молока і ще якісь медичні назви, мабуть, вітаміни або щось таке.

Комісар переглянув кожну картку — їх було кілька сотень за понад п'ятдесят років, — але жодне ім'я йому нічого не казало, жодна дата не запалила вогника розуміння.

Ньєман підвівся й вирішив порівняти картки з оригінальними медичними справами, які також зберігалися десь тут, в архіві. Пройшовши вздовж стелажів, він побачив їх і взяв із полицки півсотні течок. Піт заливав йому очі. Комісар відчував тілом важкий теплий дух, що йшов від його поларової куртки. Він розклав течки на залізному столі так, щоб бачити прізвища на обкладинках, і взявся порівнювати перші сторінки медичних справ зі знайденими картками новонароджених.

Фальшивки.

Після короткого огляду стало зрозуміло, що сторінки в офіційних справах фальшовані. Етьєн Кайюа досить уміло наслідував почерк медсестер, але поруч зі справжніми картками підробка відразу ставала очевидною.

Яка ж була мета цього фальшування?

Поліціант поклав один біля одного два аркуші — першу сторінку з офіційної справи і знайдену картку. Порівняв кожен стовпчик, кожен рядок, але нічого не виявив. Два однакові записи. Він порівняв дві інші картки. Також нічого. Сторінки були точними копіями. Ньєман зняв окуляри, протер їхні спітнілі скельця й узявся ще ретельніше переглядати наступну пару.

І цього разу він побачив.

Він побачив різницю — зовсім крихітну, але все ж РІЗНИЦЮ — між справжнім документом і підробним у кожній парі. Ньєман поки не знав, що це означає, але чуття підказувало йому, що він тільки-но знайшов один із ключів. Обличчя його горіло вогнем, і водночас крижаний холод раз по раз проймав комісара. Пересвідчившись, що ця різниця наявна в усіх інших документах, Ньєман поскладав їх — повні медичні справи й сторінки, що їх викрав Кайюа, — до коробки із сірого картону.

Поліціант забрав свій набуток і покинув приміщення архіву.

Він поклав коробку до багажника своєї нової машини, — блакитного поліцейного «Пежо», — а тоді повернувся до лікарні, цього разу до пологового відділення.

О шостій годині ранку тут, попри різке неонове освітлення, що відбивалося від підлоги, панували тиша й сон. Ньєман безцеремонно зайшов до відділення й зустрівся з медсестрами та акушерками, вбраними в білі халати, паперові бахіли й чепчики. Деякі з жінок спробували зупинити Ньємана, який не мав на собі стерильного спецодягу, але поліцейне посвідчення й неприступний вираз його обличчя відбили охоту до будь-яких заперечень.

Нарешті комісар натрапив на лікаря-акушера, що саме виходив, змучений до краю, з операційної. Ньєман коротко представився й поставив одне-єдине запитання, яке його цікавило:

— Лікарю, чи існує логічне пояснення того, що новонароджені різко змінюють вагу за першу ніч свого життя?

— Що ви маєте на увазі?

— Чи часто трапляється, що немовлята втрачають або набирають кількесот грамів у перші години після народження?

Лікар, позираючи на поліціантову шапку-балаклаву й закороткий одяг, відповів:

— Іноді трапляється. Але якщо дитина втрачає надто багато ваги, її слід негайно обстежити, і то щонайретельніше. Тому що це може бути симптомом...

— А якщо набирає? Якщо дитина різко, за одну ніч, набирає вагу?

Акушер у паперовій шапочці спантеличено глянув на поліціанта.

— Такого не буває. Я не розумію, про що ви.

Ньєман усміхнувся.

— Дякую вам, лікарю.

Простуючи коридором, комісар на мить стулив очі. Крізь кров'янисту завісу повік він нарешті мигцем побачив, що спричинило вбивства в Герноні.

Приголомшливий обман багряних рік.

Ньєманові лишилося перевірити одну останню деталь.

В університетській бібліотеці.

55

— Геть! Гетьте звідси! Усі!

Бібліотечна зала була яскраво освітлена. Поліціанти попіднімали голови від книжок. Шестеро досі читали праці, тим чи тим способом пов'язані з поняттями зла й чистоти. Решта далі вивчали список студентів, які часто відвідували бібліотеку влітку або на початку осені. Усі вони скидалися на солдатів, яких кинули, забувши повідомити, що бойові дії перемістилися на інший фронт.

— Забирайтеся геть! — повторив Ньєман. — Тут більше немає чого розслідувати.

Поліціанти потай презирилися. Певна річ, вони вже чули, що комісара Ньємана відсторонено від слідства. І вочевидь вони не розуміли, чому відомий слідець натягнув собі на голову якусь шкарпетку й навіть йому мокра картонна коробка, яку він тримає під пахвою. Але ж чи можна не послухатися самого Ньємана, та ще й коли в нього такий погляд?

Поліціанти підвелися й стали натягати куртки.

Один із них, перетнувшись із комісаром біля виходу, тихим голосом звернувся до нього. Ньєман упізнав присадкуватого лейтенанта, якому доручив штудіювати дисертацію Ремі Кайюа.

— Я дочитав цей опус, комісарє. Хотів вам сказати... Може, це й нічого не значить, але висновки, які робить Кайюа, вражають. Пригадуєте, я казав про *атлона*, античну людину, яка поєднує в собі силу й розум, тіло й дух? Отже, Кайюа розробив такий собі... проект, покликаний повернути цю злуку. Проект украй дивний. Там не йдеться ні про нові навчальні програми в школах чи університетах, ні про перепідготування викладачів чи бозна-кого там ще. Кайюа пропонує інший спосіб...

— Генетичний.

— То ви теж заглядали в його писанину? Він же ненормальний! На його думку, розум — це біологічна дійсність, яка визначається генами. І щоб повернути ідеальну людину, *атлона*, треба ці гени поєднати з іншими, які відповідають за фізичну силу...

Його слова вирували в Ньємановій голові. Тепер комісар знав, у чому полягала таємниця «багряних рік», і йому не хотілося чути недолугі розмірковування простакуватого поліціянтя. Цей жах мав лишитися невисловленим, захованим якомога далі. Витавруванням вогненними знаками в його душі.

— Облиш мене, хлопче, — буркнув він.

Але молодого лейтенанта не так легко було спинити:

— На останніх сторінках своєї дисертації Кайюа пише про штучний відбір новонароджених, про шлюби на основі певних раціональних міркувань, така собі тоталітарна система... Це якась маячня божевільного, комісарє! Знаєте, як у тих науково-фантастичних книжках шістдесятих років... Їй-богу, не закінчив би цей тип так, як закінчив, було б над чим пореготати.

— Згинь звідси!

Поліціант здивовано глипнув на Ньємана, повагався трохи та зрештою вийшов.

Комісар перетнув простору, цілковито порожню читальну залу. Його знову була пропасниця, немов вогняне коріння облутало його тіло, а голова боліла так, наче до неї під'єднали два розжарені електроди. Нарешті він дістався до столу на центральному вивисненні: робочого столу Ремі Кайюа, головного бібліотекаря університету.

Нъєман пробіг пальцями по клавіатурі. Екран комп'ютера миттю засвітився. Аж тут поліціант збагнув: потрібна йому інформація стосувалася періоду перед сімдесятими роками, а отже, в комп'ютері її не знайти.

Нъєман кинувся гарячково шукати в шухлядах столу список, який його цікавив.

Не список книг.

І не список студентів.

А лише список зашкених кабінок, у яких протягом багатьох років сиділи тисячі студентів.

Хоч яким безглуздом це не здавалося, та саме в розміщенні читачів у цих кабінах, яке старанно організували батько й син Кайюа, Нъєман сподівався знайти підтвердження того, що з'ясував у лікарні.

Нарешті комісар відшукав список кабінок. Він розкрив коробку, яку приніс із собою, і знову розклав медичні справи новонароджених. Нъєман вирахував, коли ці немовлята мали б стати студентами й студентками, що проводитимуть вечори в університетській бібліотеці, а потім відшукав їхні імена в списку читачьких місць, який ретельно впорядкували обидва бібліотекарі.

Невдовзі він знайшов і план кабінок: у кожній комірці на ньому було зазначено прізвище студента чи студентки. Тяжко було уявити систему логічнішу, точнішу й зручнішу для того таємного задуму, існування якого підозрював Нъєман. Усі діти, чії імена були в цих картках, років через двадцять ставали студентами й протягом багатьох днів, місяців і навіть років на вказівку бібліотекаря займали місце не просто в тій самій кабінці, а ще й навпроти тої самої особи протилежної статі.

Тепер Нъєман знав, що має рацію.

Він перевірів для певності ще кількох студентів, вибираючи імена навмання з інтервалом у десять років. Кожного разу виявлялося, що студент чи студентка під час своїх щоденних студій у бібліотеці Гернонського університету завжди сиділи навпроти тої самої людини протилежної статі й однакового віку.

Комісар вимкнув комп'ютер, руки йому тремтіли. У широченній залі панувала важка тиша. Не встаючи з-за столу Кайюа, поліціант увімкнув мобільний телефон і подзвонив до мерії Гернона. Йому довелося добряче постаратися, щоб переконати нічного чергового негайно спуститися до архіву по книги реєстрації шлюбів, узятих у Герноні.

Нарешті чоловік погодився, і Ньєман через мобільник зміг перевірити те, що хотів. Він диктував сторожеві імена й прізвища, а той шукав їх у списку. Комісар прагнув з'ясувати, чи особи, яких він називав, брали шлюб одне з одним. У семи випадках з десяти його припущення справджувалося.

— Це у вас гра якась? — пробуркотів сторож.

Перевіривши десятки два пар, комісар вирішив, що досить, і завершив розмову.

Відтак зібрав усі документи й полишив бібліотеку.

Ньєман підбігцем перетнув кампус. Дорогою він несамохіть шукав очима вікна Фанні й не знаходив їх. На східцях перед одним із корпусів купка журналістів, схоже, чекала на когось. Усюди довкола — на газонах, перед входами до інших будинків — було видно поліціантів у одностроях і жандармів.

Вибираючи з ким мати справу, — копами чи журналістами, — комісар віддав перевагу своїм колегам. Видобувши посвідчення, Ньєман минув кілька поліцейних кордонів. Він не побачив жодного знайомого обличчя: вочевидь це були сили, надіслані на підмогу з Гренобля.

Комісар зайшов до адміністративного корпусу й опинився в просторому, яскраво освітленому вестибюлі, де сновигали якісь люди, бліді й переважно похилого віку. Мабуть, професори, доктори, науковці — усі охоплені переполохом. Ньєман минув цю університетську братію, не дивлячись на них і не звертаючи уваги на їхні запитальні погляди.

Він піднявся на останній поверх і рушив просто до кабінету Венсана Люїза, ректора університету. Зайшовши до приймальні,

поліціант зірвав зі стін портрети юних спортсменів-переможців і без стуку ввірвався до кабінету.

— Що це значить?

Упізнавши комісара, ректор відразу заспокоївся. Коротким кивком він випровадив присутніх, які, наче тіні, покинули кабінет, і звернувся до Ньємана:

— Сподіваюся, ви прийшли з новинами! Ми всі тут...

Поліціант поклав на стіл зірвані світлини, потім дістав із коробки картки новонароджених. Люїз захвилювався.

— Направду, я не...

— Зачекайте.

Ньєман розклав фотографії і картки так, щоб ректор міг їх бачити. Відтак уперся двома руками в стіл і промовив:

— Порівняйте ці картки з іменами ваших чемпіонів: ідеться про ті самі родини?

— Перепрошую?

Ньєман підсунув аркуші до співрозмовника.

— Чоловіки й жінки з цих карток поодружувалися поміж собою. Гадаю, вони належать до вашого славнозвісного університетського братства. Це, мабуть, професори, науковці, інтелектуали... Погляньте на ці імена й скажіть мені точно: чи справді це батьки або дідусі й бабусі ваших вундеркіндів, які нині перемагають у всіх спортивних змаганнях...

Люїз надів окуляри й поглянув на документи.

— Так, авжеж, я впізнаю більшість цих імен...

— Ви підтверджуєте, що діти цих пар володіють винятковими здібностями, як інтелектуальними, так і фізичними?

Напружене Люїзове обличчя мимоволі розійшлося широкою усмішкою. Ньєманові закортіло заштовхати цей огидний усміх задоволеної пихи ректорові в горлянку.

— Звісно! Це нове покоління просто надзвичайне! Повірте мені, ці діти виправдають покладені на них сподівання... Утім, і серед попереднього покоління траплялися такі самі обдаровані студенти. Для нашого університету такі досягнення особливо...

Зненацька Ньєман усвідомив, що відчуває до інтелектуалів не лише недовіру, а й ненависть. Він ненавидів їх усім єством. Він не терпів їхньої претензійної і зверхньої поведінки, їхньої схильності описувати, аналізувати й оцінювати дійсність, хоч якою вона є. Ці бідолашні нікчеми входили в життя так, наче до театру, а виходили більшою чи меншою мірою розчарованими, більшою чи меншою мірою пересиченими. І, попри це, комісар не бажав їм того, що з ними вчинили без їхнього відомого. Він не бажав такого нікому. Люїз тим часом правив своєї:

— Це молоде покоління ще вище підніме престиж нашого університету й...

Ньєман поскладав картки й фотографії до своєї коробки й глухим голосом перервав Люїза:

— Тіштеся-тіштеся. Ці імена ще зроблять вас відомим на всю країну.

Ректор спантеличено поглянув на нього. Поліціант розтулив уже рота, щоб додати ще щось, але раптом помітив, що Люїзове обличчя тепер виражало жах.

— Що з вами? — прошепотів той. — У вас... кров...

Ньєман опустил очі й помітив на столі темну пляму. Гарячка, яка палила йому голову, насправді мала просте пояснення: рана на скроні знову відкрилася. Комісар похитнувся, побачив власне обличчя в блискучій, немов лакованій, поверхні калюжі й нараз подумав, чи не дивиться він на останнє відображення в цій серії вбивств.

Знайти відповідь на це запитання він не встиг. Наступної секунди Ньєман знепритомнів і впав на коліна, головою в стіл. Немовби захотів зробити відтиск свого обличчя у темному липкому розчині з власної крові.

56

Світло. Гудіння у вухах. Тепло.

П'єр Ньєман не відразу збагнув, де він. Тоді побачив чиєсь обличчя, обрамлене паперовим чепчиком. Білий халат. Неонові

лампи. Лікарня. Скільки ж часу він пролежав тут без тямі? І звідки ця жахлива слабкість у тілі, немовби його м'язи й кістки перетворилися на желе? Комісар хотів щось сказати, але слова застрягли йому в горлі. Знемога прицвяхувала його до ліжка, укритого шурхітливою цератою.

— Сильна кровотеча. Треба робити гемостаз¹ скроневої артерії.

Відчинилися двері. Скрипнули колеса. Перед очима промайнули надто білі лампи. Вибух сліпучого світла, що бризнуло в очі.

— Починайте переливання, — пролунав інший голос.

Ньєман почув брязкіт, тіла торкнулося щось холодне. Він повернув голову й побачив трубки, з'єднані з підвішеним до стійки тяжким міхуром, що, здавалося, дихав, стискаючись і розжимаючись під дією системи стисненого повітря.

І він мав лежати тут, серед запахів дезінфектантів, у напівпритомному стані? Щулитися проти цього нестерпного світла, коли нарешті дізнався мотив? Нарешті вивідав таємницю цих жахливих убивств? Лице його судомно скривилося.

— Диприван, двадцять кубиків, — зненацька скомандував чийсь голос.

Ньєман збагнув, про що йдеться, і підвівся на ліжку. Він схопив лікаря за руку, що вже тримала електричний скальпель, і прохрипів:

— Не треба анестезії.

Лікар ошелешено глянув на нього.

— Як це «не треба»? Та ж у вас велетенська рана на голові! Я мушу її якось зашити.

Ньєман, зібравши останні сили, прошепотів:

— Місцевий... Зробіть мені місцевий наркоз...

Лікар зітхнув, від'їхав на кріслі зі скрипучими коліщатками та звернувся до анестезіолога:

— Гарзд. Уколить йому ксилокаїн. Максимальну дозу, до сорока кубиків.

¹ Зупинка кровотечі.

Нъєман відпружився. Його поклали на стіл під світло багатогранних ламп. Потилиця його лежала на підголів'ї так, щоб рана була якомога краще освітлена. Йому повернули голову, а потім затулили обличчя паперовим рушником.

Поліціант заплющив очі. Поки лікар і медсестри клопоталися коло його скроні, Нъєманові думки линули в далечінь. Серцебиття його сповільнилося, голова більше не боліла. Він помалу сповзав у забуття.

Таємниця... Таємниця родин Кайюа та Серті... Навіть це зробилося далеким, розмитим... Усі думки заслонило обличчя Фанні... Її тіло — пружне, смагляве, округле, наче вулканічне каміння, обпечене вогнем, загартоване морською піною і вітром... Фанні... Видива сповнювали його голову, наче шепіт води, шурхотіння шовку, дихання ельфів...

— Зупиніться!

Наказ розітнув тишу операційної. Усе завмерло.

Чиясь рука зірвала з Нъєманового обличчя паперовий рушник, і комісар у потоці світла побачив перед собою біса з довгими косами, який вимахував трикольоровим посвідчення перед носом в ошелешених лікаря й медсестер.

Карім Абдуф.

Нъєман скинув оком праворуч: трубками під його шкіру, у вени, досі бігла темна кров. Еліксир життя. Сік артерій.

Лікар тримав у руці хірургічні ножиці.

— Не чіпайте його! — захекано вигукнув Карім.

Хірург знову завмер. Абдуф підійшов, поглянув на Нъєманову рану, що тепер була стягнута нитками, як ростбіф. Лікар знизав плечима.

— Але ж мені треба обрізати кінці...

Карім недовірливо роззирнувся довкола.

— Як він?

— Нормально. Утратив багато крові. Але ми зробили йому значне переливання й зашили рану. Операція ще не завершена...

— Ви напхали його всякою гідотою?

— Якою гідотою?

— Щоб приспати.

— Лише місцева анестезія...

— Давайте сюди амфетаміни. Щось бадьорливе. Я мушу його розбуркати. — Карім звертався до лікаря, але не спускав очей із Ньємана. — Це питання життя та смерті, — додав він.

Лікар підвівся й дістав із мілкої шухлядки пластикове упакуння маленьких пігулок. Карім злегка всміхнувся до Ньємана.

— Тримайте, — промовив лікар. — Через півгодини після цього він збадьориться, але...

— А тепер залиште нас.

Араб закричав до купки людей у білих халатах:

— Вийдіть усі! Мені треба поговорити з комісаром.

Лікар і медсестри зникли за дверима операційної.

Ньєман відчув, як лейтенант висмикнув із його руки катетер, потім почувся шурхіт зіжмаканої серветки. Карім простягнув комісарові його потемнілу від крові поларову куртку. У другій руці він тримав пригоршню пігулок.

— Ваш амфет, комісаре, — з коротким смішком промовив араб. — Один раз звички не робить.

Але Ньєманові було не до сміху. Блідий, як смерть, він схопив Каріма за шкіряну куртку й пробурмотів:

— Каріме... Я... я розгадав їхню змову.

— Яку змову?

— Серті, Кайюа і Шернсе. Змову «багряних рік».

— Що?

— Вони... вони підмінювали дітей.

XII

57

Восьма година ранку. Чорний рухливий краєвид здавався нереальним. Дощ припустив знову, немов заповзявся до світанку востаннє відмити гору. Його струмені протинали темряву, немов велетенські скляні свердла.

Карім Абдуф і П'єр Ньєман стояли лицем до лица під кроною височезної модрини, один — присівши на капот «Ауді», другий — прихилившись до стовбура дерева. Обидва нерухомі, зосереджені, напружені до краю. Араб дивився на комісара, що завдяки дії амфетамінів поступово відновлював сили чи то пак притомність духу. Він саме закінчив розповідати про вбивчий напад джиба. Але Абдуфові кортіло якомога швидше почути розгадку історії.

Злива виплітала свої візерунки, коли П'єр Ньєман нарешті взявся до розповіді:

— Учора ввечері я поїхав до клініки для незрячих.

— Слідами Еріка Жуано. Я знаю. І що ви там з'ясували?

— Шампла, директор закладу, повідомив мені, що вони лікують дітей, уражених спадковими захворюваннями. Ці діти походять завжди з одних і тих самих родин, з університетської еліти. Шампла пояснив це явище тим, що спільнота інтелектуалів ізолювала себе від решти. Через це їхня кров стала слабкою і виснажилася генетично. Діти, які народжуються сьогодні в цих сім'ях, будуть розумними, освіченими, але тіла матимуть немічні, знесилені. З перебігом поколінь кров університетської верхівки зіпсувалася.

— А як це стосується розслідування?

— Здавалося б, ніяк. Жуано поїхав туди, щоб з'ясувати, чи немає якогось зв'язку між очними хворобами й видиранням очей у жертв. Але річ була не в цьому. Зовсім не в цьому.

Під час мого візиту Шампла вказав на цікаву особливість: протягом останніх років двадцяти в середовищі цієї спільноти з зіпсутою кров'ю почали народжуватися діти з винятковими фізичними даними. Коли вони ставали студентами, то виявляли не лише інтелектуальні здібності, а й здобували перемоги у всіх спортивних змаганнях. Але це ніяк не ладнає із загальною картиною. Як та сама громада людей може породжувати одночасно хирляків і суперменів?

Шампла дослідив походження цих надздібних дітей. Він переглянув їхні медичні справи в пологовому будинку. Потім узявся шукати в архіві. Передивився навіть картки їхніх батьків і дідусів з бабусями в пошуках яких-небудь генетичних особливостей. Але не знайшов нічого. Анічогісінько.

— І що тоді?

— Улітку в цій історії стався несподіваний поворот. Минулого липня під час звичайного перегляду лікарняних архівів було знайдено старі документи, забуті в підземеллях колишньої бібліотеки. То були картки новонароджених, що стосувалися якраз батьків чи дідусів і бабусь цих вундеркіндів.

— І що це значить?

— Це значить, що ці картки існували в двох примірниках. А точніше, що ті, які дивився Шампла в офіційних медичних справах, були підроблені. Справжніми були знайдені. І знайшли їх в особистій шафці головного бібліотекаря університету — Етьєна Кайюа, батька Ремі.

— Трясця ж його матері!

— Атож. За логікою, Шампла мав би порівняти знайдені картки з тими, які він дивився раніше. Але він цього не зробив. Через брак часу. Через байдужість. А насамперед — через страх. Він боявся довідатись якусь небезпечну правду про гернонську еліту. А ось я це зробив.

— І що виявили?

— Офіційні картки були фальшивками. Етьєн Кайюа підробляв почерк медсестер і щоразу змінював лише одну дрібницю.

— Яку?

— Завжди ту саму. Вагу дитини після народження. Для того, щоб вона відповідала показникам наступних зважувань, які медсестри записували на інших сторінках медичної справи.

— Не розумію.

Ньєман нахилився до лейтенанта й промовив глухим голосом:

— Слухай мене уважно, Каріме. Етьєн Кайюа підроблював першу сторінку в медичних справах, щоб приховати те, що не можна було нічим пояснити: згідно з офіційними документами вага новонародженої дитини ніколи не відповідала її вазі, яку фіксували наступного дня. За одну-єдину ніч немовлята втрачали або набирали відразу кількесот грамів.

Я піднявся до пологового відділення й розпитав акушера-гінеколога. Він сказав, що так швидко вага дитини змінитися не може. І тоді я збагнув очевидне: за цю одну ніч змінювалася не вага дитини, змінювалася дитина. І саме цю жахливу правду прагнув приховати Кайюа-старший. Він, або ж скоріше його спільник, Серті-старший, що працював нічним санітаром в Університетському медцентрі, підмінював немовлят у палаті для новонароджених.

— Але... навіщо?

Ньєман криво посміхнувся. Вітер, наче канчуком, шмагав йому обличчя гострими струменями дощу. Гірка впевненість підточувала його голос.

— Щоб відродити генетично виснажену спільноту, щоб ули-ти в жили інтелігенції нову кров, міцну й здорову. Метод Кайюа й Серті був простий: вони підміняли певних дітей з університетських родин дітьми горян, яких вони вибирали, зважаючи на фізичні дані їхніх батьків. У такий спосіб до інтелектуальної спільноти Гернона долучалися здорові, життєздатні особини. Нова кров змішувалася зі старою в єдиному місці, де неприступні

викладачі могли перетнутися з темними селянами — у положовому відділенні. Там, де народжувалися всі діти цього краю і де, відповідно, була змога влаштувати таку підміну.

Ось у чому полягав зміст таємничого запису в зошиті Філіппа Серті: «Ми володарі багряних рік». Ця фраза не означала жодної книжки чи річкової мережі, «багряні ріки» — це кров мешканців Гернона, що тече в жилах дітей цієї долини. Кайюа й Серті — батьки, а потім і сини — підкорили собі кров свого міста. Вони вдалися до найпростішої генетичної маніпуляції — підміни немовлят.

Я тоді здогадався, що Кайюа й Серті мали перед собою амбіційнішу мету. Вони прагнули не лише оновити дорогоцінну професорську кров, але й вивести досконалих істот, надлюдей. Таких прекрасних, як спортсмени на світлинах із Берлінської олімпіади, які я зауважив у квартирі Кайюа. Таких розумних, як найвидатніші науковці Гернона.

Я збагнув, що ці божевільні прагнули поєднати власне мізки Гернона з м'язами гірських селищ, злутувати інтелектуальні здібності викладачів із фізичними даними шукачів кристалю й пастухів. Якщо я мав рацію, отже, вони мали б удосконалити свою систему так, щоб не обмежуватися самою лише підміною немовлят. Вони мали б організовувати зустрічі й шлюби між обраними особами.

Карім жадібно вбирав Ньеманові слова, що, здавалося, резонували з його невисловленими думками. Комісар тим часом вів далі свою гарячкову розповідь:

— Як же влаштувати такі зустрічі? Як запланувати шлюби? Я подумав про ті можливості, хай і невеликі, які давала Кайюа й Серті їхня робота. Я був переконаний, що саме завдяки їхнім непомітним, скромним посадам їм і вдалося здійснити свій грандіозний проект. Пригадуєш, що було написано в зошиті Серті? «Ми господарі, ми раби. Ми всюди, ми ніде». Ці слова вказували на те, що, попри свій низький суспільний статус, а може, навіть і завдяки йому, ці чоловіки керували долею всього краю. Вони були прислужниками. Але були й господарями.

Серті, батько й син, були тільки неосвічені санітари, але, попри це, змінили долю дітей усього краю. Обидва Кайюа ж завдяки своїй посаді опікувалися другою частиною цього плану — шлюбами. Але ж як? Як вони могли влаштовувати подружні союзи?

І тоді я згадав про особисті журнали Кайюа, що зберігалися в бібліотеці. Ми перевіряли там списки книг, які брали студенти, імена цих студентів, і лише одну дрібницю випустили з уваги, а саме — розміщення читачів у невеличких застлених кабінках. Я кинувся до бібліотеки й порівняв план розсаджень студентів із підробленими картками новонароджених. Списки сягали шістдесятих, п'ятдесятих, навіть сорокових років, але всі прізвища зійшлися, всі-всенькі.

Коли підмінені діти ставали студентами й студентками, їх завжди саджали в читальному залі навпроти тої самої особи, особи протилежної статі, що походила з котроїсь із найвищих університетських родин. Я перевіряв прізвища в мерії. Збіглося не все, але більшість цих пар, які познайомилися в бібліотеці, у застлених кабінках читального залу, згодом побралися.

Отже, я мав рацію. «Володарі багряних рік» спочатку підміняли дітей, а потім старанно влаштовували їм зустрічі з майбутнім чоловіком чи дружиною. Навпроти них — дітей горян — саджали справжніх професорських нащадків, які вирізнялися неабияким інтелектом. У такий спосіб вони дали життя винятковому поколінню, яке поєднувало в собі «силу тіла» із «силою мозку». І все працювало, Каріме: університетські чемпіони і є дітьми тих штучно влаштованих подружжів.

Абдуф не обзивався. Його думки, здавалося, набували дедалі виразнішої форми, ставали гострими й проникливими, як хвоїнки модрини, які вітер шпурляв йому в обличчя разом із дощем.

Ньєман розповідав далі:

— Я зібрав до купи всі елементи й помалу склав увесь пазл. Я зрозумів, що, власне, вийшов на слід убивці, якого історія зі

знайденими медичними картками, що потрапила до місцевих газет, мусила розлютити до краю. Я гадаю, що вбивця порівняв дві групи документів. Імовірно, у нього вже були якісь сумніви щодо походження ґернонських «чемпіонів». Імовірно, він сам — один із них. Один із творинь безумців.

Він розгадав, у чому полягала їхня змова. Вистежив сина викрадача медичних карток, Ремі Кайюа, і виявив, що між ним, Серті й Шернсе існує таємний зв'язок... Мені видається, що цей останній важливої ролі не відігравав: просто ще один безумець, який дізнався правду через те, що лікував сліпих дітей, і вирішив приєднатися до змовників замість того, щоб виказати їх. Одне слово, убивця визначив своїх кривдників і вирішив їх покарати. Він піддав тортурам свою першу жертву, Ремі Кайюа, і дізнався всю правду про цю історію. Саме тому дві наступні жертви він калічив і вбивав, але вже не катував.

Карім скинув голову. Його всього трусило під шкірянкою.

— Лише за те, що вони міняли дітей? Планували шлюби?

— Ти ще не все знаєш. У довколишніх гірських селах відзначається дуже високий рівень дитячої смертності серед новонароджених. Явище незбагненне, тим паче, що йдеться про дітей із родин, які ніколи не мали проблем зі здоров'ям. Аж тепер я дотямив причину цієї смертності. Батько й син Серті не лише підміняли новонароджених, вони ще й убивали немовлят, які були записані як діти гірських мешканців, хоча насправді походили з родин ґернонських інтелектуалів. Позбавляючи горян нащадків, вони сподівалися, що ті народжуватимуть нових дітей й таким чином додаватимуть свіжої крові в ряди вчених мешканців долини. Ці люди були фанатики, Каріме! Хворі, убивці, — що батьки, що сини, — ладні на все, щоб вивести вищу расу.

Карім, тяжко дихаючи, запитав хрипким голосом:

— Якщо метою вбивств була помста, навіщо ці так старанно вчинені каліцтва?

— Вони мають символічне значення. Їхня мета — знищити біологічну ідентичність жертви, стерти всі ознаки її глибинного ества. Саме тому вбивця розміщував тіла так, щоб спочатку

видно було не сам труп, а його відображення. Це ще один спосіб дематеріалізувати жертву, позбавити її плоті. Кайюа, Серті й Шернсе були викрадачами ідентичності. Їм відплатили тією самою монетою. Око за око, зуб за зуб.

Карім звівся з капота машини й підійшов до Ньємана. Вітер із дощем шмагали їхні обличчя, схожі на обличчя якихось примар. Блідава імла кублилася довкола їхніх голів — коротко стриженого вугластого черепа Ньємана й довгих, мокрих від дощу косичок Абдуфа.

— Ви геніальний слідчий, Ньємане!

— Ні, Каріме. Хоч я й маю тепер мотив убивств, але так і не знаю, хто вбивця.

Араб усміхнувся, холодно, сухо.

— Зате я знаю.

— Що?

— Тепер усе сходиться. Пригадуєте моє розслідування? Демони, які хотіли знищити обличчя Жюдїт, бо воно було доказом, свідченням злочину? Демони — це Етьєн Кайюа й Рене Серті, батьки вбитих, і тепер я знаю, чому вони так прагнули домогтися свого. Адже обличчя дівчинки могло викрити всю їхню змову, виявити таємницю багряних рік і підміну немовлят.

Настала черга Ньємана дивуватися.

— Як?

— Жюдїт Еро мала сестру-близнючку, яку вони підмінили.

58

Тепер розповідав Карім. Він говорив серйозним, беземоційним голосом під дощем, який, здавалося, помалу відступав перед першими кроками світанку. Карімові дреди на фоні ранкової зорі здавалися восьминогими мацаками.

— Ви казали, що змовники вибирали дітей, виходячи з фізичних даних їхніх батьків. Вочевидь вони шукали найміцніших і найспритніших серед горян. Володарів вершин, таких собі «снігових барсів». І вони не могли не спинити око на Фаб'єнн та

Сільвеніві Еро, молодому подружжю, що мешкало в Таверле, на схилі гори Пельву, на висоті тисяча вісімсот метрів.

Вона — висока, могутня, розкішна жінка. Сумлінна вчителька. Віртуозна піаністка. Мовчазна й делікатна, сильна й поетична натура. Словом, Фаб'єнн уже сама собою була дивовижним поєднанням тіла й духу.

Про її чоловіка, Сільвена, мені відомо значно менше. Час він проводив переважно на гірських вершинах, вишукуючи серед скель рідкісний кришталь. Він теж був справжній велет, який, не вагаючись, підкорював найнебезпечніші, найнепрístupніші гори.

Комісарі, коли б змовники мали викрасти лише одне немовля на всю околицю, вони б викрали дитину цієї дивовижної пари, чиї гени містили ефірні таємниці високогірного життя.

Можу тільки уявляти, як нетерпляче ці «генетичні вампіри» очікували на народження дитини в цього подружжя. Аж ось, 22 травня 1972 року, настає довгоочікувана ніч. Сільвен і Фаб'єнн Еро приїжджають до Гернонського медичного центру; висока вродлива жінка ось-ось має народити, хоча закінчується лише сьомий місяць вагітності. Пологи передчасні, але акушерки запевняють, що все буде гаразд.

Однак сталося не так, як гадалося. Дитина лежить неправильно. Потрібне втручання лікаря. Прилади, що стежать за станом плода, пищать не змовкаючи. Друга година ночі, двадцять третє травня. Лікар і акушерки нарешті усвідомлюють, у чому річ. Фаб'єнн Еро має народити не одну, а дві дитини — дві однояйцеві дівчинки-близнючки, притулені одна до одної, як дві половинки горіха.

Фаб'єнн дають наркоз. Лікар робить кесарів розтин і дістає діточок із материного лона. Дві крихітні дівчинки схожі одна на одну, як дві краплинки води. Але в них проблеми з диханням. Дівчаток доручають санітарові, який має терміново помістити їх до спеціального інкубатора для недоношених дітей. Ньємане, ці руки в латексних рукавичках, які схопили дівчаток, я бачу їх так виразно, наче сам був присутній під час цього! Хай їм грець! Це ж бо руки Рене Серті, батька Філіппа.

Негідник збитий з пантелику. Він збирався цієї ночі підмінити дитину Еро, але він не міг передбачити, що дітей буде двоє. Що ж робити? Серті обливається холодним потом, доки обмиває двох недоношених дівчаток, два справжніх досконалих дива природи, що мають у собі свіжу кров для нового покоління мешканців Гернона. Зрештою, він поміщає маляток до інкубатора й вирішує підмінити лише одну. Ніхто докладно не розглядав їхніх личок. Ніхто в скаженій метушні операційної не звернув уваги, подібні між собою немовлята чи ні. Тож Серті вирішує ризикнути. Він забирає з інкубатора одну з близнючок і замінює її іншою дівчинкою, що народилася в родині викладачів і більш-менш схожа на дітей Еро: той самий зріст, та сама група крові, майже та сама вага.

Йому скручує всі нутроці від страшної думки: тепер треба вбити цю дівчинку-заміну. Він мусить це зробити, адже фальшива близнючка не має жоднісінької схожості зі своєю «сестрою». Отож, Серті душить дівчинку, а потім здіймає гвалт і кличе лікарів та медсестер. Він уміло грає свою роль: панікує, докоряє собі. Він не розуміє, що могло статися, їй-богу, він нічого не знає...

Ані акушер-гінеколог, ані педіатри не можуть чітко встановити причину. Ще одна з тих раптових смертей, що ось уже кілька останніх десятиріч років незбагненим чином вдаряють по родинах горян. Медичний персонал утішається думкою, що хоча б одна із сестер вижила. Серті радіє потай у душі: інша донечка Еро зостанеться в новій родині й відтепер належатиме до клану гернонської інтелігенції.

Це все, Ньємане, я збагнув завдяки вашим відкриттям. Тому що жінка, з якою я розмовляв кілька годин тому, Фаб'єнн Еро, досі нічого не знає про змову безумців. А тої ночі вона взагалі нічого не бачила й не чула, бо була під наркозом.

Коли наступного ранку вона прокинулася, їй повідомили, що в неї двійня, але вижила тільки одна дитина. Чи можна оплакувати когось, про чие існування навіть не підозрювала? Фаб'єнн покійно сприймає новину: вона та її чоловік геть спан-

теличені. За тиждень жінку виписують із лікарні разом із маленькою донечкою, яка швидко набирає сили.

Десь із вікна лікарні за подружжям, яке відходить, спостерігає Рене Серті. Вони несуть на руках одну з близнючок, точну копію дівчинки, яку він викрав. Але Серті знає, що вони живуть на відлюдді, за п'ятдесят кілометрів звідси, і не мають жодної причини повертатися до Ґернона. Серті ризикував, коли залишив живою цю другу близнючку, але ризик був мінімальний. Він думав тоді, що обличчя дівчинки ніколи не загрожуватиме їхньому задуму.

Він помилився.

Вісім років по тому школу в Таверле, де вчителювала Фаб'єнн, закривають. Жінку переводять — і це єдина випадковість у всій історії — до Ґернона, до престижної школи імені Ламартіна, де навчаються діти університетських викладачів.

Саме тоді Фаб'єнн стикається з неймовірним, незбагненим відкриттям. У другому початковому класі, де вчиться Жюдіт, є ще одна Жюдіт, точнісінька копія її доньки. На фотографії їхнього класу можна побачити двох дівчаток, кап-у-кап подібних між собою. Відійшовши від першого шоку, Фаб'єнн обмірковує все й доходить єдиного можливого висновку. Ця дівчинка, точна подоба її доньки, — не хто інший, як сестра-близнючка Жюдіт, що вижила після народження і якимось загадковим чином була підмінена іншою дитиною.

Учителька йде до пологового відділення Університетського медцентру й викладає свою справу. Її вислуховують холодно і з недовірою. Але Фаб'єнн — жінка сильна, її не так легко змусити відступити. Вона звинувачує лікарів у крадіжці дітей, обіцяє повернутися. Рене Серті, поза всяким сумнівом, присутній під час цієї сцени. Він відчуває небезпеку. Але Фаб'єнн уже далеко: вона вирішила навідатися до родини викладачів, цих начебто батьків її другої донечки, що привласнили чуже дитя. Жінка сідає на велосипед, бере з собою Жюдіт і вирушає до кампусу.

Аж раптом починається жахіття. У сутінках якась машина намагається їх збити. Фаб'єнн разом із дівчинкою скочуються

гірським узбіччям до рову. Мати, притуливши до себе дитину, лежить незрушно в канаві й бачить убивць. Із машини виходять якісь чоловіки з рушницями напоготові. Зарившись у землю, розгублена Фаб'єнн не може нічого збагнути. Звідки цей раптовий сплеск ненависті?

Нарешті вбивці кидають пошуки і їдуть геть, либонь вирішивши, що жінка з дитиною розбилися, впавши на дно урвища. Тої самої ночі Фаб'єнн дістається до Таверле, де лишився мешкати її чоловік, і розповідає йому все. Вона вважає, що треба неодмінно звернутися до поліції. Але Сільвен із нею не згоден. Він прагне самотужки поквитатися з негідниками, які хотіли вбити його дружину й доньку.

Він хапає рушницю, сідає на велосипед і спускається в долину. На вбивць він наштотхується набагато раніше, ніж сам того сподівався. Адже вони досі роз'їжджають околицю та, зустрівши його на шосе, збивають, переїжджають кілька разів і втікають. Фаб'єнн тим часом переховується у церкві в Таверле. Цілу ніч вона чекає на Сільвена. Але вранці їй повідомляють, що її чоловіка збила невідома машина. Тоді жінка розуміє, що її діти стали жертвами жадливого злочину і що люди, які вбили її чоловіка, не зупиняться ні перед чим, щоб знищити і її, якщо вона не втече.

Для неї та її доньки починається життя на втіках.

Решту вам відомо. Жінка з дитиною вирушають до Сарзакка, за триста кілометрів від Ґернона. Потім, коли Етьєн Кайюа й Рене Серті нападають на їхній слід, Фаб'єнн знову вирішує змінити місце мешкання, намагається знищити всі зображення доньки, переконаної, що стала жертвою якогось прокляття, і нарешті — автокатастрофа, яка обірвала життя Жюдїт.

Відтоді Фаб'єнн живе тільки молитвою. Жінка мала кілька версій того, що з нею сталося. Але головна з них така: прибрані батьки її другої доньки, особи впливові й лихі, що належать до університетської верхівки, підмінили свою мертву дитину на її донечку й ладні були вбити її та Жюдїт, лише щоб ті не турбували спокою їхньої родини. Жінка так і не дізналася,

чому насправді підмінили її дитину, чому змовники ганялися за нею та її донькою по всій Франції, боячись, що обличчя дитини викрие їхнє страхітливе шахрайство й стане доказом їхнього злочину.

І тепер, Ньємане, наші два розслідування збігаються, наче залізничні рейки вдалині — рейки смерті. Ваша гіпотеза підтверджує мою. Так: убивця ознайомився цього літа з викраденими медичними картками. Так: він вистежив Кайюа, а потім і Серті з Шернсе. Так: він виявив їхню маніпуляцію й вирішив помститися щонайкривавішим способом. І вбивця цей — не хто інший, як сестра Жюдїт.

Сестра-близнючка, яка чинила так, як чинила б сама Жюдїт, адже тепер вона знала правду про своє походження. Ось чому вона душила своїх жертв фортепіановою струною — так вона вшановувала талант своєї справжньої матері. Саме тому вона вбивала лиходіїв у горах, там, де її справжній батько добував кришталі. Саме тому ми сплутали її відбитки пальців із відбитками самої Жюдїт... Ми шукаємо її кривну сестру, Ньємане.

— Але ж хто вона? — вигукнув комісар. — Під яким іменем вона зростала?

— Я не знаю. Мати відмовилася назвати мені ім'я. Але в мене є її обличчя.

— Її обличчя?

— Фотографія одинадцятилітньої Жюдїт. А отже, й обличчя вбивці, адже вони однаковісінькі. Гадаю, що з цією світлою ми...

Ньємана трусило, мов у пропасниці.

— Покажи її мені! Мерщій!

Карім дістав фотокартку й простягнув її комісарові.

— Ось вона — убивця, що мстить за свою загиблу сестру. Мстить за вбитого батька. За задушених дітей, за ошукані родини, за сфальшоване життя цілих поколінь... Ньємане, що з вами?

Знімок тремтів у руках Ньємана, який дивився на обличчя дівчинки, зціпивши зуби так, що видавалося, емаль ось-ось

трісне. Ураз Карім зрозумів. Нахилившись до комісара, він стиснув його плече.

— Господи Боже, ви її знаєте? Ви її знаєте, так?

Світлина випала з Ньєманової руки в болото. Здавалося, його відносить рікою абсолютного божевілья. Карім почув його голос, ламкий, наче всередині в нього луснула якась струна:

— Живою. Мусимо взяти її живою.

59

Обидва поліціанти сіли в машину й рушили крізь дощ. Їхали мовчки, тяжко дихаючи. Вони проминули кілька поліційних кордонів; ранкова варта кидала на них підозріливі погляди. Ані Ньєман, ані Карім навіть не подумали про те, щоб викликати підмогу. Дарма що першого усунули від справи, а другий перебував на чужій території, обидва вони знали: це їхнє розслідування, тільки їхнє й більше нічیه.

Вони дісталися до кампусу. Проїхали асфальтованою дорогою, минули блискучі від дощу газони й зупинилися перед головним корпусом. Відтак вибігли на горішній поверх, за якусь мить опинилися наприкінці коридору й постукали в двері, притиснувшись до стіни по обидва боки. Відповіді не було. Вони вибили засув і зайшли до квартири.

Ньєман тримав наготові повністю заряджену помпову рушницю, яку він прихопив у поліційному відділенні. Карім стискав обіруч свій «Глок» і ліхтарик. Два промені, смерті й світла, сходилися в одній точці.

Нікого.

Вони кинулися поспіхом обшукувати квартиру, коли запищав Ньєманів пейджер. Марк Кост просив терміново перетелефонувати йому. Комісар негайно набрав номер патологоанатома. Руки його не переставали тремтіти, а лютий біль мордував нутрощі. У слухавці пролунав голос молодого медика:

— Ньємане, я разом із Барном. Хочемо повідомити вам, що Софі Кайюа знайшлась.

— Жива?

— Атож, жива. Прямувала потягом до Швейцарії...

— Вона щось заявила?

— Сказала, що вона наступна жертва. І що знає, хто вбивця.

— Вона назвала ім'я?

— Ні, хоче говорити тільки з вами, комісарє.

— Охороняйте її щонайпильніше. Нехай ніхто з нею не розмовляє. Я буду за годину.

— За годину? Ви... ви напали на слід?

— Бувай.

— Зачекайте! Абдуф із вами?

Ньєман кинув мобільник лейтенантові й узявся знову гарячково обшукувати приміщення. Карім зосередив увагу на тому, що казав йому Кост.

— Я визначив ноту фортепіанової струни, — повідомив судовий медик.

— Сі-бемоль?

— Звідки ти знаєш?

Карім не відповів і завершив розмову. Відтак поглянув на Ньємана, що вп'явся в нього очима з-поза поцяткованих краплями дощу окулярів.

— Ми тут нічого не знайдемо, — кинув комісар, прямуючи до дверей. — Мерщій до спортзалу. Там її криївка.

Двері в спортзал, розміщений у будівлі на краю кампусу, піддалися відразу. Двоє чоловіків прослизнули всередину й розійшлися півколом. Карім так само тримав свій «Глок» — дуло над променем ліхтарика. Ньєман також увімкнув лампочку, закріплену на дулі рушниці.

Нікого.

Вони переступали через мати, проходили під паралельними брусами, вдивлялися в чорну порожнечу вгорі, де гойдалися кільця й канати з зав'язаними на них вузлами. Усюди — тиша, немов похоронний саван. Згірклий запах поту й старої гуми. Морок, у якому вимальовувалися невиразні симетричні фігури, дерев'яні форми на металевих зчленуваннях. Ньєман

зашпортався за батут, Карім рвучко обернувся. Напруження сягало краю. Поліціанти коротко зирнулися. Кожен із них відчував тривогу другого. Здавалося, з них ось-ось сипоне іскрами. Ньєман прошепотів:

— Це тут. Я відчуваю: це тут.

Карім пошукав очима довкола й зупинив погляд на трубах опалення. Він пішов уздовж них, дослухаючись до ледь чутого дзюркоту води. Поліціант переступив через кілька гантелей і шкіряних м'ячів та дістався до ґраток із масного залізного пруття, похилених на купу пінопластових плит, накиданих уздовж стіни. Не намагаючись більше зберігати тишу, Карім повідкидав залізо й пінопласт. «Барикада» маскувала вхід до котельної.

Одного пострілу в зубчастий отвір замка вистачило: уламки цегли й заліза полетіли навсібіч і двері злетіли з завіс. Поліціант довершив справу, виваливши двері ударом ноги.

Усередині — темрява.

Карім, мертвотно-блідий, зазирнув був туди, але відразу ж відступив. Відтак обидва поліціанти пірнули в нутроці котельної одночасно.

У ніс їм вдарив різкий металічний запах.

Запах крові.

Крові, яка була на стінах, на чугунних трубах, на бронзових дисках, що лежали в них під ногами. Крові на підлозі, присипаної тальком і застиглої чорними зернистими калюжами. Крові на опуклих стінках котла.

Обидва чоловіки навіть не відчували нудоти: їхній дух немовби відокремився від тіла й завмер, нажаханий небаченим видовом. Вони ступили вперед, освітлюючи ліхтариками кожен закуток. Намотані на трубах, блищали фортепіанові струни. На підлозі стояли каністри з бензином, заткнуті закривавленими шматами. Зі штанг звисали клапті засохлої, почорнілої шкіри. У калюжах липкої крові валялися канцелярські ножі.

Що далі вони просувалися в тісному приміщенні, то сильніше тремтіли промені ліхтарів, народжуючи той страх, що

сковував кінцівки двох поліціантів. Ньєман помітив під лавкою якісь кольорові предмети. Він присів: переносні льодовні. Комісар дістав одну й відчинив. Відтак мовчки освітив її вміст, показуючи Карімові.

Очі.

Білі й драглисті, вони виблискували у своїй крижаній схованці, наче кришталіки роси.

Ньєман тим часом дістав другу льодовню. Там виявилися покорчені зсинілі кисті рук. Червоні від крові нігті, порізані зап'ястки. Ньєман відсахнувся. Карім притримав його за плечі й застогнав.

Тепер вони обидва знали, що зайшли не до котельної. Вони пробралися до мозку вбивці. До її потаємного лігва, де вона засуджувала на смерть дітогубців.

Карім несподівано надто різким голосом промовив:

— Вона забралася звідси. Утекла з Ёрнона.

— Ні, — відказав Ньєман, підводячись. — Їй потрібна Софі Кайюа. Вона остання в її списку. Кайюа привезли до відділення. Я переконаний, що вбивця скоро дізнається про це — якщо досі не дізналася — і вирушить туди.

— З такими дорожними заставами? Та вона й кроку не встигне ступити, як її схоплять...

Ураз Карім осікся. Поліціанти зирнулися, лица їхні освітили протибіжні промені ліхтарів, а губи одночасно прошепотіли:

— Річка.

Усе сталося на околицях кампусу. На тому самому місці, де знайшли труп Кайюа. Там, де річка сповільнялась і розливалася невеличким озерцем, перш ніж відновити свій біг до міста.

Два поліціанти з'їхали в долину слизькими трав'янистими схилами. Останній поворот вивів їх просто на берег річки. Раптом, коли Карім повернув кермо та спрямував автівку вздовж скелястої стіни, вони побачили у світлі фар постать у блискотливому чорному дощовику з невеличким рюкзаком на спині. Постать обернулася й закам'яніла в пасмі білого сяйва. Карім

упізнав мотоциклетний шолом і балаклаву. Жінка відв'язала червоний надувний човен у формі сосиски й притягувала його до себе за мотузку, наче норавливого скакуна.

— Не стріляй, — промовив Ньєман. — І не підходь. Я візьму її сам.

Перш ніж Карім устиг відповісти, комісар вискочив із машини, долаючи останні метри схилу. Лейтенант різко загальмував, вимкнув двигун і став дивитися. У бризках світла від фар він побачив Ньємана, який величезними стрибками нісся до берега й кричав:

— Фанні!

Дівчина вже ступила в човник. Ньєман схопив її за комір плаща й одним ривком притягнув до себе. Карім завмер, наче зачарований, спостерігаючи за тим, як дві постаті злилися в якомусь незбагненному танці.

Він побачив, як вони сплелися в обіймах, — принаймні так йому здалося. Він побачив, як жінка відкинула голову назад і вигнулася понад міру. Він побачив, як Ньєман напружився, навис над нею і вихопив револьвер. Із рота комісара ринула кров, і Карім збагнув, що дівчина ножем розпорола йому живіт. Почувся приглушений звук пострілів, Ньєманів «Манюрен» уразив свою жертву, але дві постаті так і не розімкнули смертельних обіймів.

— Ні!

Крик застряг Карімові в горлі. Вихопивши зброю, він кинувся до пари, що, хитаючись, стояла на березі озера. Він хотів крикнути ще раз. Він хотів бігти швидше, бігти швидше за час. Але він не зміг завадити неминучому: П'єр Ньєман і жінка впали з плюскотом у зеленаві води затону.

Коли Карім добіг до берега, то побачив лише, як їх відносить удалину повільною течією. Невдовзі два переплетених тіла, пластичних і легких, проминули скелі й зникли за коліном річки, що бігла в напрямку міста.

Лейтенант заціпенів, ошелешено дивлячись на плин води, на піну, що шумувала поміж камінням, там, де тиха заводь

знову ставала річкою. Але жахиття ще не закінчилося: зненацька Карім відчув доторк ножа до горла — гостре лезо притиснулося до шкіри, ладне перетяти її щохвилини.

Чиясь метка рука прослизнула йому під пахву й вийняла «Глок» із кобури на лівому боці.

— Приємно бачити тебе знову, Каріме.

Голос був солодкавий, спокійний. Спокійний, наче коло камінців на могильній плиті. Карім повільно обернувся. У темному світлі він одразу впізнав це овальне обличчя, цю смагляву шкіру і ясно-блакитні, потьмарені слізьми очі.

Він знав, що перед ним Жюдїт Еро, точна копія жінки, яку Ньєман назвав був Фанні. Маленька дівчинка, яку він так затято шукав.

Маленька дівчинка, яка стала жінкою.

Прекрасною і живою-живісінькою.

60

— Нас було двоє, Каріме. Нас завжди було двоє.

Поліціянтові знадобився час, щоб опанувати себе, перш ніж він здобувся на слово:

— Розкажи мені, Жюдїт, — прохрипів він нарешті. — Розкажи мені все. Якщо я маю померти, то хочу дізнатися всю правду.

Дівчина досі плакала, стискаючи обіруч Карімів «Глок». На ній був чорний дощовик, обтислі плавальні легінси й темний шолом із прозорим заборолом, що немов лакованою долонею обгортав її пишні кучері.

Ураз вона здійняла голос і стала покvapливо розповідати:

— Коли демони знайшли нас у Сарзаку, мама зрозуміла, що нам від них ніколи не сховатися... Що вони будуть гнатися за нами по п'ятах, аж доки нарешті не вб'ють мене... І тоді їй сягнула геніальна ідея... Вона збагнула, що єдине місце, де їм ніколи не спаде на думку мене шукати, — це поруч із моєю сестрою-близнючкою, Фанні Феррейрою... У самісінькому серці її

середовища... Мама зрозуміла, що я і моя сестриця мусимо жити одним життям на двох, потайки від усіх...

— А ті, інші батьки... вони були з вами заодно?

Жюдін хихотнула крізь сльози.

— Певно, що ні, дурнику... Ми з Фанні вже встигли познайомитися в початковій школі імені Ламартіна... І більше не хотіли розлучатися... Тож моя сестричка відразу погодилася... Ми мали вдвох прожити одним життям, у цілковитій таємниці від усіх. Але спершу потрібно було позбутися вбивць, раз і назавжди. Потрібно було переконати їх, що я померла. Мама облаштувала все так, буцімто ми збираємося втікати із Сарзака... А насправді завела демонів до пастки, коли підстроїла автокатастрофу, в яку вони повірили...

Карім зрозумів, що в пастку потрапив і він, чотирнадцять років потому. Його думка про себе, як про блискучого слідця, зазнала краху. Він зумів за кілька годин пройти слідом Фаб'єнн і Жюдін Еро лише тому, що маршрут цей було промарковано. Промарковано, щоб у 1982 році пошити в дурні Етьєна Кайюа й Рене Серті.

Жюдін немов прочитала його думки.

— Мама всіх вас ошукала, — мовила вона далі. — Усіх! Вона ніколи не була причинною... Ніколи не вірила ні в яких демонів... Ніколи не прагнула знищити моє обличчя... Вона попросила саме черницю добути мої фотографії лише для того, щоб її легше було простежити, тямиш? Вона вдавала, наче замітає наші сліди, але насправді лишала за собою глибоку борозну, яка мала привести вбивць до фінальної сцени... Саме тому вона вплутала в цю справу й Крозьє, який діяв так непомітно, як слон у посудній крамниці...

Карім пригадав усі вказівки, усі дрібниці, які дали йому змогу відшукати слід двох жінок. Лікар, якого мучили докори сумління, підкуплений фотограф, священник-п'яничка, видихач вогню, старий працівник на автомагістралі... Усі ці люди були «білими камінцями» Фаб'єнн Еро. Віхами, які мали привести старших Кайюа й Серті до інсценованого нещасного випадку.

І які за кілька годин привели Каріма до контрольного пункту на автостраді, останньої крапки в долі Жюдїт.

Карім спробував заперечити:

— Кайюа й Серті не йшли вашим слідом. Ніхто про них не згадав під час мого розслідування.

— Це тому, що вони були обережнішими за тебе! Але вони переслідували нас і були вже близько, повір мені... Вони вистежили нас і збиралися вбити, коли стався цей нещасний випадок.

— Як... як ви його влаштували?

— Мама готувалася до нього понад місяць. Головним чином до того, щоб розбити машину об огорожу, а самій лишитися живою.

— Але... але ж... тіло... Чиє воно?

Жюдїт насмішкувато реготнула. Карім пригадав закривавлене залізне пруття, каністри з бензином і калюжі крові. Він усвідомив, що Фанні лише підтримувала сестру в її прагненні до помсти, але справжньою мучителькою була вона, Жюдїт. Безумиця Жюдїт. Фурія, яку належить тримати в клітці. Це вона, поза всяким сумнівом, намагалася вбити Ньемана, зіштовхнувши його машину з бетонного мосту.

— Мама читала всі місцеві газети: вишукувала повідомлення про різноманітні випадки, переглядала некрологи... Навідувалася до лікарень, на цвинтарі. Її потрібно було тіло дитини мого віку й зросту. За кілька днів до інсценування мама викопала труп, похований на цвинтарі за півтори сотні кілометрів від нас. Труп маленького хлопчика. Це було ідеально. Мама вже давно вирішила, що офіційно оголосить про мою смерть під іменем «Жюд», щоб довершити свою стратегію брехні. У кожному разі вона планувала так звінечити тіло, щоб не можна було його впізнати. Ба навіть визначити стать.

Вона знову реготнула безглуздим, здушеним сміхом і промовила:

— Ти повинен про це дізнатися, Каріме... З п'ятниці до неділі ми тримали труп у себе вдома. Цей хлопчик розбився на

мопеді, його тіло й без того було вже добряче пошкоджене. Ми поклали його у ванну з льодом. І чекали.

У Карімовій голові промайнуло запитання:

— Крозьє вам допомагав?

— Весь час. Мама його немов причарувала своєю вродою. І він відчував, що вся ця моторошна витівка — для нашого добра. Отож, два дні ми чекали. У нашому маленькому будиночку з каменю. Мама грала на фортепіано. Вона грала, і грала, і грала... Завжди одну й ту саму сонату Шопена. Немовби хотіла стерти цей кошмар із нашої свідомості...

Я почала зсуватися з глузду через цей труп, що розкладався в нашій ванній. Від контактних лінз боліли очі. Кожен звук фортепіано, наче цвях, уганявся мені в голову. Мій мозок тріщав, Каріме... Мені було страшно, так страшно...

— А твої відбитки пальців? Як вони з'явилися у справі?

Жюдїт усміхнулася крізь сльози, облямоване кучерями обличчя її сяяло свіжістю.

— Немає нічого простішого. Крозьє зняв мої відбитки й підмінив ті, що були взяті на місці аварії. Мама нічого не хотіла лишати на волю випадку: що як демони вирішили б повернутися й перевірити...

Поліціант стиснув кулаки. Справді, немає нічого простішого. Він картав себе за те, що не збагнув цього сам. Ураз перед очима спалахнув образ: рука з наліпленим пластирем, що тримає його «Глок» під дощем.

— Учора ввечері... то була ти?

— Авжеж, мій любий сфінксе, — розсміялася вона. — Я прийшла, щоб стратити Софі Кайюа, цю хвойду, яка була так шалено закохана у свого чоловіка, що так і не зважилася виказати його та інших... Мені слід було вбити тебе... — Сльози бризнули з-під її повік. — Якби я зробила це, Фанні лишилася б жива... Але я не змогла, не змогла...

Якусь хвилю Жюдїт мовчала, кліпаючи очима під козирком мотоциклетного шолома. Відтак повела далі свою тиху поквалітиву розповідь:

— Відразу після автокатастрофи я подалася до Гернона, до Фанні. Вона випрохала у своїх батьків дозволу жити в інтернаті, на горішньому поверсі школи імені Ламартіна... Нам було за ледве по одинадцять років, але ми відразу навчилися жити в унісон... Я мешкала на піддашші. Я вже тоді виявляла неабиякі здібності до альпінізму... Залазила до сестри по балках, через вікна... Як справжній павук... І ніхто ніколи мене не помітив...

Минали роки. Ми з сестрою підміняли одна одну в будь-яких ситуаціях: на лекціях, у її родині, з друзями й подружками. До їдальні ми ходили через день. Ми жили одним життям на двох, лише по черзі. Фанні була розумниця — вона знайомила мене з книжками, з наукою, з геологією. Я ж учила її альпінізму, показувала гори й річки. Удвох із нею ми становили одну дивовижну особистість... Такий собі дракон із двома головами.

Іноді ми бачилися з мамою, у горах. Вона приносила нам поїсти. Мама ніколи не розмовляла з нами ні про наше народження, ні про два роки, проведені в Сарзаку. Вона гадала, що лише так, обманюючи себе, ми зможемо бути щасливі... Але я, я ніколи не забувала про те, що сталося. Я завжди носила з собою струну від фортепіано. І завжди чула сонату сі-бемоль. Сонату маленького трупа у ванній... Часом мене охоплювало люте шаленство... Я так міцно стискала струну, що глибоко розтинала собі пальці. Тоді я пригадувала все. Пригадувала, як боялася там, у Сарзаку, коли мені доводилося вдавати з себе хлопчика. Пригадувала ті неділі в Сеті, де я навчилася видихати вогонь. І ту останню ніч, коли я чекала, доки мама поїде з мертвим хлопчиком.

Вона завжди відмовлялася назвати мені імена вбивць, тих лиходіїв, що переслідували нас і задавили машиною мого батька. Я лякала її, навіть її... Гадаю, вона розуміла, що рано чи пізно я таки вб'ю тих душогубів... Моя помста лише чекала маленької іскорки... Я шкодую лише про те, що ця історія з підміненими медичними картками виплила так пізно, коли старші Серті й Кайюа були вже в могилі...

Жюдiт замовкла й мiцнiше стиснула зброю. Карiм теж мовчав, i мовчанка його була запитальна. Зненацька дiвчина закричала:

— Що ти ще хочеш вiд мене почути? Що Кайюа зiзнався у всьому i благав його помилювати? Що їхнє безумство тривало вже кiлька поколiнь? Що сини далi пiдмiнювали немовлят, як це робили батьки? Що вони збиралися спарувати нас, мене i Фаннi, з кимось iз тих унiверситетських здихлякiв? Ми були їхнiми ляльками, Карiме...

Жюдiт нахилилася до нього.

— Вони були божевiльнi. Хворi на всю голову, що уявили собі, нiбито працюють на благо людства, створюючи досконалi генетичнi зразки... Кайюа вважав себе Богом, що веде свiй на-род... А Сертi в себе на складi розводив щурiв, тисячами... Щури мали презентувати населення Гернона, кожен мав прiзвище якоїсь родини... Як тобi це? Ти розумiєш, наскiльки вони схибнулися, цi мерзотники? А Шернсе довершував картину... Вiн стверджував, що райдужнi оболонки людей вищої раси свiтяться особливим блиском i що вiн, вартувий нового свiту, понесе перед людством смолоскип у формi зiницi...

Жюдiт опустила на одне колiно, тримаючи «Глока» й далi нацiленим на Карiма, i мовила стисненим голосом:

— Ми з Фаннi нагнали на них ляку, будь певен... Спершу ми розiбралися з молодшим Кайюа. Наша помста мала вiдповiдати їхньому злочину... Фаннi спало на думку калiчити їх, щоб позбавити бiологiчної iдентичностi... Вона сказала, що треба знищити їхню особистiсть доценту, як вони забирали iмена й походження в немовлят Гернона... Вона також сказала, що потрiбно розбити їхнi тiла на кiлька вiдображень подiбно до того, як розбивається на друзки карафка... Я запропонувала мiсця: вода, лiд, скло. I я робила всю брудну роботу... Це я вогнем i залiзом змусила заговорити першого мерзотника...

Опiсля ми запхали труп у ущелину й подалися плiундрувати склад Сертi... Потiм видряпали наше послання на стiнi в квартирi бiблiотекаря... Послання, яке ми пiдписали моїм

іменем, Жюдіт, щоб ці покидьки наклали собі в штани від жаху, щоб вони зрозуміли: привид повернувся... Ми з Фанні знали, що решта змовників кинуться до Сарзака, щоб перевірити, чи те, у що вони вірили з вісімдесят другого року, — правда, чи мене справді похоронили в тій смердючій дірі... Тож ми поїхали туди, спорожнили мою труну й накидали туди щурячих кісток, які знайшли на складі, — Серті на кожен скелетик почепив етикетку з іменем, довбаний фетишист...

Жюдіт вибухнула реготом, потім знову закричала:

— Уявляю собі їхні пики, коли вони підняли віко домовини! — Вона знову споважніла. — Вони повинні були знати, Каріме... Повинні були зрозуміти, що час помсти настав і що скоро вони здохнуть... Що вони заплатять за все те лихо, яке заподіяли нашому місту, нашій родині, нам, — двом маленьким сестричкам, — і мені, мені, мені...

Її голос затих. День займався перламутровим блиском.

— Що тепер? — прошепотів Карім. — Що ти тепер роби-тимеш?

— Поїду до мами.

Поліціант подумав про високу жінку, що жила, оточена різнобарвними чохлами й покривалами. Подумав про самотнього Крозьє, який, мабуть, приїхав до неї над ранок. Цих двох теж доведеться затримати, рано чи пізно.

— Я мушу тебе арештувати, Жюдіт.

Дівчина розсміялася.

— Арештувати мене? Але ж, мій любий сфінксе, це я тримаю в руках твій пістолет! Лише поворухнись — і я тебе застрелю.

Карім ступив крок уперед і спробував усміхнутися.

— Усе скінчено, Жюдіт. Ми будемо тебе лікувати, ми...

Коли дівчина тиснула на гачок, Карім уже вихопив «Беретту», яку завжди носив за спиною, ту саму «Беретту», яка дала йому перевагу над скінхедами, — його останній козир.

Два постріли пролунали одночасно в ранковому повітрі, і кулі зустрілися напівдорозі. Каріма не зачепило, але Жюдіт м'яко поточилася назад. Кілька секунд вона похитувалася,

немовби в ритмі танцю, тимчасом як на грудях її розпливалася червона пляма.

Дівчина випустила з руки пістолет, ступила кілька непевних кроків, а відтак ринула в порожнечу. Карімові здалося, що обличчям її промайнув усміх.

Ураз він скрикнув і кинувся на скелю, щоб роздивитися тіло Жюдїт, маленької дівчинки, яку протягом останніх двадцяти чотирьох годин лейтенант кохав — тепер він знав це — понад усе на світі.

Він розгледів закривавлене тіло, що сповзало до річки. Карім дивився, як воно віддаляється, як його несе течією за тілами Фанні Феррейри і П'єра Ньємана.

Віддалік, розриваючи темний ланцюг гір, здіймалося поменисте сонце.

Карім не звертав уваги.

Він знав, що не існує такого сонця, яке могло б розігнати той морок, що оповив його серце.

Літературно-художнє видання

ГРАНЖЕ Жан-Крістоф
Багряні ріки
Роман

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Художній редактор *В. О. Трубочанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *В. М. Васильченко*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
 - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

***Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці***

e-mail: publish@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Іранже Жан-Крістоф

Г77 Багрянні ріки : роман / Жан-Крістоф Іранже ; перекл. з фр.
О. Леська. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. — 352 с.

ISBN 978-617-12-5977-5 (PDF)

ISBN 978-617-12-4722-2

ISBN 978-2-226-12034-3 (фр.)

Маленьке французьке містечко Гернон охоплене жахом через серію жорстоких убивств. Жертви — бібліотекар Кайюа, санітар Філіпп Серті та лікар Шернсе — зазнали пекельних тортур. Місцева поліція не може відшукати вбивцю, тому звертається по допомогу до столичного комісара Ньємана. Водночас у містечку Сарзак відбуваються не менш дивні події: хтось грабує шкільний архів та плундрує склеп, у якому спочиває тіло десятирічного Жюда Ігеро. Ньєман намагається зрозуміти, чи існує зв'язок між убивством бібліотекаря та злочинами в Сарзаку. Комісар заглиблюється в минуле, сповнене нечуваних подробиць і таємниць із життя жертв...

УДК 821.133.1